

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

17

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΜΟΥΣΑΙ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
Α. Γ. ΣΚΑΛΙΔΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΚΛΕΙΩ - ΕΥΤΕΡΠΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθ.

2,40

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθ. αἰθ.

Κατηγ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Ε.Κ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ

1910

Αριθ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΜΟΥΣΑΙ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

Α. Γ. ΣΚΑΛΙΔΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΚΛΕΙΩ – ΕΥΤΕΡΓΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Π.Ε.Κ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

3/482

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Αριθ. 279
2,93

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ

1910

BIBLION A'.

Κ Λ Ε Ι Ω

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΜΟΥΣΑΙ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΠΡΑΚΤΕΙΟΥ

Ἀριθ. αὔξ. *11*

Κατηγ. *Βιβλιοθηκονομική*

Κ Λ Ε Ι Ω

Ἡρόδοτος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς συνέγραψε καὶ ἐκoinοποίησε τὴν παρούσαν ἱστορίαν, διὰ τὰ μὴ ἐξαλειφθῶσιν ὑπὸ τοῦ χρόνου αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τὰ μὴ περιπέσωσι τὰ εἴτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἴτε ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐκτελεσθέντα μεγάλα καὶ θαυμαστά κατορθώματα εἰς τοιαύτην λήθην, ὥστε τὰ ἀγνοῖται καὶ αὐτὴ ἡ αἰτία, δι' ἣν ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους οἱ λαοὶ οὗτοι.

1. Οἱ λόγοι τῶν Περσῶν λέγουσιν ὅτι οἱ Φοίνικες ἐγένοντο αἴτιοι τῆς διαφορᾶς, καθότι αὐτοὶ ἔλθόντες ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς λεγομένης θαλάσσης εἰς τὰ τῆς Μεσογείου καὶ ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς χώρας, τὰς ὁποίας κατοικοῦσιν ἔτι καὶ σήμερον, ἐπεδόθησαν εὐθὺς εἰς μακρὰς θαλασσοπλοΐας. Τὰ πλοῖά των, πληρούμενα ἐξ ἐμπορευμάτων τῆς Ἀσσυρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, προσωρμίζοντο εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, μεταξὺ ἄλλων δὲ καὶ εἰς τὸ Ἄργος. Κατ' ἐκείνους δὲ τοὺς χρόνους τὸ Ἄργος κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ ὄλων τῶν πόλεων τῆς χώρας, ἣτις σήμερον καλεῖται Ἑλλάς. Εἰσελθόντες λοιπὸν οἱ Φοίνικες εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἄργους ἐπώλουν τὸ φορτίον των. Κατὰ τὴν πέμπτην δὲ ἢ τὴν ἕκτην ἡμέραν, ὅτε ἐξεποίησαν σχεδὸν ὅλα ὅσα εἶχον φέρει, εἶδον ἐρχομένας εἰς τὸ παραθαλάσσιον πολλὰς γυναῖκας, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως, ἣτις ἐκαλεῖτο, ὡς λέγουσιν ἐπίσης ὅλοι οἱ Ἕλληνες, Ἰὼ τοῦ Ἰνάχου. Αἱ γυναῖκες ἐστάθησαν πλησίον τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου ἐκλέγουσαι καὶ ἀγοράζουσαι ὅ,τι ταῖς ἤρεσκε· τότε οἱ Φοίνικες, ὡς ἐκ συνθήματος, ὤρμησαν ἐπ' αὐτῶν. Καὶ αἱ μὲν πλεῖσται διέφυγον, ἀλλ' ἢ Ἰὼ καὶ τινες ἄλλαι ἠρπάγησαν. Ἀναβιβάσαντες δὲ αὐτὰς οἱ Φοίνικες εἰς τὸ πλοῖον ἀπέπλευσαν πρὸς τὴν Αἴγυπτον.

2. Οὕτως, ὡς λέγουσιν οἱ Πέρσαι, καὶ οὐχὶ ὡς λέγουσιν οἱ Ἕλληνες, ἢ Ἰὼ ἦλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τοῦτο ὑπέροξεν ἢ πρώτη αἰτία τῶν ἀκολούθων ἀδικημάτων. Μετὰ τοῦτο Ἕλληνές τινες, τῶν ὁποίων ἀγνοεῖται καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα, προσεγγίσαντες εἰς τὴν Τύρον τῆς Φοινίκης ἤρπασαν τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Εὐρώπην. Ὑποτίθεται ὅτι ἦσαν Κρήτες. Τοιοῦτοτρόπως

λοιπὸν ἢ προσβολὴ ἐπληρώθη διὰ προσβολῆς. Ἄλλ' ἔπειτα οἱ Ἕλληνες ἐγένοντο αἴτιοι καὶ δευτέρας ἀδικίας. Ἀφοῦ ἔπλευσαν διὰ μακροῦ πλοίου εἰς τὴν Αἴαν τῆς Κολχίδος καὶ τὸν Φάσιν ποταμὸν, καὶ ἀφοῦ ἐξετέλεσαν τὴν ὑπόθεσιν, διὰ τὴν ὁποίαν ἦλθον, ἤρπασαν τὴν θυγάτηρα τοῦ βασιλέως Μῆδειαν. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐπειμυε κήρυκα εἰς τὴν Ἑλλάδα ζητῶν ἱκανοποιήσιν διὰ τὴν ἀρπαγὴν καὶ ἀπαιτῶν νὰ τῷ ἐπιστραφῇ ἢ θυγάτηρ του. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἀπεκρίθησαν ὅτι, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οὐδεμίαν ἱκανοποίησιν ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς Ἀργείας Ἰούς, κατὰ συνέπειαν οὔτε αὐτοὶ θὰ δώσωσιν εἰς ἐκείνους.

3. Μετὰ δύο γενεὰς ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου Ἀλέξανδρος, ἀκούσας τὰ συμβάντα ταῦτα, ἀπεφάσισε νὰ ἀρπάσῃ γυναῖκα ἐκ τῆς Ἑλλάδος, πεπεισμένος ὅτι οὐδεμίαν ἤθελε δώσει ἱκανοποίησιν, ἀφοῦ καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν ἔδωκαν. Ἄλλ' ὅτε ἤρπασε τὴν Ἑλένην, οἱ Ἕλληνες ἐνέκριναν νὰ πέμψωσι πρῶτον πρέσβεις, διὰ νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν ἀπόδοσιν τῆς Ἑλένης καὶ νὰ ζητήσωσιν ἱκανοποίησιν. Οἱ δὲ Τρῶες ἀκούσαντες τοὺς πρέσβεις ἀπεκρίθησαν ὅτι οἱ Ἕλληνες, μὴ δόντες ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς Μηδείας μήτε ἀποδώσαντες αὐτὴν ζητουμένην, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀπαιτῶσιν ἱκανοποίησιν παρ' ἄλλων.

4. Μέχρι τοῦτου δὲν ἐπρόκειτο εἰμὴ περὶ ἀρπαγῶν τοῦ ἑνὸς μέρους ἢ τοῦ ἄλλου· ἀλλ' ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης οἱ Ἕλληνες ἐγένοντο αἴτιοι σπουδαιότερων ἀδικημάτων, διότι αὐτοὶ πρῶτοι ἔφεραν τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ὄχι οἱ Πέρσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν Περσῶν ἡ ἀρπαγὴ γυναικῶν εἶναι ἀδικὸν πρᾶγμα, ἢ σπουδὴ πρὸς ἐκδίκησιν τῆς ἀρπαγῆς ἀνόητον, ἢ δὲ παντελὴς ἀδιαφορία πρὸς τὰς τοιαύτας ἀρπαγὰς φρονιμώτατον, διότι ἦτο φανερὸν ὅτι, ἐὰν αἱ γυναῖκες ἐκείναι δὲν ἤθελον, ποτὲ δὲν ἠρπάζοντο. Οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας, προσθέτουσιν οἱ Πέρσαι, ποσῶς δὲν ἐφρόντισαν δι' ὅσας γυναῖκας ἤρπασαν ἀπὸ αὐτοῦς, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες διὰ μίαν Λακεδαιμονίαν συνήθροισαν μέγαν στόλον, κατέκλυσαν τὴν Ἀσίαν καὶ κατέστρεψαν τὸ βασίλειον τοῦ Πριάμου· ἰδοὺ ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσαι ἐθεώρησαν πάντοτε τοὺς Ἕλληνας ὡς ἐχθρούς, διότι τὴν μὲν Ἀσίαν καὶ τὰ ἐνοικοῦντα βάρβαρα ἔθνη οἰκαιοποιοῦνται, τὴν δὲ Ἑλλάδα καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος θεωροῦσιν ὡς κεχωρισμένα ἀπὸ αὐτοῦς.

5. Οὕτως ἀναφέρουσιν οἱ Πέρσαι τὰ συμβάντα καὶ ἀποδίδουσιν εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Τρωάδος τὴν ἀρχὴν τῆς ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἐχθρας των. Περὶ δὲ τῆς Ἰούς οἱ Φοίνικες δὲν συμφωνοῦσι μετ' αὐτῶν. « Διὰ νὰ τὴν φέρωμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον », λέγουσι, « δὲν ἐλάβομεν ἀνάγκην νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν βίαν, διότι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Ἄργος ἐμινύετο κρυφίως μετὰ τοῦ πλοιαρο-

χόν, ὅτε δὲ ἐνόησον ὅτι ἦτο ἔγκυος, ἐφοβήθη τοὺς γονεῖς τῆς, καί, διὰ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῇ, ἔφυγεν ἐκουσίως μετὰ τῶν Φοινίκων ». Αὐτὰ εἶναι αἱ ἀντιφατικαὶ διηγήσεις τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Περσῶν· τὸ κατ' ἐμὲ δὲν θὰ συζητήσω ἂν τὰ πράγματα συνέβησαν οὕτως ἢ ἄλλως. Μὲ ἀρκεῖ νὰ ἤξεύρω ποῖος εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις ἠδίκησε τοὺς Ἕλληνας. Ἀφοῦ δὲ γνωστοποιήσω αὐτόν, θὰ ἐξακολουθήσω τὴν διηγησίαν μου ἐπεξερχόμενος τὰς μικρὰς καὶ τὰς μεγάλας πόλεις· διότι ἐξ ἐκείνων μὲν, αἵτινες ἦσαν ἄλλοτε μεγάλαι, σήμερον αἱ περισσότεραι εἶναι μικραὶ, ἐκεῖναι δέ, αἵτινες ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου εἶναι μεγάλαι, ἄλλοτε ἦσαν μικραὶ. Θὰ ἀναφέρω λοιπὸν καὶ τὰς μὲν καὶ τὰς δέ, καθότι γνωρίζω ὅτι παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἡ εὐδαιμονία δὲν εἶναι σταθερά.

6. Ὁ Κροῖσος ἦτο Λυδὸς τὸ γένος, υἱὸς τοῦ Ἀλυάττου καὶ βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν, ὅσα περικλείει ὁ Ἄλυς ποταμὸς, ὅστις ῥέων ἀπὸ μεσημβρίας μετὰξὺ Σύρων καὶ Παφλαγόνων εἰσβάλλει πρὸς βορρᾶν εἰς τὸν καλούμενον Εὐξείνιον πόντον. Ὁ Κροῖσος οὗτος, ὁ πρῶτος τῶν βαρβάρων, τοὺς ὁποίους ἠέξυρομεν ἡμεῖς, εἰς ἄλλους μὲν τῶν Ἑλλήνων ἐπέβαλε φόρον, μετ' ἄλλων δὲ συνεμάχησεν. Ὑπέταξε τοὺς Ἴωνας, τοὺς Αἰολεῖς καὶ τοὺς Δωριεῖς τῆς Ἀσίας, ἔκαμε δὲ συμμάχους του τοὺς Λακεδαιμονίους. Πρὶν βασιλεύσῃ αὐτός, ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι, διότι ἡ πρὸ τοῦ Κροῖσου ἐκστρατεία τῶν Κιμμεριῶν κατὰ τῆς Ἰωνίας δὲν ἐπέφερε τὴν κατάκτησιν τῶν πόλεων, ἀλλ' ἦτο ἐπιδρομὴ ληστρική.

7. Ἡ ἡγεμονία, ἣτις ἀνήκεν εἰς τοὺς Ἡρακλείδας, μετέβη διὰ τοῦ ἀκολουθοῦντος τρόπου εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Κροῖσου, ἣτις ἐκαλεῖτο Μερναδαί. Ὁ Κανδαύλης, τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσι Μυρσίλον, ἦτο βασιλεὺς τῶν Σάρδεων καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ Ἀλκαίου, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους· διότι ὁ Ἄγρων, υἱὸς τοῦ Νίνου, ἔγγονος τοῦ Βήλου, δισέγγονος τοῦ Ἀλκαίου, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῶν Ἡρακλειδῶν, ὅστις ἐβασίλευσεν εἰς τὰς Σάρδεας, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Μύρσου Κανδαύλης ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος. Πρὸ τοῦ Ἄγρωνος, ἡ χώρα αὕτη ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Λυδοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἄτρου, ἐξ οὗ ὅλος ὁ λαός, ὅστις πρότερον ἐκαλεῖτο Μαιών, μετονομάσθη Λύδιος. Οἱ Ἡρακλείδαι, εἰς οὓς ἡ οἰκογένεια αὕτη εἶχεν ἀναθέσει τὴν ἀρχὴν, τὴν διεδέχθησαν συνεπείᾳ χρησιμοῦ τινος. Καταγόμενοι ἐκ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τινος δούλης τοῦ Ἰαρδάνου ἐβασίλευσαν ἐπὶ εἴκοσι δύο γενεὰς ἀνθρώπων, ἦτοι ἐπὶ ἔτη πεντακόσια πέντε¹, τοῦ στέμματος μεταβαίνοντος διαδοχικῶς ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν, μέχρι τοῦ Κανδαύλου, υἱοῦ τοῦ Μύρσου.

1) Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1221 π. Χ. μέχρι τοῦ ἔτους 716.

8. Οὗτος λοιπὸν ὁ Κανδαύλης ἠράσθη τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ γυναικός, ἔρασθεις δὲ ἐνόμιζεν ὅτι ἡ γυνή του ἦτο πολὺ ὠραιότερα ὅλων τῶν ἄλλων γυναικῶν. Τοῦτ' νομίζων δὲν ἔπαυεν ἐκθειάζων τὰ θέλητρα τῆς γυναικός του εἰς ἓνα τῶν ὑπασπιστῶν του, τὸν Γύγην, υἱὸν τοῦ Δασκύλου, τὸν ὁποῖον ὑπερηγάπα καὶ εἰς ὃν ἐνεπιστεύετο καὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν πραγμάτων. Μετ' ὀλίγον (ἐπειδὴ ἦτο πεπρωμένον νὰ ἐκλείψῃ ὁ Κανδαύλης) εἶπε πρὸς τὸν Γύγην τὰ ἑξῆς· «Γύγη, ἐπειδὴ νομίζω ὅτι δὲν με πιστεύεις εἰς ὅσα σοὶ λέγω περὶ τῆς καλλονῆς τῆς γυναικός μου, διότι τὰ ὄρα δυσκολώτερον πείθονται ἢ οἱ ὀφθαλμοί, προσπάθησον νὰ τὴν ἴδῃς γυμνήν». Ὁ δὲ Γύγης φωνήσας εἶπε· «Δέσποτα, ποῖον λόγον εἶπες ἀπρεπῆ διατάττων με νὰ ἴδω γυμνὴν τὴν ἐμὴν δέσποιναν; Ἡ γυνὴ ἐκδουμένη τὸν χιτῶνα συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ· μεταξὺ δὲ τῶν σοφῶν παραγγελέματων, τὰ ὁποῖα διετύπωσαν ἄλλοτε ἄνθρωποι ἱκανοὶ νὰ διδάσκωσι τοὺς ἄλλους, εὐρίσκειται καὶ τοῦτο· «Νὰ βλέπῃ ὁ καθεὶς τὰ εἰς αὐτὸν ἀνήκοντα». Ἐγὼ πείθομαι, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν γυναικῶν σὺ ἔχεις τὴν ὠραιότερην, καὶ σὲ ἱκετεύω νὰ μὴ μοῦ ζητῆς πράγματα ἀπρεπῆ».

9. Καὶ ὁ μὲν Γύγης ταῦτα λέγων προσεπάθει νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, διότι ἐφοβεῖτο μήπως τῷ συμβῆ δυστύχημά τι, ἀλλ' ὁ Κανδαύλης ἐπανέλαβε· «Θάρρει, ὦ Γύγη, καὶ μὴ φοβοῦ μήτε ἐμέ, ὅτι τάχα σοὶ λέγω ταῦτα, διὰ νὰ σὲ δοκιμάσω, μήτε τὴν γυναῖκά μου, ἥτις οὐδόλως δύναται νὰ σὲ βλάψῃ, διότι θὰ διαθέσω τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ὑποπτεύσῃ οὐδέποτε ὅτι τὴν εἶδες. Θὰ σὲ τοποθετήσω ὀπισθεν τῆς ἀνοιγομένης θύρας τοῦ δωματίου, ὅπου κοιμώμεθα. Ἀφοῦ εἰσέλθῃ ἐγώ, θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ γυνή μου νὰ κατακλιθῇ. Πλησίον δὲ τῆς εἰσόδου ὑπάρχει θρόνιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀποθέτει τὰ ἐνδύματά της, καθ' ὅσον ἐκδύεται· θὰ δυνηθῆς λοιπὸν νὰ τὴν παρατηρήσῃς ἐν ἀνέσει. Ἐπειτα, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκεῖνη θὰ διευθύνεται ἀπὸ τοῦ θρόνιου πρὸς τὴν κλίνην, σὺ, ἐπειδὴ θὰ εἶσαι ὀπισθεν τῆς, φρόντισον νὰ μὴ σὲ ἴδῃ ἐξερχόμενον τοῦ δωματίου».

10. Καὶ ὁ μὲν Γύγης μὴ δυνάμενος νὰ ἀποφύγῃ ἦτο ἔτοιμος· ὁ δὲ Κανδαύλης, ἐλθούσης τῆς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως, ἔφερε τὸν Γύγην εἰς τὸ οἶκμα, μετὰ ταῦτα δὲ ἦλθε σχεδὸν ἀμέσως καὶ ἡ γυνή. Ὁ Γύγης τὴν ἐθεώρει καθ' ὅσον ἐξεδύετο· ἔπειτα, ἐν ᾧ ἐκεῖνη ἔστρεψε τὰ νῶτα καὶ διηυθύνετο πρὸς τὴν κλίνην, αὐτὸς ἐξῆλθεν ὀλισθησῶς κρυφίως, ἀλλ' ἡ γυνὴ τὸν εἶδεν, ὅτε ἐξήρχετο. Καὶ ἐνόησε μὲν ὅτι ἦτο ἔργον τοῦ ἀνδρός της, κατέπεινε ὅμως τὴν ὕβριν ἐν σιωπῇ καὶ προσεποιήθη ὅτι δὲν ἐνόησε τίποτε, ἀπόφασιν ἔχουσα νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Κανδαύλην· διότι παρὰ τοῖς Λυδοῖς καὶ σχεδὸν παρ' ὅλοις τοῖς βαρβάροις θεωρεῖται μεγάλη αἰσχρὴ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἄνδρα νὰ φανῇ γυμνός.

11. Οὗτω λοιπὸν, χωρὶς ν' ἀποδείξῃ τίποτε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἔμεινε ἀπαθής· ἅμα ὁμως ἐξημέωσεν, ἐτοιμάσασα τοὺς ὑπηρέτας, ὅσους ἤξευρεν ὅτι ἦσαν πολὺ πιστοὶ εἰς αὐτήν, ἐκάλεσε τὸν Γύγην. Οὗτος δὲ φρονῶν ὅτι αὕτη δὲν ἤξευρε τίποτε ἀπὸ τὰ γενόμενα ὑπῆκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησίν της· καθότι συνήθιζε πάντοτε νὰ ἔρχεται προθύμως, ὁσάκις τὸν ἐκάλε ἡ βασίλισσα. Ἄμα ἔφθασεν ὁ Γύγης, τῷ εἶπεν ἡ γυνή· «Τώρα, Γύγη, δύο ὁδοὶ εἶναι ἀνοικταὶ εἰς σὲ καὶ ἔκλεξον ἐκείνην, τὴν ὁποίαν θέλεις νὰ ἀκολουθήσῃς· ἢ φόνευσον τὸν Κανδαύλην καὶ λάβε τὴν βασιλείαν Λυδῶν καὶ ἐμέ, ἢ ὑπόμεινον νὰ θανατωθῆς τώρα ἀμέσως, διὰ νὰ μὴ βλέπῃς πλέον, χαριζόμενος εἰς τὸν Κανδαύλην, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ βλέπῃς. Ὡστε ἢ ἐκεῖνος, ὅστις συνέλαβε τοιοῦτον σκοπὸν, πρέπει νὰ ἀπολεσθῇ, ἢ σὺ, ὅστις με εἶδες γυμνὴν περιφρονήσας τὰ ἔθιμα». Ὁ δὲ Γύγης πρῶτον μὲν ἔμεινε ἐκστατικὸς ἀκούων τοὺς λόγους ἐκείνους, ἔπειτα δὲ ἰκέτευσε τὴν βασίλισσαν νὰ μὴ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ κάμῃ διὰ τῆς βίας τοιαύτην ἐκλογὴν. Πλὴν δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν πείσῃ, καὶ εἶδεν ὅτι ἦτο τῳόντι ἀνάγκη ἢ νὰ θανατώσῃ τὸν κύριόν του ἢ αὐτὸς νὰ θανατωθῇ ὑπὸ ἄλλης χειρός· ἐπροτίμησε λοιπὸν νὰ ζήσῃ καὶ ἀπέτεινε τὴν ἐξῆς ἐρωτησίν· «Ἐπειδὴ μὲ ἀναγκάζεις νὰ φονεύσω παρὰ τὴν θέλησίν μου τὸν ἐμὸν δεσπότην, ἄς ἀκούσω με ποῖον τρόπον δύναμαι νὰ ἐκτελέσω τὸ πρᾶγμα». Ἡ γυνὴ ἀποκριθεῖσα εἶπε· «Θὰ ὀρμήσῃς ἐκ τοῦ ἰδίου μέρους, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ἐκεῖνος με ἔδειξεν εἰς σὲ γυμνὴν, καὶ θὰ τὸν κτυπήσῃς κοιμώμενον».

12. Τακτοποιηθέντος τοῦ σχεδίου τούτου καὶ ἐλθούσης τῆς νυκτός, ὁ Γύγης (ἐπειδὴ ἡ γυνὴ δὲν τὸν ἄφησε νὰ μακρυνθῇ οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ διαφύγῃ, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ αὐτὸς νὰ ἀπολεσθῇ ἢ ὁ Κανδαύλης) ἠκολούθησε τὴν βασίλισσαν εἰς τὸν θάλαμον. Ἐκεῖνη δὲ δοῦσα εἰς αὐτὸν ἐγγχειρίδιον τὸν ἔκρουσεν ὀπισθεν τῆς αὐτῆς θύρας. Καὶ μετὰ ταῦτα, ἀποκοιμηθέντος τοῦ Κανδαύλου, ὀρμήσας ὁ Γύγης τὸν ἐφόνευσεν καὶ ἔλαβε τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιλείαν. Τούτου τοῦ συμβάντος ἐποιήσατο μνεῖαν εἰς ἰάμβους τριμέτρους καὶ ὁ Ἄρχιλογος ὁ Πάριος, ὅστις ἔζη κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν.

13. Ἐλαβε λοιπὸν τὴν βασιλείαν ὁ Γύγης καὶ ἐκραταίωσε τὴν δυναστείαν του διὰ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν. Καθότι, ἐπειδὴ πολλοὶ Λυδοὶ ἀγανακτήσαντες διὰ τὸν φόνον τοῦ Κανδαύλου ἔλαβον τὰ ὄπλα, οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Γύγης συνεβίβασθησαν μετὰ τῶν λοιπῶν Λυδῶν, ὥστε, ἐὰν μὲν τὸ χρηστήριον ἀνεγνώριζεν αὐτὸν ὡς βασιλέα τῆς Λυδίας, νὰ βασιλεύσῃ, ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει νὰ ἀποδώσῃ ὀπίσω τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς Ἡρακλείδας. Τὸ μαντεῖον ἀπεφάνθη ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τοιοτοτρόπως ὁ Γύγης ἐβασίλευσε. Τοῦτο μόνον προσέθηκεν ἡ Πυθία, ὅτι οἱ Ἡρακλείδαί θὰ

λάβωσιν ἐκδίκησιν εἰς τὸν πέμπτον ἀπόγονον τοῦ Γύγου. Ἄλλ' οὔτε οἱ Λυδοὶ οὔτε οἱ βασιλεῖς αὐτῶν ἐφρόντισαν περὶ αὐτῆς τῆς προφητείας μέχρις οὗ ἐξεπληρώθη.

14. Οὕτω κατέλαβον τὴν ἀρχὴν οἱ Μερναδαὶ ἀφαιρέσαντες αὐτὴν ἀπὸ τοὺς Ἡρακλείδας. Ὁ δὲ Γύγης, στερεωθεὶς ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἔπεμψεν εἰς τοὺς Δελφοὺς πλούσια δῶρα· διότι μεταξὺ ὄλων τῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ ἀργυρῶν ἀναθημάτων τὰ πλεότερα ἐπέμφθησαν παρ' αὐτοῦ. Ἀφιέρωσεν ἐπίσης καὶ ἀπειρα χρυσᾶ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἕξ κρατῆρας, οἵτινες πρὸ πάντων εἶναι ἄξιοι μνείας. Σήμερον ἀποτελοῦσιν οὗτος μέρος τῶν θησαυροῦ τῶν Κορινθίων καὶ ἔ/ουσι βάρος τριάκοντα ταλάντων. Ἀληθῶς ὁμοῦ εἶπεν ὁ θησαυρὸς οὗτος εἶναι οὐχὶ τῆς κοινότητος τῶν Κορινθίων, ἀλλὰ τοῦ Κυψέλου υἱοῦ τοῦ Ἡετίωνος. Οὗτος δὲ ὁ Γύγης εἶναι, καθ' ὅσον ἠξεύρομεν, ὁ πρῶτος τῶν βαρβάρων, ὅστις ἀνεθήκεν ἀναθήματα εἰς τοὺς Δελφοὺς, μετὰ τὸν Μίδα, υἱὸν τοῦ Γορδίου, βασιλέα τῆς Φρυγίας. Τρόντι ὁ Μίδας ἀφιέρωσε τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἐφ' οὗ ἐκάθητο, διὰ τὰ δικάζη, ὄντα ἀξιόθεατον. Ἰσταται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ὅπου καὶ οἱ κρατῆρες τοῦ Γύγου ὁ δὲ χρυσὸς καὶ ἀργυρὸς, τὸν ὁποῖον ἀφιέρωσεν ὁ Γύγης, καλεῖται ὑπὸ τῶν Δελφῶν Γυγάδας, λαβῶν τὴν ἐπωνυμίαν ἀπὸ τὸν δωροητήν. Ἄμα δὲ ἔλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Γύγης, ἐπέμψε στρατὸν κατὰ τῆς Μιλήτου καὶ τῆς Σμύρνης, καὶ ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν Κολοφῶνα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς βασιλείας του, ἦτις διήρκεσεν ἔτη τριάκοντα καὶ οὐκ ἄλλο ἐξετελέσθη ἄξιον μνείας, ἃς παρέλθωμεν ἀρνούμενοι εἰς ὅσα εἶπομεν.

15. Θὰ ἀναφέρω τὸν Ἄρδυν, υἱὸν καὶ διάδογον τοῦ Γύγου. Ὁ Ἄρδης οὗτος ἐκυρίευσεν τὴν Ποιήνην καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μίλητον. Ἐτι δὲ αὐτοῦ βασιλεύοντος, οἱ Κιμμέριοι, διωχθέντες ἀπὸ τὰς κατοικίας των ὑπὸ τῶν νομάδων Σκυθῶν, μετενάστευσαν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὰς Σάρδεις πλὴν τῆς ἀκροπόλεως.

16. Ὁ Ἄρδης ἐβασίλευσε τεσσαράκοντα καὶ ἑννέα ἔτη, καὶ ὁ υἱὸς του, Σαρδυάτης, δώδεκα· τούτων δὲ διεδέχθη ὁ Ἀλυάτης, ὅστις ἐπολέμησε τοὺς Μήδους καὶ τὸν Κυαξάρην, ἕγγονον τοῦ Δημόκου, ἐδίωξε τοὺς Κιμμερίους ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐκυρίευσεν τὴν Σμύρνην, τὴν ὁποίαν εἶχον κατοικήσει οἱ Κολοφῶνιοι, καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὰς Κλαζομενάς. Ἐντεῦθεν ὁμοῦ ἀνεχώρησεν οὐχὶ ὅπως ἐπεθύμει, ἀλλ' ἀφοῦ ὑπέστη μεγάλην ζημίαν. Ἀξιωμακρόνουςτος δὲ εἶναι ἡ βασιλεία του καὶ δι' ἄλλα ἔργα, ὧν τὰ ἐπισημότερα εἶναι τὰ ἑξῆς.

17. Ἐξηκολούθησε κατὰ τῶν Μιλησίων τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀρχίσει ὁ πατήρ του, καὶ ἰδοὺ πῶς διηρῆνε τὰς ἐχθροπραξίας του ἐναντίον τῆς πόλεως ταύτης. Ὅτε ὠρίμαζον

εἰς τοὺς ἀγρούς οἱ καρποί, τότε ἐξεστράτευε, τὰ δὲ στρατεύματά του ἐβάδιζον μετὰ τὸν ἦχον τῶν συρίγγων, τῶν κιθαρῶν, τῶν βαρυαύλων καὶ τῶν ὀξυαύλων. Ἐρχόμενος εἰς τὴν χώραν τῶν Μιλησίων δὲν κατέστρεφεν οὔτε ἕκαιε τὰς οἰκίας τῶν ἀγρῶν· δὲν ἀπέσπα τὰς θύρας· ἕκαστον πράγμα τὸ ἄφηνεν εἰς τὴν θέσιν του. Κατέστρεφεν ὁμοῦ τὰς συγκομιδὰς καὶ τοὺς καρπούς, καὶ μετὰ τοῦτο ἀνεχώρει, διότι, θαλασσοκρατούντων τῶν Μιλησίων, θὰ ἦτο ἀνωφελὲς δι' αὐτὸν νὰ τοὺς πολιορκήσῃ μετὰ στρατοῦ. Δὲν ἐκρήμνιζε δὲ τὰς οἰκίας ὁ Λυδός, ἵνα οἱ Μιλησιοὶ ἔχοντες τοιαύτας δύνανται νὰ σπεύρωσι καὶ νὰ καλλιερῶσι τὴν γῆν, αὐτὸς δὲ νὰ ἐργάζεται κατόπιν καὶ νὰ καταστρέφῃ τὰς ἐργασίας των.

18. Τοιοῦτοτρόπως ἐξηκολούθησεν ὁ πόλεμος ἐπὶ ἑνδεκα ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ Μιλησιοὶ ὑπέστησαν δύο μεγάλα τραύματα, τὸ μὲν εἰς τὸ Λιμενεῖον, πολεμήσαντες εἰς τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν χώραν, τὸ δὲ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαιάνδρου. Καὶ τὰ μὲν ἕξ ἔτη ἐκ τῶν ἑνδεκα τούτων ἐβασίλευεν ἀκόμη ὁ Σαρδυάτης τοῦ Ἄρδους, καὶ αὐτὸς ἦτο ὁ ἀρχίσας τὸν πόλεμον καὶ ὀδηγῶν τὰ στρατεύματά του κατὰ τῶν Μιλησίων, τὰ δὲ ἄλλα πέντε ἔτη ὁ ἐξακολουθήσας τὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ἀρχίσαντα πόλεμον, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, καὶ διευθύνας τὰς ἐχθροπραξίας ἦτο ὁ Ἀλυάτης τοῦ Σαρδυάτου, ὅστις καὶ ἐξηκολούθησεν αὐτὸν μετ' ἐπιμονῆς. Οὐδεὶς δὲ τῶν Ἰώνων ἐβοήθησε τοὺς Μιλησίους, ἐκτὸς τῶν Χίων, οἵτινες ἀπέδωκαν χάριν ἀντὶ χάριτος, καθότι προηγουμένως οἱ Μιλησιοὶ τοὺς ἐβοήθησαν κατὰ τῶν Ἐρυθραίων.

19. Κατὰ τὸ δωδέκατον ἔτος, ἐνῶ ὁ στρατὸς ἐπυρπόλει ἀγρόν τινα, τὸ πῦρ, ἐρεθισθὲν ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἀνέμου, κατέκαυσε ταχέως τὸν ἀγρόν καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Ἀσσησίης Ἀθηνᾶς, ὅστις καὶ ἐκάη. Καὶ τότε μὲν ἀμέσως οὐδεὶς λόγος ἐγένετο περὶ τοῦ συμβάντος τούτου· ἀλλ' ἐπανελθόντος τοῦ στρατοῦ εἰς τὰς Σάρδεις ἠσθένησεν ὁ Ἀλυάτης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀσθένειά του παρετεινέτο, ἐπέμψεν εἰς τοὺς Δελφοὺς, εἴτε κατὰ συμβουλήν τινος εἴτε οἰκοθεν σκεφθεὶς νὰ ἐρωτήσῃ τὸν θεὸν διὰ τὴν ἀσθένειάν του. Ἡ Πυθία ὁμοῦ δὲν ἠθέλησε νὰ χρησιμοδοτήσῃ εἰς τοὺς ἀποσταλέντας εἰς τοὺς Δελφοὺς πρὶν ἀνοικοδομηθῶσι τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν ὁποῖον ἔκαυσαν εἰς τὴν Ἀσσησὸν τῆς Μιλησίας χώρας.

20. Ὅτι οὕτως ἐγένετο τὸ πρᾶγμα, τὸ ἠξεύρω ἀκούσας αὐτὸ εἰς τοὺς Δελφοὺς. Ἄλλ' ἰδοὺ τί προσθέτουσιν οἱ Μιλησιοὶ· ὁ υἱὸς τοῦ Κυψέλου Περιάνδρος, στενὸς φίλος τοῦ τότε τυράννου τῆς Μιλήτου Θρασυβούλου, μαθὼν τὴν ἀπόκρισιν τὴν δοθεῖσαν εἰς τοὺς Λυδοὺς, ἐπέμψεν ἀπεσταλμένον, διὰ νὰ κομίσῃ τὴν εἰδησιν ταύτην, ἵνα ἐκεῖνος σκεφθῇ καλῶς καὶ πράξῃ ὅ,τι ἀπῆτουν

αί περιστάσεις. Καί οἱ μὲν Μιλήσιοι οὕτω λέγουσιν ὅτι συνέβη τὸ πρᾶγμα.

21. Ὁ δὲ Ἀλυάττης, ἅμα ἤκουσε τὴν ἀπόκρισιν τῶν Δελφῶν, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Μίλητον κήρυκα ἐντεταλμένον νὰ προτείνῃ εἰς τὸν Θρασύβουλον καὶ τοὺς Μιλησίους ἀναγκωγήν, ἣτις ἤθελε διαρκέσει καθ' ὅλον τὸν χρόνον τὸν ἀναγκαιοῦντα πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ. Ἦλθε λοιπὸν εἰς τὴν Μίλητον ὁ ἀπεσταλμένος οὗτος· ὁ δὲ Θρασύβουλος, ὅστις ἦτο προειδοποιημένος περὶ πάντων καὶ ἤξευρε τί ἔμελλε νὰ πράξῃ ὁ Ἀλυάττης, ἐσκέφθη τὸ ἀκόλουθον. Ἀφοῦ ἔφερεν εἰς τὴν ἀγορὰν ὄλον τὸν σῖτον, ὅστις εὐρίσκατο εἰς τὴν πόλιν, εἶτε εἰς τὰς ἰδίας του ἀποθήκας εἶτε εἰς τὰς τῶν ἰδιωτῶν, παρήγγειλεν εἰς τοὺς Μιλησίους, ὅταν τοὺς εἰδοποιήσῃ, ν' ἀρχίσωσι νὰ πίνωσι καὶ νὰ διασκεδάσωσιν.

22. Παρήγγειλε δὲ ταῦτα ὁ Θρασύβουλος, διὰ νὰ ἴδῃ ὁ Σαρδιανὸς κήρυξ μεγάλους σωροὺς σίτου εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τοὺς κατοίκους πανηγυρίζοντας, καὶ ἀναγγείλῃ ταῦτα εἰς τὸν Ἀλυάττην, ὅπερ καὶ ἐγένετο· διότι ὁ κήρυξ εἶδεν ὅλα ταῦτα, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Θρασύβουλον τὰς παραγγελίας τοῦ Λυδοῦ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Σάρδεϊς. Μετ' ὀλίγον ἐγένετο εἰρήνη, καὶ δὲν νομίζω νὰ ὑπῆρχεν ἄλλη αἰτία. Τῶνόντι, ἐνῶ ὁ Ἀλυάττης ἤλπιζεν ὅτι ἦτο μεγάλη σιτοδεία εἰς τὴν Μίλητον καὶ ὁ λαὸς εἰς ἄκραν στενοχωρίαν, αἴφνης ἤκουσε παρὰ τοῦ κήρυκος τὰ ἐναντία ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐφρόνει. Ἐγένετο λοιπὸν ἡ εἰρήνη καὶ συνεφώνησαν νὰ εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς φίλοι καὶ σύμμαχοι· ἀντὶ δὲ ἐνὸς ναοῦ ὁ Ἀλυάττης ἔκτισε δύο εἰς τὴν Ἀσσησὸν καὶ ἐθεραπεύθη ἐκ τῆς νόσου.

23. Ὁ Περίανδρος, ἐκεῖνος ὅστις εἶχε μηνύσει εἰς τὸν Θρασύβουλον τὴν ἀπόκρισιν τῆς Πυθίας, ἦτο υἱὸς τοῦ Κυψέλου καὶ ἐβασίλευεν εἰς τὴν Κόρινθον. Οἱ Κορίνθιοι (καὶ οἱ Λέσβιοι συμφονοῦσι ματ' αὐτῶν) λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἐφάνη θαῦμα μέγιστον· ὁ Μηθυμαῖος Ἀρίων ἐφέρθη ὑπὸ δελφίνος μέχρι τοῦ Ταίναρον. Ὁ Ἀρίων οὗτος ἦτο κιθαρωδὸς καὶ οὐδενὸς δευτέρου μεταξὺ τῶν συγχρόνων του· καθ' ὅσον δὲ ἡμεῖς ἤξεύρομεν, αὐτὸς πρῶτος ἐποίησεν, ὠνόμασε καὶ ἐδίδαξε διθύραμβον εἰς τὴν Κόρινθον.

24. Διηγοῦνται ὅτι ὁ Ἀρίων, ἀφοῦ ἐπὶ πολλὸν χρόνον διέμεινε πλησίον τοῦ Περίανδρου, ἐπεθύμησε νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν καὶ ὅτι, ἀφοῦ συνήθροισε πολλὰ πλοῦτη, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κόρινθον. Ἀνεχώρησε λοιπὸν ἀπὸ τὸν Τάραντα ἐπὶ πλοίου Κορινθιακοῦ, τὸ ὁποῖον ἐναύλωσεν ἐξ ἰδίων του, διότι μόνον εἰς τοὺς Κορινθίους εἶχε περισσοτέραν ἐμπιστοσύνην. Ἀφοῦ ἐξῆλθον εἰς τὸ πέλαγος, οἱ ναῦται συνέλαβον τὸ ἐπίβουλον σχέδιον νὰ τὸν ῥίψωσιν εἰς τὰ κύματα καὶ νὰ ἀρπάσωσι τοὺς

θησαυροὺς του. Μαντεύσας ὁμοῦ ὁ Ἀρίων τοὺς σκοποὺς τῶν τοὺς ἰκέτευσε καὶ τοῖς ὑπεσχέθη ὅλα ὅσα εἶχε, ζητῶν νὰ τῷ χαρίσωσι τὴν ζωὴν. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἔμενον ἀκαμπτοι καὶ τὸν διέταξαν ἢ νὰ φονευθῆ ἰδιοχείρως, ἐὰν ἤθελε νὰ τὸν θάψωσιν, ἅμα ἐφθάνον εἰς τὴν ξηρὰν, ἢ νὰ πέσῃ ἀμέσως εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν εὐρισκόμενος ὁ Ἀρίων τοὺς ἐζήτησεν, ἐπειδὴ ἡ ἀπόφασίς των ἦτο ἀμετάκλητος, νὰ τὸν ἀφήσωσι νὰ σταθῇ εἰς τὰ ἐδώλια τοῦ πλοίου φορῶν τὰ καλλίτερά του ἐνδύματα, καὶ νὰ ψάλλῃ, προσθέτων ὅτι θὰ ἐφονεύετο μόνος του, ἅμα ἐτελείωνε τὸ ἄσμα. Εὐχαρίστως ἐδέχθησαν τὴν πρότασίν του οἱ ναῦται, καθότι ἔμελλον νὰ ἀκούσωσι τὸν κάλλιστον αἰδὸν, καὶ ἀφήσαντες τὴν πρῶμην κενὴν συσσωρεύθησαν εἰς τὸ μέσον τοῦ πλοίου. Τότε ὁ Ἀρίων ἐνεδύθη τὰ καλλίτερα του ἐνδύματα, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὴν κιθάραν, ἐστάθη ὄρθιος ἐπὶ τῶν ἐδωλίων καὶ ἔψαλε τὸν ὄρθιον σκῶν 1, ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν, ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν ὅπως ἦτο, μὲ ὅλα τὰ ἐνδύματά του. Καὶ τὸ μὲν πλοῖον ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν του, ἐκεῖνον δέ, ὡς λέγεται, δελφίν τις τὸν ἔλαβεν ἐπὶ τῆς ὀχέως του καὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὸ Ταίναρον. Πατήσας εἰς τὴν ξηρὰν ἐπορεύθη εἰς τὴν Κόρινθον μὲ τὰ ἴδια ἐνδύματα, καὶ φθάσας ἐκεῖ διηγῆθη ὅσα τῷ συνέβησαν. Ἄλλ' ὁ Περίανδρος δὲν ἐπίστευε τίποτε, ἔθεσε τὸν Ἀρίωνα εἰς τὴν φυλακὴν, διέταξε νὰ τὸν φυλάττωσι στενῶς καὶ περιέμενε τὸν ἐλευσιν τῶν ναυτῶν. Ἄμα ἐφθασαν οὗτοι εἰς τὸν λιμένα, τοὺς προσεκάλεσε, διὰ νὰ μάθῃ παρ' αὐτῶν τί θὰ ἔλεγον περὶ τοῦ Ἀρίωνος· ἐκεῖνοι δὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἦτο σῶος καὶ ὑγιής εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὅτι τὸν ἄφησαν εἰς τὸν Τάραντα πλουτοῦντα. Αἴφνης ὁμοῦ ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν των ὁ Ἀρίων μὲ τὰ αὐτὰ ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα ἐφόρει, ὅτε ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν· τότε οἱ ναῦται μείναντες ἐκστατικοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀρηθῶσι τὸ ἀποδιδόμενον εἰς αὐτοὺς ἔγκλημα. Τοιαύτη εἶναι ἡ διήγησις τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Λεσβίων, καὶ σφύζεται ἀκόμη εἰς τὸ Ταίναρον μικρὸν ἄγαλμα ἁλκινον παριστῶν τὸν Ἀρίωνα· ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ δελφίνος.

25. Ὁ δὲ Ἀλυάττης ὁ Λυδός, ὅστις ἐτελείωσε τὸν κατὰ τῶν Μιλησίων πόλεμον, ἀπέθανεν², ἀφοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη πενήτηκοντα καὶ ἐπτὰ. Δεύτερος δὲ αὐτὸς ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν ταύτην, θεραπευθεὶς ἀπὸ τὴν νόσον, ἀνέθηκεν εἰς τοὺς Δελφοὺς μέγαν κωπηρὰ ἀργουρῶν καὶ ὑποκρατηρίδιον ἐκ σιδήρου κολλητοῦ, πρᾶγμα πολὺ πλέον ἄξιον θέας ἀπὸ ὅλα τὰ εἰς τοὺς Δελφοὺς ἀφερωμάτα, ἔργον Γλαύκου τοῦ Χίου, ὅστις πρῶτος ὄλων τῶν ἀνθρώπων ἐφεύρε τὴν κόλλησιν τοῦ σιδήρου.

1) Ὁ ὄρθιος σκῶς ἦτο μελωδία ἀνδρική καὶ παροξυντική, τὴν ὁποίαν ἔψαλον παίζοντες τὴν κιθάραν ἢ τὸν αὐλόν.

2) Τῷ 560 π. Χ.

26. Ἀποθανόντος τοῦ Ἀλυάττου, ἔλαβε τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κροῖσος εἰς ἡλικίαν τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν. Οὗτος πρῶτος ἐκ τῶν Ἑλλήνων προσέβαλε τοὺς Ἐφραιοὺς, οἵτινες πολιορκηθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἀφιέρωσαν τὴν πόλιν των εἰς τὴν Ἄρτεμιν δέσαντες εἰς τὸν ναὸν σχοινίον, τὸ ὁποῖον ἐξέτεινον μέχρι τῶν τειχῶν των. Ἡ ἀπόστασις δὲ μεταξὺ τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἣτις ἐπολιορκεῖτο, καὶ τοῦ ναοῦ εἶναι ἐπτὰ σταδίων. Κατὰ τούτων πρῶτον ἐπετέθη ὁ Κροῖσος· μετὰ ταῦτα δ' ἐπολέμησε ἀλληλοδιαδόχως μίαν πρὸς μίαν τὰς Ἰωνικὰς καὶ τὰς Αἰολικὰς πόλεις προφασιζόμενος διάφορα πταίσματα· εἰς ἄλλας δὲ ὅλως μηδαμινά.

27. Ἀφοῦ λοιπὸν κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς ὅλους τοὺς Ἑλλήνας τῆς Ἀσίας, ἀπεφάσισε νὰ ἐξοπλίση στόλον καὶ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν νήσων. Ὅλα δ' ἦσαν ἔτοιμα διὰ τὴν ναυπήγησιν τῶν πλοίων, ὅταν Βίας ὁ Πριηνεὺς κατὰ τοὺς μὲν, κατ' ἄλλους δὲ ὁ Πιπτακὸς ὁ Μυτιληναῖος ἦλθεν εἰς τὰς Σάρδεϊς. Ὁ Κροῖσος τὸν ἠρώτησε νεώτερόν τι περὶ τῆς Ἑλλάδος, οὗτος δὲ ἔδωκε τὴν ἐξῆς ἀπόκρισιν, ἣτις ἀνέστειλεν ὅλας τὰς ἔτοιμασίας· «Ἔω βασιλεῦ, οἱ νησιῶται συναθροίζουσι πολυάριθμον ἱππικὸν σκοπεύοντες νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν τῶν Σάρδεων». Νομίσας δὲ ὁ Κροῖσος ὅτι ἐκεῖνος ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν ἐπανέλαβεν· «Εἶθε οἱ θεοὶ νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς νησιώτας τὸ σχέδιον νὰ ἔλθωσι μὲ ἱππικὸν ἐναντίον τῶν Λυδῶν». — «Ἔω βασιλεῦ», ἀπεκρίθη ὁ Πιπτακός, «βεβαίως πολὺ ἐπιθυμοῦμαι νὰ συναντηθῆς εἰς τὴν ἠπειρον μὲ τοὺς νησιώτας ἐφίππους, εἰς τὴν περιήπτωσιν δὲ ταύτην ὀρθῶς ἐλπίζεις ὅτι θέλεις τοὺς νικήσει· ἀλλὰ τί νομίζεις; οἱ νησιῶται, οἵτινες ἔμαθον ὅτι προτίθεσαι νὰ ἐξοπλίσης στόλον κατ' αὐτῶν, τί ἄλλο εὐχονται ἢ νὰ συναντήσωσι κατὰ θάλασσαν τοὺς Λυδοὺς, διὰ νὰ ἐδικήσωσιν ἐπὶ σοῦ τοὺς Ἑλλήνας τῆς ἠπείρου;». Ὁ συλλογισμὸς οὗτος ἤρρεσεν, ὡς λέγεται, ὑπερβαλλόντως εἰς τὸν Κροῖσον, ὅστις ἐπέισθη (διότι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ λόγοι τῷ ἐφάνησαν ὀρθοὶ) καὶ παρήτησε τὰς ναυτικὰς ἔτοιμασίας. Τοιοῦτοτρόπως δὲ συνῆψε δεσμοὺς φιλίας μετὰ τῶν Ἰώνων τῶν κατοικούντων τὰς νήσους.

28. Μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς τὰ ἔθνη, ὅσα περικλεῖει ὁ Ἄλυς, ὑπεδουλώθησαν ὅλα, ἢ σχεδὸν ὅλα. Διότι, ἐκτὸς τῶν Κιλικίων καὶ τῶν Λυκίων, ὁ Κροῖσος εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλους τοὺς ἄλλους· ἦτοι τοὺς Λυδοὺς, τοὺς Φρύγας, τοὺς Μυσοὺς, τοὺς Μαριανδυνούς, τοὺς Χάλυβας, τοὺς Παφλαγόνας, τοὺς Δωριεῖς, τοὺς Αἰολεῖς καὶ τοὺς Παμφύλους.

29. Εἶχον δὲ ὑποταχθῆ τὰ ἔθνη ταῦτα καὶ ὁ Κροῖσος τὰ εἶχεν ἐνώσει μὲ τὴν Λυδίαν, ὅτε εἰς τὰς ἀκμαζούσας ἐν τῷ πλούτῳ Σάρδεϊς ἦλθον ἀλληλοδιαδόχως οἱ φημιζόμενοι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπὶ σοφία Ἕλληνες, μεταξὺ δὲ ἄλλων ὁ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις γενόμενος νομοθέτης τῶν συμπολιτῶν του κατ' αἴτη-

σιν τῶν ἰδίων ἀπεδήμησε διὰ δέκα ἔτη ἀναχωρήσας ἐπὶ προφάσει νὰ ἐπισκεφθῆ διαφόρους τόπους, διὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῆ νὰ καταργήσῃ τινὰ ἐκ τῶν νόμων, τοὺς ὁποίους ἔθεσεν, ὅπερ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ἀφ' ἑαυτῶν, διότι ἦσαν ὑποχρεωμένοι διὰ μεγάλων ὄρκων νὰ πολιτεύονται ἐπὶ δέκα ἔτη μὲ τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἠθέλεν ἐπιβάλεῖ αὐτοῖς ὁ Σόλων.

30. Τοῦτου ἕνεκα καὶ διὰ νὰ περιηγηθῆ διαφόρους τόπους ὁ Σόλων ἀποδημήσας ἦλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸς τὸν Ἄμασιν, καὶ κατόπιν εἰς τὰς Σάρδεϊς πρὸς τὸν Κροῖσον. Φθάσας ἐνταῦθα ἐξενίσθη ὑπὸ τοῦ Κροῖσου εἰς τὰ ἀνάκτορα· τὴν τρίτην δὲ ἢ τὴν τετάρτην ἡμέραν ὑπηρεταί τινές, κατὰ διαταγὴν τοῦ Κροῖσου, περιέφερον τὸν Σόλωνα μεταξὺ τῶν θησαυρῶν καὶ τῷ ἔδειξαν ὅλα ἣσαν μεγάλη καὶ πολυτελῆ. Ἀφοῦ δ' ἐθεάσατο καὶ ἠρῶνησε τὰ πάντα ἀνέτως, ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Κροῖσος ὡς ἀκολούθως· «Ἔξένε Ἀθηναῖε, ἡ μεγάλη φήμη τῆς σοφίας σου καὶ τῶν περιηγήσεών σου ἔφθασε μέχρις ἡμῶν· ἠξέυρομεν ὅτι φιλοσοφῶν περιήλθες μέγα μέρος τῆς γῆς, διὰ νὰ γνωρίσης τὸν κόσμον. Ἐπιθυμῶ λοιπὸν νὰ σὲ ἐρωτήσω ποῖος ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους εἶδες, εἶναι ὁ μᾶλλον εὐδαίμων». Ταῦτα δὲ ἠρώτα ὁ Κροῖσος, διότι ἐπίστευεν ὅτι ἦτο ὁ εὐδαιμονέστατος πάντων. Ἄλλ' ὁ Σόλων, χωρὶς τὸν κολακῆσιν παντάπασιν, ἀλλὰ λέγων τὴν ἀλήθειαν, ἀπεκρίθη· «Ὁ Τέλλος ὁ Ἀθηναῖος, βασιλεῦ». Ἐκπλαγείς ὁ Κροῖσος διὰ τὴν τοιαύτην ἀπόκρισιν τῷ εἶπε μὲ περιέργειαν· «Πόθεν εἰκάξεις ὅτι ὁ Τέλλος εἶναι ὁ εὐδαιμονέστατος τῶν ἀνθρώπων;». Ὁ δὲ Σόλων ἀπεκρίθη· «Πρῶτον διότι ὁ Τέλλος ζῶν εἰς εὐτυχοῦσαν πατρίδα ἐγέννησε παῖδας ὀρθοὺς καὶ ἠγαρότους, καὶ ὅλων τούτων εἶδε νὰ γεννηθῶσι τέκνα, τὰ ὁποῖα ἔζησαν ὅλα· δεύτερον διότι καὶ κατάστασιν ἀρχετὴν εἶχε δι' Ἑλληνα, ἐνόσφῃ ἔζη, καὶ ἡ τελευταῖα τοῦ βίου του ἐγένετο λαμπροτάτη. Διότι εἰς μάχην τινὰ τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς ἄστυγείνονάς των τῆς Ἐλευσίνος, πολεμήσας καὶ αὐτὸς καὶ τρέψας τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγὴν, ἀπέθανεν ἐνδόξως· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν ἔθαψαν δημοσίαις δαπάναις ἐκεῖ ὅπου ἔπεσε καὶ τὸν ἐτίμησαν πολὺ».

31. Ἀφοῦ ὁ Σόλων ὠμίλησε πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τοῦ Τέλλου καὶ τῷ ἀτηρήθησε τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους τὸν ἐθεώρει εὐδαίμονα, ὁ Κροῖσος τὸν ἠρώτησε πάλιν ποῖον εἶδεν εὐδαιμονέστατον μετ' ἐκεῖνον, ὑποθέτων ἀδιστακτικῶς ὅτι θὰ ἐλάμβανε τοῦλάχιστον τὰ δευτεροῖα. Ἄλλ' ὁ Σόλων ἀπεκρίθη· «Τὸν Κλέοβιν καὶ τὸν Βίτωνα, Ἀργεῖους τὸ γένος· αὐτοὶ εἶχον κατάστασιν ἀρχετὴν καὶ πρὸς τούτοις τοιαύτην σωματικὴν δύναμιν, ὥστε ἀμφοτέροι εἶχον νικήσει εἰς τοὺς ἀγῶνας· ἰδοὺ δὲ τί λέγουσι περὶ αὐτῶν. Οἱ Ἀργεῖοι ἐτέλουν τὴν ἐορτὴν τῆς Ἥρας καὶ ἔπρεπεν ἀφεύκτως νὰ φέρωσι τὴν μητέρα των εἰς τὸ ἱερόν· οἱ βόες ὅμως

δὲν ἤρχοντο ἐγκαίρως ἀπὸ τοὺς ἀγροῦς. Τότε οἱ νέοι βλέποντες ὅτι παρήρχετο ἡ ὥρα ἐδέθησαν εἰς τὸν ζυγὸν καὶ ἔσυρον τὴν ἄμαξαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκάθητο ἡ μήτηρ των· διήνυσαν οὕτω τεσσαράκοντα καὶ πέντε στάδια καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ ἱερόν. Ἀφοῦ ἐξετελέσθη ἡ πράξις αὕτη ὑπὸ τὰ ὄμματα ὅλης τῆς πανηγύρεως, ἔσχον θάνατον ἄριστον. Εἰς αὐτοὺς ἔδειξεν ἡ θεὰ ὅτι προτιμότερον ὁ ἄνθρωπος ν' ἀποθνήσκη ἢ νὰ ζῆ, διότι οἱ μὲν Ἀργεῖοι περιστοιχίζοντες αὐτοὺς ἐμακάριζον τὴν μητέρα ἔχουσαν τοιούτους υἱούς· τότε αὕτη, πλήρης χαρᾶς διὰ τὴν πράξιν καὶ τοὺς λόγους ἐκείνους, ἔστη πρὸ τοῦ ἀγάλματος ἱκετεύουσα τὴν θεὰν νὰ δώσῃ εἰς τοὺς υἱούς της Κλέοβιν καὶ Βίωνα, οἵτινες τόσον τὴν εἶχον τιμῆσει, ὅ,τι δύναται νὰ συμβῆ εὐτυχέστερον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ τὴν προσευχὴν ταύτην, ἀφοῦ ἐθυσιάσασαν καὶ εὐωχήθησαν, κοιμηθέντες οἱ νέοι ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ δὲν ἀφυπνίσθησαν πλέον, ἀλλὰ τοῦτο ἦτο τὸ τέλος τῆς ζωῆς των. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι διέταξαν νὰ κατασκευασθῶσι τὰ ἀγάλματά των, τὰ ὁποῖα ἀνέθηκαν εἰς τοὺς Δελφούς, πρὸς ἔνδειξιν ὅτι ὑπῆρξαν ἄριστοι ἄνδρες».

32. Ἔδωκε λοιπὸν εἰς αὐτοὺς ὁ Σόλων τὰ δευτερεῖα τῆς εὐδαιμονίας, ὁ δὲ Κροῖσος ὀργισθεὶς τῷ εἶπεν· «ᾧ ἔξεν Ἀθηναῖε, σοὶ φαίνεται λοιπὸν τόσον μικρὸν πράγμα ἡ εὐδαιμονία μου, ὥστε δὲν τὴν ἀντισταθμίζεις οὔτε μὲ τῶν ἰδιωτῶν ἀνθρώπων;». Τότε ὁ Σόλων ἐπανέλαβεν· «ᾧ Κροῖσε, ἐρωτᾷς περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἄνθρωπον, ὅστις ἤξεύρει ὅτι ἡ θεότης εἶναι φθονερά καὶ ἀρέσκειται νὰ συνταράσῃ τὰ πάντα. Μὲ τὸν καιρὸν βλέπει τις καὶ ὑποφέρειε πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠθέλε μῆτε νὰ ὑποφέρῃ μῆτε νὰ ἴδῃ. Προσδιορίζω εἰς ἑβδομήκοντα ἔτη τὸ τέρμα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· τὰ ἑβδομήκοντα ταῦτα ἔτη κάμνουσιν εἰκοσιπέντε χιλιάδας καὶ διακοσίας ἡμέρας, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν ἐμβόλιμον μῆνα. Ἐὰν εἰς δύο ἔτη αὐξάνῃς τὸ ἕν κατὰ ἓνα μῆνα, διὰ νὰ διατηρῶσιν αἱ τέσσαρες ὥραι τοῦ ἔτους τὴν ἀπαιτουμένην τάξιν, γίνονται, εἰς ἑβδομήκοντα ἔτη, τριάντα πέντε μῆνες ἐμβόλιμοι ἢ χίλιοι πενήκοντα ἡμέραι περισσότεραι, καὶ ἐν ὅλῳ εἰκοσὶν ἑξ χιλιάδες διακόσιαι πενήκοντα ἡμέραι, ἑξ ὧν οὔτε μία δὲν φέροι ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ πράγμα, τὸ ὁποῖον ἔφερον ἡ προηγουμένη. Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν, ὦ Κροῖσε, δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ μεταβολὴ περιστάσεων. Σὲ βλέπω ὑπερβαλλόντως πλούσιον καὶ βασιλέα πολλῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον μὲ ἠρώτησας, δὲν δύναμαι νὰ σοὶ τὸ εἶπω πρὶν μάθω ὅτι ἐτελείωσες καλῶς τὸ στάδιον τῆς ζωῆς σου, διότι ὁ ἔχων πολλὰ πλούτη δὲν εἶναι εὐτυχέστερος ἐκεῖνου, ὅστις ἔχει τὰ καθ' ἡμέραν ἀναγκαιοῦντα, ἐκτὸς ἐὰν ἡ τύχη τῷ μείνῃ πιστὴ καὶ τελειώσῃ τὸν βίον ἐν ἀφρονίᾳ καὶ εὐτυχίᾳ. Πολλοὶ ἄνθρωποι πλουσιώτατοι δὲν εἶναι εὐτυχεῖς, ἐνῶ ἄλλοι, ἔχοντες μετριωτέραν κατάστασιν, εἶναι εὐτυχεῖς. Ὅστις εἶ-

ναι πλούσιος, ἀλλ' ἀτυχῆς, ὑπερτερεῖ τὸν εὐτυχῆ εἰς δύο μόνον πράγματα· ὁ εὐτυχῆς ὅμως ὑπερτερεῖ τὸν πλούσιον ἀτυχῆ εἰς πολλὰ. Ὁ πρῶτος ἔχει πολλὰ μέσα, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὰς ἐπιθυμίας του καὶ διὰ νὰ ἀνθέξῃ εἰς μέγα τι δυστύχημα, τὸ ὁποῖον ἠθέλε τῷ συμβῆ· ἀλλ' ἰδοὺ ὁ δεύτερος πῶς τὸν ὑπερτερεῖ· ἐὰν ἐξ ἐνὸς μέρους δὲν δύναται νὰ εὐχαριστήσῃ τὰς ἐπιθυμίας του μῆτε νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰ δυστυχήματα, δὲν ὑφίσταται ὅμως τοιαῦτα, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ εὐτυχία του. Οὔτε πάσχει, οὔτε ἀσθενεῖ, οὔτε θλιβεται, τὰ τέκνα του πληροῦσι τὸν βίον του χαρᾶς, ἡ καλλονὴ του διατηρεῖται. Ἐὰν δὲ μὲθ' ὅλα ταῦτα τελειώσῃ τὸν βίον καλῶς, ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶναι ἐκείνος, περὶ τοῦ ὁποῖου ἐρωτᾷς, καὶ εἶναι ἄξιος νὰ καλεῖται εὐδαίμων· πρὶν ὅμως ἀποθάνῃ, πρέπει νὰ εἰμεθα προσεκτικοὶ καὶ νὰ μὴ τὸν καλῶμεν εὐδαίμονα ἀλλ' εὐνοούμενον τῆς τύχης. Οὐ δέδοται τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει νὰ συννεοῖ ὅλους τοὺς ὅρους τῆς εὐδαιμονίας· καθὼς οὐδεμία γῶρα ἐξαρκεῖ νὰ παράγῃ ὅλα ὅσα τῇ ἀναγκαιοῦσιν, ἀλλ' ἡ μὲν ἔχει ἐκεῖνο ὅπερ λείπει ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἡ καλλιτέρα δὲ εἶναι ἐκεῖνη, ἥτις ἔχει τὰ περισσότερα· οὕτω καὶ οὐδεὶς ἄνθρωπος ἐξαρκεῖ καθ' ἑαυτὸν εἰς ὅλα, ἀλλ' ὁ μὲν ἔχει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λείπει ἀπὸ τὸν ἄλλον, ὅστις δὲ ἔχει τὰ περισσότερα καὶ τὰ διατηρεῖ καὶ περιμένει τὸν βίον του ἐν εἰρήνῃ, ἐκεῖνος, κατ' ἐμέ, ὦ Κροῖσε δικαιούται νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦτο. Πρέπει λοιπὸν εἰς πᾶν πράγμα νὰ βλέπωμεν τὸ τέλος· διότι ἡ θεότης, ἀφοῦ πρῶτον ὑπέδειξεν εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους τὴν εὐδαιμονίαν, ἔπειτα κατέστρεψεν αὐτοὺς ὀλιζήδον».

33. Οἱ λόγοι οὗτοι οὐδόλως ἤρσαν εἰς τὸν Κροῖσον, ὅστις ἀπέπεμψε τὸν Σόλωνα χωρὶς ν' ἀπονεύμῃ πρὸς αὐτὸν ἐνδείξεις σεβασμοῦ, κρίνων ὡς ἀφρονα τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅστις περιφρονῶν τὰ παρόντα ἀγαθὰ συνίστα νὰ βλέπωμεν τὸ τέλος παντὸς πράγματος.

34. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σόλωνος θεία ὀργὴ ἐνέσκηψεν ἐπὶ τοῦ Κροῖσου, βεβαίως διότι ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ὡς τὸν εὐδαιμοσέστατον πάντων τῶν ἀνθρώπων. Καὶ πρῶτον μὲν εἶδεν ὄνειρον, ὅπερ ἐφάνερονεν εἰς αὐτὸν τὰ μέλλοντα ἀληθῶς νὰ συμβῶσιν εἰς τὸν υἱὸν του δυστυχήματα. Εἶχε δὲ ὁ Κροῖσος δύο υἱούς· ἀλλ' ὁ μὲν οὔτε κἂν ἀνεφέρετο, διότι ἦτο κωφάλαος· ὁ δὲ ἐπρώτεν εἰς ὅλα μετὰ τῶν δημῶν του καὶ ἐκαλεῖτο Ἄτυς. Ἐφάνερωσε λοιπὸν τὸ ὄνειρον εἰς τὸν Κροῖσον, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἄτυς ἐμελλε νὰ φονευθῆ κτυπηθεὶς ὑπὸ σιδηρᾶς αἰχμῆς. Ἄμα ἐξύπνησεν, ἔμεινε σύννους ἐπ' ἀρετὴν ὥραν· ἔπειτα φοβηθεὶς διὰ τὸ ὄνειρον ἔσπευσε νὰ νυμφεύσῃ τὸν υἱὸν του, καί, ἐπειδὴ οὗτος ἐπέλετο σινηθῶς εἰς τοὺς πολέμους ὡς στρατηγὸς τῶν Λυδῶν, ἔπανσε πλέον νὰ τὸν στέλλῃ· ἐξέβαλε συγχρόνως ἀπὸ τὰ δομᾶτια τῶν ἀνδρῶν τὰ βέλη, τὰ ἀκόντια, ὅλα τέλος τὰ ὅπλα, ὅσα

μεταχειρίζονται οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸν πόλεμον, καὶ τὰ συνεσώρευ-
σεν εἰς θαλάμους κεκλεισμένους, φοβούμενος μήπως, ἐὰν τὰ ἀφῆνον
κρεμάμενα, ἤθελε πέσει κανὲν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ υἱοῦ του.

35. Ἐνῶ ἐνησχολεῖτο εἰς τοὺς γάμους τοῦ υἱοῦ του, ἄν-
θρωπός τις, Φρύξ τὸ γένος ἐκ βασιλικῆς οικογενείας, ἦλθεν εἰς
τὰς Σάρδεις, περιπεσὼν εἰς συμφορὰν καὶ τὰς χεῖρας ἔχων μεμο-
λυσμένας ὑπὸ φόνου. Εἰσελθὼν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εἰς τὴν οἰ-
κίαν τοῦ Κροῖσου τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν καθάρῃ κατὰ τὰ
ἔθιμα τῆς χώρας καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν ἐκαθάρισε. Γίνεται δὲ ἡ
κάθαρισις παρὰ τοῖς Λυδοῖς σχεδὸν ὅπως καὶ παρὰ τοῖς Ἑλ-
λησιν. Ἀφοῦ ὁ Κροῖσος ἐξετέλεσε τὰ ἀπαιτούμενα τῆς καθάρ-
σεως, τῷ ἀπέτεινε τὰς ἐξῆς ἐρωτήσεις· «ἜΩ ἄνθρωπε, ποῖος εἶ-
σαι καὶ ἐκ ποίου μέρους τῆς Φρυγίας ἦλθες εἰς τὴν οἰκίαν μου ;
ποῖον ἄνδρα ἢ ποῖαν γυναῖκα ἐφόνευσας;». Ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη·
«ἜΩ βασιλεῦ, ἐγὼ εἶμαι υἱὸς τοῦ Γορδίου, υἱοῦ τοῦ Μίδου, καὶ
ὀνομάζομαι Ἄδραστος· φονεύσας δὲ ἀκουσίως τὸν ἀδελφόν μου
ἦλθον ἐδῶ διωγθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός μου καὶ ἐστερημένος τῶν
πάντων». Ὁ Κροῖσος ἐπανέλαβε· «Κατάγεται ἀπὸ ἄνδρα φί-
λους καὶ ἦλθες εἰς φίλους· μένων λοιπὸν εἰς τὴν οἰκίαν μου
οὐδενὸς πράγματος θὰ στερηθῆς καὶ καλὸν ἦθελεν εἶσθαι
διὰ σέ νὰ ὑπομείνης τὴν συμφορὰν ταύτην ὅσον δύνασαι γεν-
ναιότερον». Ἐγένετο λοιπὸν ὁ Ἄδραστος ὁμοδαίτης τοῦ Κροῖσου.

36. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον χρόνον τερατώδης ἀγριόχοιρος
ἐφάνη εἰς τὴν Μυσίαν καταβαίνων ἐκ τοῦ Ὀλύμπου καὶ κατα-
στρέφων τοὺς ἀγρούς· πολλάκις οἱ Μυσοὶ ἐξῆλθον κατ' αὐτοῦ,
ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν βλάψωσι, καὶ μάλιστα αὐτοὶ ὑπέφερον
ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις του. Τέλος ἐστειλαν ἀπεσταλμένους πρὸς τὸν
Κροῖσον καὶ τῷ εἶπον· «ἜΩ βασιλεῦ, μέγιστος ἀγριόχοιρος ἐφάνη
εἰς τὴν χώραν μας καὶ καταστρέφει τοὺς ἀγρούς μας· προσπα-
θήσαμεν μὲ πάντα τρόπον νὰ τὸν φονεύσωμεν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνή-
θημεν. Τώρα, διὰ ν' ἀπαλλάξωμεν τὴν χώραν, σὲ παρακαλοῦμεν
νὰ πέμψῃς τὸν υἱόν σου καὶ ἐκλεκτούς τινας νεανίας μὲ τοὺς κύ-
νας των». Καὶ οἱ μὲν Λυδοὶ ταῦτα εἶπον· ὁ δὲ Κροῖσος, ἐνθυ-
μούμενος τὸ ὄνειρον, τοῖς ἀπεκρίθη· «Μὴ ἀναφέρετε τὸν υἱόν
μου, διότι δὲν θὰ τὸν πέμψω· ἐνυμφεύθη πρὸ ὀλίγου καὶ ἔχει
τὰς ἀσχολίας του θὰ σᾶς πέμψω ὅμως ἐκλεκτούς τινας Λυδοὺς
μὲ τοὺς θηρευτικὸς κύνας των καὶ θὰ τοῖς παραγγείλω νὰ σᾶς
βοηθήσωσιν ὄλαις δυνάμεσι ν' ἀπαλλάξτε τὴν χώραν σας ἀπὸ
τὸ ἄγριον τοῦτα θηρίον».

37. Ταῦτα ἀπεκρίθη καὶ οἱ Μυσοὶ ἠχαριστήθησαν· κατ' ἐκεί-
νην ὅμως τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ὁ υἱὸς του, ὅστις εἶχε μάθει τί
ἐζήτησαν· καὶ, ἐπειδὴ ὁ Κροῖσος δὲν ἠθελε νὰ τὸν πέμψῃ μετ' αὐ-
τῶν, ὁ νεανίας τῷ εἶπεν· «ἜΩ πάτερ, αἱ κάλλιστα καὶ εὐγενέ-

σταται πράξεις ἦσαν πρότερον δι' ἐμέ νὰ συχνάζω εἰς τοὺς πολέ-
μους καὶ εἰς τὰ κυνήγια· τώρα μὲ ἀπομακρύνεις καὶ ἀπὸ τὰ δύο·
ἐν τούτοις οὔτε ἀδυναμίαν ἔδειξα οὔτε ἔλλειψιν θάρρους. Μὲ
ποῖον ὄμμα θὰ μὲ βλέπωσιν εἰς τὸ ἐξῆς μεταβαίνοντα εἰς τὴν
ἀγορὰν ἢ ἐπιστρέφοντα ἐξ αὐτῆς; Ποῖαν γνώμην θὰ ἔχωσιν οἱ
πολίται καὶ ἡ νεαρὰ γυνή μου περὶ ἐμοῦ; Ποῖον σύζυγον νὰ
νομίξῃ αὐτὴ ὅτι ἔχει; Ἄφες με νὰ ὑπάγω εἰς αὐτὸ τὸ κυνήγιον
ἢ πείσόν με ὅτι, αὐτὸ τὸ ὅποιον πράττεις, εἶναι συμφερότερον δι'
ἐμέ».

38. «ἜΩ υἱέ μου», ἀπεκρίθη ὁ Κροῖσος, «πράττω ταῦτα οὐχὶ
διότι παρετήρησα εἰς σέ δειλίαν ἢ ἄλλο τι δυσάρεστον, ἀλλὰ διότι
εἶδον ὄνειρον ἐν τῷ ὕπνῳ μου, τὸ ὅποιον μοι εἶπεν ὅτι θὰ ζή-
σῃς ὀλίγον καὶ ὅτι θὰ φονευθῆς πληττόμενος ὑπὸ σιδηρᾶς αἰ-
χμῆς. Ἐνεκα τοῦ ὄνειρου τούτου ἐσπευσα τὸν γάμον σου καὶ δὲν
σὲ πέμψω εἰς αὐτὸ τὸ κυνήγιον, προσέχων, ὅσον δύναμαι, ἐνόσω
ζῶ, νὰ σὲ φυλάξω ἀπὸ τὸν θάνατον, διότι σὺ εἶσαι ὁ μόνος υἱὸς
μου· τὸν ἄλλον, ὅστις εἶναι βεβλαμμένος κατὰ τὴν ἀκοήν, οὔτε
τὸν ἀναφέρω ἂν ὑπάρχει».

39. Τότε ὁ νέος ἀπεκρίθη· «Ἔχεις δίκαιον, ὦ πάτερ, ἀφοῦ
εἶδες τοιοῦτον ὄνειρον, νὰ μὲ φυλάττῃς· ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον
δὲν ἐνόησες, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔμεινε σκοτεινὸν διὰ σέ, ὀφείλω
νὰ σοὶ τὸ ἐξηγήσω. Εἶπες ὅτι τὸ ὄνειρον σοὶ ἐφανέρωσεν ὅτι
μέλλω ν' ἀποθάνω ὑπὸ σιδηρᾶς αἰχμῆς. Ποῖαν χεῖρα ὅμως ἔχει
ὁ ἀγριόχοιρος ἢ ποῖαν σιδηρᾶν αἰχμῆν, τὴν ὁποίαν νὰ φοβηθῆς;
Ἐὰν σοὶ ἀνιγγέλλεν ὅτι θὰ ἐφονεύσῃ ὑπὸ τῶν ὀδόντων του ἢ
ἄλλου τινὸς ὁμοίου πράγματος, εὐλόγως θὰ ἐκαμνεις ὅ,τι κάμνεις·
ἀλλὰ σοὶ εἶπεν ὑπὸ αἰχμῆς, καὶ ἡμεῖς δὲν θὰ πολεμήσωμεν μὲ ἄν-
θρώπους· ἄφες με λοιπὸν νὰ ὑπάγω».

40. Εἰς ταῦτα ὁ Κροῖσος ἀπεκρίθη· «Μὲ ἐνίκησας, υἱέ μου,
δίδων εἰς τὸ ἐνύπνιον ἐξηγήσιν καλλιτέραν ἐμοῦ· διὰ τοῦτο
μεταβάλλω γνώμην καὶ σὲ ἀφήνω νὰ ὑπάγῃς εἰς τὸ κυνήγιον».

41. Εἰπὼν ταῦτα ὁ Κροῖσος προσεκάλεσε τὸν Φρύγα Ἄδρα-
στον· οὗτος ἦλθεν, ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ εἶπεν· «Ἄδραστε, σὲ ἐκα-
θάρισα ἀπὸ φρικτῆν συμφορὰν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν σὲ ὄνειδίζω.
Σὲ ὑπεδέχθην εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ παρέχω πᾶσαν δαπάνην.
Τώρα (καθὸτι ὀφείλεις δι' ἀφοσιώσεως ν' ἀνταποκριθῆς εἰς τὰς
εὐεργεσίας μου) σοῦ ζητῶ νὰ προσέχῃς τὸν υἱόν μου, ὅστις θὰ
ὑπάγῃ εἰς τὸ κυνήγιον· προστάτευσον αὐτὸν καθ' ὁδὸν ἀπὸ τοὺς
κακοποιούς, οἵτινες τυχὸν ἠθέλον ζητήσῃ νὰ τὸν βλάψωσιν. Εἶ-
ναι πρέπον πρὸς τούτοις νὰ ζητῆς καὶ σὺ τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀνα-
δειχθῆς εἰς τοιαῦτα ἔργα, διότι καὶ οἱ πατέρες σου πρέπει νὰ σοὶ
χρησιμεύωσιν ὡς παραδείγματα, καὶ προσέτι ἔχεις σωματικὴν δύνα-
μιν».

42. Ὁ Ἄδραστος ἀπεκρίθη· «Ἐὰν δὲν μὲ διέττατες, ὦ βασιλεῦ, δὲν θὰ μετέβαινον εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα, διότι δὲν ἀροῦζει εἰς ἀνθρώπων δυστυχῆ ν' ἀναμιγνύεται μεταξύ παιδρῶν ὁμηλίκων· δὲν ἐπιθυμῶ τοῦτο ποσῶς καὶ πολλάκις ἤδη τὸ ἀπέφυγα. Ἄλλὰ τώρα, ἀφοῦ μὲ ἀναγκάζεις, πρέπει νὰ ὑπακούσω, πρέπει ν' ἀνταμείψω τὰς πρὸς ἐμὲ εὐεργεσίας σου. Εἶμαι ἔτοιμος νὰ πράξω ὅ,τι ζητεῖς, νὰ προσέχω τὸν υἱόν σου καθὼς μὲ διαττάεις· περίμενε λοιπὸν νὰ τὸν ἴδῃς ἐπιστρέφοντα σῶον καὶ ἀβλαβῆ, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἔξαορτάται ἀπὸ τὰς δυνάμεις τοῦ φύλακός του».

43. Ἀφοῦ εἶπε ταῦτα ὁ Ἄδραστος πρὸς τὸν Κροῖσον, ἀνεχώρησεν αὐτὸς καὶ ὁ Ἄτυς συνοδευόμενοι ὑπὸ ἐκλεκτῶν νέων καὶ κυνῶν. Φθάσαντες εἰς τὸ ὄρος Ὀλυμπον ἤρχισαν νὰ ζητῶσι τὸ θηρίον· καί, ἀφοῦ τὸ εὔρον, περικυκλώσαντες αὐτὸ εἰς τὸ μέσον τὸ κατηκόντιζον. Τότε ὁ ξένος, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἐκαθάρισεν ὁ Κροῖσος ἀπὸ τὸν φόνον καὶ τὸν ὀνόμαζον Ἄδραστον, διευθύνας τὸ ἀκόντιόν του κατὰ τοῦ ἀγριοχοίρου, ἀπέτυχεν αὐτὸν καὶ ἐπλήγωσε τὸν υἱὸν τοῦ Κροῖσου. Πληγωθεὶς ὁ Ἄτυς ὑπὸ τῆς σιδηρᾶς αἰχμῆς ἐξεπλήρωσε τὴν πρόρρησιν τοῦ δνειράτου. Εἷς δὲ τῶν κυνηγῶν ἔδραμεν ἀμέσως ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν πατέρα τὸ γεγονός καὶ φθάσας εἰς τὰς Σάρδεις διηγήθη τὰ τῆς θήρας καὶ τὸ ἀπαίσιον τέλος τοῦ υἱοῦ του.

44. Ὁ Κροῖσος ταραχθεὶς διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἄτυος παρεπονεῖτο τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσῳ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐκαθάρισεν ἀπὸ τὸν φόνον, ἦτο ὁ φονεὺς του. Στενάζων διὰ τὴν συμφορὰν του ἐπεκαλεῖτο τὸν καθαριστήριον Δία μαρτυρούμενος ὅσα ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ ξένου· ἐπεκαλέσθη ἐπίσης τὸν ἴδιον θεὸν ὀνομάζων αὐτὸν Φιλόξενον καὶ Προστάτην τῆς φιλίας· τὸν ἐκάλει Φιλόξενον, διότι, δεχθεὶς εἰς τὴν οἰκίαν του ἓνα ξένον ἔθρεψεν ἐν ἀγνοίᾳ του τὸν φονεὴ τοῦ υἱοῦ του· τὸν ἐκάλει Προστάτην τῆς φιλίας, διότι ἀναθέσας εἰς τὸν ξένον τὴν φύλαξιν τοῦ υἱοῦ του τὸν εὔρε μέγιστον ἔχθρον.

45. Ἐφθασαν μετὰ ταῦτα οἱ Λυδοὶ φέροντες τὸ πτώμα· ὄπισθεν δ' αὐτῶν ἤρχετο ὁ φονεὺς. Σταθεὶς οὗτος πλησίον τοῦ σώματος παρέδωκεν ἑαυτὸν εἰς τὸν Κροῖσον· προτείνων δὲ τὰς χεῖρας τὸν παρεκάλει νὰ τὸν σφάξῃ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, ἀναφέρων τὴν πρόωτην του συμφορὰν καὶ λέγων μεγαλοφώνως ὅτι ἦτο ἀνάξιος πλέον νὰ ζῆ, ἀφοῦ ἐπέφερε τὴν δυστυχίαν καὶ ἐκεῖνου ὅστις τὸν ἐκαθάρισεν. Ἀκούσας αὐτὸν ὁ Κροῖσος τὸν ἠδυσπλαγχνίσθη, καὶ μὲ ὄλην τὴν θλίψιν, ἣν ἠσθάνετο διὰ τὸ οἰκτεῖον δυστύχημα, τῷ εἶπεν· «Ἔλαβον παρὰ σοῦ, ὦ ξένε, πᾶσαν ἐκδίκησιν, ἀφοῦ σὺ ὁ ἴδιος καταδικάζεις σεαυτὸν εἰς θάνατον· ἀλλὰ δὲν εἶσαι πρὸς ἐμὲ ἔνοχος διὰ τὸ δυστύχημα τοῦτο· ἀπλῶς ἐγένεσο ἀκούσιον ὄργανον· αἰτιῶμαι ἐκεῖνον ἐκ τῶν θεῶν, ὅστις ἄλλοτε μοὶ ἐφανέρωσεν αὐτὸ».

τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ συμβῆ». Ὁ Κροῖσος λοιπὸν ἔθαψε τὸν υἱὸν του ὡς ἔπρεπεν· ὁ δὲ Ἄδραστος, ὁ υἱὸς τοῦ Γορδίου τοῦ Μίδου, ὁ φονεὺς τοῦ ἰδίου του ἀδελφοῦ, ὁ φονεὺς ἐκεῖνου ὅστις τὸν εἶχε καθαρῖσει, ὅτε περὶ τὸ μνήμα ἐγένετο ἡσυχία, ἀναγνωρίζων ὅτι ἐξ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποῖους ἐγνώριζεν, αὐτὸς ἦτο ὁ μᾶλλον δυστυχῆς, ἐσφάγη διὰ τῆς ἰδίας του χειρὸς ἐπὶ τοῦ τάφου.

46. Στερηθεὶς ὁ Κροῖσος τοῦ υἱοῦ του διήλθε δύο ἔτη εἰς πένθος μέγα. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου τούτου ἡ μοναρχία τοῦ Ἀστυάγου, υἱοῦ τοῦ Κναξάρου, κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Κύρου, υἱοῦ τοῦ Καμβύσου, καὶ ἡ δύναμις τῶν Περσῶν ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν. Τότε ὁ Κροῖσος κατέστειλε τὸ πένθος του καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὑπερβολικὴν ἀνάπτυξιν τῶν Περσῶν. Τὸ ἐξαγόμενον τῶν σκέψεών του ἦτο νὰ ἐρωτήσῃ ἄνευ ἀναβολῆς τὰ μαντεῖα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Λιβύας πέμπων ἀπεσταλμένους εἰς διάφορα μέρη, ἄλλους μὲν εἰς τοὺς Δελφούς, ἄλλους δὲ εἰς τὴν Ἄβην τῆς Φωκίδος καὶ ἄλλους εἰς τὴν Δωδώνην. Τινὲς δὲ ἐπέμψθησαν καὶ εἰς τὸν Ἀμφιάραον καὶ εἰς τὸν Τροφώνιον, καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς Βραγχίδας τῆς Μιλησίας χώρας. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἐλληνικὰ μαντεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Κροῖσος ἐπεμψε, διὰ νὰ ζητήσῃ χρησμούς. Ἐπεμψε δὲ καὶ εἰς τὸν Ἀμμωνα τῆς Λιβύας. Ἀπέστειλε δὲ πανταχοῦ τοὺς ἀνθρώπους τούτους θέλων νὰ δοκιμάσῃ τὰ μαντεῖα καὶ νὰ παραβάλλῃ τὰς ἀποκρίσεις, ἵνα, ἐὰν εὔρη τινὰς ἐξ αὐτῶν ἀκριβεῖς, ἀπευθύνῃ νέας ἐρωτήσεις καὶ μάθῃ ἂν πρέπει νὰ ἐπιχειρήσῃ πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν.

47. Διὰ τὰ δοκιμάσῃ δὲ τὰ μαντεῖα, ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοὺς Λυδοὺς τὰς ἐξῆς διατάγας· νὰ ὑπολογίσωσι τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἠθέλον ἀναχωρήσει ἀπὸ τὰς Σάρδεις, νὰ ζητήσωσι χρησμὸν κατὰ τὴν ἑκατοστὴν ἡμέραν καὶ νὰ ἐρωτήσωσιν εἰς τί ἐνησχολεῖτο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ βασιλεὺς τῶν Λυδῶν Κροῖσος, υἱὸς τοῦ Ἀλυάττου. Ὁφείλον δὲ νὰ γράψωσι τὰς ἀποκρίσεις καὶ τὰς ἀναφέρωσιν εἰς αὐτόν. Κανεὶς δὲν γνωρίζει τώρα τί ἀπεκρίθησαν τὰ ἄλλα χρηστήρια· ἀλλ' εἰς τοὺς Δελφούς, ἅμα εἰσῆλθον οἱ Λυδοὶ εἰς τὸν ναόν, ἀπέτειναν πρὸς τὸν θεὸν τὴν προσηταγμένην ἐρώτησιν, καὶ ἡ Πυθία τοῖς εἶπεν εἰς στίχους ἑξαμέτρους·

«Ἡξέυρω τὸν ἀριθμὸν τῆς ἄμμου καὶ τὰ μέτρα τῆς θαλάσσης· ὁ κωφὸς μὲ ἔννοεῖ καὶ ἀκούω τὸν ἄλαλον. Εἰσέρχεται εἰς τὰς αἰσθήσεις μου ἡ ὄσμη τῆς σκληροδέμου χελώνης, ἣτις βράζει εἰς χάλκινον ἀγγεῖον μὲ κρέατα ἀρνίου. Κάτωθεν αὐτῆς εἶναι ἐστρωμένος χαλκός, ἄνωθεν δὲ τὴν καλύπτει χαλκός».

48. Γράψαντες οἱ Λυδοὶ τὴν ἀπόκρισιν ταύτην τῆς χρησμοδοτοῦσης Πυθίας ἀνεχώρησαν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς Σάρδεις.

Καθ' ὅσον δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἀπεσταλμένοι οἱ φέροντας τοὺς χρησμοὺς ἐνεφανίζοντο ἐνώπιόν του, ὁ Κροῖσος ἤνοιγε καὶ ἀνεγίνωσκεν ὅσα εἶχον γράψει. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἄλλων ἀποκρίσεων οὐδεμία εἰλικυσε τὴν προσοχὴν του· ἅμα ὁμως ἤκουσε τὴν τῶν Δελφῶν, προσηχηθῆ καὶ ἐπίστευε, κρίναν ὅτι τὸ μόνον μαντεῖον ἦτο τὸ τῶν Δελφῶν, ἀφοῦ ἐμάντευσε τί αὐτὸς ἔκαμε. Διότι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἀπεσταλμένων του, προσέχων εἰς τὴν προθεσμίαν τῶν ἑκατὸν ἡμερῶν, ἐπενόησε πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποπτεύσῃ. Κατέκοψεν εἰς τεμάχια χελώνην καὶ ἀρνίον, καὶ τὰ ἔρριπεν εἰς λέβητα χάλκινον μὲ σκέπασμα χάλκινον, διὰ νὰ βράσωσιν ὁμοῦ.

49. Τοιοῦτος ἦτο ὁ χρησμός, τὸν ὁποῖον ὁ Κροῖσος ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς Δελφούς· δὲν δύναμαι δὲ νὰ εἶπω τι περὶ τῆς ἀποκρίσεως, τὴν ὁποίαν ἔλαβον οἱ Λυδοὶ εἰς τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀμφιαράου, ἀφοῦ ἐξετέλεσαν ἐκεῖ τὰ τῆς θρησκείας νόμιμα· ἡ ἀπόκρισις αὐτῆ δὲν διετηρήθη, εἶναι δὲ γνωστὸν μόνον ὅτι ὁ Κροῖσος εὖρε καὶ αὐτὴν ἀληθῆ.

50. Μετὰ ταῦτα κατέγινε νὰ ἐλύσῃ τὴν εὐμένειαν τοῦ θεοῦ τῶν Δελφῶν διὰ θυσιῶν μεγάλων· ἐθυσίασε δὲ πρὸς τοῦτο τρισχίλια ζῶα παντὸς εἶδους, ἄξια τῶν θεοτήτων· ἔπειτα ἐσώρευσε ἐπὶ μεγάλης πυρᾶς κλίνας ἐπιχρυσούς καὶ ἐπαργύρους, φιάλας χρυσᾶς, ἐνδύματα πορφυρᾶ, χιτῶνας, καὶ τὰ κατέκαυσε, ἐλπίζων τοιουτοτρόπως νὰ προσελκύσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν φιλίαν τοῦ θεοῦ. Τέλος διέταξε τοὺς Λυδοὺς νὰ θυσιάσωσιν εἰς τὸν θεὸν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ προσφέρωσι. Τελειωθείσης τῆς θυσίας, ἐχύθη κατὰ διαταγὴν του ἄπειρος ποσότης χρυσοῦ, ἕξ οὗ κατεσκευάσθησαν ἑκατὸν δεκαεπτὰ ἡμιπλίνθια μιᾶς παλάμης πάχους, τὰ μὲν μεγαλύτερα ἔχοντα ἕξ παλαμῶν μῆκος, τὰ δὲ βραχύτερα τριῶν. Ἐξ αὐτῶν τέσσαρα ἦσαν ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ καὶ εἶχον βάρους δύο ταλάντων καὶ ἡμίσεος ἕκαστον, τὰ δὲ ἄλλα ἦσαν ἀπὸ χρυσοῦ λευκὸν καὶ εἰλικὸν βάρους δύο ταλάντων ἕκαστον. Διέταξεν ἐπίσης νὰ κατασκευασθῇ ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ λέων δέκα ταλάντων βάρους. Ὁ λέων οὗτος, ὅτε ἐκάθ' ἡμέραν τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν, ἔπεσεν ἀπὸ τῆς ἡμιπλίνθια, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦτο ἐστημένος, καὶ τώρα εὐρίσκεται εἰς τὸν θησαυρὸν τῶν Κορινθίων ἔχων βάρους μόνον ἕξ ταλάντων καὶ ἡμίσεος, καθότι τὰ ἄλλα τρία τάλαντα καὶ ἡμισυ ἀνέλυσαν.

51. Κατασκευασθέντα τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ὁ Κροῖσος τὰ ἔπεμψεν εἰς τοὺς Δελφούς, καὶ ἐκτὸς αὐτῶν τὰ ἀκόλουθα· δύο κρατήρας πρώτου μεγέθους, ἕξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ· καὶ ὁ μὲν χρυσοῦς ἐστήθη δεξιὰ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ, ὁ δὲ ἀργυροῦς ἀριστερά. Ἀμφότεροι μετεκινήθησαν, ὅτε ἐκάθ' ὁ ναός· καὶ ὁ μὲν πρώτος εὐρίσκεται εἰς τὸν θησαυρὸν τῶν Κλαζομενίων ἔχων βάρους ὀκτὸ ταλάντων καὶ ἡμίσεος καὶ δώδεκα μνῶν, ὁ δὲ ἄλλος,

ἔχων χωρητικότητα ἑξακοσίων ἀμφορέων, εὐρίσκεται εἰς τινὰ γωνίαν τοῦ προναοῦ, καὶ οἱ Δελφοὶ μεταχειρίζονται αὐτόν, διὰ ν' ἀναμίξωσι τὸν οἶνον κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Θεοφανίων. Λέγουσι δὲ ὅτι εἶναι ἔργον Θεοδώρου τοῦ Σαμίου· καὶ νομίζω ὅτι ἔχουσι δίκαιον, διότι δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἔργον ἀνεπιτηδείου χειρός. Ὁ Κροῖσος ἀπέστειλεν ἐπίσης τέσσαρας πύθους ἀργυροῦς, οἵτινες εὐρίσκονται εἰς τὸν θησαυρὸν τῶν Κορινθίων, καὶ δύο περιορρατήρια, χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν· ἐκ τούτων τὸ χρυσοῦν ἔχει ἐπιγραφὴν «*Δακεδαιμονίων*», διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ προσφορὰ ἐγένετο ἐκ μέρους αὐτῶν. Ἄλλ' ἡ ἐπιγραφὴ δὲν εἶναι ἀκριβής, διότι τὸ δῶρον εἶναι τοῦ Κροῖσου καὶ κατεσκευάσθη ὑπὸ τινος Δελφοῦ, ὅστις ἤθελε νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς Δακεδαιμονίους· γνωρίζω τὸ ὄνομα αὐτοῦ, πλὴν δὲν τὸ κοινολογῶ. Ἀληθῶς, τὸ παιδίον, διὰ τῶν δακτύλων τοῦ ὁποῖου τρέχει τὸ ὕδωρ, ἀφιερῶθη ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲν περιορρατήριον. Ὁ Κροῖσος ἔδωκεν ἐπίσης πολλὰ ἄλλα πράγματα μικροτέρου λόγου ἄξια· ἀργυρὰ ἀγγεῖα κυκλοτερῆ διὰ σπονδίας, χρυσοῦν ἄγαλμα γυναικὸς τρίπηχου, τὸ ὁποῖον οἱ Δελφοὶ λέγουσιν ὅτι εἶναι τὸ ἄγαλμα τῆς ἀρτοποιοῦ του, καὶ τέλος τὰ περιδέραια καὶ τὰς ζώνας τῆς γυναικὸς του.

52. Αὐταὶ ἦσαν αἱ προσφοραὶ τοῦ Κροῖσου εἰς τοὺς Δελφούς. Εἰς δὲ τὸν Ἀμφιαράον, μαθὼν ὁ Κροῖσος τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ οἰκτιρὸν αὐτοῦ τέλος, ἀφιέρωσεν ἀσπίδα δόλοχρυσον, τῆς ὁποίας καὶ τὸ ἀκόντιον καὶ ἡ λόγχη ἦσαν ὁμοίως χρυσᾶ. Τὰ δύο ταῦτα πράγματα ἐσώζοντο ἀκόμη μέχρι τῶν ἡμερῶν μου εἰς τὰς Θήβας καὶ ἐκεῖντο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰσμηλίου Ἀπόλλωνος.

53. Καθ' ἣν στιγμὴν οἱ Λυδοὶ ἐμελλον ν' ἀναχωρήσωσι, διὰ νὰ φέρωσι τὰ δῶρα ταῦτα εἰς τοὺς δύο ναοὺς, ὁ Κροῖσος τοὺς διέταξε νὰ ἐρωτήσωσι τὰ μαντεῖα, ἂν ἔπρεπε νὰ στρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἂν ἔπρεπε νὰ ἐνώσῃ μὲ τὰ στρατεύματά του ἄλλον σύμμαχον στρατόν. Οἱ δὲ Λυδοί, ἀφικόμενοι εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους, ὅπου ἐστάλησαν, ἀπέθεσαν τὰ ἀφιερῶματα καὶ ἠρώτησαν τὰ χρηστήρια λέγοντες· «Ὁ βασιλεὺς τῶν Λυδῶν καὶ ἄλλων ἐθνῶν Κροῖσος, ἀναγναρίσας ὅτι τὰ μαντεῖα σὰς εἶναι τὰ μόνον ἀληθῆ ἐπὶ τῆς γῆς, σὰς ἀνταμείβει μὲ τὰ δῶρα ταῦτα, διότι ἐμαντεύσατε τί ἔπρατε· τώρα δὲ σὰς ἐρωτᾶ ἂν πρέπει νὰ στρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἂν πρέπει νὰ προσλάβῃ σύμμαχον ἄλλου ἔθνους στρατόν». Καὶ οὗτοι μὲν ταῦτα ἠρώτησαν, ἀμφότερα δὲ τὰ μαντεῖα τὴν αὐτὴν γνώμην ἐξέφεραν, προειπόντα εἰς τὸν Κροῖσον, ὅτι, ἐὰν ἐξεστράτευε κατὰ τῶν Περσῶν, ἤθελε καταστρέφει μέγα βασίλειον. Τὸν συνεβούλευσαν δὲ νὰ λάβῃ συμμάχους τοὺς δυνατωτάτους τῶν Ἑλλήνων.

54. Ὅτε ὁ Κροῖσος ἤκουσε τὰς ἀποκρίσεις, τὰς ὁποίας τῷ ἔφεραν, ἠσθάνθη χαρὰν ἄμετρον. Ἐλπίζων ὅτι ἀναμφιβόλως

θὰ κατέστρεφε τὸ βασίλειον τοῦ Κύρου ἔπεμψεν ἐκ νέου εἰς τοὺς Δελφούς, μαθὼν προηγουμένως τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων, καὶ διένειμεν εἰς ἕκαστον δύο στατήρας χρυσοῦ. Οἱ δὲ Δελφοὶ εὐγνωμονοῦντες ἔδωκαν εἰς τὸν Κροῖσον καὶ εἰς τοὺς Λυδοὺς προτίμησιν νὰ ἐρωτώσι πρὸ τῶν ἄλλων τὴν Πυθίαν, ἀσυνδοσίαν, προεδρίαν εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ δικαίωμα πολιτογραφήσεως εἰς ἐκείνους οἵτινες εἰς τὸ μέλλον ἤθελον ζητήσῃ τοῦτο.

55. Ἀφοῦ προσέφερε τὰ δῶρα ταῦτα εἰς τοὺς Δελφούς ὁ Κροῖσος, ἠρώτησε τὸ μαντεῖον ἐκ τρίτου· διότι, ἀφ' οὗτου ἐπίσθη περὶ τοῦ ἀλαθῆτος τοῦ μαντείου, ἠρέσκετο νὰ τῷ προτείνῃ ἐρωτήσεις. Ἠρώτησε λοιπὸν ἂν ἡ βασιλεία του ἤθελε διαρκέσει πολὺ· ἡ δὲ Πυθία τῷ ἀπεκρίθη ὡς ἑξῆς·

«Ὅταν γίνῃ βασιλεὺς τῶν Μήδων ἡμίονος, τότε, ὃ Λυδὲ ἄβρὲ τοὺς πόδας, φύγε εἰς τὴν χαλικιώδη Ἐρμον· μὴ μένε καὶ μὴ ἐντρέπου νὰ φονῆς ἄνανδρος».

56. Ὅτε ἦλθεν ἡ ἀπόκρισις αὕτη, ὁ Κροῖσος ἐχάρη πολὺν περισσότερον παρ' ὅσον κατὰ τὰς προηγουμένας ἀποκρίσεις, κρίνων ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ βασιλεύσῃ εἰς τοὺς Μήδους ἡμίονος, ἀντὶ ἀνθρώπου, καὶ ἐπομένως ὅτι οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ ἀπόγονοί του θὰ παύσωσι βασιλεύοντες. Μετὰ ταῦτα ἠσυχολήθη νὰ μάθῃ ποιοὶ ἦσαν οἱ δυνατώτατοι Ἕλληνες, διὰ νὰ τοὺς κάμῃ συμμάχους του. Ἐξετάζων δ' ἔμαθεν ὅτι τὴν πρώτην τάξιν κατεῖχον οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ μὲν πρῶτοι καταγωγῆς Δωρικῆς, οἱ δὲ δευτέρου Ἰωνικῆς. Τὰ δύο ταῦτα ἔθνη ἦσαν πρὸ πολλοῦ τὰ μᾶλλον ἔνδοξα καὶ κατήγοντο τὸ μὲν τῶν Ἀθηναίων ἐκ τῶν ἀρχαίων Πελασγῶν, τὸ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἐκ τῶν Ἑλλήνων. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι δὲν μετενάστευσάν ποτε· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πολλάκις μετέβαλον πατρίδα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δευκαλίωνος κατόικον τὴν Φθιώτιδα, καὶ ἐπὶ τοῦ Δῶρου, υἱοῦ τοῦ Ἑλληνος, τὴν εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ὀσσης καὶ τοῦ Ὀλύμπου χώραν, ἣτις καλεῖται Ἰστιαιώτις. Διωχθέντες δ' ἐντεῦθεν ἐγκατέστησαν εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Πίνδου, εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Μακεδνόν, ἔπειτα εἰς τὴν Δρυοπίδα, καὶ τέλος εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ὀνομάσθησαν Δωριεῖς.

57. Ποίαν γλῶσσαν ὠμίλου τὸ πάλαι οἱ Πελασγοὶ; Δὲν δύναμαι νὰ τὸ εἶπω μετὰ θετικότητος· ἀλλ' ἂν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν σφριζομένων εἰσέτι Πελασγῶν, τῶν κατοικοῦντων ἄνωθεν τῆς πόλεως τῶν Τυρρηγῶν Κρησιῶνος, οἵτινες ἦσαν ποτε ὄμοροι τῶν ἡμερῶν καλουμένων Δωριέων καὶ κατόικον τότε τὴν καλουμένην Θεσσαλοντιίδα. ἔτι δὲ ἐκ τῶν Πελασγῶν, οἵτινες ἔκτισαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον τὴν Πλακίαν καὶ τὴν Σκυλάκην καὶ οἵτινες ἄλλοτε συγκατόικον μετὰ τοὺς Ἀθηναίους· τέλος ἐκ τινῶν ἄλλων

μικρῶν πόλεων, αἵτινες Πελασγικαὶ οὔσαι μετέβαλον ὄνομα· ἂν, λέγω, ἐξ ὧν τούτων δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ συμπέρασμα τι, οἱ Πελασγοὶ θὰ ὠμίλου βάρβαρον γλῶσσαν. Ἐὰν λοιπὸν ὅλοι οἱ Πελασγοὶ εἶχον τὴν γλῶσσαν ταύτην, ἡ Ἀττικὴ ὅμως φυλὴ, ἣτις ἦτο Πελασγικὴ, μεταβληθεῖσα εἰς Ἑλληνικὴν, θὰ ἔμαθε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τρόντι, οὔτε οἱ Κρηστονιάται οὔτε οἱ Πλακιανοὶ ὠμιλοῦσιν ὡς τὰ περικυκλοῦντα αὐτοὺς ἔθνη· καὶ οἱ δύο οὔτοι λαοὶ ἔχουσι τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι μεταβαλόντες χώραν ἐπρόσεξαν νὰ μὴ μεταβάλωσι τὸν χαρακτῆρα τῆς γλώσσης των.

58. Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, ὡς νομίζω, εἶγεν ἀνέκαθεν τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται. Ἀφοῦ ἀπεχωρίσθη τῶν Πελασγῶν, ἀδύνατος ἀκόμη, καθ' ὃ πολὺ μικρὰ κατ' ἀρχάς, ἠῆξῃσεν εἰς τρόπον, ὅστε νὰ σχηματίσῃ πολλὰ ἔθνη, πρὸ πάντων ἀφοῦ ἠνώθησαν μετ' αὐτῆς καὶ ἄλλοι βάρβαροι. Ἐκτὸς τούτου ἐγὼ νομίζω ὅτι ἡ Πελασγικὴ φυλὴ καθὼ βάρβαρος δὲν ἔλαβεν οὐδεμίαν μεγάλην αὔξησιν.

59. Ὁ Κροῖσος ἔμαθεν ὅτι ἐκ τούτων τῶν ἔθνῶν ἡ Ἀττικὴ κατεῖχτο καὶ ἦτο διεσπαρμένη ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου, υἱοῦ τοῦ Ἴπποκράτους, τυραννεύοντος τότε εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἰς τὸν Ἴπποκράτη τοῦτον, ἰδιώτην ὄντα καὶ μεταβάντα νὰ ἴδῃ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἐγένετο μέγα θαῦμα. Εἶχε σφάζει τὰ θύματα· οἱ δὲ λέβητες αὐτοῦ ἦσαν πλήρεις ὕδατος καὶ κρεάτων, ὅτε ἤρχισαν νὰ βράζωσιν ἄνευ πυρὸς τόσον πολὺ, ὅστε νὰ ἐκχειλίζωσιν. Ὁ Λακεδαιμόνιος Χίλων, ὅστις εὐρέθῃ ἐκεῖ, ἐγένετο μάρτυς τοῦ ὑπερφουοῦς γεγονότος· καὶ πρῶτον μὲν συνεβούλευσε τὸν Ἴπποκράτη νὰ μὴ νυμφευθῇ γυναῖκα τεκνοποιόν, ἔαν δὲ εἶχε τοιαύτην, νὰ τὴν ἀποπέμψῃ, καί, ἔαν τέλος εἶχεν υἱόν, νὰ τὸν ἀποκηρύξῃ. Ἄλλ' ὁ Ἴπποκράτης δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τὰς συμβουλὰς ταύτας καὶ βραδύτερον ἔσχεν υἱὸν τὸν Πεισιστράτον, ὅστις, ὅτε ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους οἱ Παραθαλάσσιοι ὑπὸ τὸν Μεγακλέα, υἱὸν τοῦ Ἀλκμήωνος, καὶ οἱ Πεδινοὶ ὑπὸ τὸν Λυκούργον, υἱὸν τοῦ Ἀριστολίδου, ὁ Πεισιστράτος συλλαβὼν τὸ σχέδιον νὰ γίνῃ τύραννος ἐσχημάτισε τρίτον κόμμα.

Συναθροίσας τοὺς ὄπαδούς του παρέσυρε διὰ τῶν λόγων του τοὺς Ὀρεινοὺς· ἔπειτα ἐπενόησε τὸ ἀκόλουθον. Πληγώσας ἑαυτὸν καὶ τὰς ἡμιόνους του ὤθησε τὸ ἄρμα του εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, ὡς νὰ διέφυγεν ἐχθροὺς θέλοντας νὰ τὸν φονεύσωσι καθ' ἣν στιγμὴν ἐξήρχετο τῆς πεδιάδος.

Τότε ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν λαὸν νὰ τῷ δώσωσι φύλακας, εἰς αὐτὸν ὅστις εἶχε δοξασθῆ εἰς τινα ἐκστρατεῖαν κατὰ τῶν Μεγάρων, ὅστις εἶχε κυριεύσει τὴν Νίσαιαν καὶ ὅστις εἶχε πράξει πλεῖστα ἄλλα κατορθώματα. Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἀπατηθεὶς τῷ ἔδω-

γεν ἄνδρας τινὰς ἐκ τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἐγένοντο οὐχὶ δορυφόροι ἀλλὰ ῥοπαλοφόροι τοῦ Πεισιστράτου, διότι συνώδευον αὐτὸν ὀπλισμένοι διὰ ξυλίνων ῥοπάλων. Οὗτοι λοιπὸν ἐπαναστατήσαντες μετὰ τοῦ Πεισιστράτου ἐκυρίευσαν τὴν ἀκρόπολιν. Ἐκτοτε δὲ ὁ Πεισίστρατος ἐκυβέρνησε τοὺς Ἀθηναίους χωρὶς νὰ συνταράξῃ τὰς καθεστηκυίας ἀρχὰς καὶ χωρὶς νὰ μεταβάλῃ παντάπασι τοὺς νόμους, ἀλλὰ διοικῶν συμφώνως μὲ τὰ καθεστῶτα καὶ κανονίζων τὰ τῆς πόλεως καλῶς καὶ συνετῶς.

66. Αἱ μερίδες τοῦ Μεγακλέους καὶ τοῦ Λυκούργου δὲν ἐβράδυναν νὰ συνεννοηθῶσιν, ὅπως τὸν διώξωσι. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ Πεισίστρατος κατέλαβε διὰ πρώτην φορὰν τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων καί, ποινὴ ἢ αὐτῆ ῥιζωθῆ, τὴν ἀπώλεσεν. Ἄλλοι ἐκεῖνοι, οἵτινες τὸν ἐδίωξαν, ἤρχισαν ἐκ νέου νὰ στασιάζωσι μεταξύ των. Τέλος ὁ Μεγακλῆς, βαρυνθεὶς τὰς στάσεις, ἐπεμφε κήρυκα εἰς τὸν Πεισίστρατον καὶ τῷ προέτεινε τὴν θυγατέρα του ὡς γυναῖκα καὶ τὴν τυραννίαν. Αἱ προτάσεις αὐταὶ ἐγένοντο δεκταί· συμφωνήσαντες δὲ ἐμηχανεύθησαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων των στρατήγημα, τὸ ὁποῖον ἐγὼ εὗρισκω χυδαιότατον, ἀφοῦ καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος διεκρίθη ἀπὸ τοὺς βαρβάρους διὰ τὴν εὐφυΐαν του καὶ διετέλεσεν ἀπληλαγμένον ἀγρίας εὐθειας, αὐτοὶ δὲ μετεχειρίσθησαν τὴν πανουργίαν ταύτην εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων νομίζονται πρῶτοι κατὰ τὴν σοφίαν. Εἰς τὸν δῆμον Παιανιέα ἔζη γυνὴ τις ὀνόματι Φύη, τεσσάρων πηχέων ἀνάστημα ἔχουσα μείον τριῶν δακτύλων, καὶ πρὸς τοῦτοις ὥραία. Αὐτὴν τὴν γυναῖκα ἐνδύσαντες μὲ πανοπλίαν τὴν ἔθυσαν ἐπὶ ἄρματος, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν ἐδίδαξαν τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ, διὰ νὰ φαίνεται μεγαλοπρεπεστέρα, ἔπειτα τὴν ἔφερον εἰς τὴν πόλιν προηγουμένων κηρύκων, οἵτινες εἰσερχόμενοι εἰς τὰς Ἀθήνας ἔλεγον συμφώνως μὲ τὰς δοθείσας εἰς αὐτοὺς διαταγὰς τὴν ἀκόλουθον προκήρυξιν· «Ὁ Ἀθηναῖοι, δεχθῆτε εὐμενῶς τὸν Πεισίστρατον, τὸν ὁποῖον αὐτῆ ἢ ἰδίᾳ Ἀθηνᾶ, ἥτις τὸν τιμᾷ περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὀδηγῆ εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς». Ταῦτα ἔλεγον οἱ κήρυκες περιφερόμενοι, ἢ δὲ φήμη διεσπάρη μεταξύ τοῦ λαοῦ ὅτι ἢ Ἀθηνᾶ ἔφερε τὸν Πεισίστρατον· ὅλη ἢ πόλις ἐπίστευσεν ὅτι ἢ γυνὴ ἐκείνη ἦτο θεά, οἱ δὲ κάτοικοι ἐλάτρευσαν ὃν θνητὸν καὶ ἐδέχθησαν τὸν Πεισίστρατον.

61. Ἀφοῦ ἐπανέκτησεν ὁ Πεισίστρατος μὲ τὸν εἰρημένον τρόπον τὴν ἐξουσίαν, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Μεγακλέους, κατὰ τὴν συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον κάμει μεταξύ των. Ἐπειδὴ δὲ εἶχεν υἱοὺς ἤδη νεανίας καὶ οἱ Ἀλκμεωνίδαι ἐλέγοντο καταραμένοι, δὲν ἤθελε νὰ τεκνοποιήσῃ μὲ τὴν νέαν του σύζυγον· συνευρίσκειτο λοιπὸν μετ' αὐτῆς παρανόμως. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἢ

γυνὴ δὲν εἶπε τίποτε, τέλος ὅμως, εἴτε ἀφ' ἑαυτῆς εἴτε ἐρωτηθεῖσα, διηγήθη τὰ πάντα εἰς τὴν μητέρα τῆς, αὕτη δὲ εἰς τὸν σύζυγον τῆς. Ὁ Μεγακλῆς ἠσθάνθη μεγάλην ἀγανάκτησιν διὰ τὴν ὕβριν, τὴν ὁποίαν τῷ ἔκαμνεν ὁ Πεισίστρατος, καὶ ἐν τῇ ὀργῇ του ἐφιλώθη μὲ τὰς ἀντιπάλους μερίδας. Πληροφορηθεὶς δὲ ὁ Πεισίστρατος περὶ τῶν ἐναντίον του τεκταινομένων ἐφυγεν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν καὶ μετέβη εἰς τὴν Ἐρέτιον, ὅπου συνεβουλεύετο περὶ τοῦ πρακτέου μὲ τοὺς υἱοὺς του. Ἐπειδὴ δὲ ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ Ἰππίου, νὰ ἀνακτήσασιν τὴν τυραννίδα, ἐσύναζον χρηματικὰς συνδρομὰς ἐκ τῶν πόλεων, τὰς ὁποίας προηγουμένως εἶχον εὐεργετήσῃ. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπεμφαν μεγάλας ποσότητας, ἀλλ' αἱ Θῆβαι τὰς ὑπερέβησαν δλας εἰς τὴν μεγαλοδορίαν. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ ἐπιτιμῶμαι εἰς τόσον μακρὰν διήγησιν, τὰ ἔτη διεδέχθησαν ἄλληλα καὶ τὰ πάντα ἡτοιμάσθησαν διὰ τὴν κάθοδον. Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἦλθον ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐθελοντῆς τις Νάξιος, ὀνόματι Λύγδαμς, ἦλθε μὲ στρατιώτας καὶ μὲ χρήματα, δεικνύων μεγίστην προθυμίαν.

62. Κατὰ τὸ ἐνδέκατον ἔτος ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἐρετίας καὶ κατέλαβον πρῶτον τὸν Μαραθῶνα τῆς Ἀττικῆς. Ἐνῶ δὲ ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι ἐκεῖ, ἐφθασαν καὶ οἱ ὀπαδοὶ των ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἄλλοι ἐκ διαφόρων δήμων προτιμῶντες τὴν τυραννίαν ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν. Καὶ οὗτοι μὲν συνηθορίζοντο ἐκεῖ· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τῆς πόλεως, ἐνόσφ μὲν ὁ Πεισίστρατος εἰσέπρατε χρήματα, καὶ μετὰ ταῦτα, ὅτε κατέλαβε τὸν Μαραθῶνα, δὲν ἐφρόντιζον παντάπασιν ὅτε ὅμως ἔμαθον ὅτι ἀπὸ τὸν δῆμον τοῦτον ἐκινήθη, διὰ νὰ ἐπιτεθῆ κατ' αὐτῶν, ἔλαβον τὰ ὄπλα καὶ ἐξῆλθον πρὸς συνάντησίν του μετ' ὅλων τῶν δυνάμεων των. Ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸ στράτευμα τοῦ Πεισιστράτου, ἀναχωρήσαν ἐκ τοῦ Μαραθῶνος, ἐπλησίαζεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐφθασε συγχρότως μὲ αὐτοὺς πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Παλληνίδος Ἀθηνᾶς, ὅπου παρετάχθη εἰς μάχην. Τότε οὗ Ἀκαρῶν Ἀμφίλυτος, ἀνήστικτις προεφήτευσεν κατὰ θεῖαν ἐμπνευσιν, ἐπλησίασε τὸν Πεισίστρατον καὶ ἀπήγγειλε πρὸς αὐτὸν τὸν ἐξῆς χρησμὸν εἰς στίχους ἑξαμέτρους·

«Ἐρρίφθη ἢ βολή, τὸ δίκτυον ἀνεπετάσθη, οἱ θύνηοι θὰ ὀρμήσωσι τὴν νύκτα μὲ τὴν σελήνην».

63. Καὶ οὗτος μὲν, θεόθεν ἐμπνεόμενος, ταῦτα ἐχρησιμοδότησεν· ὁ δὲ Πεισίστρατος, ἐννοήσας τὸν χρησμὸν, ἐκίνησε τὰ στρατεύματά του. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν οἱ ὑπερασπιστὰς τῆς πόλεως κατεγίνοντο εἰς τὸ πρόγευμα· ἀφοῦ δὲ ἔφαγον, οἱ μὲν ἤρχισαν νὰ παῖζωσι τοὺς κύβους, οἱ δὲ ἐτρέπησαν εἰς ὕπνον. Κατέλαβε λοιπὸν αὐτοὺς ὁ Πεισίστρατος ἐξ ἀπροόπτου καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Ὅτε τοὺς εἶδε φεύγοντας, διὰ νὰ τοὺς ἐμποδίση,

ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνωθῶσιν ἐκ νέου καὶ νὰ τοὺς διασκορπίσῃ ἐντελῶς, ἐσκέφθη τὸ ἐξῆς σοφὸν στρατήγημα· ἀνεβίβασε τοὺς υἱοὺς του εἰς ἵππους καὶ τοὺς ἔπειμην ἐμπρός. Φθάσαντες δὲ οὗτοι τοὺς φεύγοντας τοῖς εἶπον ὅσα ἐπρόσταξεν εἰς αὐτοὺς ὁ Πεισίστρατος, δηλαδὴ νὰ μὴ φοβῶνται καὶ νὰ μεταβῆ ἕκαστος εἰς τὴν οἰκίαν του.

64. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπήκουσαν καὶ τοιουτοτρόπως διὰ τρίτην φορὰν ὁ Πεισίστρατος ἐγένετο κύριος τῆς πόλεως. Ἐστερέωσε δὲ τὴν ἀρχὴν του διὰ πολλῶν ξένων στρατευμάτων καὶ συγχρόνως διὰ πλουσίων εἰσδημάτων λαμβανομένων τῶν μὲν ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς χώρας, τῶν δὲ ἐκ τῶν μεταλλείων τοῦ Στρυμόνος προερχομένων. Ἐλαβε πρὸς τούτοις ὡς ὁμήρους τοὺς παῖδας τῶν Ἀθηναίων, ὅσοι διέμειναν εἰς τὴν πόλιν καὶ δὲν ἔφυγον ἀμέσως. Προσδιώρισε δὲ ὡς τόπον διαμονῆς τὴν Νάξον, τὴν ὁποῖαν ὑπέταξε καὶ ἔδωκε τὴν διοίκησιν αὐτῆς εἰς τὸν Λύγδαμιν. Τέλος, ἐνεκα χρησμῶν τινῶν, ἐκαθάρισε τὴν Δῆλον διὰ τοῦ ἀκολούθου τρόπου· ἔφ' ὅσον ἐκτείνεται ἡ ὄρασις ἀπὸ τὸ ἱερόν, ἐκθάσσει τοὺς νεκροὺς, μετέφερεν αὐτοὺς εἰς ἄλλο μέρος τῆς Δήλου. Ἐκυβέρνηα λοιπὸν τὰς Ἀθήνας ὁ Πεισίστρατος· ἀλλ' ἐκ τῶν Ἀθηναίων οἱ μὲν εἶχον φονευθῆ εἰς τὴν μάχην, οἱ δὲ εἶχον φύγει ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀλκμέωνος.

65. Εἰς τοιαύτην στιγμήν ὁ Κροῖσος ἐπληροφορήθη τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν ἦσαν αἱ ὑποθέσεις τῶν Ἀθηναίων· ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς Λακεδαιμονίους, οὗτοι εἶχον ἀπαλλαγῆ πρὸ ὀλίγου ἀπὸ μεγάλα θεῖνά καὶ μετὰ μακρὸν πόλεμον εἶχον νικήσει ἐπὶ τέλους τοὺς Τεγεάτας. Τφόντι, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Ἡγησικλέους ἐν Σπάρτῃ, ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι πόλεμοι ἀπέβαινον ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων, μόνον δὲ οἱ Τεγεᾶται τοὺς ἐνίκων. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ νόμοι τῶν ἦσαν σχεδὸν οἱ χειρίστοι ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲ τοὺς ξένους ἦσαν ἀκοινωνήτοι, μετεβλήθησαν δὲ εἰς εὐνομίαν τοιουτοτρόπως. Ὁ Λυκοῦργος, ἀνὴρ σημαντικὸς μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν, μεταβὰς νὰ ἐρωτήσῃ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, εἰσηλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ ἀμέσως ἡ Πυθία τῷ εἶπε τὰ ἀκόλουθα·

«Ἥλθες, ὦ Λυκοῦργε, εἰς τὸν πλούσιον ναὸν μου, σὺ τὸν ὁποῖον ἀγαπῶσιν ὁ Ζεὺς καὶ ὅλοι οἱ κατοικοῦντες τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ὀλύμπου. Διστάζω νὰ σὲ ἀποκαλέσω θεὸν ἢ ἀνθρώπον· ἀλλὰ νομίζω μᾶλλον ὅτι εἶσαι θεός, ὦ Λυκοῦργε».

Τινὲς διηγοῦνται πρὸς τούτοις ὅτι ἡ Πυθία τῷ ὑπηγόρευσε τὸ ὑπάρχον σήμερον εἰς τὴν Σπάρτην πολιτεύμα, ἀλλὰ, καθὼς λέγουσιν αὐτοὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὁ Λυκοῦργος, γενόμενος ἐπίτροπος τοῦ ἀνεψιοῦ του Λαβῶτα, βασιλέως τῆς Σπάρτης, ἔφερε τοὺς νόμους του ἀπὸ τὴν Κρήτην. Τφόντι, ἅμα ἀνέλαβε τὴν ἐπι-

τροπείαν, μετέβαλεν ὅλους τοὺς νόμους καὶ ἔλαβεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, διὰ νὰ μὴ τοὺς παραβῶσιν. Ἐκανόνισεν ἀκολούθως τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἀναφερόμενα καὶ ἐσύστησε τὰς ἐνωμοτίας, τὰς τριακάδας, τὰ συσσίτια καὶ τέλος τοὺς ἐφόρους καὶ τὴν γερουσίαν. Τοιουτοτρόπως δὲ μεταβαλόντες πολιτεύμα οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠννομήθησαν.

66. Ἀφοῦ δὲ ἀπέθανεν ὁ Λυκοῦργος, ἔκτισαν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ναὸν καὶ τὸν σέβονται μεγάλως. Καί, ἐπειδὴ ἡ χώρα ἦτο εὐφορος καὶ ὁ πληθυσμὸς πολὺς, ἠῤῥησαν ταχέως καὶ ἠτύχησαν. Ἐν τούτοις δὲν περιορίσθησαν νὰ ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ, ἀλλὰ νομίσαντες ὅτι ἦσαν ἰσχυρότεροι τῶν Ἀρκαδίων ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν πῶς νὰ κατακτήσωσιν ὅλην τὴν Ἀρκαδίαν ἢ δὲ Πυθία τοῖς εἶπε ταῦτα·

«Τὴν Ἀρκαδίαν μοῦ ζητεῖς; μέγα πρᾶγμα ζητεῖς· δὲν θὰ σοὶ τὴν δώσω. Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ὑπάρχουσι πολλοὶ ἀνθρώποι τρεφόμενοι μὲ βαλάνους, οἵτινες θὰ σὲ ἐμποδίσωσιν. Ἐγὼ ὅμως δὲν σὲ φθονῶ. Θὰ σοὶ δώσω τὴν Τεγέαν, διὰ νὰ χορευῆς ἐκεῖ μὲ μέγαν κτύπον τῶν ποδῶν, καὶ πεδιάδα καλὴν, διὰ νὰ τὴν μοιρασθῆς μὲ σχοῖνον».

Ἀκούσαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν ἀπόκρισιν ταύτην, ἦτις ἀνηγγέλθη εἰς αὐτοὺς, δὲν ἐμερίμνησαν πλέον περὶ τῶν ἄλλων Ἀρκαδίων, ἀλλ' ἐστράτευσαν κατὰ τῶν Τεγεατῶν φέροντες μεθ' ἑαυτῶν πέδας· πλήρεις δὲ πεποιθήσεως εἰς τὸν ἀπατηλὸν ἐκείνον χρησμὸν ἐπίστευον ὅτι δὲν τοῖς ἔμενεν ἄλλο εἰμὴ νὰ δέσωσι τοὺς Τεγεάτας. Ἠττήθησαν ὅμως εἰς τὴν μάχην, καὶ ὅσοι συνελήφθησαν ζῶντες ἐδέθησαν μὲ τοὺς πέδας, τὰς ὁποίας οἱ ἴδιοι εἶχον φέροι μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ἐκαλλιέργουν τὴν πεδιάδα τῆς Τεγέας, τὴν ὁποῖαν διενεμήθησαν μετρήσαντες μὲ σχοῖνον. Αἱ πέδαί, μὲ τὰς ὁποίας ἐδέθησαν, ἐσφύζοντο ἀκόμη εἰς τὰς ἡμέρας μου εἰς τὴν Τεγέαν, κορυμμέναι εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς.

67. Κατὰ τὰς προηγουμένας λοιπὸν μάχας πάντοτε ἐπολέμουν κατὰ τῶν Τεγεατῶν ἀνεπιτυχῶς· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κροῖσου, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀναξανδρίδου καὶ τοῦ Ἀρίστωνος εἰς τὴν Σπάρτην, ἐνίκησαν τέλος πάντων οἱ Σπαρτιάται, καὶ ἰδοὺ πῶς. Ἰδόντες ὅτι πάντοτε ἐνικῶντο ἔλεμψαν νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ποῖαν θεότητα ἔπρεπε νὰ ἐξιλεώσωσι, διὰ νὰ φανῶσι νικηταί. Ἡ δὲ Πυθία τοῖς εἶπεν ὅτι θὰ νικήσωσιν, ὅταν φέρωσιν εἰς τὸν τόπον τῶν τὰ ὄστα τοῦ Ὀρέστου, υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἤξευρον ποῦ νὰ εὔρωσι τὸν τάφον τοῦ Ὀρέστου, ἐπέμψαν πάλιν νὰ ἐρωτήσωσι τὸν θεὸν εἰς ποῖον μέρος ἔκειτο ὁ ἦρωας. Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἡ Πυθία ἀπεκρίθη τὰ ἐξῆς·

«Ὑπάρχει εἰς τὴν Ἀρκαδίαν Τεγέα τις, ἐν τινι πεδιάδι. Ἐκεῖ

πνέουσι δύο άνεμοι προερχόμενοι ὑπὸ ἰσχυρᾶς ἀνάγκης. Ἐκεῖ ὑπάρχει κτύπος καὶ ἀντίκτυπος, τὸ κακὸν κείται ἐπὶ τοῦ κακοῦ. Ἐκεῖ ἡ παρέχουσα τὰ πρὸς τὸ ζῆν γῆ κρύπτει τὸν υἶδν τοῦ Ἄγαμέμνονος. Λάβε αὐτὸν καὶ θά νικήσης τοὺς Τεγεάτας».

Ἦκουσαν καὶ ταῦτα οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἀλλὰ καίπερ ἀναζητήσαντες πανταχοῦ οὐχ ἦττον δὲν ἠνυκλύνθησαν τὸ παράπαν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν, μέχρις οὗ ἀνεῦθρον αὐτὰ ὁ Λίγας, Σπαρτιάτης ἐκ τῶν καλουμένων Ἀγαθοεργῶν, ἦτοι ἐκ τῶν πολιτῶν ἐκείνων, οἵτινες, πέντε κατ' ἔτος ἔξερχόμενοι ἀπὸ τοὺς ἰππεῖς ὡς γεροντότεροι, ὀφειλοῦσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος τὸ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν των ἐκ τῆς ὑπηρεσίας νὰ μεταβαίνωσιν ὅπου τοὺς καλεῖ ἡ ἀνάγκη τῆς κοινότητος τῶν Σπαρτιατῶν καὶ νὰ μὴ μένωσιν ἀργοί.

68. Ὁ Λίγας λοιπόν, εἰς τῶν ἀνδρῶν τούτων, ἔκαμε τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην εἰς τὴν Τεγέαν κατὰ σύμπτωσιν καὶ ἐξ ἰδίας ἀγχινοίας. Ἐπειδὴ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν συνελεῖα ἀνακαυχῆς εἶχον ἐπαναληφθῆ αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο πόλεων, ὁ Λίγας, εἰσελθὼν εἰς τὸ ἐργαστήριον σιδηρουργοῦ, τὸν παρετήρει, ἐνῶ ἐσφυρηλάτει τὸν σίδηρον, καὶ ἐξεπλήττετο δι' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔβλεπεν. Ἴδὼν αὐτὸν ὁ σιδηρουργὸς ὅτι ἐθαύμαζε, διέκοψε τὴν ἐργασίαν του καὶ τῷ εἶπε· «Πόσον θὰ ἐξεπλήττεσο, ὦ ξένη Λάκων, εἰάν ἔβλεπες ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶδον ἐγώ, ἀφοῦ τώρα ἡ τέχνη τοῦ σφυρηλατεῖν τὸν σίδηρον σοὶ προξενεῖ τόσον θαυμασμόν; Ἦθελα νὰ κατασκευάσω φρέαρ εἰς τὴν αὐλὴν ταύτην· κατεγινόμεν δὲ νὰ σκάπτω, ὅτε τὸ ἐργαλεῖόν μου ἐκτύπησεν εἰς φέρετρον μακρὸν ἐπτὰ πήγρων. Τὸ ἦνοιξα, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσω ὅτι ὑπῆρχόν ποτε ἄνθρωποι μεγαλύτεροι παρ' ὅσον εἶναι σήμερον, καὶ εἶδον ὅτι τὸ πτῶμα ἦτο ἴσον κατὰ μήκος· ἀφοῦ δὲ τὸ ἐμέτρησα, τὸ ἐκάλυψα πάλιν μετὰ τὸ χῶμα». Τοιοῦτοτρόπως ὁ σιδηρουργὸς διηγήθη ὅ,τι εἶδεν· ὁ δὲ Λίγας σκεφθεὶς καλῶς τὰ ὀηθέντα συνεπέρανεν ὅτι κατὰ τὸν χρησμόν ἐκεῖνον ἔπροπε νὰ ἦτο ὁ Ὀρέστης· παρατηρῶν τὰ δύο φυσητήρια εὗρεν ὅτι ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ δύο άνεμοι· ἐν τῇ σφύρα καὶ τῷ ἄκμονι ἀνεγνώρισε τὸν κτύπον καὶ τὸν ἀντίκτυπον, καὶ ἐν τῷ σφυρηλατουμένῳ σιδήρῳ τὸ κακόν, ὅπερ κείται ἐπὶ τοῦ κακοῦ, κρίνων ὅτι ὁ σίδηρος ἀνεκαλύφθη διὰ τὴν δυστυχίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἀφοῦ ἔκαμε τοὺς στοιχασμοὺς τούτους, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Σπάρτην ἀνεκοίνωσεν ὅλην τὴν ὑπόθεσιν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Οὗτοι δέ, ὑπὸ πεπλασμένην κατηγορίαν, τὸν ἐδίκασαν καὶ τὸν κατεδίκασαν εἰς ἔξορίαν. Μεταβὰς εἰς τὴν Τεγέαν εἶπεν εἰς τὸν χαλκέα τὴν συμφορὰν του καὶ ἔζητει νὰ ἐνοικιάσῃ τὴν αὐλὴν του, τὴν ὁποῖαν οὗτος ἔλυπειτο νὰ τὴν δώσῃ· νικήσας τέλος τὴν ἀντίστασίν του ἐγκατέστη εἰς αὐτὴν. Τότε ἦνοιξε τὸν τάφον, ἐσύναξε τὰ ὀστᾶ καὶ τὰ ἔφερεν εἰς τὴν Σπάρτην. Ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς στιγμῆς, ὁσάκις οἱ δύο λαοὶ

ἔδοκίμαζον τὰς δυνάμεις των, πάντοτε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐνίκων εἰς τὰς μάχας καὶ ἤδη εἶχον καθυποτάξει τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου.

69. Μαθὼν πάντα ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔπεμψεν εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβεις μετὰ δῶρα, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συμμαχίαν τῆς, παραγγείλας συγγρόνως αὐτοὺς τί νὰ εἴπωσι. Φθάσαντες δὲ οὗτοι εἶπον τὰ ἔξης· «Ὁ βασιλεὺς τῶν Λυδῶν καὶ ἄλλων ἐθνῶν Κροῖσος μᾶς πέμπει πρὸς ὑμᾶς· ἴδου τί λέγει· «Ὁ Λακεδαιμόνιοι, τὸ μαντεῖον τοῦ θεοῦ μοι ἐσύστησε νὰ συμμαχῆσω μετὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἐπειδὴ δὲ ὑμεῖς εἰς τὴν Ἑλλάδα κατέχετε τὴν πρώτην θέσιν, διὰ τοῦτο ἡμεῖς προσκαλῶ, ἐν ὀνόματι τοῦ μαντείου, νὰ γενῆτε σύμμαχοι καὶ βοηθοὶ μου, ἀνευ δόλου καὶ ἀνευ ἀπάτης». Καὶ ὁ μὲν Κροῖσος ταῦτα ἐπρότεινε διὰ τῶν πρέσβεων του· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες καὶ αὐτοὶ εἶχον μάθει τὸν δοθέντα εἰς τὸν Κροῖσον χρησμόν, ἠὲχαριστήθησαν διὰ τὴν ἔλευσιν τῶν Λυδῶν καὶ ἔδωκαν ὄρκους ξενίας καὶ συμμαχίας· εἶχον δὲ καὶ προηγουμένως λάβει εὐεργετήματα τινα παρὰ τοῦ Κροῖσου. Ὅτε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν εἰς τὰς Σάρδεες, διὰ νὰ ἀγοράσωσι χρυσόν, τὸν ὁποῖον ἐσκόπευον νὰ μεταχειρισθῶσι διὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅπερ τώρα εὐρίσκεται εἰς τὸν Θόρνακα τῆς Λακωνικῆς, ὁ Κροῖσος τὸν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς δωρεάν, μολοντί οὗτοι ἠθέλον νὰ τὸν ἀγοράσωσιν.

70. Τούτων ἔνεκα λοιπόν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐδέχθησαν τὴν συμμαχίαν, καὶ ἐπίσης διότι τοὺς ἐξέλεξε κατὰ προτίμησιν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν φιλίαν των. Καὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἦσαν ἐτοιμοὶ νὰ τὸν βρηθήσωσιν, εἰάν ἠθέλε τοὺς προσκαλέσει, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατασκευάσαντες χαλκοῦν κρατῆρα, πεποικιλμένον ἐξωτερικῶς μέχρι τῶν χειλέων μετὰ σχήματα ζώων καὶ χωροῦντα τριακοσίους ἀμφορεῖς, τὸν ἐκόμιζον εἰς τὰς Σάρδεες θέλοντες νὰ τὸν δώσωσιν ὡς δῶρον εἰς τὸν Κροῖσον ἀντὶ τῶν ὅσα εἶχον λάβει παρ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ κρατῆρ οὗτος δὲν ἐφθασεν εἰς τὰς Σάρδεες, καὶ τὸ πρᾶγμα ἐξηγεῖται διτῶς. Οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσιν ὅτι ὁ κρατῆρ, ἐνῶ ἐκομίζετο εἰς τὰς Σάρδεες, ἐφθασεν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Σάμου, καὶ ὅτι οἱ Σάμιοι, μαθόντες τοῦτο, εἰσήλθον εἰς μακρὰ πλοῖα καὶ τὸν ἤρπασαν· οἱ δὲ Σάμιοι λέγουσιν ὅτι οἱ μεταφέροντες αὐτὸν Λακεδαιμόνιοι, βραδύναντες πολὺ, ἔμαθον τὴν πτόσιν τῶν Σάρδεων καὶ τοῦ Κροῖσου καὶ ὅτι τότε ἐπώλησαν τὸν κρατῆρα εἰς τὴν νῆσον Σάμον εἰς ἀνθρώπους ἰδιώτας, οἵτινες τὸν ἠγόρασαν, διὰ νὰ τὸν ἀπερῶσωσιν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας. Ἴσως ἐκεῖνοι, οἵτινες τὸν ἐπώλησαν, εἶπον κατὰ τὴν εἰς Σπάρτην ἐπιστροφὴν των ὅτι τὸν ἤρπασαν οἱ Σάμιοι. Ταῦτα εἶναι τὰ τοῦ κρατῆρος.

71. Ὁ Κροῖσος λοιπόν, ἐξηγῶν λελανθασμένως τὸν χρησμόν,

ἠτοίμαζεν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Καππαδοκίας, ἐλπίζων ὅτι ἤθελε καταλύσει τὸν Κύρον καὶ τὴν δύναμιν τῶν Περσῶν. Ἐνῶ δὲ διήρουν αἱ ἐτοιμασίαι αὐται, Λυδὸς τις, ὀνόματι Σάνδανις, πρὸ πολλοῦ φημιζόμενος ὡς φρόνιμος ἄνθρωπος καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὁμιλία κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἠΰξησεν ἔτι μᾶλλον τὴν φήμην του μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν του, ἔδωκεν εἰς τὸν Κροῖσον τὴν ἑξῆς συμβουλήν· «ὦ βασιλεῦ, προτίθεσαι νὰ ἐκστρατεύσῃς ἐναντίον ἀνθρώπων, οἵτινες φοροῦσι δερματίνας ἀναξυρίδας καὶ ἐνδύματα δερμάτινα, οἵτινες τρώγουσιν ὄχι ὅ,τι θέλουσιν, ἀλλ' ὅ,τι ἔχουσι, διότι ἡ χώρα των εἶναι ἀφορος. Ἐκτὸς τούτου δὲν γνωρίζουσι τὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου, ἀλλὰ πίνουσιν ὕδωρ· δὲν ἔχουσι σῦκα νὰ φάγωσιν οὔτε ἄλλο τι καλόν. Ἐὰν λοιπὸν τοὺς νικήσῃς, τί θὰ λάβῃς παρ' ἀνθρώπων μὴ ἔχόντων τίποτε; Ἐὰν δ' ἔξ ἐναντίας νικηθῆς, σκέφθητι πόσα ἀγαθὰ θὰ χάσῃς. Μόλις γενησὶ τὰ ἰδικὰ μας ἀγαθὰ, θὰ προσκολληθῶσιν εἰς αὐτὰ καὶ θὰ μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ αὐτοῦς. Ἐγὼ εὐχαριστῶ τοὺς θεοὺς ὅτι δὲν ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς Πέρσας τὴν σκέψιν νὰ στρατεύσῃσι κατὰ τῶν Λυδῶν». Οἱ λόγοι ὅμως οὗτοι δὲν ἔπεισαν τὸν Κροῖσον· καὶ ἀληθῶς οἱ Πέρσαι, πρὶν ὑποτάξωσι τοὺς Λυδοὺς, οὔτε ἀβρόν τι εἶχον οὔτε ἄλλο τι ἀγαθόν.

72. Οἱ Καππαδόκαι ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας Σύριοι· ὑποτελεῖς ὄντες τῶν Μήδων, πρὶν λάβωσι τὴν ἀρχὴν οἱ Πέρσαι, ὑπήκουον τότε εἰς τὸν Κύρον· διότι τὸ μεταξὺ τοῦ μηδικοῦ καὶ τοῦ λυδικοῦ βασιλείου ὄριον ἦτο ὁ ποταμὸς Ἄλυς, ὅστις ἐκ τῶν ὄρεων τῆς Ἀρμενίας καταβαίνει διὰ τῆς Κιλικίας καὶ ὄρει ἀκολούθως ἔχων δεξιόθεν τοὺς Ματιανούς καὶ ἀριστερόθεν τοὺς Φρύγας· ἀφοῦ δὲ παρέλθῃ αὐτοὺς, στρέφεται πρὸς ἄρκτον, χωρίζων τοὺς Συρίους Καππαδόκας ἀπὸ τοὺς Παφλαγόνας, οἵτινες κατοικοῦσι τὴν ἀριστερὰν ὄχθην. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Ἄλυς χωρίζει σχεδὸν ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῆς Κύπρου μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου· εἶναι δὲ τὸ μέρος τοῦτο αὐχὴν ὅλης τῆς χώρας, τοῦ ὁποίου τὸ μήκος, δι' ἓνα καλὸν πεζοδρόμον, εἶναι πέντε ἡμερῶν ὁδός.

73. Ὁ Κροῖσος εἰσήλθεν εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ἐπιθυμῶν ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ τὴν κατακτήσῃ καὶ νὰ προσθέσῃ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην εἰς τὸ βασιλείον του, ἀφ' ἑτέρου δὲ πειθόμενος εἰς τὸ μαντεῖον καὶ ἐλπίζων νὰ ἐκδικηθῆ τὸν Κύρον διὰ τὸν Ἀστυάγη· διότι ὁ Ἀστυάγης, υἱὸς τοῦ Κυαξάρου, βασιλεὺς τῶν Μήδων, τὸν ὁποῖον ὁ Κύρος, υἱὸς τοῦ Καμβύσου, εἶχε καταστρέψει, ἦτο γαμβρὸς τοῦ Κροῖσου. Ἐγένετο δὲ γαμβρὸς του τοιοῦτοτρόπως. Σῶμα Σκηθῶν νομάδων ἀποστατήσαν ἔφυγε καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Μηδίαν. Κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐβασίλευεν εἰς τοὺς Μήδους ὁ Κυαξάρης, υἱὸς τοῦ Φραόρτου, ἕγγονος τοῦ Δηϊόκου, ὅστις κατ'

ἀρχὰς μὲν ὑπέδεχθη καλῶς τοὺς Σκύθας τούτους, ἐλθόντας ἰκέτας. Εἰς τοιαύτην δὲ εὐνοίαν τοὺς ἔλαβεν, ὥστε τοῖς παρέδωκε παῖδάς τινας, διὰ νὰ μάθωσι τὴν γλῶσσάν των καὶ τὴν τέχνην τῶν τόξων. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, τῶν ὁποίων ἡ μόνη ἐνασχόλησις ἦτο τὸ κυνήγιον καὶ οἵτινες πάντοτε ἐπέστρεφον μὲ θήρεμά τι, συνέβη ἡμέραν τινὰ νὰ ἐπανέλθωσι μὲ χεῖρας κενάς. Ὁ Κυαξάρης, ὅστις, ὡς ἔδειξε, παρεφέρετο εἰς τὸ ἔπακρον, ἐφέρθη πρὸς αὐτοὺς σκληρότατα καὶ ἀπροπέστατα. Οἱ Σκύθαι συνηθάνθησαν τὴν ὕβριν ὡς ἄνθρωποι ἀδίκως παθόντες καὶ ἀπεφάσισαν νὰ φονεύσωσι τὸν ἓνα ἐκ τῶν παίδων, τοὺς ὁποίους εἶχον πλησίον των καὶ ἐδίδασκον νὰ μαγειρεύσωσι τὰς σάρκας του, ὅπως συνήθιζον νὰ μαγειρεύωσι τὸ κρέας τῶν θηρίων, νὰ τὰς προσφέρωσιν εἰς τὸν Κυαξάρην λέγοντες εἰς αὐτὸν ὅτι ἦτο ἐκ τοῦ κυνηγίου των καὶ ἀμέσως νὰ φύγωσιν εἰς τὰς Σάρδεεις, πρὸς τὸν Ἀλυάττην, υἱὸν τοῦ Σαρδυάττου. Τοῦτο καὶ ἔπραξαν· ὥστε ὁ Κυαξάρης καὶ οἱ συνδαιτυμόνες του ἔφαγον ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ κρέατα, καὶ οἱ Σκύθαι, μετὰ τὸ ἔγκλημα τοῦτο, ἐγένοντο ἰκέται τοῦ Ἀλυάττου.

74. Ὁ Κυαξάρης τοὺς ἀπήτησεν, ὁ βασιλεὺς τῶν Σάρδεων ἠρνήθη νὰ τοὺς παραδώσῃ· ὁ πόλεμος λοιπὸν ἐγένετο μεταξὺ τῶν Λυδῶν καὶ τῶν Μήδων, ὅστις διήρκεσε πέντε ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ δύο λαοὶ ἐναλλάξ ἐνίκων καὶ ἠτῶντο. Συνέβη μάλιστα καὶ εἰδός τι νυκτερινῆς μάχης κατὰ τὸ ἔκτον ἔτος. Μέχρι τότε ὁ πόλεμος διεξήγετο ἰσορρόπως. Συνεπλάκησαν λοιπὸν, ἀλλ' αἰφνης, ἐνῶ ἡ συμπλοκὴ ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς, ἡ ἡμέρα ἐγένετο νύξ. Ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος εἶχεν ἀναγγεῖλει τὴν μεταβολὴν ταύτην εἰς τοὺς Ἴωνας, καὶ εἶχε μάλιστα προσδιορίσει ἐκ τῶν προτέρων τὸ ἔτος, κατ' ὃ συνέβη¹. Οἱ Λυδοὶ καὶ οἱ Μῆδοι ἰδόντες τὴν νύκτα λαμβάνουσαν τὴν θέσιν τῆς ἡμέρας διέκοψαν τὴν μάχην, καὶ μετὰ ταῦτα ἀμφοτέροι ἐφάνησαν προθυμότεροι νὰ κάμωσιν εἰρήνην. Οἱ συμφιλιώσαντες αὐτοὺς ἦσαν ὁ Σύνενσις ὁ Κίλιξ καὶ ὁ Λαβύνητος ὁ Βαβυλώνιος. Ἀμφοτέροι δὲ ἐπέσπευσαν τὴν συνθήκην, ἔξ ἧς ἐπῆλθε καὶ ἐπιγαμία, καθότι ἀπεφάσισαν νὰ δώσῃ ὁ Ἀλυάττης τὴν θυγατέρα του Ἀρῦνην εἰς τὸν Ἀστυάγη, υἱὸν τοῦ Κυαξάρου. Καὶ τῶνόν, ἄνευ ἰσχυροῦ δεσμοῦ, οἱ συμβιβασμοὶ οὐδεμίαν ἔχουσιν ἰσχύν. Οἱ ὄρκοι παρὰ τοῖς ἔθνεσι τούτοις γίνονται διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ὡς καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι· χαράττουσιν ἐλαφρῶς τοὺς βραχίονας καὶ λείχουσι τὸ αἷμα ἀλλήλων.

75. Τοῦτον λοιπὸν τὸν Ἀστυάγη, ὅστις ἦτο πρὸς μητρὸς πάππος του, κατέστρεψεν ὁ Κύρος· βραδύτερον θὰ εἴπω διὰ ποίαν αἰτίαν. Ὁ Κροῖσος, μεμφόμενος διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην τὸν Κύ-

1) Τῆ 18 Σεπτεμβρίου 610 π. Χ.

ρον, ηρώτησε τὸ μαντεῖον, διὰ τὰ μάθη ἂν τῷ ἦτο συγχωρημένον τὰ ἐπιχειρήσει πόλεμον κατ' αὐτοῦ. Ἀφοῦ δὲ ἔλαβε τὴν διφορούμενην ἀπόκρισιν, ἐπίστευσεν ὅτι αὕτη ἦτο ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἐκίνησε, διὰ τὰ εἰσβάλλει εἰς τὴν ἐπικρατίαν τῶν Περσῶν. Φθάσας εἰς τὸν Ἄλυν διεβίβασε τὸ στρατεύματός του, ὡς μὲν ἐγὼ νομίζω, διὰ τῶν ὑπαρχουσῶν γεφυρῶν, ὡς διηγοῦνται δὲ οἱ Ἕλληνες, διηύθυνε τὴν διάβασιν ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος· διότι, λέγουσιν, αἱ γέφυραι δὲν ἦσαν ἀκόμη κατεσκευασμένα καὶ ὁ Κροῖσος ἐδυσκολεύετο τὰ ἐπιχειρήσει ταύτην, ὅτε ὁ Θαλῆς, ὅστις εὕρισκετο εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀποτρέψας τὸν ποταμὸν, τὸν ἔκαμε τὰ τρέχει οὐχὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀλλὰ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ στρατοῦ. Ἐπραξε δὲ τοῦτο διὰ τοῦ ἀκολούθου τρόπου· ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου ἤρρισε τὰ σκάπη διώρυγα βαθεῖαν καὶ τὴν ἔφερε μνησιδῆ, ὅπως κινῶσιν ὀπισθεν τὸ στρατόπεδον. Εἰς αὐτὴν τὴν διώρυγα πίπτων ὁ ποταμὸς ἄφηνε τὸ πρῶτον ῥεῦμα καί, ἀφοῦ περιήρχετο τὸ στρατόπεδον, ἐπανήρχετο εἰς τὸν πρῶτον δρόμον του. Οὕτω δέ, ἐπειδὴ ἐσχίσθη ὁ ποταμὸς, ἐγένετο διαβατὸς καὶ κατὰ τὰ δύο μέρη. Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἡ ἀρχαία κοίτη εὐρέθη ὅλως ξηρά· ἀλλ' ἐγὼ δὲν δύναμαι τὰ παραδεχθῆναι τὴν διήγησιν ταύτην, διότι πῶς εἰς τὴν ἐπιστροφὴν των διέβησαν αὐτὸν οἱ Λυδοί;

76. Διαβάς ὁ Κροῖσος τὸν ποταμὸν μετὰ τοῦ στρατεύματος ἔφθασεν εἰς τὴν Πτερίαν τῆς Καππαδοκίας· ἡ πόλις αὕτη, κειμένη ἀπέναντι τῆς Σινώπης ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, εἶναι τὸ ἰσχυρότατον μέρος τῆς χώρας. Ἐκεῖ δὲ στρατοπεδεύσασθενος ἔφθειρε τοὺς ἀγρούς τῶν Συρίων· ἐκυρίευσεν δὲ τὴν πόλιν τῶν Πτερίων καὶ ἐξηνδραπόδισε τοὺς κατοίκους· ἐκυρίευσεν πρὸς τοὺς ὅλας τὰς πλησιοχώρους πόλεις καὶ κατέστρεψεν ὀλοσχερῶς τοὺς κατοίκους των χωρὶς τὰ τῷ πταίσωσιν εἰς τίποτε. Ὁ δὲ Κύρος συναθροίσας ὅλας τὰς δυνάμεις του καὶ παραλαβὸν πάντας τοὺς μεταξὺ οἰκοῦντας ἐπροχώρει εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κροῖσου. Πρὶν κινήσει τὸ στρατεύμα ἔειπε πέμψει κήρυκας πρὸς τοὺς Ἴωνας προσπαθῶν τὰ τοὺς ἀποσπᾶσαι ἀπὸ τὸν Κροῖσον, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ἀνεχώρησεν ὅμως καὶ ἦλθε τὰ στρατοπεδεύσει ἀπέναντι τῶν Λυδῶν· οἱ δύο στρατοὶ ἐδοκίμασαν τὰς δυνάμεις των εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Πτερίας. Ἡ συμπλοκὴ ἐγένετο τρομερὰ· ἐκατέρωθεν ἔπεσαν πολλοί, ἡ δὲ νίκη ἦτο ἀμφίροπος, ὅτε ἐπῆλθεν ἡ νύξ καὶ διεχώρισεν τοὺς μαχομένους. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη μάχη αὐτῶν¹.

77. Ὁ Κροῖσος ἀπέδωκε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο εἰς τὸν ὑποδέεστερον ἀριθμὸν τοῦ στρατοῦ του καὶ ἦτο τρόντι ὁ στρατός

του ὀλιγώτερος τοῦ στρατοῦ τοῦ Κύρου· ἐπομένως τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, ἐπειδὴ ὁ Κύρος δὲν ἐξῆλθε κατ' αὐτοῦ, ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Σάρδεις, διανοούμενος τὰ προσκαλέσει τοὺς Αἰγυπτίους κατὰ τὰς συνθήκας (καθότι εἶχε κάμει συμμαχίαν μετὰ τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Ἄμασιν πρὶν κάμει μετὰ τοὺς Λακεδαιμονίους), τὰ μνηύσει τὰ ἐλθῶσι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι (οἵτινες ἦσαν ἐπίσης σύμμαχοί του καὶ ἐβασίλευεν ἐπ' αὐτῶν ὁ Λαβύνητος) καὶ τὰ εἰδοποιήσει τοὺς Λακεδαιμονίους τὰ παρευρεθῶσιν εἰς προσδιορισθησομένην ὥραν. Κατ' αὐτὸν, διὰ τὰ συναθροισθῶσιν ὅλοι οὗτοι οἱ σύμμαχοι καὶ συγκεντρωθῶσιν αἱ ἰδίαί του δυνάμεις, ἀπρητίτο ὅλος ὁ χειμὼν καὶ ἐσκόπευεν, ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τοῦ ἔαρος, τὰ ἐπαναλάβει τὰς ἐπιχειρήσεις του ἐναντίον τῶν Περσῶν. Καὶ αὐτὸς μὲν, τοιοῦτους σκοποὺς ἔχων, ἅμα ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπειθε κήρυκας πρὸς τοὺς συμμαχοὺς, διὰ τὰ εἰπωσιν εἰς αὐτοὺς τὰ συναχθῶσι μετὰ πέντε μῆνας εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Εἰς τὸ παρὸν δὲ στρατεύμα, ὅπερ ἐπολέμησε κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἦτο ξενικόν, ἔδωκεν ἄδειαν τὰ διαλυθῆναι, μηδὲ ὑποπεύων ὅτι μετὰ μάχην, ἣς ἡ ἔκβασις ἦτο τόσον ἀμφίροπος, ὁ Κύρος τὰ ἐβάδιζε κατὰ τῶν Σαρδίων.

78. Ἐνθ' ὁ Κροῖσος ἐλάμβανε τὰ μέτρα ταῦτα, ὅλον τὸ ἔδαφος τῶν Σαρδίων ἐπληρώθη ὑπὸ ὄφρων. Εἰς τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν οἱ ἵπποι, ἀφήνοντες τὰς βοσκὰς των, ἔτρεχον τὰ τοὺς καταφάγωσιν. Ἰδὼν τὸ γινόμενον ὁ Κροῖσος ἐστοχάσθη, ὅπως καὶ ἦτο πράγματι, ὅτι ἦτο θαῦμα. Ἀμέσως λοιπὸν ἔπειθε τὰ ἐρωτήσῃ τοὺς μάντις τῆς Τελμησσοῦ. Ἐλθόντες οἱ ἀπεσταλμένοι του καὶ μαθόντες ἀπὸ τῶν Τελμησσοῦ τί ἐσημαίνει τὸ σημεῖον ἐκεῖνο δὲν ἐπρόφθασαν τὰ φέρωσιν εἰς τὸν κύριόν των τὴν ἐξηγήσῃν, διότι, πρὶν τοὺς ἐπαναφέρει τὸ πλοῖόν των εἰς τὰς Σάρδεις, ὁ Κροῖσος ἦτο αἰχμάλωτος. Οἱ Τελμησσοῖς ἐξηγήσαν ὅτι ὁ Κροῖσος ἔπειρε τὰ προσμένην στρατεύμα ἄλλοθεν εἰσβάλλον εἰς τὴν χώραν του καὶ καταστρέφον τοὺς κατοίκους, διότι ὁ ὄφρις σημαίνει τέκνον τῆς γῆς καὶ ὁ ἵππος πολέμιον καὶ ξένον. Βαβαίως οἱ Τελμησσοῖς ἔδωκαν τὴν ἀπόκρισιν ταύτην, ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς ἐγένετο ἤδη αἰχμάλωτος, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζον τίποτε οὔτε περὶ αὐτοῦ οὔτε περὶ τῶν Σαρδίων.

79. Ὁ δὲ Κύρος μαθὼν ὅτι ὁ Κροῖσος, ὅστις, μετὰ τὴν ἐν Πτερίᾳ μάχην, εἶχεν ἀρχίσει τὴν ὑποχώρησιν, ἐμελλε τὰ διαλύσει τὰ στρατεύματά του, ἀπεφάσισε τὰ βαδίσει κατὰ τῶν Σαρδίων, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον· ἐθεώρει δὲ τὴν ἐπιτυχίαν του βαβαίαν, ἐὰν κατώρθωνε τὰ φθάσει ἐκεῖ, πρὶν οἱ Λυδοὶ δυνηθῶσι τὰ ἐνώσωσι τὰς δυνάμεις των ἐκ δευτέρου. Συγχρόνως μὲ τὴν ἀπόφασιν ἐγένετο καὶ ἡ ἐκτέλεσις· ὁ περσικὸς στρατός διεσχίσε τὴν Λυδίαν, καὶ ὁ Κύρος ἐγένετο ἀπεσταλμένος ἐαυτοῦ πρὸς τὸν

1) Γενομένη τῷ 546 ἔτει π. Χ.

Κροΐσον. Τότε ὁ Κροΐσος περιελθὼν εἰς μεγάλην ἀμχανίαν, διότι τὰ πράγματα ἔλαβον ἄλλοιαν τροπὴν παρ' ὅτι αὐτὸς προέβλεπεν, ἔφερον οὐχ ἤτιον τοὺς Λυδοὺς εἰς μάχην. Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἔθνος ἀνδρειότερον καὶ πολεμικώτερον ἀπὸ τὸ Λυδικόν· ἐμάχετο δὲ μὲ ἵππους, ἐκράτει μεγάλα δόρατα καὶ εἶχεν ἐπιτηδειοτάτους ἵππους.

80. Οἱ δὲ στρατοὶ συνητήθησαν πρὸ τῶν Σάρδεων εἰς πεδιάδα μεγάλην καὶ ἄδενδρον, τὴν ὁποίαν διασχίζουσι μεγάλοι ποταμοί, οἵτινες ὅλοι, μετὰ τοῦ Ὑλου, πίπτουσι εἰς τὸ εὐρύτατον ρεῦμα τοῦ Ἑρμου, ὅστις τρέχων ἐκ τοῦ ἱεροῦ ὄρους τοῦ ἀφιερωμένου εἰς τὴν μητέρα Κυβέλην χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν πλησίον τῆς Φωκαίας. Ἐπὶ τοιούτου ἐδάφους ὁ Κῦρος, ὅτε εἶδε τοὺς Λυδοὺς παρατεταγμένους εἰς μάχην, ἐφοβήθη τὸ ἱππικόν των, καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ Μήδου Ἀρπάγου ἔκαμε τὰ ἐξῆς· ἀπεφόρτωσε τὰς καμήλους, ὅσαι μετεκόμιζον διὰ τὸν στρατὸν τροφίμια καὶ σκεύη, τὰς συνήθροισε καὶ ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτῶν ἄνδρας ὠπλισμένους ὡς ἵππους. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐσχημάτισαν τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ Κύρου καὶ τοὺς ἀντέταξε πρὸς τὸ λυδικὸν ἱππικόν, διέταξε δὲ τὸν πεζὸν στρατὸν νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς καμήλους, καὶ ὅπισθεν τῶν πεζῶν ἔθεσεν ὅλον τὸ ἱππικόν. Σχηματίσας τοιοντοτρόπως τὰς τάξεις του διέταξεν μηδενὸς νὰ φεισθῶσι καὶ νὰ φονεύσωσι ὅλους τοὺς Λυδοὺς, ὅσοι ἤθελον ἀντιστῆ, ἐκτὸς μόνου τοῦ Κροΐσου, ἔστω καὶ ἂν ἤθελεν ἀντιστῆ· τοιαῦται ἦσαν αἱ παραγγελίαι του, καὶ ἰδοὺ διατί ἀντέταξε τὰς καμήλους του ἐναντίον τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ. Ὁ ἵππος φοβεῖται τὴν κάμηλον· δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ οὔτε τὴν θεάν της, ὅταν τὴν ἴδῃ, οὔτε τὴν ὁσμὴν της, ἐὰν τὴν ὀσφρανθῇ. Διὰ τοῦ στρατηγήματος τούτου ὁ Κῦρος ἤθελε νὰ καταστήσῃ ἄχρηστον τὸ ἱππικόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβασίζετο ὁ Κροΐσος ὅτι ἤθελε καταγάγει νίκην λαμπράν. Τρόντι, ἅμα ἐγένετο ἡ συμπλοκή, οἱ ἵπποι ὠσφράνθησαν τὰς καμήλους, τὰς εἶδον, ἀνέστρεψαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἡ τελευταία ἔλις τοῦ Κροΐσου ἀπέτυχεν. Ἄλλ' οἱ Λυδοὶ δὲν ἐφάνησαν δειλοί· ὅτε ἐνόησαν τὸ γινόμενον, ἐπήδησαν ἀπὸ τοὺς ἵππους καὶ συνεπλάκησαν μὲ τοὺς Πέρσας πεζοί. Ὑστερον δέ, ἀφοῦ ἔπεσαν πολλοὶ ἐκατέρωθεν, οἱ Λυδοὶ ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν καὶ περικλεισθέντες εἰς τὰ τεῖχη των ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Περσῶν.

81. Ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς ἐπολιορκεῖ τὴν πόλιν, ὁ Κροΐσος, νομίζων ὅτι ἡ πολιορκία ἤθελε παραταθῆ, ἐπεμψεν ἐκ τοῦ τείχους νέους ἀπεσταλμένους πρὸς τοὺς συμμάχους. Πρῶτερον τοὺς εἶχε προσκαλέσει νὰ ἔλθωσι κατὰ τὸν πέμπτον μῆνα εἰς τὰς Σάρδεις, τώρα δ' ἐξίτηι παρ' αὐτῶν ταχεῖαν βοήθειαν, ἀναγγέλλων αὐτοῖς ὅτι οἱ ἐχθροὶ τὸν ἐπολιορκοῦν.

82. Ἐπεμψε λοιπὸν πρὸς ὅλους τοὺς συμμάχους του καὶ ἰδίως εἰς τὴν Λακεδαιμόνα. Ἄλλὰ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἕως τις εἶχεν ἀναφυὴ μεταξὺ τῶν Σπαρτιῶν καὶ τῶν Ἀργείων περὶ τῆς χώρας τῆς καλουμένης Θυρέας. Τὴν Θυρέαν ταύτην, ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς Ἀργολίδος, εἶχον ἀρπάσει οἱ Λακεδαιμόνιοι· καθότι ὅλον ἐκεῖνο τὸ μέρος πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς Μαλέας ἄκρας, τόσον ἢ ἤπειρος, ὅσον καὶ τὰ Κύθηρα καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι, ἀνήκον εἰς τοὺς Ἀργεῖους. Οἱ Ἀργεῖοι ἔλαβον τὰ ὄπλα, διὰ νὰ ἐπανακτῆσωσι τὴν ἀφαιρεθεῖσαν ἀπὸ αὐτοὺς γῆν· καὶ ἐλθόντες εἰς ὁμιλίαν συνεφώνησαν νὰ πολεμήσωσι τριακόσιοι ἐξ ἐκατέρου μέρους καὶ οἱ νικηταὶ νὰ λάβωσι τὴν διαφιλονεικουμένην γῆν. Οἱ δύο στρατοὶ ὄφειλον νὰ ἐπανέλθωσι εἰς τὰς πατρίδας των καὶ νὰ μὴ παραστῶσι εἰς τὴν μάχην, μήπως βλέποντες τοὺς ἰδικούς των νικωμένους ἀποπειραθῶσι νὰ τοὺς βοηθήσωσι. Συμφωνηθέντων τούτων, οἱ μὲν στρατοὶ ἀνεχώρησαν, οἱ δὲ ἐλεχθέντες ἐκατέρωθεν ἄνδρες ἔμειναν καὶ ἦλθον εἰς χεῖρας. Ἐπολέμησαν δὲ μετὰ τοσαύτης ἰσότητος δυνάμεων, ὥστε, ἐκ τῶν ἑξακοσίων συμπλακέντων ἀνδρῶν, τρεῖς μόνον ἐπέζησαν· ὁ Ἀλκίνορος καὶ ὁ Χρόμιος ἀπὸ τοὺς Ἀργεῖους καὶ ὁ Ὀθρουάδης ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμόνιους. Ἐμειναν δὲ οὗτοι ζῶντες, διότι ἐπήλθεν ἡ νύξ. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι, νομίζοντες ἑαυτοὺς νικητὰς, ἔδραμον εἰς τὸ Ἄργος· ἀλλ' ὁ Λακεδαιμόνιος Ὀθρουάδης, σκυλεύσας τὰ ἐχθρικά πτώματα καὶ κομίσας τὰ ὄπλα εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Λακεδαιμόνιων, ἔμεινε εἰς τὴν θέσιν του. Τὴν ἐπιούσαν οἱ δύο στρατοὶ μαθόντες τὸ ἀποτέλεσμα ἔδραμον, καὶ ἐπὶ τινα χρόνον ἀμφοτέρω ὠκειοποιοῦντο τὴν νίκην· οἱ μὲν Ἀργεῖοι λέγοντες· ὅτι ἐξ αὐτῶν ἐπέζησαν οἱ περισσότεροι, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι ὁ Σπαρτιάτης ἔμεινε εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ ἐσκύλευσε τοὺς νεκρούς. Ἡ ἕρις ἐπερατώθη διὰ μάχης, εἰς ἣν πολλοὶ ἐφονεύθησαν ἐκατέρωθεν, καὶ ἐπὶ τέλους ἐνίκησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ Ἀργεῖοι κόπτουσι τὰς κόμας των, τὰς ὁποίας ἄλλοτε κατ' ἀνάγκην ἀφῆνον κυματιζούσας· ἔκαμαν δὲ νόμον καὶ ἐψήφισαν κατάραν κατὰ παντός Ἀργεῖου, ὅστις ἤθελεν ἀφήσει κόμην μακράν, καὶ κατὰ πάσης Ἀργείας, ἥτις ἤθελε φερέσει χροσᾶ κοσμήματα πρὶν ἀνακτῆθῆ ἢ Θυρέα. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἔθεσαν νόμον ὅπως ἐναντίον· ἐνῶ πρῶτερον ἔκειρον τὴν κόμην, ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἀφῆνον αὐτὴν νὰ αὐξάνῃ. Διηγούνται δὲ ὅτι ὁ Ὀθρουάδης, ὁ ἐπιζήσας ἐκ τῶν τριακοσίων, αἰσχυρόμενος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην, ἐνῶ οἱ συντροφοὶ του εἶχον φονευθῆ, ἠτύχοιτόνησεν ἐκεῖ εἰς τὴν Θυρέαν.

83. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἦσαν τὰ πράγματα τῆς Σπάρτης, ὅτε ἐφθασεν ὁ κῆρυξ ἐκ τῶν Σάρδεων, παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ βοηθήσωσι τὸν Κροΐσον πολιορκούμενον. Μόλις ὁμως τὸν ἤκου-

σαν, ἔσπευσαν νὰ ὑπάγωσιν εἰς βοήθειάν του. Τὰ πλοῖα τῶν ἦσαν ἔτοιμα καὶ αὐτοὶ παρεσκευασμένοι νὰ ἀναχωρήσωσιν, ὅτε δεύτερος ἀπεσταλμένος τοῖς ἀνήγγειλε τὴν πτώσιν τῆς ἀκροπόλεως καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Κροῖσου· ἐθεώρησαν λοιπὸν τὸ συμβὰν ὡς μέγα δυστύχημα καὶ ἔμειναν.

84. Ἴδου δὲ πῶς ἐκυριεύθησαν αἱ Σάρδεις· κατὰ τὴν δεκάτην τετάρτην ἡμέραν τῆς πολιορκίας ὁ Κῦρος διεκήρυξε δι' ἀνδρῶν ἐπιπέπων εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, ὅτι θὰ ἀνταμείψῃ ἐκεῖνον, ὅστις πρῶτος ἤθελεν ἀναβῆ ἔπι τῶν ἐπάλξεων. Κατὰ συνέπειαν τῆς ὑποσχέσεως ταύτης ὁ στρατὸς ἔκαμε πολλὰς ἀποπειράς ἀλλ' ἀνευ ἀποτελέσματος καὶ ἔμεινεν ἡσυχάζων, ὅτε ἀνὴρ τις ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Μάρδων, καλούμενος Ὑροιάδης, ἀπειραράθη νὰ ἀναβῆ εἰς μέρος τι τῆς ἀκροπόλεως, ὅπου δὲν ἔθετον φύλακας, διότι ποτὲ δὲν ἐπίστευον νὰ κυριευθῆ ἀπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπερ ἦτο ἀπότομον καὶ ἀπροσπέλαστον. Τοῦτου ἕνεκα οὔτε ὁ Μήλης, ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Σάρδεων, δὲν εἶχε περιφέρει κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τὸν λέοντα, τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν ἡ πάλλακίς του, ὅτε οἱ Τελμησεῖς εἶπον ὅτι, ἐὰν ὁ λέων περιεφέροτο εἰς τὰς ἐπάλξεις, αἱ Σάρδεις θὰ ἦσαν ἀνάλωτοι. Ὁ Μήλης λοιπὸν τὸν περιέφερεν εἰς ὅλα τὰ μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ προσβληθῆ ἢ ἀκρόπολις, καὶ παρημέλησε τὸ μέρος ἐκεῖνο ὡς ἀπόσιτον. Εἶναι δὲ τοῦτο ἀντικρὺ τοῦ Τρωῶλου. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Μάρδος Ὑροιάδης, ἰδὼν τὴν προλαβοῦσαν ἡμέραν Λυδὸν τινα καταβαίνοντα ἐκεῖθεν, διὰ νὰ λάβῃ περικεφαλαίαν κωλίσασαν ἄνωθεν, ἐσκέφθη καὶ ἀπεφάσισεν ἀνέβῃ κατόπιν τοῦ Λυδοῦ καὶ ἄλλοι Πέρσαι τὸν ἐμιμήθησαν. Τοιουτοτρόπως δὲ ἀνέβησαν πολλοί, ἐκυριεύθη ἡ πόλις καὶ ἐλεηλατήθη.

85. Ἴδου τότε τί συνέβη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Κροῖσον. Εἶχεν υἱόν, περὶ τοῦ ὁποίου ὠμίλησα πρὸ ὀλίγου, καλὸν μὲν κατὰ τὰ ἄλλα, πλὴν ἄλαλον. Κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εὐτυχίας του ὁ Κροῖσος οὐδὲν παρημέλησε, διὰ νὰ τὸν θεραπεύσῃ· ἰδίως δὲ ἕνεκα τούτου ἠρώτησε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, καὶ ἡ Πυθία ἀπεκρίθη τὰ ἑξῆς·

«᾿Ω Λυδέ, βασιλεὺ πολλῶν, ὦ Κροῖσε ἀνοητότατε. Μὴ εὐχεσαιο ν' ἀκούσῃς εἰς τὴν κατοικίαν σου τὴν ποθητὴν φωνὴν τοῦ ὀμιλοῦντος υἱοῦ σου· συμφερώτερον σοὶ εἶναι νὰ μένῃ ἄλαλος, διότι θὰ ὀμιλήσῃ πρῶτην φορὰν εἰς ἡμέραν δυστυχή».

Τῷόντι, κυριευθέντος τοῦ τείχους, εἰς τῶν Περσῶν ὀλίγον ἔλειψε νὰ φονεύσῃ τὸν Κροῖσον, μὴ γνωρίζων αὐτόν· ὁ βασιλεὺς ἔν τούτοις τὸν εἶδεν ὁμῶντα ἐναντίον του καὶ ἔμεινεν ἀδιαφορῶν ἕνεκα τῆς παρουσίας του καὶ οὐδόλως μεριμνῶν ἂν ἐπιπεν ὑπὸ τὰ κτυπήματά του. Ἄλλ' ὁ υἱὸς του, ὁ ἄλαλος ἐκεῖνος, εἰς τὴν ἀπειλητικὴν θεὰν τοῦ Πέρσου, καταληφθεὶς ὑπὸ φόβου καὶ θλίψεως, ἐξέβαλε φωνὴν καὶ εἶπεν· «᾿Ω ἄνθρωπε, μὴ φο-

νεύσῃς τὸν Κροῖσον». Αὐταὶ ἦσαν αἱ πρῶται λέξεις, τὰς ὁποίας ἐπρόφερε· καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ὠμίλει μέχρι τέλους τοῦ βίου του.

86. Ἐκυριεύσαν λοιπὸν οἱ Πέρσαι τὰς Σάρδεις καὶ ἐξώγησαν τὸν Κροῖσον, ὅστις, μετὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν βασιλείαν καὶ δεκατεσσάρων ἡμερῶν πολιορκίαν, κατέστρεψεν, ὡς προεῖπεν ὁ χορησμός, μεγάλην ἀρχήν, τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ. Λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι τὸν ἔφεραν εἰς τὸν Κῦρον, ὅστις διέταξε νὰ σωρεύσῃσι μεγάλην πυράν, ὅπου ἀνεβίβασε τὸν Κροῖσον δεδεμένον μὲ πέδας καὶ μετ' αὐτοῦ δεκατέσσαρας νέους Λυδούς, εἴτε σκοπεύων νὰ προσφέρῃ τὰ ἀκροθίνια ταῦτα εἰς θεότητά τινα (1), εἴτε διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ εὐχὴν τινα, εἴτε ἐπειδὴ εἶχεν ἀκούσει ὅτι ὁ Κροῖσος ἦτο θεοσεβής, διὰ νὰ ἴδῃ ἂν ἐπὶ τῆς πυρᾶς θεὸς τις ἤθελε τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ τοῦ νὰ καῆ ζῶν. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἔπραξεν ὅσα ἀνέφερα· ὁ δὲ Κροῖσος, τεθεὶς ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἐνεθυμήθη μὲ ὅλα του τὰ δεινὰ τὸν Σόλωνα καὶ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους οὗτος, κατ' ἐμπνευσιν θεῖαν, τῷ εἶχεν εἰπεῖ· ὅτι δηλαδὴ κανεὶς ἄνθρωπος δὲν εἶναι εὐδαίμων. Ἐνθυμηθεὶς ταῦτα ἐστέναξεν, ἔρρηξε τὴν σιωπὴν καὶ ἐπανελάβε τρις τὸ ὄνομα τοῦ Σόλωνος. Ὁ Κῦρος τὸν ἤκουσε καὶ διέταξε τοὺς διερμηνεῖς του νὰ τὸν ἐρωτήσωσι ποῖον ἐπεκαλεῖτο· πλησιάσαντες οὗτοι τὸν ἠρώτησαν, ἀλλὰ παρήλθεν ἀρκετὴ ὥρα πρὶν ἀποκριθῆ. Τέλος, ἐπειδὴ τὸν ἐβίαζον, εἶπεν· «Εἶναι ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου αἱ συμβουλαὶ εἶναι προτιμότεραι εἰς τοὺς βασιλεῖς παρὰ ὅλα τὰ πλούτη». Καί, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐνόησε τὴν ἀπόκρισιν ταύτην, ἐζήτησαν νὰ ἐξηγηθῆ· βαρυνθεὶς δὲ τὰς ἐπιμόνους ἐρωτήσεις των τοῖς εἶπεν ὅτι Ἄθηναῖός τις, ὁ Σόλων, ἦλθεν ἄλλοτε εἰς τὰς Σάρδεις, ὅτι εἶδεν ὅλα τὰ πράγματα, ὅτι περιεφρόνησε τὰ πλούτη του καὶ ὅτι προσέθηκε λόγους, οἵτινες διὰ τὸν Κροῖσον ἔμελλον νὰ πραγματοποιηθῶσιν ὅπως τοὺς εἶχεν εἰπεῖ, ἂν καὶ οἱ λόγοι τοῦ Ἄθηναίου δὲν ἀπνυθύνοντο πρὸς αὐτὸν ἀτομικῶς ἀλλὰ πρὸς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ἰδίως εἰς ἐκεῖνους, οἵτινες νομίζουσιν ἑαυτοὺς εὐτυχεῖς· διαρκούσης τῆς διηγήσεως ταύτης, ἡ πυρὰ, ἀναφθεῖσα ἤδη, ἔκαιεν ὅλα τὰ πέριξ, ὅτε ὁ Κῦρος, εἰς ὃν οἱ διερμηνεῖς ἀνεκοίνωσαν ὅσα εἶπεν ὁ Κροῖσος, μετεμελήθη· ἐσκέφθη ὅτι ἄνθρωπος ὢν ἔμελλε νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς φλόγας ἀνθρώπον ζῶντα, ὅστις δὲν ὑπῆρξε κατώτερος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδαιμονίαν· ἐφοβήθη μήπως ἢ πρᾶξις του αὕτη τιμωρηθῆ· ἐσκέφθη ὅτι οὐδὲν ἀνθρώπινον διαρκές καὶ διέταξε νὰ σβῆσῃσι τάχιστα τὴν πυράν καὶ νὰ καταβιβάσωσι τὸν Κροῖσον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι του, μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας των, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σταματήσωσι τὸ πῦρ.

[1] Τὸ πῦρ παρὰ τοῖς Πέρσαις ἦτο θεότης.

87. Τότε, ὡς λέγουσιν οἱ Λυδοί, ὁ Κροῖσος, ἰδὼν ὅτι ὁ Κῦρος μετενόησεν, ὅτι ὅλοι κατεγίνοντο νὰ σβέσωσι τὸ πῦρ καὶ ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ τὸ κατορθώσωσιν, ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἰκετεύων αὐτόν, ἐάν ποτε τῷ προσέφερε δῶρον εὐχάριστον, νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὸν ἔσχατον ἐκείνον κίνδυνον. Ταῦτα προσευχόμενος ἔκλαιεν. Αἴφνης δέ, ἐνῶ ὁ οὐρανὸς ἦτο αἴθριος καὶ ἤρεμος, συνεσφραδύθησαν νέφη, θύελλα ἐξεροράγη καὶ ἔπεσε βροχὴ ὀρητικωτάτη, ἣτις ἔσβεσε τὴν πυρὰν. Τότε ὁ Κῦρος ἀνεγνώρισεν ὅτι ὁ Κροῖσος ἦτον ἄνθρωπος καλὸς καὶ ἀγαπητὸς εἰς τοὺς θεοὺς, τὸν κατεβίβασεν ἀπὸ τὴν πυρὰν καὶ τῷ εἶπε· «Κροῖσε, ποῖος θνητὸς σὲ συνεβούλευσε νὰ εἰσβάλης ἐνοπλος εἰς τὴν χώραν μου, καὶ νὰ προτιμήσῃς τὴν ἐχθρὰν μου;». — «Ἔ βασιλεῦ», ἀπεκρίθη ὁ Κροῖσος, ταῦτα ἐπραξα διὰ τὴν ἰδικήν σου εὐτυχίαν καὶ τὴν ἰδικήν μου ἀπώλειαν. Ὁ θεὸς τῶν Ἑλλήνων εἶναι αἰτία τούτου· αὐτὸς μὲ παρώτρυνε νὰ λάβω τὰ ὄπλα, διότι οὐδεὶς εἶναι τόσον ἄφρων, ὥστε νὰ προτιμήσῃ τὸν πόλεμον ἀντὶ τῆς εἰρήνης. Ἐν εἰρήνῃ τὰ τέκνα θάπτουσι τοὺς πατέρας τῶν ἄλλ' ἐν πολέμῳ οἱ πατέρες θάπτουσι τὰ τέκνα τῶν. Ἄλλ' οὕτως ἠθέλησαν οἱ θεοί, νὰ συμβῶσιν ὅσα συνέβησαν.

88. Ὁ μὲν Κροῖσος ταῦτα εἶπεν, ὁ δὲ Κῦρος, λύσας τὰ δεσμά του, τὸν ἐκάθισε πλησίον του καὶ ἐφέρθη πρὸς αὐτὸν μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ· αὐτὸς δ' ἴδιος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τὸν παρετήρουν μετὰ θαυμασμοῦ. Ἐν τούτοις ὁ Κροῖσος, παραδεδωμένος εἰς τὰς σκέψεις του, ἐσιώπα. Ἐπειτα στραφεὶς εἶδε τοὺς Πέρσας καταγινομένους νὰ λεηλατῶσι τὴν πόλιν καὶ ἀνέκραξεν· «Ἔ βασιλεῦ, πρέπει νὰ σοὶ εἴπω ὅ,τι φρονῶ ἢ εἶναι προτιμότερον νὰ σιωπήσω εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν;». Ἐπιτρέψαντος τοῦ Κύρου νὰ εἴπῃ θαρρῶντως ὅ,τι ἠθέλεν, ἐκεῖνος ἠρώτησε λέγων· «Τί πράττει μετὰ τόσης σπουδῆς τὸ πολὺ ἐκεῖνο πλήθος;». — «Ληλατεῖ τὴν πόλιν καὶ ἀρπάζει τοὺς θησαυροὺς σου», ἀπεκρίθη ὁ Κῦρος. — Οὕτε τὴν πόλιν μου λεηλατεῖ, οὕτε τοὺς θησαυροὺς μου ἀρπάζει, διότι οὐδὲν τούτων μοὶ ἀνήκει πλέον· λεηλατεῖ καὶ ἀρπάζει τὰ ἰδικὰ σου».

89. Ἐκπλαγεὶς ὁ Κῦρος διὰ τὴν ἀπόκρισιν ταύτην ἀπεμάκρυνεν ὄλους καὶ ἠθέλησε νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ Κροίσου τί προέβλεπε δι' αὐτὸν εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συνέβαινον. Ὁ Κροῖσος ἀπεκρίθη· «Ἀφοῦ οἱ θεοὶ μὲ παρέδωκαν αἰχμάλωτόν σου, νομίζω δίκαιον, ἐάν βλέπω τι, τὸ ὁποῖον σὺ δὲν βλέπεις, νὰ σοὶ τὸ λέγω. Οἱ Πέρσαι εἶναι φύσει θρασεῖς καὶ στεροῦνται χρημάτων. Ἐάν λοιπὸν τοὺς ἀφήσῃς νὰ διαρπάξωσι καὶ νὰ κρατῶσι δι' αὐτοὺς πλούσια πράγματα, ἰδοὺ τί θὰ ἀκολουθήσῃ εἰς σέ· ἐκεῖνον, ὅστις θὰ λάβῃ τὰ περισσότερα, θὰ ἀναγκασθῆς μετ' ὀλίγον νὰ τὸν πολεμήσῃς ὡς ἐπαναστάτην. Τώρα λοιπὸν, ἐάν σοὶ ἀρέσκωσιν αἱ συμβουλαὶ

μου, πρᾶξον ὅ,τι θὰ σοὶ εἴπω, θέσον εἰς ὄλας τὰς πύλας φύλακας ἐκ τῶν δορυφόρων σου, οἵτινες νὰ λέγουσιν εἰς ὅσους ἐξέρχονται βασιτάζοντες λάφυρα νὰ ἀφιερῶσι τὸ δέκατον τούτων εἰς τὸν Δία. Τοιουτοτρόπως καὶ σὺ δὲν θὰ γίνῃς μισητὸς εἰς αὐτοὺς λαμβάνων τὰ πράγματα διὰ τῆς βίας, καὶ ἐκεῖνοι, ἀναγνωρίζοντες ὅτι ἀπαιτεῖς πρᾶγμα δίκαιον, θὰ ὑπακούσωσι προθύμως».

90. Πολὺ ἠὺχαριστήθη ὁ Κῦρος ἀκούων αὐτόν, διότι ὄλαι αἱ συμβουλαὶ του τῷ ἐφάνησαν ὀρθαί. Παρήγγειλε λοιπὸν εἰς τοὺς φύλακὰς του νὰ ἐκτελέσωσιν ὅσα τῷ εἶχεν ὑπαγορεύσει ἐκεῖνος καὶ ἀκολούθως τῷ εἶπε· «Κροῖσε, ἐπειδὴ ἐξακολουθεῖς νὰ ὀμιλῆς καὶ νὰ φέρεσαι ὡς βασιλεὺς, ζήτησον παρ' ἐμοῦ ὅ,τι θέλεις καὶ θὰ τὸ λάβῃς ἀμέσως». — «Ἔ δέσποτα», ἀπεκρίθη ὁ Κροῖσος, «ἢ μεγαλυτέρα εὐεργεσία, τὴν ὁποῖαν δύνασαι νὰ πράξῃς πρὸς ἐμέ, εἶναι νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃς νὰ στείλω τὰς πέδας ταύτας εἰς τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, εἰς ἐκεῖνον ἐκ τῶν θεῶν, τὸν ὁποῖον ἐτίμησα ὑπερβαλλόντως, καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω ἂν νομίζει δίκαιον νὰ ἀπατᾷ ἐκεῖνος, οἵτινες πράττουσι πρὸς αὐτὸν καλόν». Ὁ Κῦρος ἐξήτησε νὰ μάθῃ διὰ ποῖαν αἰτίαν παρεπονεῖτο καὶ ὁ Κροῖσος τῷ διηγήθη τὰ σχέδιά του καὶ τὰς ἀποκρίσεις τοῦ μαντείου· τῷ περὶ ἐγράψε τὰ ἀφιερῶματά του καὶ τῷ εἶπε πῶς, παρακινούμενος ὑπὸ τῶν προρησῶν τῆς Πυθίας, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν· ἐτελείωσε δὲ τὴν διήγησίν του ἐπιμείνας εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ πέμψῃ εἰς τὸν θεόν, διὰ νὰ τὸν ὀνειδίσῃ. Τότε ὁ Κῦρος γελάσας εἶπε· «Καὶ τοῦτο σοὶ ἐπιτρέπω, ὦ Κροῖσε, καὶ εἴ τι ἄλλο ἠθέλες ζητήσει εἰς τὸ μέλλον παρ' ἐμοῦ». Ταῦτα εἶπεν, ὁ δὲ Κροῖσος ἀνευ ἀναβολῆς ἔπεμψε Λυδοὺς εἰς τοὺς Δελφούς, διατάξας αὐτοὺς νὰ κορμάσωσι τὰ δεσμά του εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ καὶ νὰ ἐρωτήσωσι τὸ θεὸν ἂν δὲν ἠσχύνετο διὰ τοὺς χρησμούς, μὲ τοὺς ὁποῖους παρώτρυνε τὸν Κροῖσον νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἠθέλε καταστρέφει τὴν ἀρχὴν τοῦ Κύρου· δεικνύοντες δὲ τὰς πέδας νὰ τῷ εἴπωσιν ὅτι τοιαῦτα ἀκροθίνια τῷ προσφέρουσι· καὶ τέλος νὰ τὸν ἐρωτήσωσιν ἂν οἱ ἑλληνικοὶ θεοὶ συνηθίζουσι νὰ εἶναι ἀγάριστοι.

91. Οἱ Λυδοὶ ἔφθασαν εἰς τοὺς Δελφούς καὶ εἶπον τὰ παραγεληθέντα· λέγεται δὲ ὅτι ἡ Πυθία ἀπεκρίθη εἰς αὐτοὺς τὰ ἀκόλουθα· «Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐγράψεν ἡ μοῖρα, οὕτε θεὸς δύναται νὰ τὸ ἀποφύγῃ. Ὁ Κροῖσος ἀπέτισε τὸ ἔγκλημα τοῦ πέμπτου πάππου του, ὅστις, δορυφόρος ὢν τῶν Ἑρακλειδῶν, ἠκολούθησε τὰς συμβουλὰς δολίης γυναικός, ἐφόρευσε τὸν κύριόν του καὶ κατέλαβε θρόνον, εἰς τὸν ὁποῖον οὐδὲν δικαίωμα εἶχε. Μὲ ὄλην δὲ τὴν ἐπιθυμίαν, ἣν εἶχεν ὁ Ἀπόλλων νὰ συμβῶσιν αἰκαταστροφαὶ τῶν Σάρδεων ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Κροίσου καὶ οὐχὶ ἐπ'

αὐτοῦ τοῦ Κροΐσου, δὲν ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ νὰ μεταβάλῃ τὸ πεπρωμένον· πᾶν ὅ,τι ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ, τὸ ἔπραξε χάριν τοῦ Κροΐσου. Ἐπὶ τρία ἔτη ἀνεβλήθη ἡ ἄλωσις τῶν Σάρδεων. Ἄς μάθῃ ὁμοῦς ὁ Κροΐσος ὅτι ἐγένετο αἰχμάλωτος τρία ἔτη μετὰ τὸν προσδιωρισμένον ὑπὸ τῆς μοίρας χρόνον. Ἐκτὸς τούτου, ὅτε ἡ πυρὰ ἐμελλε νὰ τὸν κατακαύσῃ, ὁ Ἀπόλλων τὸν ἐβοήθησεν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν δοθέντα χρησμόν, ὁ Κροΐσος ἔχει ἄδικον νὰ παραπονήται κατ' αὐτοῦ, καθότι ὁ Ἀπόλλων τῷ προεἶπεν ὅτι, ἐὰν ἐπεχειρεῖ πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν, θά κατέστρεφε μεγάλην ἀρχήν. Ἐὰν ὁ Κροΐσος ἦτο φρόνιμος, ἔπρεπε νὰ πέμψῃ καὶ ἐκ δευτέρου, διὰ νὰ πληροφορηθῇ περὶ ποίας ἀρχῆς ἐπρόκειτο, περὶ τῆς τοῦ Κύρου ἢ τῆς ἰδικῆς του. Ἄλλ' οὔτε τὸν χρησμόν ἐνόησεν, οὔτε ἐζήτησεν ἐξηγήσεις· ποῖον λοιπὸν ἔπρεπε νὰ αἰτιᾶται εἰμὴ ἑαυτόν; Ἄλλ' οὐδὲ τὴν ἀπόκρισιν ἐνόησε τοῦ θεοῦ, ὅτε οὗτος τῷ ὠμίλησε περὶ τοῦ ἡμίονου. Ὁ ἡμίονος δὲν ἦτο ἄλλος ἢ αὐτὸς ὁ Κύρος, ὅστις ἐγεννήθη ἐκ δύο διαφορῶν φυλῶν, ἐκ μητρὸς εὐγενεστέρας καὶ πατρὸς κατωτέρου. Ἡ μήτηρ ἦτο Μηδία, θυγάτηρ τοῦ Ἀστιάγου, βασιλέως τῶν Μήδων· ὁ πατήρ ἦτο Πέρσης καὶ ὑποτελὴς τῶν Μήδων· κατώτερος δὲ ὢν αὐτῆς ὑπὸ ὅλας τὰς ἐπόψεις ἔλαβε γυναῖκα τὴν δέσποινάν του». Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀπόκρισις τῆς Πυθίας, οἱ δὲ Λυδοὶ ἐπιστρέψαντες εἰς τὰς Σάρδεας ἀνεκοίνωσαν αὐτὴν εἰς τὸν Κροΐσον, ὅστις ἀκούσας αὐτοὺς ἐπέισθη ὅτι ἔπαιεν αὐτὸς καὶ οὐχὶ ὁ θεός.

92. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀφορῶντα τὴν βασιλείαν τοῦ Κροΐσου καὶ τὴν πρώτην ὑποδούλωσιν τῶν Ἰώνων. Ὑπάρχουσι δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλα πολλὰ ἀφιερῶματα τοῦ βασιλέως τούτου, ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐμνημόνευσα. Εἰς τὰς Θήβας τῆς Βοιωτίας ὑπάρχει τρίπους χρυσοῦς, τὸν ὁποῖον ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἰσμήνιον Ἀπόλλωνα· εἰς τὴν Ἐφεσον αἱ χρυσαῖ δαμάλεις καὶ αἱ πλεῖσται τῶν στηλῶν· εἰς τοὺς Δελφοὺς μεγάλη χρυσῆ ἀσπίς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ὅλα ταῦτα τὰ ἀντικείμενα ἐσφύζοντο ἀκόμη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου, τὰ δὲ ἄλλα κατεστράφησαν. Τὰ ἀνάθηματά τοῦ Κροΐσου εἰς τοὺς Βραγχίδας τῶν Μιλησίων, ὡς ἀκούω, ἦσαν ὅμοια καὶ ἰσοβαρῆ μετὰ εἰς τοὺς Δελφοὺς σταλέντα. Ταῦτα καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔδωκαν εἰς τὸν Ἀμφιάραον προήρχοντο ἐκ τῆς κληρονομίας του καὶ τῆς ἰδίας του περιουσίας, τὰ δὲ ἄλλα ἦσαν ἀπὸ τὴν περιουσίαν ἐχθροῦ τινος, ὅστις, πρὶν βασιλεύσῃ ὁ Κροΐσος, ὠργάνωσε στάσιν, διὰ ν' ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον τῶν Λυδῶν ὁ Πανταλέων. Ἦτο δὲ ὁ Πανταλέων οὗτος υἱὸς ἐπίσης τοῦ Ἀλυάττου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Κροΐσου, ἀλλ' οὐχὶ ὁμομήτριος· διότι ἡ μὲν μήτηρ τοῦ Κροΐσου ἦτο ἐκ τῆς Καρίας, ἡ δὲ τοῦ Πανταλέοντος ἐκ τῆς Ἰωνίας. Ἀφοῦ δὲ ὁ Κροΐσος ἔλαβε τὴν βασιλείαν, τὴν ὁποίαν τῷ ἔδωκεν ὁ πατήρ του, κατεδίκασε τὸν ἄνθρωπον,

ὅστις εἶχε συνομόσει ἐναντίον του, ν' ἀποθάνῃ δερρόμενος ὑπὸ γνάφους¹, καί, ἐπειδὴ προηγουμένως εἶχε τάξει εἰς τοὺς θεοὺς τὴν περιουσίαν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφιέρωσεν αὐτὴν τοιουτοτρόπως εἰς τοὺς ναοὺς, τοὺς ὁποῖους ἀνέφερα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἀναθημάτων ἀρκοῦσιν ὅσα εἶπομεν.

93. Περιέργα δὲ πράγματα δὲν ἔχει ἡ Λυδία, ὡς ἄλλαι χώραι, διὰ νὰ τὰ περιγράψῃ τις εἰμὴ τὰ ψήγματα τοῦ χρυσοῦ, τὰ ὁποῖα καταβαίνουνσιν ἀπὸ τὸν Τρωῶλον. Ὑπάρχει ὁμοῦς ἐκεῖ τὸ μέγιστον τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων, πλὴν τῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Βαβυλῶνος· τὸ μνήμα τοῦ Ἀλυάττου, πατρὸς τοῦ Κροΐσου. Καὶ ἡ μὲν βᾶσις αὐτοῦ εἶναι ὠκοδομημένη ἐκ πετρῶν μεγάλων, τὸ δὲ ἐπίλοιπον εἶνε σωρὸς χώματος. Κατεσκευάσαν αὐτὸ οἱ ἔμποροι, οἱ χειρῶνακτες καὶ αἱ πόρνοι· ἐσφύζοντο δὲ ἀκόμη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ μνημῆτος, πέντε σημεῖα δεικνύοντα διὰ σκαλιστῶν γραμμάτων ποῖον μέρος ἐκάστη τάξις κατασκευάσει. Μετρῶν τις δὲ ἠδύνατο νὰ εὔρῃ ὅτι αἱ γυναῖκες εἶχον κατασκευάσει τὸ περισσότερον· διότι αἱ κόραι τοῦ δήμου τῶν Λυδῶν πορνεύονται ὅλαι, διὰ νὰ συνάξωσι προίκας μέχρις οὗ ὑπανδρευθῶσι, καὶ ὑπανδρεύονται, ὅταν καὶ ὅπως θέλουσιν. Ἡ δὲ περίμετρος τοῦ μνημῆτος εἶναι ἕξ στάδια καὶ δύο πλέθρα. Πλησίον τοῦ μνημείου ὑπάρχει μεγάλη λίμνη, ἣτις, ὡς λέγουσιν οἱ Λυδοὶ, δὲν ξηραίνεται ποτέ, καὶ ἣτις καλεῖται Γυγαία λίμνη. Ἄλλ' ἀρκοῦσιν ὅσα εἶπομεν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

94. Τὰ δὲ ἔθιμα τῶν Λυδῶν πολὺν ὁμοιάζουσι μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐκτὸς μόνον ὅτι οἱ Λυδοὶ ἐπιτρέπουσι τὴν πορνείαν εἰς τὰ θήλα τέκνα των· εἶναι δὲ οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων, κατ' ὅσον ἡμεῖς ἠξέυρομεν, οἵτινες μετεχειρίσθησαν κεκομμένα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα· οἱ πρῶτοι ἐπίσης, οἵτινες ἐγένοντο μεταγράται. Ἀξιούσιν ἐπίσης οἱ Λυδοὶ ὅτι αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐφευρέται τῶν παιγνιδίων, τὰ ὁποῖα σήμερον εἶναι κοινὰ καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ὅτι τὰ ἐφεύρον κατὰ τὴν ἐποχὴν, κατ' ἣν ἐστειλαν ἀποικίαν εἰς τοὺς Τυρρηνοὺς. Ἰδοὺ δὲ πῶς διηγοῦνται τὸ πρᾶγμα. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἄττος, υἱοῦ τοῦ Μάνου, μεγάλη σιτοδεία ἐγένετο εἰς τὴν Λυδίαν· ὁ λαὸς ἐπὶ τινα μὲν χρόνον ὑπέμεινε καρτερικῶς· κατόπιν ὁμοῦς, ἐπειδὴ αὕτη δὲν ἔπαυεν, ἐζήτησε θεραπείαν τοῦ κακοῦ, καὶ ἕκαστος ἐμηχανεύθη τι. Τότε ἐφεύρον τοὺς κύβους, τοὺς ἀστραγάλους, τὴν σφαῖραν καὶ ὅλα τὰ τοιούτου εἶδους παιγνίδια, ἐκτὸς μόνον τῶν πεσσῶν, τῶν ὁποίων δὲν οἰκειοποιοῦνται τὴν ἐφεύρεσιν. Ταῦτα ἐφευρόντες διεσκέδαζον ὡς ἀκολούθως κατὰ τῆς πείνης· τὴν μὲν μίαν ἡμέραν ὅλην ἔπαιζον, διὰ νὰ μὴ σκέπτονται περὶ τροφῆς, τὴν δὲ ἄλλην διέκοπτον

1) Βασανιστικῶν ἐργαλείων ὁμοίον κατὰ τὸ σχῆμα μετὰ ἀκανθόκτενον.

τὰ παιγνίδια καὶ ἔτρωγον. Χάρις δὲ εἰς τὸ μέσον τοῦτο, δεκαοκτὼ ἔτη παρήλθον· ἐν τούτοις τὸ κακόν, ἀντὶ τὰ παύση, ἤρξησε. Τότε ὁ βασιλεὺς διήρесе τὸν λαὸν εἰς δύο μοίρας, ἔπειτα ἔρριψε κλῆρον ποία νὰ μείνη καὶ ποία νὰ ἐγκαταλείψη τὴν χώραν, κηρύξας ἑαυτὸν ἀρχηγὸν ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον μεταναστεύσει τὸν υἱὸν τοῦ Ἵσχυροῦ. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι μετέβησαν εἰς τὴν Σμύρνην, ἐναυπήγησαν πλοῖα, ἔθεσαν ἐντὸς αὐτῶν πάντα τὰ ἀναγκαζοῦντα διὰ μακρὸν ταξίδιον καὶ ἐπλευσαν πρὸς ἀναζήτησιν γῆς, ἣτις νὰ ἠδύνατο νὰ τοὺς θρέψη. Πολλοὺς λαοὺς παρέπλευσαν, ἐπὶ τέλους δὲ ἔφθασαν εἰς τοὺς Ὀμβρικούς, ὅπου ἔκτισαν πόλεις καὶ ὅπου κατοικοῦσιν ἀκόμη. Ἀφήκαν δὲ τὸ ὄνομα τῶν Λυδῶν καὶ ἔλαβον τὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῶν, ὅστις τοὺς ἔφερεν ἐκεῖ, καὶ ἔκτοτε καλοῦνται Τυρρηνοί. Ἐν τούτοις οἱ Λυδοὶ ὑπεδουλώθησαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας.

95. Τώρα πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τίς ἦτο ὁ Κῦρος, ὅστις κατέστρεψε τὴν ἀρχὴν τοῦ Κροίσου καὶ πῶς οἱ Πέρσαι ἐγένοντο κύριοι τῆς Ἀσίας. Θὰ ἀκολουθήσω τὴν μέθοδον Περσῶν τιῶν, οἵτινες ἔγραψαν οὐχὶ μὲ τὴν θέλησιν νὰ μεγαλοποιήσωσι τὰς πράξεις τοῦ Κύρου, ἀλλὰ νὰ εἴπωσι τὴν ἀλήθειαν, μολονότι ἠξενύρω νὰ ἐξιστορήσω τὰ περὶ τοῦ μονάρχου τούτου καὶ κατὰ τρεῖς ἄλλους τρόπους. Οἱ Ἀσσύριοι ἐκυβέρνησαν τὴν ἀνω Ἀσίαν πεντακόσια εἴκοσι ἔτη 1, ὅτε πρῶτοι οἱ Μῆδοι ἐπανεστάτησαν κατ' αὐτῶν· πολεμήσαντες δὲ τοὺς Ἀσσυρίους, διὰ τὴν ἀνακτῆσιν τὴν ἐλευθερίαν τῶν, ἐφάνησαν ἀνδρείοι, ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν καὶ ἠλευθερώθησαν. Μετ' αὐτοὺς ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τῶν καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη.

96. Ἀφοῦ δὲ ὅλοι οἱ ἠπειρωταὶ ἐγένοντο αὐτόνομοι, περιέπεσαν πάλιν εἰς τυραννίδας ὡς ἀκολούθως. Μεταξὺ τῶν Μήδων ἔζη ἄνθρωπός τις σοφὸς καλούμενος Δηϊόκης καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Φραόρτου· αὐτὸς ὁ Δηϊόκης, ἐπιθυμήσας τυραννίδα, ἔπραξε τὰ ἔξῃς. Ὁ Μηδικὸς πληθυσμὸς ἦτο τότε διανεμημένος κατὰ κόμας· αὐτὸς δέ, ἥδη ἀρκετὰ σεβαστὸς εἰς τὴν ἰδικήν του, τότε μὲ περισσότεραν προθυμίαν ἐζήτησε νὰ φαίνεται δίκαιος. Ὅτε ἐφήρμοσε τὸ σχέδιον τοῦτο, πολλὰ ἀνομίαι ἐπράττειο εἰς ὅλην τὴν Μηδίαν, καὶ δὲν ἠγγόει ὅτι τὸ ἄδικον εἶναι πολέμιον τοῦ δικαίου. Οἱ Μῆδοι τῆς κόμης του, βλέποντες τοὺς τρόπους του, τὸν ἐξέλεξαν ὡς δικαστήν, αὐτὸς δέ, μὴ λησιμονῶν τὴν ἡγεμονίαν, ἐδεικνύετο δίκαιος καὶ εὐθύς. Διὰ τῆς διαγωγῆς δὲ ταύτης τόσον εἰλικυσε τὸν σεβασμὸν τῶν συμπολιτῶν του, ὥστε καὶ τῶν ἄλλων κωμῶν οἱ κάτοικοι, βλέποντες ὅτι ὁ Δηϊόκης ἦτο ὁ μόνος ἄνθρωπος, ὅστις ἐδίκαζε δικαίως, καὶ ἐνθυμούμενοι πόσον ὑπέφερον

1) Ἀπὸ τοῦ 1231 π. Χ. μέχρι τοῦ 711.

ἕως τότε ἐκ τῶν ἀδίκων ἀποφάσεων συνέρρεον προθύμως εἰς τὸν Δηϊόκην, διὰ τὰ κριθῶσι παρ' αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τέλους εἰς οὐδενὸς ἄλλου ἀποφάσεις ὑπετάσσοντο.

97. Τὸ πλῆθος τῶν συντρεχόντων εἰς αὐτὸν δὲν ἔπαυεν ἀξάνων, διότι ἐνόουν ὅτι ἐκεῖνος μόνον ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἐν τέλει εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν· τότε ὁ Δηϊόκης ἀνεγνώρισεν ὅτι παρ' αὐτοῦ ἐξηριάτο τὸ πᾶν καὶ δὲν ἠθέλει πλέον νὰ καθίζῃ εἰς τὸ μέρος ὅπου μέχρι τότε καθίζων ἐδίκαζεν, ἀλλ' εἶπεν ὅτι δὲν θὰ δικάσῃ εἰς τὸ ἔξῃς, προφασίζόμενος ὅτι δικάζων δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὰς ξῆνας ὑποθέσεις παρημέλει τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ. Ὅθεν ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγμῆς οἱ ἀρπαγαὶ καὶ αἱ ἀνομίαι ἠρξήσαν εἰς τὰς κόμας πολὺ περισσότερον ἢ πρότερον· τότε οἱ Μῆδοι συνηθροίσθησαν καὶ συνεσκέφθησαν περὶ τῆς παρουσίας καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ὡς ὑποθέτω δὲ ἐγώ, περισσότερον ὠμίλησαν οἱ φίλοι τοῦ Δηϊόκου. «Μᾶς εἶναι ἀδύνατον», ἔλεγον, «μὲ τὸ παρὸν πολίτευμα, τὸ ὁποῖον ἔχομεν, νὰ κατοικήσωμεν περισσότερον τὴν χώραν ἢς ἐκλέξωμεν λοιπὸν βασιλέα· τοιουτοτρόπως δὲ καὶ ἡ χώρα θὰ εὐνομηθῇ καὶ ἡμεῖς θὰ δυνάμεθα νὰ ἀσκολώμεθα εἰς τὰ ἔργα μας καὶ δὲν θὰ γίνωμεν ἀνάστατοι ὑπὸ τῆς ἀνομίας». Διὰ τοιούτων δὲ λόγων τοὺς ἔπεισαν νὰ ἐκλέξωσι βασιλέα.

98. Ἀμέσως ἐτέθη τὸ ζήτημα ποῖον νὰ ὀνομάσωσι βασιλέα, καὶ παρ' ὅλων ἐπροτάθη καὶ ἐπηνέθη ὁ Δηϊόκης· συνεφώνησαν λοιπὸν νὰ τὸν λάβωσιν ὡς βασιλέα. Τότε ὁ Δηϊόκης ἐζήτησε νὰ τῷ κτίσωσιν οἰκῆμα ἄξιον τῆς βασιλείας καὶ νὰ κρατύνωσι τὴν ἐξουσίαν του μὲ δορυφόρους. Οἱ δὲ Μῆδοι ἔπραξαν ὅσα ἐζήτησε· τῷ ἔκτισαν ἀνάκτορον μέγα καὶ ἰσχυρὸν εἰς τὸ μέρος τῆς χώρας ὅπερ ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν κατάλληλον, καὶ τῷ ἐπέτρεψαν νὰ ἐκλέξῃ ἀπὸ ὅλους τοὺς Μήδους καὶ νὰ συγκροτήσῃ σῶμα δορυφόρων. Ἀφοῦ δὲ ἐκεῖνος περιεβλήθη μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν, ἠνάγκασε τοὺς Μήδους νὰ κτίσωσι μίαν πόλιν καὶ εἰς ταύτην προσκολλώμενοι νὰ φροντίζωσιν ὀλιγώτερον διὰ τὰς ἄλλας. Αἱ διαταγαὶ του ἐξετελέσθησαν ἀκριβῶς· ὁ λαὸς ἔκτισε τὰ μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ τεῖχη, τὰ ὁποῖα σήμερον καλοῦνται Ἐκβάτανα καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι πολλοὶ κύκλοι, ὁ εἰς ἐντὸς τοῦ ἄλλου. Ἡ διάταξις αὐτῆ τῶν τεχνῶν ἐπετελέχθη ὡς ἐκ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους· ὁ εἰς κύκλος δὲν εἶναι ὑψηλότερος τοῦ ἄλλου εἰμὴ κατὰ τοὺς προμαχώνας. Ἐκεῖνο δέ, εἰς τὸ ἐπίτοιον ὁ Δηϊόκης ἐπετηδεύθη περισσότερον εἶναι ὅτι, ὄντων τῶν κύκλων ἐπτὰ, ἐφρόντισε νὰ περικλείσῃ εἰς τὸν τελευταῖον τὸ ἀνάκτορον καὶ τοὺς θησαυροὺς του. Ὁ δὲ μέγιστος τούτων κύκλος ἔχει τὴν αὐτὴν περιφέρειαν, ὅσην καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ προμαχώνας τοῦ πρώτου κύκλου εἶναι ἐκ λίθων λευκῶν, οἱ τοῦ δευτέρου ἐκ λίθων μαύρων, οἱ τοῦ τρίτου ἔχουσι χρῶμα πορφύρον, οἱ τοῦ τετάρτου κυανοῦν καὶ οἱ τοῦ πέμπτου ἐρυθρὸν ἀνοι-

κτόν. Τοιουτοτρόπως ὄλων τῶν κύκλων οἱ προμαχῶνες εἶναι βεβαμμένοι με ἐν χρῶμα, ἐκτὸς τῶν δύο τελευταίων, οἵτινες ἔχουσι τοὺς προμαχῶνας τῶν ὁ μὲν ἐπαργύρους, ὁ δὲ ἐπιχρύσους.

99. Ταῦτα λοιπὸν τὰ τείχη ἐκτίσεν ὁ Δηϊόκης διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσφάλειαν καὶ διὰ νὰ περικλείσῃ τὸ ἀνάκτορόν του, ἔπειτα δὲ διέταξε τὸν λαὸν νὰ ἐγκαταστῇ πέριξ τοῦ τείχους. Ἀφοῦ ἐκτίσθησαν ὅλα, πρῶτος ὁ Δηϊόκης ἐπέβαλε τὴν ἐθιμοταξίαν νὰ μὴ εἰσέρχεται κανεὶς εἰς τὸν βασιλέα, ἀλλὰ νὰ τὸν ἐρωτῶσι διὰ διαγγελέων. Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τὸν βασιλέα· τὸ γελᾶν ἢ τὸ πτύειν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἢ ἔμπροσθεν παντὸς ἄλλου ἐθεωρήθη ὡς αἰσχρόν. Ἐσύσθησε δὲ τὴν σοβαρὰν ταύτην τάξιν περὶ ἐσυτόν, ἵνα μή, συναναστρεφόμενοι αὐτόν, συνομόσωσιν ἐναντίον του καὶ ζηλοτυπίας οἱ ἄλλοτε μετ' αὐτοῦ συζήσαντες συνηλικιωταὶ του ἐκ οὐδόλως ὑποδεέστεροι κατὰ τὴν καταγωγὴν ἢ τὰ λοιπὰ προτερήματα, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας, μὴ βλέποντες αὐτόν νὰ τὸν θεωρῶσιν ὡς ἄλλης φύσεως ἄνθρωπον.

100. Τεθείσης τῆς τάξεως ταύτης καὶ ἰσχυροποιηθείσης τῆς ἐξουσίας του, ἐγένετο αὐστηρὸς τηρητὴς τῆς δικαιοσύνης. Τῷ ἀπέτεινον ἀναφορὰς ἐγγράφους, αὐτὸς δ' ἀπέστελλεν ἐγγράφως τὰς ἀποφάσεις του. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπραττεν ὕπο ἀφορᾷ τὰς δίκας. Ἄμα ἐμάνθανεν ὅτι ἐπράττετο ἀδίκημα ὑπὸ τινος, προσῆγεν αὐτόν ἀμέσως καὶ τὸν ἐτιμῶρει ἀναλόγως τοῦ ἀδικήματος, ὅπερ εἶχε πράξει. Εἶχε δὲ πρὸς τούτοις εἰς ὅλην τὴν χώραν, ἐφ' ἧς ἦεχε, κατασκόπους καὶ ὠτακουστάς.

101. Ἐν τούτοις ὁ Δηϊόκης περιορίσθη νὰ ἐνώσῃ εἰς ἓν ὄλον τὸ Μηδικὸν ἔθνος καὶ νὰ διοικῇ αὐτό. Ἰδοὺ δὲ ποῖα εἶναι τὰ ὄνοματὰ τῶν φυλῶν· Βουσαί, Παραϊτακηνοί, Στρούγατες, Ἀριζαντοί, Βούδιοι, Μάγοι. Καὶ τὰ μὲν γένη τῶν Μήδων τόσα εἶναι.

102. Ὁ δὲ Δηϊόκης ἐγέννησεν υἱὸν τὸν Φραόρτην, ὅστις, ἀφοῦ ὁ πατὴρ του ἐβασίλευσε πενήτηντα τρία ἔτη καὶ ἀπέθανε, παρέλαβε τὴν βασιλείαν. Ἀναβὰς δὲ εἰς τὸν θρόνον δὲν ἠρκέσθη νὰ βασιλεύῃ μόνον ἐπὶ τῶν Μήδων, ἀλλ' ἐπολέμησε πρῶτους τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς ὑπέταξεν εἰς τοὺς Μήδους. Ἐπειτα, ἔχων τὰς δυνάμεις τῶν δύο τούτων ἰσχυρῶν ἐθνῶν, κατέστρεψε τὴν Ἀσίαν, μεταβαίνων ἀπὸ μιᾶς χώρας εἰς ἄλλην μέχρις οὗ εἰσῆλθεν εἰς τοὺς Ἀσσυρίους ἐκείνους, οἵτινες ἄλλοτε, κύριοι ὄντες τῆς Νίνου, εἶχον ἐξουσιάζει ὅλην τὴν ἄνω Ἀσίαν. Κατ' ἐκείνον ὅμως τὸν καιρὸν εὐρίσκοντο οὗτοι μεμονωμένοι, οἱ δὲ ὑποτελεῖς τῶν ἀποστατήσαντες, ἐχωρίσθησαν ἀπὸ αὐτούς· πλὴν κατὰ τὰ ἄλλα ἦσαν εἰς καλὴν κατάστασιν, καὶ ὁ Φραόρτης, πολεμῶν αὐτούς, καὶ αὐτὸς ἀπώλετο, ἀφοῦ ἐβασίλευσεν εἰκοσι δύο ἔτη, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατεύματός του.

103. Τὸν Φραόρτην διεδέχθη ὁ Κναζάρης, υἱὸς τοῦ Φραόρ-

του καὶ ἔγγονος τοῦ Δηϊόκου, ὅστις, ὡς λέγουσιν, ἐφάνη πολεμικώτερος τῶν προγόνων του. Αὐτὸς πρῶτος διήρσε τὰ ἀσιατικὰ στρατεύματα εἰς διάφορα σώματα, χωρίσας τοὺς λογχοφόρους ἀπὸ τοὺς τοξότας καὶ τοὺς ἰππεῖς, οἵτινες πρότερον ἦσαν ὅλοι ἀναμειγμένοι. Αὐτὸς ἐπολέμησε τοὺς Λυδοὺς, ὅτε, ἐνῶ ἐπολέμουν, ἡ ἡμέρα ἐγένετο νύξ, καὶ καθυπέταξεν ὅλην τὴν ἄνω Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ἄλως ποταμοῦ. Συναθροίσας δὲ στρατεύματα ἐξ ὄλων τῶν ὑπ' αὐτὸν χωρῶν ἐστράτευσε κατὰ τῆς Νίνου, ἀπόφασιν ἔχων νὰ ἐκδικηθῇ τὸν πατέρα του καταστρέφων τὴν πόλιν ἐκείνην. Ἐνῶ δὲ ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους καὶ περιεκύκλωσε τὴν πόλιν, ἦλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν πολὺ στρατεύμα Σκυθῶν ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Μαδύου, υἱοῦ τοῦ Πρωτοθύου. Εἰσῆλθον δὲ οἱ Σκύθαι οὗτοι εἰς τὴν Μηδικὴν χώραν καταδιώκοντες τοὺς Κιμμερίους, τοὺς ὁποίους εἶχον διώξει ἀπὸ τὴν Εὐρώπην.

104. Ἀπὸ δὲ τὴν Μαιώτιδα λίμνην μέχρι τοῦ Φάσιδος ποταμοῦ τῆς Κολχίδος εἶναι τριάκοντα ἡμερῶν ὁδὸς δι' ἓνα καλὸν πεζοδρόμον· ἐκ δὲ τῆς Κολχίδος εἰς τὴν Μηδίαν ἡ ἀπόστασις εἶναι ὀλίγη, διότι μετὰξὺ τῶν δύο τούτων χωρῶν ἐν μόνον ἔθνος εὐρίσκεται, οἱ Σάσπειρες. Ἀπὸ αὐτοὺς ἅμα ἐξέλη τις εἰσέρχεται εἰς τοὺς Μήδους. Οἱ Σκύθαι ἐν τούτοις δὲν εἰσῆλθον ἐκ τούτου τοῦ μέρους, ἀλλὰ δι' ἄλλης ὁδοῦ πολὺ μακροτέρας, ἔχοντες εἰς τὰ δεξιὰ τὸν Καίνασον. Εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων συνεπλάκησαν οἱ Σκύθαι καὶ οἱ Μῆδοι, οὗτοι δὲ ἠττήθησαν καὶ ἀπώλεσαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἀσίας, τὴν ὁποίαν κατέλαβον οἱ Σκύθαι.

105. Ἀκολουθῶν ἐπορεύθησαν πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἶχον ἤδη εἰσελθεῖ εἰς τὴν Συριακὴν Παλαιστίνην, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Αἴγυπτου Ψαμμίτιχος, ἐλθὼν εἰς ἀπάντησίν των, τοὺς ἔπεισε διὰ παρακλήσεων καὶ δώρων νὰ μὴ προχωρήσωσι περισσότερον, ἀλλὰ νὰ ἀναχωρήσωσιν. Ἐμακρύνθησαν λοιπὸν καὶ ἐφθασαν εἰς τὴν πόλιν τῆς Συρίας Ἀσκάλωνα. Ἐνῶ δὲ οἱ περισσότεροι Σκύθαι διῆλθον χωρὶς νὰ προξενήσωσιν οὐδὲ τὴν παραμικρὰν βλάβην, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν μειναντες ὀπίσω ἐσύλησαν διαβαίνοντες τὸν ναὸν τῆς οὐρανίας Ἀφροδίτης. Εἶναι δὲ ὁ ναὸς οὗτος, ὅπως ἐξετάσας ἔμαθον, ὁ ἀρχαιότατος ἀπὸ ὅλων τοὺς ναοὺς, ὅσους ἔχει ἡ θεὰ αὕτη· διότι ὁ μὲν τῆς Κύπρου ἐκτίσθη κατὰ τὸ σχέδιον αὐτοῦ, ὡς λέγουσιν οἱ ἴδιοι Κύπριοι, ὁ δὲ τῶν Κυθῆρων ἐκτίσθη ἀπὸ τοὺς ἐκ τοῦ μέρους τούτου τῆς Συρίας ἐλθόντας Φοίνικας. Εἰς ἐκείνους δὲ τοὺς Σκύθας, οἵτινες ἐσύλησαν τὸν ἐν τῇ Ἀσκάλωνι ναὸν, ἔρριψεν ἡ θεὰ καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους των γυναικίαν ἀσθένειαν. Οἱ Σκύθαι δὲν κρύπτουσι τὴν καταγωγὴν τῆς ἀσθενείας ταύτης, ὅσοι δὲ ἐπισκέπτονται τὴν χώραν των βλέπουσι τί πάσχουσιν οἱ ἐκεῖ καλούμενοι Ἐναρεῖς.

106. Ἐπὶ εἰκοσιετῶ ἐτη οἱ Σκύθαι ἦσαν κύριοι τῆς Ἀσίας, διὰ δὲ τῆς θρασύτητός των καὶ τῆς ἀμαθείας των εἶχον ἀναστατώσει τὰ πάντα, διότι, ἔκτος τῶν φόρων, ἀπῆτουν παρ' ἐκάστου ὅ,τι τοῖς ἐφαίνετο εὐλογον νὰ ἀπαιτῶσι, καὶ πρὸς τούτους, περιτρέχοντες ἀκαταπαύστως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἤρπαζον ὅ,τι εὕρισκον. Τέλος ὁ Κναξάργης καὶ οἱ Μῆδοι προσκαλέσαντες τοὺς περισσοτέρους τοὺς ἐμέθυσαν καὶ τοὺς ἐθανάτωσαν. Τοιοιτοτρόπως δὲ ἀνέλαβον πάλιν τὴν ἡγεμονίαν οἱ Μῆδοι, ἀνέκτησαν τὰς αὐτὰς ἐπαρχίας, ὅσας εἶχον πρότερον, καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Νίνον (πῶς δὲ τὴν ἐκυρίευσαν, θὰ διηγηθῶ εἰς ἄλλο βιβλίον)· τέλος ὑπέταξαν ὅλους τοὺς Ἀσσυρίους πλὴν τοῦ μέρους τῆς Βαβυλῶνος. Μετὰ τὰ συμβάντα δὲ ταῦτα ἀπέθανεν ὁ Κναξάργης βασιλεύσας ἔτη τεσσαράκοντα, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ χρόνου τῆς Σκυθικῆς δυναστείας.

107. Διεδέχθη δὲ τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀστυάγης, ὅστις ἐγέννησε θυγατέρα, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Μανδάνην. Κοιμώμενος δέ ποτε ὁ Ἀστυάγης εἶδεν εἰς τὸν ὕπνον του ὅτι ἡ Μανδάνη οὐρῆσε τόσον ἀφθόνως, ὥστε οὐ μόνον ἐγένυσε τὴν πόλιν, ἀλλὰ κατέκλυσε καὶ τὴν Ἀσίαν ὁλόκληρον. Διηγήθη δὲ τὸ ὄνειρον τοῦτο εἰς τοὺς μάγους, οἵτινες ἐξηγοῦσι τὰ ὄνειρα, καὶ ἐφοβήθη διὰ τὴν ἐξηγήσιν, τὴν ὁποίαν τῷ ἔδωκαν. Ἐπομένως, ὅτε ἡ Μανδάνη ἐφθάσεν εἰς γάμου ἡλικίαν, δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ μὲ Μῆδόν τινα ἄξιον νὰ συγγενεύσῃ μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐνθυμούμενος τὸ ὄνειρον τὴν ὑπᾶνδρευσε μὲ τινὰ Πέρσην ὀνόματι Καμβύσην, τὸν ὁποῖον εὕρισκεν ὅτι ἦτο ἀπὸ καλῆν οἰκογένειαν, χαρκατῆρος ἡπίου καὶ πολὺ κατώτερος ἀπὸ Μῆδον μεσαιάς τάξεως.

108. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ γάμου τοῦ Καμβύσου καὶ τῆς Μανδάνης ὁ Ἀστυάγης εἶδεν ἄλλο ὄνειρον. τῷ ἐφάνη ὅτι ἐκ τοῦ αἰδίου τῆς θυγατρὸς του ἐφύτρωσαν ἄμπελος καὶ ὅτι ἡ ἄμπελος αὕτη ἐξειάθη ἐφ' ὅλης τῆς Ἀσίας. Ἀφοῦ δὲ ἠρώτησε καὶ περὶ ὄνειρου τούτου τοὺς ἐξηγητάς, ἐπεμψεν εἰς τὴν Περσίαν καὶ ἔφερε τὴν θυγατέρα του, ἣτις ἐπλησίαζε νὰ γεννήσῃ. Ἐλθοῦσαν δὲ τὴν ἐφύλαττε θέλων νὰ διαφθείρῃ τὸ γεννηθισόμενον ἐξ αὐτῆς, διότι ἐκ τοῦ ὄνειρου ἐκεῖνον ἐξήγαγον οἱ μάγοι ὅτι τὸ παιδίον τῆς θυγατρὸς του ἔμελλε νὰ βασιλεύσῃ ἀντ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀστυάγης, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸ δυστύχημα τοῦτο, ἅμα ἐγεννήθη ὁ Κῦρος, ἐκάλεσε τὸν Ἄρπαγον, ἄνθρωπον συγγενῆ του καὶ μᾶλλον πιστὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Μῆδους, ἔτι δὲ καὶ ἐλίτροπον πάντων τῶν κτημάτων του, καὶ τῷ εἶπε τὰ ἀκόλουθα· «Ἄρπαγε, μὴ ἀμελήσῃς τὴν ὑπόθεσιν, τὴν ὁποίαν θὰ σοὶ ἀναθέσω· μὴ μὲ προδώσῃς καὶ φοβοῦ μήπως καταστρέψῃς τὸν ἑαυτὸν σου, ἐὰν προτιμήσῃς ἄλλον· λάβε τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον ἐγέννησεν ἡ Μανδάνη,

φέρε το εἰς τὴν οἰκίαν σου καὶ φόνευσον αὐτό. Ἐπειτα θάψε το ὅπως θέλεις». Ὁ δὲ Ἄρπαγος ἀπεκρίθη· «ὦ βασιλεῦ, οὐ μόνον μέχρι τοῦδε δὲν εἶδες εἰς ἐμὲ ἀχαριστίαν τινά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ προσέχω νὰ μὴ πταίσω πρὸς σέ. Ἐὰν λοιπὸν σοὶ εἶναι εὐχάριστον νὰ γίνῃ οὕτω τὸ πρᾶγμα, τὸ καθήκόν μου εἶναι νὰ ὑπακούσω προθύμως».

109. Ταῦτα εἰπὼν ἔλαβε τὸ παιδίον κεκοσμημένον διὰ τὸν θάνατον καὶ κλαίαν ἐπορεύετο εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἰσελθὼν δὲ διηγήθη εἰς τὴν γυναικὰ του ὅλα ὅσα εἶχεν εἰπεῖ ὁ Ἀστυάγης. «Τώρα», ἠρώτησεν ἐκείνη, «ποῖος εἶναι ὁ στοχασμὸς σου; τί σκοπεύεις νὰ πράξῃς;». Ὁ δὲ ἀπεκρίθη· «Ὅχι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μὲ διέταξεν ὁ Ἀστυάγης· ἔστω καὶ ἂν παραφρονήσῃ ἡ ἐκμανῆ περισσότερον, ἐγὼ δὲν θὰ συμμερισθῶ τὴν γνώμην του, οὔτε θὰ τὸν ὑπηρετήσω εἰς τοιοῦτον φόνον. Διὰ πολλὰς αἰτίας δὲν θὰ φονεύσω ἐγὼ τὸ παιδίον, πρῶτον μὲν διότι εἶναι ἐκ τοῦ αἱματός μου, καὶ δεύτερον διότι ὁ Ἀστυάγης εἶναι γέρον καὶ δὲν ἔχει ἄρρενας ἀπογόνους. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, καὶ ἡ θυγάτηρ του διαδεχθῆ τὴν βασιλείαν, ἡ θυγάτηρ αὕτη, τῆς ὁποίας θέλει σήμερον νὰ φονεύσω τὸν υἱόν, εἰς ποίους κινδύνους θὰ εὐρεθῶ ἐκτεθειμένος; Ἐν τούτοις διὰ τὴν ἀσφάλειάν μου εἶναι μὲν ἀνάγκη νὰ φονευθῆ τὸ παιδίον, ἀλλ' ὁ φονεὺς ὅς εἶναι ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἀστυάγους καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν ἰδικῶν μου».

110. Ἀφοῦ ὠμίλησεν οὕτως, ἐπεμψεν ἄνθρωπον πρὸς ἓνα τῶν βουκόλων τοῦ Ἀστυάγους, καλούμενον Μιτραδάτην, τὸν ὁποῖον ἤξευρεν ὅτι εἶχε νομὰς ἀρμολιωτάτας πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου καὶ ὄρη γέμοντα ἀγρίων θηρίων. Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εἶχε νυμφευθῆ μίαν συνδούλην του, ἣτις ὠνομάζετο ἑλληνηστὶ μὲν Κυνῶ, μηδιστὶ δὲ Σπακῶ, διότι τὴν κύναν οἱ Μῆδοι καλοῦσι σπάκα. Οἱ δὲ πρόποδες τῶν ὄρεων, ὅπου τότε ὁ βουκόλος ἐκεῖνος ἔβασκε τοὺς βοῦς του, ἐκτείνονται πρὸς βορρᾶν τῶν Ἐκβατάνων καὶ πρὸς τὸν Εὐξείνιον πόντον. Ἐκεῖ ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Σασπείρων, ἡ Μηδικὴ χώρα εἶναι ὑψηλὴ, ὄρεινὴ καὶ δασώδης, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος εἶναι πεδινόν. Ὅτε λοιπὸν ὁ ὑπὸ τοῦ ἀπεσταλμένου προσκληθεὶς βουκόλος ἐφθάσε κατεσκευασμένος, ὁ Ἄρπαγος τῷ εἶπεν· «Ὁ Ἀστυάγης σὲ διατάττει νὰ λάβῃς τὸ παιδίον τοῦτο καὶ νὰ τὸ ἐκθέσῃς εἰς τὸ μᾶλλον ἔρημον μέρος τῶν ὄρεων, διὰ νὰ ἀπολεσθῆ ταχέως. Μὲ παρήγγειλε δὲ νὰ σοὶ εἴπω καὶ τὰ ἔξης· ἐὰν δὲν τὸ φονεύσῃς, ἀλλὰ προσπαθήσῃς νὰ τὸ σώσῃς, σὲ περιμένει σκληροτάτη τιμωρία. Ἐγὼ διετάχθην νὰ ἴδω ἂν θὰ τὸ ὄψῃς».

111. Ὁ βουκόλος, ἀφοῦ ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους, ἔλαβε τὸ παιδίον, ἐπέστρεψεν οἴκαδε καὶ ἐφθάσεν εἰς τὴν ἑπαυλιν. Ἡ γυνὴ του, ἣτις περιέμενεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ γεννήσῃ,

εγέννησε κατὰ τύχην τότε, ὅτε ὁ βουκόλος ἦτο εἰς τὴν πόλιν. Ἦσαν λοιπὸν καὶ οἱ δύο εἰς μεγάλην φροντίδα περὶ ἀλλήλων, ὁ μὲν ἀνησυχῶν διὰ τὸν τοκετὸν τῆς γυναικὸς του, ἡ δὲ ἀνησυχούσα, διότι ὁ Ἄρπαγος ἔστειλε καὶ ἐζήτησε τὸν ἄνδρα της, προῶγμα ἀσύνηθες. Ἄμα δὲ οὗτος ἐπέστρεψεν, ἡ γυνή, ἰδοῦσα αὐτὸν σχεδὸν ἀνεπίστως, τὸν ἠρώτησε πρώτη διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Ἄρπαγος τὸν ἐζήτησε μὲ τὴν βίαν. Ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη· «ὦ γύναι, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶδα καὶ ἤκουσα εἰς τὴν πόλιν, εἶθε νὰ μὴ συνέβαινεν εἰς τοὺς δεσπότης μας! Ὁλος ὁ οἶκος τοῦ Ἀρπάγου ἦτο πλήρης κλαυθμῶν, ἐγὼ δὲ εἰσηλθὼν ἐκπεπληγμένος. Ἄμα εἰσηλθὼν, εἶδον παιδίον κειτόμενον χαμαί, ἀσπᾶλλον καὶ φωνάζον ἦτο ἐστολισμένον μὲ χρυσὰ καὶ ἐφόρει ἔνδυμα ποικιλοχρώματον. Ὁ Ἄρπαγος μὲ εἶδε, μὲ διέταξε νὰ λάβω ἀμέσως τὸ παιδίον, νὰ ἀναχωρήσω κρατῶν αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ἐκδέσω εἰς τὸ μᾶλλον συχνάζομενον ὑπὸ τῶν θηρίων μέρος τῶν ὄρεων μας, λέγων ὅτι ὁ Ἀστυάγης διέταττε τοῦτο καὶ προσθέτων τρομερὰς ἀπειλὰς, ἐὰν δὲν ὑπακούσω, Ἔλαβον λοιπὸν τὸ παιδίον καὶ τὸ ἔφερον, ὑποθέτων ὅτι θὰ ἦτο ὑπερέτου τίνος, διότι ποτὲ δὲν θὰ ἠδύναμην νὰ εἰκάζω τίνος ἦτο. Ἠπόρουν ὅμως διὰ τὰ τόσα χρυσὰ του κοσμήματα, διὰ τὴν ὄραϊν ἐσθῆτά του καὶ διὰ τὸ μέγα πένθος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔβλεπον τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀρπάγου. Καθ' ὁδὸν ἔμαθον τὰ πάντα· ὁ ἄνθρωπος, ὅστις μὲ ἔφερον ἔξω τῆς πόλεως καὶ ὅστις μοὶ παρέδωκε τὸ παιδίον, μοὶ εἶπεν ὅτι ἦτο υἱὸς τῆς Μανδάνης, θυγατρὸς τοῦ Ἀστυάγου, καὶ τοῦ Καμβύσου, υἱοῦ τοῦ Κύρου. Ὁ Ἀστυάγης διατάττει νὰ τὸ φρονεῦσόμεν, καὶ ἰδοὺ αὐτό».

112. Τελειῶνων τὰς λέξεις ταύτας ὁ βουκόλος ἀπεκάλυψε καὶ ἔδειξε τὸ παιδίον εἰς τὴν γυναῖκα· αὕτη δέ, ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι ἦτο εὐτραφὲς καὶ ὄραϊον, ἤρχισε νὰ κλαίῃ καὶ περιπληχθεῖσα ἐν γόνατα τοῦ ἀνδρός της τὸν παρεκάλει νὰ μὴ τὸ ἐκθῆσῃ κατ' οὐδένα τρόπον. Ἄλλ' ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως, ὅτι ἐλευθέρως θάνατος τὸν περιέμενεν, ἐὰν παρέβαινε τὴν ὑπόσχασίν του. Ἡ δὲ γυνή, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν πείσῃ, ἐπέμεινε καὶ ἐπανελάβεν· «Ἀφοῦ δὲν ἠμπορῶ νὰ σὲ πείσω νὰ μὴ τὸ θύῃς, καὶ εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ τὸ ἴδωσιν ἐρριμμένον, πράξῃς τὸ ἐξῆς. Ὡς βλέπεις, ἐγέννησα καὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἐγέννησα παιδίον νεκρὸν· λάβε λοιπὸν αὐτό, θύψέ το, καὶ ἔπειτα ἄς ἀναθρέψωμεν τὸν υἱὸν τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀστυάγου, ὡς νὰ ἦτο ἰδικὸς μας. Τοιοῦτοτρόπως δὲ καὶ σὺ δὲν θὰ φανῆς ὅτι ἀδικεῖς τοὺς κυρίους μας οὔτε τὰ συμφέροντά μας θὰ βλαφθῶσι, διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, διότι καὶ τὸ νεκρὸν παιδίον μας θὰ τύχῃ βασιλικῆς ταφῆς, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μένει δὲν θὰ ἀποθάνῃ».

113. Ὁ βουκόλος ἐσκέφθη ὅτι ἡ γυνή του ὠμίλει φρονίμως πρὸς τὴν παρούσαν περίστασιν, καὶ συνεμορφώθη ἀμέσως πρὸς τὰς συμβουλὰς της. Παραδώσας εἰς τὴν γυναῖκα του τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον εἶχε φέρει, διὰ νὰ τὸ θανατώσῃ, καὶ λαβὼν τὸ ἰδικόν του, τὸ ὁποῖον ἦτο νεκρὸν, τὸ ἔθηκεν εἰς τὸ κἀνιστρον, ὅπου ἦτο τὸ πρῶτον, τὸ ἐκόσμησε μὲ ὅλα τὰ κοσμήματα τοῦ ἄλλου παιδίου καὶ φέρων τὸ ἐναπέθεσεν εἰς τὸ ἐρημώτατον μέρος τῶν ὄρεων. Μετὰ τρεῖς δὲ ἡμέρας ὁ βουκόλος ἀνεχώρησε διὰ τὴν πόλιν, ἀφήσας νὰ τὸ φυλάττῃ εἰς τῶν συντρόφων του, ἦλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀρπάγου καὶ τῷ εἶπεν ὅτι ἦτο ἐτοιμὸς νὰ δεῖξῃ τὸ πῶμα τοῦ παιδίου. Ἐπεμψε τότε ὁ Ἄρπαγος τοὺς πιστοτάτους τῶν δορυφόρων του, ἐβεβαιώθη δι' αὐτῶν περὶ τοῦ πράγματος καὶ ἔθαψε τὸν υἱὸν τοῦ βουκόλου. Καὶ οὗτος μὲν ἐνεταφιάσθη, ὁ δὲ ἄλλος, ὅστις βραδύτερον ὠνομάσθη Κῦρος, ἀνετράφη ὑπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ βουκόλου, ἥτις τὸν ὠνόμασεν ἄλλως καὶ ὄχι Κῦρον.

114. Ὅτε τὸ παιδίον ἔφθασε τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, συνέβη εἰς αὐτὸ τὸ ἀκόλουθον γεγονός, τὸ ὁποῖον ἀπεκάλυψεν ἐκ ποίων γονέων ἦτο. Εἰς τὸ χωρίον, ὅπου ἦσαν οἱ στάβλοι τῶν βοῶν, ἔπαιζεν ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ μὲ ἄλλους παῖδας συνηλικιώτας του. Τὰ παιδιά, παίζοντα, ἐξελέξαντο βασιλεῖα τὸν καλούμενον υἱὸν τοῦ βουκόλου· τότε αὐτὸς διέταξε τοὺς μὲν νὰ τῷ πίσωσιν ἀνάκτορον, τοὺς δὲ νὰ γίνωσι δορυφόροι του· τὸν μὲν διώρισεν ὀφθαλμὸν τοῦ βασιλέως, εἰς τὸν δὲ ἀπένευε τὸ ἀξίωμα νὰ φέρῃ τὰς ἀγγελίας, καὶ ἐν συντόμῳ ὁ καθεὶς ἔλαβεν ἐν ὑπόρρημα. Μεταξὺ ὅμως τῶν παιδίων, τὰ ὁποῖα συνήθιζον νὰ παίζωσιν ὁμοῦ, εὐρίσκειτο καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρτεμβάρους, ἀνδρὸς ἐπισήμου μεταξὺ τῶν Περσῶν, ὅστις δὲν ἐξετέλεσεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶχε διατάξει ὁ Κῦρος. Τότε ὁ Κῦρος διέταξε τὰ ἄλλα παιδιά νὰ τὸν συλλάβωσι· τὰ παιδιά ὑπῆρχον καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρτεμβάρους ἐμαστιγώθη ἀπηνῶς. Ἄλλ' ἅμα ἀπηλλάγη ἀπὸ τὰς χεῖρας των, ἀγανακτῶν δι' ὅσα εἶχε πάθει καὶ ὀργῆς ἐμπλεος, ἔδραμεν εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν πατέρα του καὶ παρεπονέθη δι' ὅσα ἔπαθεν οἶχι ὑπὸ τοῦ Κύρου (διότι τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη), ἀλλ' ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγου. Μανιώδης δὲ Ἀρτεμβάρης μετέβη μετὰ τοῦ υἱοῦ του πρὸς τὸν Ἀστυάγην, τῷ διηγήθη τὴν ἕβρον ἣν ὑπέστη, καὶ δεικνύων εἰς αὐτὸν τοὺς ὄμους τοῦ παιδίου ἐκράξεν· «ὦ βασιλεῦ, ὁ δοῦλός σου, ὁ υἱὸς τοῦ βουκόλου σου, μᾶς ἕβρισε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον».

115. Ὁ Ἀστυάγης, ἀκούσας καὶ ἰδὼν, ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικήσῃ τὸ παιδίον χάριν τῆς ὑπολήψεως τοῦ Ἀρτεμβάρους· προσεκάλεσε λοιπὸν τὸν βουκόλον καὶ τὸν υἱὸν του. Ἄμα δὲ παρουσιάσθησαν καὶ οἱ δύο, ὁ Ἀστυάγης ἀτενίσας πρὸς τὸν Κῦρον τῷ

εἶπε· «Σὺ λοιπόν, υἱὸς τοιοῦτου ἀνθρώπου, ἐτόλμησες νὰ φερθῆς τόσον ἀνθαδῶς πρὸς τὸν υἱὸν τούτου, ὅστις εἶναι μεταξύ τῶν πρώτων, οὔτινες μὲ πλησιάζουσιν;». Ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίθη· «Δέσποτα, ἔπραξα συμφώνως μὲ τὸ δίκαιον· τὰ παιδιά τοῦ χωρίου, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ αὐτός, παίζοντα μὲ ἐξέλεξαν βασιλέα, διότι τοῖς ἐφάνη ὁ μᾶλλον ἐπιτήδειος, διὰ νὰ τοὺς διοικήσω. Καὶ τὰ ἄλλα μὲν παιδιά ἐξετέλουν τὰ διαταπτόμενα, οὗτος δ' ἐξ ἐναντίας δὲν ὑπήκουε καὶ περιεφρόνει τὰς διαταγὰς μου, τούτου δὲ ἕνεκα ἐτιμωρήθη. Ἐὰν λοιπὸν διὰ τοῦτο εἶμαι ἄξιος τιμωρίας, ἴδου ἐγώ».

116. Ἐνῶ τὸ παιδίον ἔλεγε ταῦτα, ὁ Ἀστυάγης τὸ ἀνεγνώρισεν· εὔρεν εἰς τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου του τὴν ἰδίαν ἐαυτοῦ ὁμοιότητα, εἰς τὴν ἀπόκρισίν του ἐτοιμότητα ἀνδρὸς ἐλευθέρου, εἰς τὴν ἡλικίαν του ἐντελῆ συμφωνίαν μὲ τὸν χρόνον τῆς ἐκθέσεως. Ἐκπλαγείς δι' ὅλα αὐτὰ ἔμεινεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἄφωνος· ἔπειτα, συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν μετὰ τινος δυσκολίας καὶ θέλων νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν Ἀρτεμβάρη, διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὸν βουκόλον μόνος πρὸς μόνον· «Ἀρτεμβάρη», εἶπε, «θὰ πράξω, ὥστε καὶ σὺ καὶ ὁ υἱὸς σου νὰ μείνετε εὐχαριστημένοι». Ἀπέπεμψε λοιπὸν τὸν Ἀρτεμβάρη, καὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ ὑπηρεταί, κατὰ τὰς διαταγὰς του, ἔλαβον τὸν Κῦρον εἰς τὰ ἔνδον τοῦ ἀνακτόρου. Ὅτε δ' ἔμεινε μόνος μετὰ τοῦ βουκόλου, ὁ Ἀστυάγης τὸν ἠρώτησε πόθεν ἔλαβε τὸ παιδίον ἐκεῖνο καὶ ποῖος τὸ παρέδωκεν εἰς αὐτόν. Ὁ βουκόλος ἐβεβαίωσε ὅτι ἦτο ἰδικόν του καὶ ὅτι ἡ μήτηρ, ἥτις τὸ ἐγέννησεν, ἔξη ἀκόμη εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ δὲ Ἀστυάγης ἐπανέλαβεν ὅτι δὲν ἤθελε τὸ συμφέρον του, ἀλλ' ὅτι ἐπεθύμει νὰ βασανισθῆ. Συγχρόνως δὲ μὲ τὰς λέξεις ταύτας ἔνευσεν εἰς τοὺς δορυφόρους νὰ τὸν συλλάβωσι. Φερόμενος εἰς τὰς βασάνους ὁ βουκόλος ὁμολόγησε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀρχίσας τὴν διήγησιν ἀπ' ἀρχῆς εἶπε τὰ πάντα, χωρὶς νὰ κρύψῃ τίποτε. Τέλος δὲ ἰκέτευσε καὶ ἐξήτησε νὰ τῷ δοθῇ χάρις.

117. Μετὰ τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ βουκόλου ὁ Ἀστυάγης δὲν ἐφρόντισε πλέον περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ὀργή του ἐστράφη κατὰ τοῦ Ἀρπάγου καὶ διέταξε τοὺς δορυφόρους του νὰ τὸν φέρωσιν. Ὅτε δὲ ὁ Ἀρπάγος ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν του, τῷ εἶπεν· «Ἀρπάγε, τίνι τρόπῳ ἐθανάτωσας τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον σοὶ παρέδωκα, τὸν υἱὸν τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν ἡ θυγάτηρ μου;». Ὁ δὲ Ἀρπάγος, ἰδὼν εἰς τὸ ἀνάκτορον τὸν βουκόλον, δὲν ἐτράπη τὴν ὁδὸν τοῦ ψεύδους, διὰ νὰ μὴ ἐξελεγχθῆ ἀνακρινόμενος, ἀλλ' ἀπεκρίθη ὡς ἐξῆς· «Ἦ βασιλεῦ, ὅτε ἔλαβον τὸ παιδίον, ἐσκέφθην πῶς νὰ ἐκτελέσω τὸ σκεδῖόν σου καὶ πῶς, χωρὶς νὰ προσκρούσω εἰς σέ, νὰ ἀπαλλαγῶ τῆς εὐθύνης ἀπὸ τοῦ νὰ καταστῶ ἔνοχος φόνου πρὸς τὴν θυγατέρα σου καὶ πρὸς σέ. Ἐπραξα λοιπὸν τὸ ἐξῆς· προσεκάλεσα τὸν βουκόλον, τῷ παρέδωκα τὸ παιδίον καὶ τῷ εἶπον

ὅτι σὺ διέταξες νὰ τὸ φονεύσῃ. Δὲν ἐψευδόμην λέγων ταῦτα, διότι αὐτὸ τῶντι μὲ εἶχες διατάξει. Παρέδωκα λοιπὸν τὸ παιδίον εἰς αὐτόν καὶ τὸν διέταξα νὰ τὸ ἐκδέσῃ εἰς ἔρημον ὄρος καὶ νὰ προσέχη μέχρις οὗ ἐκπνεύσῃ· τέλος δὲ τὸν ἠπειλήσα μὲ τρομερὰς τιμωρίας, ἐὰν ἤθελε παρακούσει εἰς τὰς ἐντολάς μου. Ἀφοῦ δὲ τὰς ἐξετέλεσεν ἀκριβῶς καὶ τὸ παιδίον ἀπέθανεν, ἔπεμψα τοὺς πιστοτάτους τῶν ἐνύχων μου, ἐβεβαίωθην δι' αὐτῶν περὶ τοῦ πράγματος καὶ ἔθαψα τὸ σῶμα. Ταῦτα εἶναι, ὦ βασιλεῦ, τὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης καὶ τοιοῦτον θάνατον ἔλαβε τὸ παιδίον».

118. Καὶ ὁ μὲν Ἀρπάγος οὐδὲν εἶπε μὴ ἀληθές, ὁ δὲ Ἀστυάγης, κρύπτων τὸν θυμὸν του, διηγήθη εἰς τὸν Ἀρπάγον ὅσα ἤκουσεν ἀπὸ τὸν βουκόλον, ἔπειτα δὲ ἐτελείωσε λέγων· «Ἀφοῦ τὸ παιδίον ὑπάρχει, ὅλα ἔχουσι καλῶς, διότι πολὺ εἶχον λυπηθῆ δι' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐνόμισα καθήκόν μου νὰ πράξω πρὸς τὸ παιδίον ἐκεῖνο, καὶ μεγάλην ἠσθανόμην ἀμυχανίαν ἐκτεθεὶς εἰς τὰς ὑποψίας τῆς θυγατρὸς μου. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ τύχη καλῶς ἔκονόμηνσε τὸ πρᾶγμα, πρῶτον μὲν πέμψον τὸν υἱόν σου πρὸς τὸν νεοελθόντα παῖδα, ἔπειτα δέ, ἐπειδὴ θέλω χάριν τῆς διασώσεώς του νὰ προσφέρω θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς, εἰς οὓς ἀνήκει ἡ τιμὴ αὕτη, ἔλθὲ νὰ δειπνήσῃς μετ' ἐμοῦ».

119. Ὁ Ἀρπάγος λοιπὸν, ὡς ἤκουσε ταῦτα, προσεκύνησε καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του μακαρίζων ἑαυτὸν ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας του διὰ τὸ σφάλμα του ἐστράφη εἰς κατὰ καὶ ὅτι ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσι τὸν προσεκάλεσαν νὰ δειπνήσῃ. Εἰσῆλθε λοιπὸν ἐσπευσμένος εἰς τὴν οἰκίαν καὶ καλέσας τὸν υἱόν του (εἶχε δὲ ἓνα μόνον υἱὸν σχεδὸν τρισκαιδεκαετῆ) τὸν διέταξε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἀστυάγου καὶ νὰ συμμορφωθῇ καθ' ὅλα μὲ τὰς διαταγὰς τοῦ κυρίου του. Συγχρόνως δὲ διηγήθη ὅλας περὶ χαρῆς τὰ συμβάντα τῆς ἡμέρας εἰς τὴν γυναῖκά του. Ὁ Ἀστυάγης ὁμως, ἅμα ἔφθασεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρπάγου, τὸν ἔσφαξε, τὸν κατέκοψεν εἰς τεμάχια, ἔψησε τὰ μὲν, ἔβρασε τὰ ἄλλα καὶ περιέμενεν ἔχων τὰ πάντα ἔτοιμα. Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου ἦλθον καὶ οἱ ἄλλοι δαιτιμόνες καὶ ὁ Ἀρπάγος· καὶ ἐνώπιον μὲν τῶν πρώτων καὶ τοῦ Ἀστυάγου παρετέθησαν τράπεζαι ἐστρωμέναι μὲ κρέατα προβάτου, ἐπὶ δὲ τῆς τοῦ Ἀρπάγου εἶχον θέσει τὸ σῶμα ὀλόκληρον τοῦ παιδίου του, ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον κατὰ μέρος ἐντὸς κανίστρου ἐσκεπασμένου. Ἀμα ὁ Ἀστυάγης ἔκρινεν ὅτι ὁ Ἀρπάγος ἐχόρτασε· «Δὲν εὐρίσκεις εἰς τὸ φαγητὸν τοῦτο», τὸν ἠρώτησε, «γλυκύτητα τινα ἰδιαιτέραν;». Ὁ Ἀρπάγος ἐβεβαίωσε ὅτι τὸ εὔρεν ἐξαίρετον. Τότε οἱ ὑπηρεταί, κατὰ τὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας εἶχον, τῷ παρουσίασαν τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ δάκτυλα τοῦ υἱοῦ του, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐσκεπασμένα, καὶ τὸν προσεκάλεσαν

νά τὰ ἀποκαλύψῃ καὶ λάβῃ ἐξ αὐτῶν ὅ,τι ἤθελε τῷ ἀρσέει. Πεισθεὶς δὲ ὁ Ἄρπαγος καὶ ἀποκαλύψας τὸ κίνητρον εἶδε τὰ μέλη τοῦ παιδίου του. Ἄλλ' εἰς τὸ θέαμα τοῦτο δὲν ἐταράχθησαν αἰφρόνες του καὶ συνέσχεν ἑαυτὸν ὅτε δὲ ὁ Ἀστυάγης τὸν ἠρώτησεν ἂν ἐγνώριζε τίνος ζῴου τὰ κρέατα εἶχε φάγει, ἀπεκρίθη ὅτι τὸ γνωρίζει καὶ ὅτι τῷ εἶναι εὐάρεστον πᾶν ὅ,τι πράττει ὁ βασιλεύς. Μετὰ τὴν ἀπόκρισιν ταύτην ἐσύναξε τὰ λοιπὰ κρέατα καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου, ὡς ὑποθέτω, ἐσκόπευε νὰ τὰ ἐνώσῃ καὶ νὰ τὰ θάψῃ.

120. Οὕτως ὁ Ἀστυάγης ἐτιμώρησε τὸν Ἄρπαγον. Ἐπειτα δέ, σκεπτόμενος περὶ τοῦ Κύρου, προσεκάλεσε τοὺς ἰδίους μάγους, οἵτινες ἄλλοτε εἶχον ἐξηγήσει τὸ ἐνύπνιον του. Ἐλθόντας δὲ τοὺς ἠρώτησε πῶς ἐνόησαν τὸ ὄνειρόν του, καὶ ἐκεῖνοι ἐπανάλαβον ὅσα εἶχον εἰπεῖ ἄλλοτε, ἦτοι ὅτι τὸ παιδίον θὰ ἐβασίλευεν, ἂν ἔζη καὶ ἂν δὲν ἀπέθνησκεν ἅμα γεννηθέν. «Ἄλλά», ἐπανάλαβεν ὁ βασιλεύς, τὸ παιδίον ζῆ, τὸ παιδίον ἐσώθη· ἐνῶ δὲ διητάτο εἰς τοὺς ἀγρούς, τὰ ἄλλα παιδιά τοῦ χωρίου τὸ ἐξέλεξαν βασιλέα, καὶ αὐτὸ ἐπράξεν ὅ,τι πράττουσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες τφόντι εἶναι βασιλεῖς. Διῶρισε φύλακας, θυρωρούς, ἀγγελιοφόρους καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ. Τώρα λοιπόν, πῶς σᾶς φαίνονται αὐτά;». Οἱ δὲ μάγοι εἶπον· «Ἐὰν τὸ παιδίον ζῆ, ἂν ἐβασίλευσεν ἄνευ οὐδεμιᾶς προμελέτης, θάρρει καὶ μὴ φοβῆσαι τίποτε, διότι δὲν θὰ βασιλεύσῃ πλέον· τινὲς τῶν προρηξέων ἡμῶν συνέβη νὰ ἐτελεσθῶσιν οὐχὶ ἀπαραλλάκτως, πόσον μάλλον τὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα διαλύονται ὡς καπνός;». «Καὶ ἐγώ, ὦ μάγοι», ἐπανάλαβεν ὁ Ἀστυάγης, «συμμερίζομαι καθ' ὄλοκληρίαν τὴν γνώμην ταύτην· τὸ ὄνειρον ἐγένετο ἀλήθεια, ἀφοῦ τὸ παιδίον ἐξελέχθη βασιλεύς, καὶ δὲν πρέπει πλέον νὰ φοβῶμαι. Ἐν τούτοις σκεφθῆτε, ἐξετάσατε τί εἶναι ἀσφαλέστερον διὰ τὸν οἶκόν μου καὶ δι' ὑμᾶς». Οἱ μάγοι ἀπεκρίθησαν· «ᾧ βασιλεῦ, καὶ ἡμεῖς ἐπίσης φροντίζομεν μεγάλως νὰ διατηρῆται ἡ βασιλεία σου, διότι, ἂν περιέλθῃ εἰς τὸ παιδίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶναι Πέρσης, τότε ἀποξενοῦται καὶ ἡμεῖς οἱ Μῆδοι γινόμεθα δοῦλοι καὶ εἰκαταφρόνητοι ὡς ξένοι. Ἐνόσω ὅμως βασιλεύεις σὺ ὁ συμπολίτης ἡμῶν, μετέχωμεν καὶ ἡμεῖς τῆς ἀρχῆς καὶ μεγάλης τιμᾶς λαμβάνομεν παρὰ σοῦ. Ὀφείλομεν λοιπόν κατὰ καθήκον νὰ ἀγρυπνώμεν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας σου καὶ τῆς ἀρχῆς σου· ἂν ἐβλέπομεν κίνδυνόν τινα, βεβαίως ἠθέλομεν σοὶ προειπεῖ τοῦτον. Ἀλλὰ σήμερον, ἀφοῦ τὸ ὄνειρόν σου ἔληξεν εἰς μηδμινὸν γεγονός, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἡσυχοὶ καὶ συμβουλεύομεν καὶ σὲ νὰ μιμηθῆς τὸ παρόδειγμά μας. Ἀπομάκρυνον ὅμως τὸ παιδίον τοῦτο ἀπὸ τὰ βλέμματά σου καὶ πέμπον αὐτὸ εἰς τὴν Περσίαν πρὸς τοὺς γονεῖς του».

121. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀστυάγης ἐχάρη καὶ καλέσας τὸν Κύ-

ρον τῷ εἶπεν· «ᾧ παῖ, ἔνεκα ὄνειρου τινός, τὸ ὁποῖον εἶδον, ἔπραξα πρὸς σὲ ἀδικίαν, ἥτις δὲν ἔσχεν ἀποτέλεσμα, διότι ἡ καλή σου τύχη σὲ ἔσωσε. Τώρα ἀναχώρησον χαίρων εἰς τὴν Περσίαν, ὅπου θὰ σὲ στεῖλω μετὰ συνοδείας· ἐκεῖ θὰ εὕρῃς πατέρα καὶ μητέρα, οἵτινες δὲν ὁμοιάζουσιν οὔτε μὲ τὸν Μιτραδάτην οὔτε μὲ τὴν γυναῖκά του».

122. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀστυάγης ἀπέπεμψε τὸν Κύρον. Ἐπιστρέψαντα δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καμβύσου ἐδέχθησαν αὐτὸν οἱ γονεῖς του, καὶ ἅμα τοῖς εἶπε ποῖος ἦτο τὸν ἐνηναγκαλίσθησαν μετὰ χαρᾶς, ὡς τέκνον τὸ ὁποῖον ἐνόμιζον ὡς ἀποθανὸν ἅμα τεχθέν. Τὸν ἠρώτησαν ἀκολούθως πῶς διεσώθη, καὶ ἐκεῖνος τοῖς εἶπεν ὅτι καθ' ἀρχὰς μὲν δὲν ἤξευρε τίποτε, ὅτι παρεγνώριζεν ἑαυτὸν καὶ ὅτι καθ' ὄδον τῷ ἐφανέρωσαν τὰ παθήματά του· διότι ἀνεχώρησε πιστεύων ἀκόμη ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγου, ἀλλ' οἱ φύλακές του, ἐνῶ συνεβάδιζον, τῷ διηγήθησαν τὴν ἱστορίαν του. Εἶπε λοιπὸν ὅτι ἀνετράφη ὑπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ βουκόλου, καὶ δὲν ἔπαυεν εἰς πᾶσαν λέξιν νὰ τὴν ἐπαινῆ, καὶ τὸ ὄνομα Κυρὸν ἐπανήροχετο κατὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὴν ὁμιλίαν του. Οἱ γονεῖς του ἤρπασαν τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ, διὰ νὰ φανῆ εἰς τοὺς Πέρσας ὅτι ὁ υἱὸς τῶν ἐσώθη κατὰ θείαν πρόνοιαν, ἐκονολόγησαν ὅτι μία κύων ἔθρεψε τὸν Κύρον ἐκτεθειμένον ὄντα. Καὶ ἔκτοτε ἐπικρατεῖ ἡ παράδοσις αὕτη.

123. Ὁ Κύρος, φθίαςας εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν ἦτο ὁ ἀνδρειότατος καὶ ἀγαπητότατος τῶν συνηλικιωτῶν του, ὁ δὲ Ἄρπαγος δὲν ἔπαυε νὰ τῷ πέμπῃ δῶρα καὶ νὰ τὸν περιποιῆται, διότι ἐπεθύμει νὰ ἐκδικηθῆ τὸν Ἀστυάγην καὶ ἔβλεπεν ὅτι αὐτὸς ὡς ἰδιώτης, οὐδεμίαν τιμωρίαν ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὸν βασιλέα. Παρατήρει λοιπὸν τὸν Κύρον αὐθά-
νοντα καὶ ἐπροσπάθει νὰ τὸν κάμῃ σύμμαχόν του ἐξομοῖων τὰ ἴδια του δυστυχήματα μετὰ τὰ τοῦ Κύρου. Πρὸ τούτου ὅμως ἤρ-
χισε νὰ διαθέτῃ τὰ πράγματα κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ἐπειδὴ ὁ Ἀστυάγης ἐφέρετο σιληρῶς πρὸς τοὺς Μῆδους, ἐπλησίαζεν ὁ Ἄρπαγος τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον ὄλους τοὺς πρώτους τῶν Μῆ-
δων καὶ τοὺς ἐπειθεν ὅτι ἔπρεπε νὰ καταβιβάσωσι τὸν Ἀστυά-
γην ἀπὸ τὸν θρόνον καὶ νὰ ἀναβιβάσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν Κύρον. Ἀφοῦ δὲ προδιέθεσε τὰ πνεύματα καὶ ἠτοίμασε τὰ πάντα, ὁ Ἄρπαγος, ἐπιθυμῶν ν' ἀνακοινώσῃ τὰ σχέδιά του εἰς τὸν Κύ-
ρον, ὅστις διέτριβεν εἰς τὴν Περσίαν, καὶ μὴ ἔχων κανὲν ἄλλο μέσον, καθότι ὅλαι αἱ ὁδοὶ ἐφυλάσσοντο, ἐπενόησε τὸ ἀκόλουθον·
σχίσας ἐπιδεξίως τὴν κοιλίαν λαγωῦ χωρὶς νὰ τὸν βλάβῃ μήτε
νὰ τὸν ἐκμαδήσῃ, εἰσήγαγεν ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγραψεν ὅ,τι
ἠθέλεν· ἔπειτα ἔρραψε πάλιν τὸ δέρμα, ἔδωκε δίκτυα εἰς τὸν πι-
στότατον τῶν ὑπηρετῶν του, ὡς νὰ τὸν ἐπεμπεν εἰς τὸ κυνήγιον,

καὶ τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὴν Περσίαν παραγγέλλας αὐτὸν διὰ ζώσης νὰ ἐγχειρίσῃ τὸν λαγῶν εἰς τὸν Κῦρον καὶ νὰ τῷ εἴπῃ νὰ τὸν ἀνοίξῃ διὰ τῆς ἰδίας του χειρὸς, χωρὶς νὰ εἶναι κανεὶς ἄλλος παρῶν.

124. Ὅλα ταῦτα ἐξετελέσθησαν ἀκριβῶς. Ὁ Κῦρος λαβὼν τὸν λαγῶν τὸν ἔσχισεν, εὔρε τὴν περιεχομένην ἐπιστολὴν καὶ τὴν ἀνέγνωσεν, ἰδοὺ δὲ τί διελάμβανεν αὐτῇ· «Ὡ νιὲ τοῦ Καμβύσου, βεβαίως οἱ θεοὶ σὲ προστατεύουσι, διότι ἄλλως δὲν ἤθελες φθάσει εἰς τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν. Ἐκδικήθητι λοιπὸν τὸν φονέα σου Ἀστυάγῃ, διότι κατὰ τὴν θέλησιν μὲν αὐτοῦ σὺ ἀπέθανες, χάρις δὲ εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς ἐμὲ ἔζησας. Ὑποθέτω ὅτι πρὸ πολλοῦ ἔμαθες τὰ ἀφορῶντά σε καὶ τί ἔπαθα ἐγὼ ἐκ μέρους τοῦ Ἀστυάγου, διότι, ἀντὶ νὰ σὲ φονεύσω, σὲ παρέδωκα εἰς τὸν βονκόλον. Σὺ λοιπὸν, ἐὰν θέλῃς νὰ μὲ πιστεύσῃς, θὰ βασιλεύσῃς ἐπὶ ὅλων τῶν χωρῶν, ὅσοι ὑπακούουσιν εἰς τὸν Ἀστυάγῃ. Πείσον τοὺς Πέρσας νὰ ἀποστατήσωσι καὶ ὀδήγησον αὐτοὺς ἐναντίον τῶν Μήδων. Ἐὰν ὁ Ἀστυάγῃς ἐκλέξῃ ὡς ἀρχηγὸν ἐμὲ ἢ ἄλλον τινὰ ἐκ τῶν πρώτων τοῦ λαοῦ, τότε κατορθοῦται ὅ,τι ἐπιθυμεῖς. Ὅλοι συνωμόσαμεν κατὰ τοῦ Ἀστυάγου· θὰ τὸν ἐγκαταλείψωμεν, διὰ νὰ ἔλθωμεν μὲ τὸ μέρος σου, καὶ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ καθαιρέσωμεν αὐτόν. Τὰ πάντα εἶναι ἔτοιμα ἐδῶ, ἐνέργησον λοιπὸν καὶ πρᾶξον ταχέως».

125. Εἰδοποιηθεὶς τοιοῦτοτρόπως ὁ Κῦρος ἐσκέπτετο μὲ ποῖον τρόπον ἐπιτηδείωτερον νὰ παρασύρῃ τοὺς Πέρσας εἰς ἀποστασίαν. Ἰδοὺ δὲ τί ἐνόμισεν ἀρμολιώτερον, τὸ ὁποῖον καὶ ἐξέτελεσε. Γράψας εἰς πάπυρον ὅ,τι ἤθελε συνενεάσει τοὺς Πέρσας εἰς συμβούλιον, ἤνοιξε τὸ γράμμα καὶ τὸ ἀνέγνωσεν· ἀνήγγελλε δὲ τὸ γράμμα ὅτι ὁ Ἀστυάγῃς τὸν διώρισεν ἀρχηγὸν τῶν Περσῶν. «Τώρα», εἶπε, «σᾶς διατάττω νὰ συναθροισθῆτε καὶ νὰ φέρετε ἕκαστος ἓν δρέπανον». Τοιαύτη ἦτο ἡ διαταγή, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τοὺς Πέρσας. Ὑπάρχουσι δὲ εἰς τὸ ἔθνος τοῦτο πολλοὶ φυλαί. Ἄλλ' ὁ Κῦρος συνήθροισε μέρος μόνον αὐτῶν καὶ τὰς ἔπεισε νὰ ἀποστατήσωσιν. Αἱ φυλαὶ δὲ ἐκεῖναι, παρ' ὧν αἱ ἄλλαι ἐξηρτῶντο, ἦσαν οἱ Πασαργάδαι, οἱ Μαράφιοι, οἱ Μάσπιοι. Ἐκ τούτων δὲ πάλιν οἱ Πασαργάδαι εἶναι οἱ ἀριστοὶ, καὶ μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ἡ οἰκογένεια τῶν Ἀχαιμενιδῶν, ἐξ ἧς κατάγονται οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας. Αἱ ἄλλαι φυλαὶ εἶναι οἱ Πανθηλιαῖοι, οἱ Δηρουσιαῖοι, οἱ Γερμάνιοι, φυλαὶ γεωργικαί, ἔπειτα οἱ Δάοι, οἱ Μάρδοι, οἱ Δροπικοί, οἱ Σαγάρτιοι, φυλαὶ νομάδες.

126. Ὅτε συνηθροίσθησαν ὅλοι μὲ τὰ δρέπανα των, καθὼς διετάχθησαν, ὁ Κῦρος τοῖς εἶπε νὰ ἐκχερῶσωσι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἓνα τόπον τῆς χώρας ἀκανθώδη δεκαοκτῶ ἢ εἴκοσι σταδίων

τετραγωνικῶν. Ἀφοῦ ἐτελείωσαν τὸ ἔργον ἐκεῖνο, τοὺς διέταξε νὰ ἐπιστρέψωσι τὴν ἐπιούσαν, ἀφοῦ λουσθῶσιν. Ἐν τούτοις ὁ Κῦρος ἔφερεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὄλα τὰ ποίμνια τοῦ πατρὸς του, αἴγας, πρόβατα καὶ βοῦς, τὰ ἔσφαξε καὶ τὰ ἠτόιμασε, διὰ νὰ ἐστίασῃ τὸν στρατὸν τῶν Περσῶν· ἐκτὸς δὲ τούτου ἐπρομηθεύθη ἀρκετὴν ποσότητα ἄρτου καὶ οἴνου. Τὴν ἐπιούσαν λοιπὸν ἐφθάσαν οἱ Πέρσαι καὶ ἐκάθισαν ἐπὶ λειμῶνος, ὅπου τοῖς προσέφερε φαγητόν. Αφοῦ δὲ εὐωχῆθησαν, τοὺς ἠρώτησε ποία διασκεδάσει τοῖς ἐφαίνετο προτιμότερα, ἡ χθεσινὴ ἢ ἡ παρούσα. Ἐκεῖνοι δὲ εἶπον ὅτι μεταξὺ τῶν δύο ἡ διαφορὰ ἦτο μεγίστη, ὅτι ἡ προηγουμένη ἡμέρα ἦτο κοπιαστικὴ, ἐνῶ ἡ σημερινὴ τοῖς ἐφαίνετο λίαν εὐχάριστος. Ὁ Κῦρος ἀφελήθη ἐκ τῆς ἀποκρίσεως των καὶ εἶπεν· «Ὡ Πέρσαι, ἰδοὺ ἡ τύχη σας· ἐὰν μὲ ὑπακούσετε, θὰ ἀπολαύσετε τὰ ἀγαθὰ ταῦτα καὶ ἀπειρα ἄλλα χωρὶς νὰ ἐργάζεσθε δουλικῶς· ἐὰν ὅμως δὲν θελήσετε νὰ μὲ ἀκούσετε, θὰ ἐπιφορτίσεσθε ἀδιακόπως μὲ ἐργασίας ὁμοίας τῆς χθεσινῆς. Ἀκολουθήσατέ με ἀπὸ σήμερον καὶ γενήτε ἐλεύθεροι. Φαίνεται ὅτι ἐγεννήθη, διὰ νὰ καταστήσω ὑμᾶς μὲ τὴν προστασίαν τῶν θεῶν εὐδαίμονας καὶ ἐλευθέρους. Δὲν σᾶς νομίζω κατωτέρους τῶν Μήδων οὔτε εἰς τὰ πολεμικά οὔτε εἰς τὰ ἄλλα. Ἐπαναστατήσατε λοιπὸν ἀμέσως κατὰ τοῦ Ἀστυάγου».

127. Οἱ Πέρσαι, ἐπιτυχόντες ἀρχηγὸν μετὰ χαρᾶς ἐδέχθησαν νὰ ἐλευθερωθῶσι, διότι πρὸ πολλοῦ ἔδυσφόρουσαν δουλεύοντες ὑπὸ τοὺς Μήδους. Ἐν τούτοις ὁ Ἀστυάγῃς ἔμαθε τί ἐπραττεν ὁ Κῦρος, καὶ πέμπας ἀπεσταλμένον ἐκάλεσεν αὐτὸν πλησίον του· ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ἀστυάγῃ ὅτι θὰ φθάσῃ ταχύτερον παρ' ὅσον ἐπεθύμει ὁ Ἀστυάγῃς. Ἀκούσας τὴν ἀπόκρισιν ταύτην ὁ Ἀστυάγῃς ὥπλισεν ὅλους τοὺς Μήδους, καί, ὡς νὰ τὸν ἐτύφλωσαν οἱ θεοί, διώρισε στρατηγὸν αὐτῶν τὸν Ἀρπαγον λησμονήσας ὅσα εἶχε πράξει πρὸς αὐτόν. Εἰς τὴν πρώτην συμπλοκὴν μὲ τοὺς Πέρσας Μῆδοί τινες, οὔτινες δὲν ἦσαν μεμνημένοι εἰς τὴν συνωμοσίαν, ἐπολέμησαν, ἄλλοι δὲ ἠτυμολήσαν πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ περισσότεροι ὅμως ἐδειλίασαν καὶ ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν.

128. Εἰς τὴν ἀγγελίαν τῆς αἰσχροῦς ἐκείνης διασκορπίσεως τοῦ στρατεύματός του ὁ Ἀστυάγῃς ἀπειλῶν τὸν Κῦρον ἔκραξε· «Μ' ὄλα ταῦτα ὁ Κῦρος δὲν θὰ χαρῇ». Ταῦτα εἰπὼν πρώτον μὲν ἀνεσκολόπισεν ὅλους τοὺς ὄνειροκρίτας μάγους, οὔτινες τὸν εἶχον συμβουλεύσει νὰ ἀπολέμῃ τὸν Κῦρον, ἔπειτα δὲ ὥπλισεν ὅλους τοὺς Μήδους, νέους καὶ γέροντας, ὅσοι εἶχον μείνει εἰς τὴν πόλιν, τοὺς ἐξήγαγεν, ἐπολέμησε καὶ ἠττήθη. Ἀπολέσας δὲ ὅλους τοὺς Μήδους, ὅσους εἶχεν ἐξαγάγει, συνελήφθη αἰχμάλωτος¹.

1) Τῷ 559 π. Χ.

129. Πλησιάζας δ' Ἀρπαγος τὸν αἰχμαλωτισθέντα Ἀστυάγη ἔχαιρε καὶ τὸν ὕβριζε· μεταξὺ δὲ ἄλλων δηρικῶν λόγων τῷ ἀνέμνησε τὸ δεῖπνον, τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς προσέφερεν εἰς αὐτὸν μετὰ τὰ κρέατα τοῦ παιδίου του· τέλος τὸν ἠρώτησε τί ἐστοχάζετο διὰ τὴν μεταβολὴν ἐκείνην τῆς βασιλείας εἰς δουλείαν. Ἀτενίσας πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης τῷ ἀπεκρίθη διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης· «Νομίζεις ὅτι εἶναι ἔργον σου ἢ ἐπιτυχία τοῦ Κύρου;» — «Βεβαίως», ἀπεκρίθη ὁ ἄλλος, «ἐγὼ ἔγραφα ἰδιοχείρως καὶ δύναμαι δικαίως νὰ καυχηθῶ δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν». «Λοιπόν», ἐπανέλαβεν ὁ αἰχμάλωτος, «σὺ εἶσαι ὁ μᾶλλον μωρὸς καὶ ὁ μᾶλλον ἄδικος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ὁ μᾶλλον μωρὸς, διότι, ἐνῶ ἠδύνασο νὰ λάβῃς τὴν βασιλείαν, ἐὰν τῶντι τὰ παρόντα ἐπράχθησαν ὑπὸ σοῦ, ἔδωκες αὐτὴν εἰς ἄλλον· ὁ μᾶλλον ἄδικος, διότι ἕνεκα ἐνὸς δεῖπνου κατέστησες τοὺς Μῆδους δούλους, διότι, ἐὰν ἐνόμιζες ἀναγκαῖον νὰ μεταβῇ τὸ στέμμα εἰς ἄλλον καὶ νὰ μὴ τὸ λάβῃς σὺ, ἔπρεπε τοῦλάχιστον νὰ τὸ παραχωρήσῃς εἰς ἓνα Μῆδον καὶ ὄχι εἰς Πέρσην. Τώρα οἱ μὲν Μῆδοι χωρὶς νὰ πταίωσιν ἐγένοντο δούλοι, ἐνῶ ἦσαν δεσπότες, οἱ δὲ Πέρσαι, ἐνῶ πρότερον ἦσαν δούλοι τῶν Μῆδων, τώρα ἐγένοντο δεσπότες».

130. Ὁ Ἀστυάγης λοιπόν, βασιλεύσας τριακόντα καὶ πέντε ἔτη, καθηρέθη τοιοῦτοτρόπως, ἕνεκα δὲ τῆς σκληρότητος αὐτοῦ οἱ Μῆδοι, οἵτινες ἐπὶ ἑκατὸν εἰκοσιοκτῶ ἔτη, μὴ συμπεριλαμβανομένου τοῦ χρόνου τῆς ἡγεμονίας τῶν Σκυθῶν, ἐκυβέρνησαν τὴν ἄνω Ἀσίαν τὴν πέραν τοῦ Ἄλως, ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Πέρσας. Βραδύτερον ὁμοῦς μετενόησαν διὰ τὴν προᾶξιν ταύτην καὶ ἀπεστάτησαν ἀπὸ τὸν Δαρειόν, ἀλλ' ἐνικήθησαν καὶ ὑπεδουλώθησαν. Εἰς ἣν δὲ ἐποχὴν εὐρισκόμεθα, ἦτοι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀστυάγους, ὁ Κύρος καὶ οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Μῆδων, ἐγένοντο ἕκτοτε κύριοι τῆς Ἀσίας. Ὁ δὲ Κύρος οὐδόλως ἐκακομεταχειρίσθη τὸν Ἀστυάγη, ἀλλὰ τὸν εἶγεν εἰς τὴν οἰκίαν του μέχρι οὗ ἀπέθανεν. Ὁ Κύρος λοιπόν, γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς τοιοῦτοτρόπως, ἐβασίλευσεν· ἔπειτα δέ, ὡς διηγῆθη προλαβόντως, ἀνέτρεψε τὸν Κροῖσον, ὅστις ἤρξατο χειρῶν ἀδικῶν, καὶ ἐκθρόνισας αὐτὸν ἐκυβέρνησεν ὅλην τὴν Ἀσίαν.

131. Οἱ δὲ Πέρσαι ἠξεύρω ὅτι ἔχουσι τὰ ἐξῆς ἔθιμα· δὲν κατασκευάζουσι ἀγάλματα, δὲν κτίζουσι ναοὺς οὔτε βωμοὺς, θεωροῦσι δὲ ὡς μωροὺς τοὺς πράττοντας τὰ τοιαῦτα· διότι, ὡς νομίζω, δὲν πιστεύουσιν, ὡς οἱ Ἕλληνες, ὅτι οἱ θεοὶ μετέχουσιν ἀνθρωπίνης φύσεως. Συνηθίζουσι νὰ θυσιάζωσιν εἰς τὸν Δία ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων καὶ καλοῦσι Δία ὄλον τὸν κύκλον τοῦ οὐρανοῦ. Θυσιάζουσι ἐπίσης εἰς τὸν ἥλιον, εἰς τὴν σελήνην, εἰς τὴν γῆν, εἰς τὸ πῦρ, εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εἰς τοὺς ἀνέμους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς ταῦτα μόνον ἐθυσιάζον, κατόπιν δὲ ἔμαθον ἀπὸ τοῦς

Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Ἀραβας νὰ θυσιάζωσιν εἰς τὴν οὐρανίαν Ἀφροδίτην, τὴν ὁποίαν οἱ μὲν Ἀσσύριοι καλοῦσι Μύλιττα, οἱ δὲ Ἀραβες Ἀλιττα, καὶ οἱ Πέρσαι Μίτρον.

132. Ἴδου δὲ πῶς θυσιάζουσι οἱ Πέρσαι εἰς τὰς θεότητας ταύτας· δὲν ἔχουσι βωμοὺς, δὲν ἀνάπτουσι πῦρ, δὲν μεταχειρίζονται σπονδάς, οὔτε αὐλοὺς, οὔτε στεφάνους, οὔτε κριθὴν ἱεράν. Ὁ θέλον νὰ προσφέρῃ θυσίαν φέρει τὸ θῦμα εἰς μέρος καθαρὸν, ὅπου ἐπικαλεῖται τὴν θεότητα ἐστεμμένος σχεδὸν πάντοτε μετὰ ῥαν ἐκ μύρτου. Δὲν τῷ εἶναι ὅμως ἐπιτετραμμένον νὰ εὐχηθῇ εὐτυχίας δι' αὐτὸν μόνον, ἀλλ' εὐχεται ὑπὲρ τῆς εὐημερίας ὅλων τῶν Περσῶν καὶ τοῦ βασιλέως, διότι καὶ αὐτὸς ἀποτελεῖ μέρος τῆς ὀλότητος τῶν Περσῶν. Ἀφοῦ δὲ διαχωρίσῃ εἰς τεμάχια τὸ θῦμα καὶ βράσῃ τὰ κρέατα, καταθέτει αὐτὰ ἐπὶ χόρτων τρυφερῶν, πρὸ πάντων ὁμοῦ ἐπὶ τριφυλλίων. Τότε μάγος τις (διότι ἄνευ μάγου δὲν γίνεται θυσία) πλησιάζει καὶ ψάλλει τὴν θεογονίαν (1), θεωρουμένην παρ' αὐτῶν ὡς γοήτευμα συντελεστικώτατον· ἐκεῖνος δέ, ὅστις προσέφερε τὴν θυσίαν, μένει ἀκόμῃ ἐκεῖ ὀλίγην ὥραν καὶ ἔπειτα συναρίζει τὰ κρέατα καὶ κάμνει οἰανδήποτε θέλει χοῦσιν αὐτῶν.

133. Οἱ Πέρσαι τιμῶσι πλεῖστον πάσης ἄλλης τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἕκαστος ἐγεννήθη, τὴν εορτάζουσι δὲ δι' ἀφθονωτάτου συμποσίου, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ μὲν πλουσιοὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν παραθέτουσιν ἕνα βούν, ἕνα ἵππον, μίαν κάμηλον καὶ ἓνα ὄνον ἐψημένους ὀκκληήρους εἰς καμίνους, οἱ δὲ πτωχοὶ παραθέτουσι μικρὰ ζῶα. Δὲν ἔχουσι πολλὰ φαγητά, ἀλλ' ἔχουσιν ἐπιδόρπια πολλὰ, τὰ ὁποῖα τοῖς φέρουσι τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ Πέρσαι λέγουσιν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐγείρονται ἀπὸ τὴν τράπεζαν πεινῶντες· δὲν τοῖς δίδεται καλόν τι μετὰ τὸ δεῖπνον, προσθέτουσιν, ἐὰν ὅμως τοῖς ἐδίδοτο, δὲν θὰ ἔπαινον τρώγοντες. Εἶναι πολὺ ἔκδοτοι εἰς τὸν οἶνον, καὶ δὲν τοῖς εἶναι ἐπιτετραμμένον μῆτε νὰ ἐμῶσι μῆτε νὰ οὐρῶσιν ἐνώπιον ἄλλου. Τηροῦσι πρὸς τοῦτοις καὶ τὰς ἐξῆς συνηθείας· μεθυσκόμενοι συσκέπτονται περὶ σπουδαίων ὑποθέσεων, τὴν δὲ ἐπομένην ἡμέραν ὁ οἰκοδεσπότης, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ συνεδρίασις, ὑποβάλλει πάλιν εἰς αὐτοὺς νήφοντας τὴν ἀπόφασιν τῆς προτετραίας. Τότε, ἐὰν τὴν ἐπιδοκιμάσωσι, τὴν ἐκτελοῦσιν· ἄλλως, παραιτοῦνται αὐτῆς. Καὶ πάλιν τοῦναντίον, ὅ,τι ἂν ἀποφασίσωσι νήφοντες, τὸ ἀναθεωροῦσι μεθύοντες.

134. Ὅταν δύο ἀνθρώποι συναντῶνται εἰς τὰς ὁδοὺς, δύναται τις νὰ ἴδῃ ἂν εἶναι τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ· διότι, εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἀντὶ νὰ χαιρετίσωσιν ἀλλήλους, φιλοῦνται εἰς τὸ

(1) Προσευχὴν εἰς ὅλους τοὺς θεοὺς ἀπευθυνομένην.

στόμα. Ἐὰν ὁ εἷς τῶν δύο εἶναι ὀλίγον κατώτερος τοῦ ἄλλου, φιλοῦνται εἰς τὰς παρειάς· ἀλλ' ἔὰν ὁ εἷς εἶναι πολὺ κατώτερος τοῦ ἄλλου, ὁ κατώτερος κλίνει καὶ προσκυνεῖ τὸν ἀνώτερον. Μετὰ τὸν ἑαυτὸν τῶν τιμῶν πρὸ πάντων τοὺς πλησίον αὐτῶν οἰκοῦντας, ἔπειτα τοὺς γείτονας τῶν πλησίον οἰκούντων, καὶ οὕτω καθεξῆς, ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως. Εἰς οὐδεμίαν δὲ ὑπόληψιν ἔχουσι τοὺς πολὺ μακρὰν κατοικοῦντας, διότι νομίζουσι ἑαυτοὺς καθ' ὅλα ἔξαιρέτους ἀνθρώπους καὶ ὅτι οἱ ἄλλοι μετέχουσιν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν κατὰ τὴν ῥηθείσαν ἀναλογίαν τῆς ἀποστάσεως, καὶ ἐπομένως οἱ πολὺ μακρὰν κατοικοῦντες εἶναι οὐτιδανώτατοι. Ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Μήδων τὰ ἔθνη εἶχον ἀλληλοδιοίκησιν· οἱ Μῆδοι εἶχον ὑπερτάτην ἀρχήν, ἀλλ' ἔξῆσκον αὐτὴν κυρίως ἐπὶ τῶν γειτόνων τῶν· οὗτοι πάλιν ἐκυβέρνηον τοὺς ὁμόρους τῶν, καὶ οὕτω καθεξῆς, ἀπὸ τοῦ πλησίον εἰς τὸν πλησίον. Κατὰ τὴν βαθμολογίαν δὲ ταύτην οἱ Πέρσαι διανέμουσι τὰς τιμὰς, τὰς ὁποίας ἀποδίδουσι, καὶ ἔξασκοῦσι τὴν ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἀρχὴν πρῶτον μὲν ἀπ' εὐθείας, ἔπειτα δὲ διὰ μεσαζόντων.

135. Οἱ Πέρσαι παραδέχονται εὐκόλως ξενικὰ ἔθιμα· εὐρόντες τὴν Μηδικὴν ἐνδυμασίαν ὠραιότεραν τῆς ἰδικῆς τῶν φοροῦσιν αὐτήν, ὡς ἐπίσης παρεδέχθησαν εἰς τοὺς πολέμους τὸν Αἰγυπτιακὸν θώρακα. Παραδίδονται εἰς πᾶν εἶδος ἡδυπαθείας, περὶ τῆς ὁποίας ἀκούουσι νὰ γίνεταί λόγος· τοιουτοτρόπως δὲ ἔμαθον ἀπὸ τοῦ Ἑλλήνας νὰ συνευρίσκωνται μὲ παιδία· ἕκαστος αὐτῶν νυμφεύεται πολλὰς νομίμους γυναῖκας, δύναται δὲ νὰ ἔχη πολὺ περισσοτέρας παλλακίδας.

136. Μετὰ τὴν εἰς τὰς μάχας ἀνδρείαν θεωρεῖται ἀνδραγαθία νὰ γεννήσῃ τις πολλὰ τέκνα. Κατ' ἔτος ὁ βασιλεὺς πέμπει δῶρα πρὸς ἐκεῖνον ὅστις ἔχει τὰ περισσότερα. Ἡ ἰσχὺς πρὸς αὐτοῖς ἔρχεται εἰς τὸν ἀριθμὸν. Ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδίων ἄρχεται ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους καὶ λήγει εἰς τὸ εἰκοστὸν· εἰς τρία δὲ μόνον πράγματα συνίσταται αὕτη, εἰς τὸ ἱππεύειν, εἰς τὸ τοξεύειν καὶ εἰς τὸ λέγειν τὴν ἀλήθειαν. Πρὶν τοῦ πέμπτου ἔτους τὸ παιδίον οὐδέποτε ἐμφανίζεται ἐνώπιον τοῦ πατρὸς του οὔτε ἔξερχεται ἀπὸ τοῦς γυναικίους θαλάμους. Συνηθίζεται δὲ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ προξενήσῃ τὸ παιδίον λύπην εἰς τὸν πατέρα του, ἔὰν συμβῆ νὰ ἀποθάνῃ εἰς μικρὸν ἡλικίαν.

137. Ἐπαινῶ τὴν συνήθειαν ταύτην, ἐπαινῶ δὲ ὁμοίως καὶ τὴν ἐξῆς· δι' ἑν μόνον παιῖσμα οὐδ' αὐτὸς ὁ βασιλεὺς δύναται νὰ καταδικάσῃ τινὰ εἰς θάνατον· δι' ἑν μόνον παιῖσμα οὐδεὶς τῶν Περσῶν δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ αὐστηρὰν τιμωρίαν εἰς τινὰ τῶν δούλων του. Ἐν τούτοις, ἔὰν μετὰ γενομένην ἐξέτασιν εὐρεθῆ ὅτι τὰ ἐγκλήματα εἶναι περισσότερα καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας, τότε ὁ δεσπότης μεταχειρίζεται τὸν θυμὸν του. Οἱ

Πέρσαι λέγουσιν, ὅτι κανεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν ἐφόνευσε τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του, καὶ ὅτι ὁσάκις διεπράχθη τοιοῦτον ἔγκλημα, γενομένης ἀκριβοῦς ἐξετάσεως, εὐρέθη ὅτι ὁ ἔνοχος ἦτο παιδίον μοιχίδιον ἢ ὑποβολιμαῖον. Διότι, λέγουσι, δὲν εἶναι φυσικὸν νὰ φονεύεται ὁ ἀληθὴς πατὴρ ὑπὸ τοῦ παιδὸς του.

138. Τοῖς εἶναι ἀπηγορευμένον νὰ ὁμιλῶσι περὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων, τὰ ὁποία δὲν τοῖς ἐπιτρέπεται νὰ πράττωσι. Τὸ ψεῦδος θεωρεῖται παρ' αὐτῶν ὡς αἰσχρότατον ἐλάττωμα· ἔπειτα ἔρχονται τὰ χρέη, καὶ τοῦτο διὰ πολλὰς αἰτίας, ἀλλὰ πρὸ πάντων, ὡς λέγουσιν, ἕνεκα τῆς ἀνάγκης εἰς ἣν εὐρίσκεται ὁ ὀφειλέτης· νὰ εἴπῃ ψεῦδη. Ἐάν τις τῶν ἀστῶν ἔχη λέπραν ἢ λεύκη¹ οὔτε εἰς τὴν πόλιν εἰσέρχεται οὔτε ἀναμειγνύεται μὲ τοὺς ἄλλους Πέρσας. Λέγουσι δὲ ὅτι ἔπαθε τὸ κακὸν ἐκεῖνο, διότι ἤμαρτεν εἰς τὸν ἥλιον. Σχεδὸν πανταχοῦ διώκουσι τὸν ξένον, ὅστις ἔχει τὸ πάθος αὐτό, καθὼς καὶ τὰς λευκὰς περιστεράς, ἀποδίδοντες καὶ εἰς αὐτὰς τὸν αὐτὸν λόγον. Οὔτε οὐροῦσιν, οὔτε πτύουσιν, οὔτε νίπτονται τὰς χεῖρας εἰς ποταμὸν, οὔτε ἄλλον ἀφήνουσι νὰ πράξῃ ταῦτα, ἀλλὰ σέβονται μεγάλως τοὺς ποταμούς.

139. Καὶ ἄλλο τι ἰδιάζον παρατηρεῖται εἰς αὐτούς, ὅπερ διέλαθε μὲν τοὺς Πέρσας, οὐχὶ δὲ καὶ ἡμᾶς· τὰ ὀνόματά των, τὰ ὁποία λαμβάνονται ὅλα ἀπὸ τὰ σωματικὰ ἰδιώματα ἢ ἀπὸ τὰ ἀξιώματα, λήγουσιν εἰς τὸ γράμμα τὸ ὁποῖον οἱ μὲν Δωριεῖς καλοῦσι σίγμᾶ, οἱ δὲ Ἴωνες σίγμα. Ἐὰν ἐξετάσετε, θα ἴδητε ὅτι ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν Περσῶν, ἄνευ ἐξαιρέσεως, λήγουσιν εἰς τὸ γράμμα τοῦτο.

140. Πᾶν ὅ,τι εἶπον μέχρι τοῦδε περὶ τῶν ἡθῶν τῶν Περσῶν, τὸ εἶδον καὶ τὸ ἤκουσα μετὰ βεβαιότητος, ὅσα δὲ μέλλω νὰ εἴπω περὶ τῶν νεκρῶν, δὲν κοινολογοῦνται, ἀλλὰ λέγονται κρυφίως. Πτῶμα Πέρσου δὲν ἐνταφιάζεται πρὶν κατασπαραχθῆ ὑπὸ κυγῶν ἢ ὄρνέων. Ἠξέσω μετὰ θετικότητος ὅτι πράττουσι τοῦτο οἱ μάγοι, διότι τὸ πράττουσι φανερώς. Οἱ Πέρσαι περικαλύπτουσι τὸ νεκρὸν σῶμα μὲ κηρὸν καὶ τὸ θάπτουσιν. Οἱ δὲ μάγοι διαφέρουσι πολὺ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου· διότι αὐτοὶ μὲν οὐδὲν ἔμψυχον φονεύουσιν εἰμὴ ὅσα θυσιάζουσιν, οἱ δὲ μάγοι φονεύουσιν ἰδιοχείρως ὅλα πλὴν κυνὸς καὶ ἀνθρώπου. Παρ' αὐτοῖς μεγάλη ἀμίλλα ὑπάρχει νὰ καταστρέφωσι τοὺς μύρμηκας, τοὺς ὄφεις, τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ἔρπετά. Καὶ ἡ μὲν συνήθεια αὕτη ἄς ἐξακολουθῆ νὰ ὑπάρχῃ ὅπως ἐξ ἀρχῆς ἐπεκράτησεν, ἐγὼ δὲ ἐπανέρχομαι εἰς τὴν σειρὰν τῆς διηγήσεώς μου.

141. Οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς, ἅμα ἢ Λυδία κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς τὰς Σάρδεες πρὸς τὸν Κύρον·

1) Εἶδος λειχνώδους ἐξανθήματος, ἀρχὴ λέπρας.

προτεινόντες νὰ ὑποταχῶσιν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους, τοὺς ὁποίους τοῖς εἶχε προτείνει ὁ Κροῖσος. Ὁ Κῦρος ἤκουσε τὰς προτάσεις αὐτάς καὶ διηγήθη εἰς αὐτοὺς τὸν ἐξῆς μῦθον· «Αὐλήτης τις, ἰδὼν εἰς τὴν θάλασσαν ἰχθύς, ἠύλει νομίζων ὅτι ἠθέλε τοὺς ἑλκύσει εἰς τὴν ξηράν· ἐπειδὴ δὲ διεψεύσθη ἡ ἐλπίς του, ἔλαβε δίκτυον, τὸ ἔρριψε καὶ ἔσυρεν ἔξω πολλὴν ποσότητα ἰχθύων. Ὅτε δὲ τοὺς εἶδε πηδῶντας, «Παύσατε», τοῖς εἶπε, «παύσατε νὰ χορεύετε, καθότι, ὅτε ἠύλουν, δὲν ἠθελήσατε νὰ ἔλθητε πρὸς ἐμὲ χορεύοντες». Εἶπε δὲ ὁ Κῦρος τὸν μῦθον τοῦτον εἰς τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Αἰολεῖς, διότι πρότερον οἱ Ἴωνες, ὅτε ἐξήγησε παρ' αὐτῶν δι' ἀπεσταλμένων νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τοῦ Κροῖσου, δὲν ἐπέισθησαν, τώρα δέ, ὅτε πλέον τὰ γεγονότα ἦσαν τετελεσμένα, ἐφαίνοντο πρόθυμοι νὰ ὑπακούσωσιν. Ἦτο λοιπὸν ὄργισμένος, ὅτε τοῖς ἔλεγε ταῦτα. Οἱ δὲ Ἴωνες, ἅμα ἤκουσαν τὴν ἀπόκρισιν ταύτην διαβιβασθεῖσαν εἰς τὰς πόλεις, ἤρχισαν νὰ ἐγειρῶσι τείχη καὶ συνηροῦζοντο εἰς τὸ Πανιώνιον ὅλοι οἱ ἄλλοι πλην τῶν Μιλησίων· διότι μετ' αὐτῶν ὁ Κῦρος εἶχε συνθηκολογήσει, ὅπως καὶ μετὰ τοὺς Λυδοὺς. Οἱ ἄλλοι λοιπὸν Ἴωνες συνεφώνησαν νὰ πέμψωσι πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ζητήσωσι βοήθειαν.

142. Οὗτοι δὲ οἱ Ἴωνες, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει τὸ Πανιώνιον, εἶχον κτίσει τὰς πόλεις τῶν ὑπὸ τὸν λαμπρότερον οὐρανὸν καὶ τὸ ὠραιότερον κλίμα ἀπὸ ὅσα γνωρίζομεν νὰ κατοικῶσιν οἱ ἄνθρωποι. Αἱ χῶραι αἱ περικυκλοῦσαι τὴν Ἴωνίαν, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν, πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς, οὐδόπως συγκρίνονται μετ' αὐτὴν· αἱ μὲν πάσχουσιν ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ὑγρασίας, αἱ δὲ ὑπὸ τοῦ καύσωνος καὶ τῆς ξηρασίας. Οἱ Ἴωνες δὲν ὁμιλοῦσιν ὅλοι τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ μεταχειρίζονται τέσσαρας διαφόρους διαλέκτους. Ἐκ τῶν πόλεων τῶν ἡ Μίλητος εἶναι ἡ πρώτη πρὸς μεσημβρίαν, μετ' αὐτὴν δὲ ἡ Μυοῦς καὶ ἡ Προίηνη· αἱ τρεῖς αὐταὶ εἶναι εἰς τὴν Καρίαν καὶ ὁμιλοῦσι τὴν αὐτὴν διάλεκτον. Αἱ δὲ τῆς Λυδίας εἶναι ἡ Ἐφεσος, ἡ Κολοφῶν, ἡ Λέβεδος, ἡ Τέως, αἱ Κλαζομεναί, ἡ Φώκαια, αἵτινες δὲν ὁμιλοῦσι τὴν αὐτὴν διάλεκτον ὡς αἱ προηγούμεναι, ἀλλ' ἔχουσιν ἰδίαν. Ὑπάρχουσιν εἰσέτι τρεῖς ἄλλαι πόλεις Ἴωνικαί, ἔξ ὧν αἱ μὲν δύο, ἡ Σάμος, καὶ ἡ Χίος, εἶναι νῆσοι, ἡ δὲ τρίτη, αἱ Ἐρυθραί, κεῖται ἐπὶ τῆς ἡπείρου. Καὶ οἱ μὲν Χίοι καὶ οἱ Ἐρυθραῖοι ὁμιλοῦσι τὴν αὐτὴν διάλεκτον, οἱ δὲ Σάμιοι ἔχουσιν ὅλως ἰδιαιτέραν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ γίνονται τέσσαρες χαρακτῆρες γλώσσης.

143. Ἡ Μίλητος λοιπὸν ἕνεκα τῆς συνθήκης ἦτο ἐκτὸς παντὸς φόβου, οἱ δὲ νησιῶται δὲν εἶχον καὶ αὐτοὶ νὰ φοβηθῶσι τίποτε· διότι οἱ Φοίνικες δὲν εἶχον γίνεαι ἀκόμη ὑπήκοοι τῶν Περσῶν, οἱ δὲ Πέρσαι δὲν εἶχον πλοῖα. Οἱ δὲ Μιλήσιοι δι' οὐδεμίαν ἄλλην αἰτίαν ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τοὺς Ἴωνας εἰμὴ διὰ τὴν ἀκο-

λουθον· ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ τότε ἦτο πολὺ ἀσθενής, καὶ ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν τῶν συγχροτουμένων αὐτῇ αὐτὴ ἦτο ἡ ἀσθενεστάτη καὶ οὐδένος λόγου ἀξία. Τφόντι, ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων, δὲν ὑπῆρχε πόλις Ἴωνικὴ ἀξία προσοχῆς. Οἱ μὲν λοιπὸν ἄλλοι Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέφευγον νὰ λάβωσι τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ δὲν ἠθελον νὰ καλῶνται Ἴωνες· ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον μοὶ φαίνεται ὅτι οἱ πλειότεροι αὐτῶν αἰσχύνονται διὰ τὸ ὄνομα τοῦτο. Αἱ δὲ δώδεκα πόλεις, τὰς ὁποίας ἀνέφερα, σεμνύνονται διὰ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην καὶ ἔκτισαν μάλιστα ἰδιαιτέρον ναόν· τὸν ὅποιον ἐκάλουν Πανιώνιον καὶ εἰς τὸν ὅποιον ἀπεφάσιον νὰ μὴ δέχωνται κανένα ἄλλον ἐκ τῶν Ἴώνων· τὸ ἀληθές ὅμως εἶναι ὅτι, ἐκτὸς τῶν Σμυρναίων, οὐδεὶς ἄλλος ἐξήγησε νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς αὐτόν.

144. Οὕτω καὶ οἱ Δωριεῖς τῆς σήμερον καλουμένης Πενταπόλεως, ἧτις προηγουμένως ἐκαλεῖτο Ἐξάπολις, ἐπρόσεχον νὰ μὴ δέχωνται εἰς τὸν Τριοπικὸν ναὸν ἄλλους πλησιοχώρους Δωριεῖς. Ἀπέκλεισαν μάλιστα ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐκείνους ἐκ τῶν ἰδιῶν τῶν, ὅσοι παρέβησαν τοὺς ὑπ' αὐτῶν τεθέντας νόμους· διότι ἄλλοτε, εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος, ἔδιδον βραβεῖα εἰς τοὺς νικητὰς χαλκίνοὺς τρίποδας· ἔπρεπεν ὅμως οὗτοι, ἀντὶ νὰ τοὺς κρατῶσι, νὰ τοὺς προσφέρωσιν εἰς τὸν θεόν. Ἀλικαρνασσεὺς τις ὅμως, ὀνόματι Ἀγασικλῆς, νικήσας, περιεφρόνησε τὸν νόμον τοῦτον, ἔλαβε τὸν τρίποδα καὶ τὸν ἐκρέμασεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν αἱ πέντε πόλεις, Λίνδος, Ἰαλυσσός, Κάμειρος, Κῶς καὶ Κνίδος ἀπέκλεισαν ἀπὸ τὸν ναὸν τὴν ἔκτην πόλιν τῆς ἐξαπόλεως Ἀλικαρνασσόν. Καὶ εἰς ταύτην μὲν τοιαύτην τιμωρίαν ἐπέβαλον.

145. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι οἱ Ἴωνες ἔκαμον τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν δώδεκα πόλεων καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ δεχθῶσι περισσοτέρας διὰ τὴν ἀκόλουθον αἰτίαν· ὅτε κατόικουν τὴν Πελοπόννησον, ἦσαν διηρημένοι εἰς δώδεκα μέρη, καθὼς εἶναι σήμερον οἱ Ἀχαιοί, οἵτινες ἐδίωξαν αὐτούς· πρώτη εἶναι ἡ Πελλίγη, πρὸς τὸ μέρος τῆς Σικυῶνος, ἔπειτα ἡ Αἴγειρα καὶ αἱ Αἰγαί, ὅπου ἕξει ἀνάως ὁ ποταμὸς Κραθῆς, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἔλαβε ποταμὸς τις τῆς Ἰταλίας, ἔπειτα ἡ Βούρα καὶ ἡ Ἐλίκη, ὅπου κατέφυγον οἱ Ἴωνες, ὅτε τοὺς ἐνίκησαν οἱ Ἀχαιοί, ἔπειτα τὸ Αἴγιον, αἱ Ῥύπες, αἱ Πάτραι, αἱ Φαραὶ καὶ ἡ Ὠλενος, τὴν ὁποίαν διασχίζει ὁ μέγας ποταμὸς Πεῖρος, καὶ τέλος ἡ Δύμη καὶ ἡ Τρίταια, αἱ μόναι πόλεις αἵτινες κεῖνται εἰς τὰ μεσόγεια.

146. Τὰ δώδεκα ταῦτα μέρη εἶναι σήμερον τῶν Ἀχαιῶν, ἄλλοτε δὲ ἦσαν τῶν Ἴώνων· τούτου ἕνεκα οἱ Ἴωνες περιωρίσθησαν εἰς δώδεκα πόλεις. Θὰ ἦτο ἀληθῶς πολλὴ μωρία νὰ ἰσχυρισθῆτις ὅτι οὗτοι εἶναι Ἴωνες περισσότερον τῶν ἄλλων Ἴώνων ἢ ὅτι ἔχουσι καταγωγὴν λαμπροτέραν, τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσῳ οἱ ἐκ

τῆς Εὐβοίας μεταναστεύσαντες Ἄβαντες ἀποτελοῦσι μέρος οὐ μικρὸν τῶν ἀποίκων τούτων καὶ ἐν τούτοις οὐδόλως καλοῦνται Ἴωνες. Προσέτι ἀνείχθησαν μετ' αὐτοὺς Μινύαι, Ὀρχομένιοι, Καδμείοι, Δρύοπες, Φωκεῖς ἀποσπασθέντες ἀπὸ τὴν μητρόπολιν τῶν, Μολοσσοί, Πελασγοὶ τῆς Ἀρκαδίας, Δωριεῖς τῆς Ἐπιδάουρου καὶ πολλὰ ἄλλα ἔθνη. Ὅσοι δὲ ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ Πρωταγεῖον τῶν Ἀθηναίων, καὶ οἵτινες αὐτοκαλοῦνται εὐγενέστατοι τῶν Ἰώνων, δὲν ἔλαβον μετ' ἑαυτῶν γυναῖκας, ἀλλ' ἐνυμφεύθησαν Κασίρας, τῶν ὁποίων ἐφόνευσαν τοὺς γονεῖς. Ἐνεκα ὅμως τῆς σφαγῆς ταύτης αἱ γυναῖκες ἔθεσαν νόμον μεταξὺ τῶν καθιερωθέντων δι' ὅρκου καὶ κληροδοτηθέντα εἰς τὰς θυγατέρας τῶν· νὰ μὴ συντρῶγῳσι μετ' τοὺς ἄνδρας τῶν οὔτε νὰ καλωῖσι ποτε αὐτοὺς διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου, καθότι ἐφόνευσαν τοὺς πατέρας, τοὺς ἄνδρας, τὰ τέκνα τῶν καὶ ἔπειτα τὰς ἐνυμφεύθησαν. Ταῦτα δὲ συνέβησαν εἰς τὴν Μίλητον.

147. Κατ' ἀρχὰς οἱ ἀποικοὶ οὗτοι ἔβαλον βασιλεῖς· οἱ μὲν ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Γλαύκου, υἱοῦ τοῦ Ἰππολόγου· οἱ δὲ Καύκωνες Πυλίου, ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κόδρου, υἱοῦ τοῦ Μελάνθου· ἄλλοι καὶ ἀπὸ τὰς δύο ταύτας γενεάς. Ἀλλὰ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι αὐτοὶ περισσότερον τῶν ἄλλων Ἰώνων φυλάττουσι τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἔστῳσαν λοιπὸν αὐτοὶ καθαροὶ Ἴωνες, διότι ὅσοι ἐξῆλθον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ πανηγυρίζουσι τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀπατουρίων ὅλοι εἶναι Ἴωνες καὶ ἑορτάζουσιν ὅλοι πλην τῶν Ἐφεσίων καὶ τῶν Κολοφωνίων, οἵτινες μόνοι ἐκ τῶν Ἰώνων δὲν ἑορτάζουσι τὰ Ἀπατούρια δι' αἰτίαν φόνου.

148. Τὸ δὲ Πανιώνιον εἶναι χώρος τῆς Μυκάλης ἱερὸς, ἐστραμμένος πρὸς ἄρκτον καὶ ἀφιερωμένος ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν Ἰώνων εἰς τὸν Ἐλικώνιον Ποσειδῶνα. Εἶναι δὲ ἡ Μυκάλῃ ἄκρα ξηρᾶς, ἣτις ἐκ δυσμῶν βλέπει πρὸς τὴν Σάμον. Ἐκεῖ οἱ Ἴωνες τῶν διαφόρων πόλεων συναθροίζονται, ἵνα πανηγυρίζωσι τὴν ἑορτὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκαν τὸ ὄνομα Πανιώνια (οὐ μόνον δὲ αἱ ἑορταὶ τῶν Ἰώνων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων ὅλοι ὁμοίως λήγουσιν εἰς τὸ αὐτὸ γράμμα, εἰς τὸ ὁποῖον λήγουσι τὰ κύρια ὀνόματα τῶν Περασῶν).

149. Καὶ αὐταὶ μὲν εἶναι αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις. Αἱ δὲ Αἰολικαὶ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι· Κύμη, ἣτις λέγεται καὶ Φρικωνίς, Λάρισα, Νέον τεῖχος, Τῆμος, Κίλλα, Νότιον, Αἰγιρῶσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύνεια· αὐταὶ εἶναι αἱ ἑνδεκα ἀρχαῖαι πόλεις τῶν Αἰολέων, διότι μίαν ἐξ αὐτῶν, τὴν Σμύρνην, ἐκυρίευσαν οἱ Ἴωνες· ἦσαν δὲ καὶ αὐταὶ δώδεκα ἐπὶ τῆς ἠπείρου. Οἱ Αἰολεῖς οὗτοι ἐπέτυχον νὰ κατοικήσωσι χώραν μᾶλλον μὲν καρποφόρον ἢ τὴν Ἰωνίαν, ἔχουσαν ὅμως κλίμα ἥττον εὐάρεστον.

150. Τὴν δὲ Σμύρνην ἀπώλεσαν οἱ Αἰολεῖς κατὰ τὸν ἀκόλου-

θον τρόπον. Εἶχον δεχθῆ εἰς τὸν τόπον τῶν οἱ Σμυρναῖοι Κολοφωνίους τινάς, οἵτινες νικηθέντες εἰς τινα ἐμφύλιον στάσιν ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν. Οἱ ἐξόριστοι οὗτοι περιέμειναν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ Σμυρναῖοι ἐώρταζον ἔξω τοῦ τεῖχους τὴν ἑορτὴν τοῦ Βάκχου, ἔλπεισαν τὰς πύλας καὶ ἐγένοντο κύριοι τῆς πόλεως. Ἐδραμον τότε οἱ Αἰολεῖς, διὰ νὰ τὴν ἐπανακτήσωσιν, ἀλλὰ συνεβιάσθησαν ν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Σμυρναῖους οἱ μετανάσται τὰ ἐπιπλά των, αὐτοὶ δὲ νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν. Μετὰ τὸν συμβιβασμὸν τούτου οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Σμύρνης διενεμήθησαν μεταξὺ τῶν ἑνδεκα Αἰολικῶν πόλεων καὶ ἐπολιτογραφῆθησαν εἰς αὐτάς.

151. Ὑπάρχουσι λοιπὸν ἐπὶ τῆς ἠπείρου ἑνδεκα Αἰολικαὶ πόλεις, ἐκτὸς τῶν τῆς Ἰδης, διότι αὐταὶ εἶναι χωρισταί. Ἐκ δὲ τῶν εἰς τὰς νήσους ὑπαρχουσῶν πέντε μὲν πόλεις νέμονται τὴν Λέσβον (διότι τὴν ἕκτην, ἣτις καλεῖται Ἀρίσβα, ἠνδραπόδισαν οἱ Μηθυμναῖοι, καίπερ συγγενεῖς ὄντες τῶν Ἀρισβίων)· μία δὲ ὑπάρχει εἰς τὴν Τένεδον, καὶ ἄλλη μία εἰς τὸ σύμπλεγμα τὸ καλούμενον Ἐκατὸν νῆσοι. Οἱ Λέσβιοι λοιπὸν καὶ οἱ Τενέδιοι, ὡς καὶ οἱ Ἴωνες οἱ κατοικοῦντες τὰς νήσους, οὐδένα φόβον εἶχον.

Αἱ δὲ λοιπαὶ Αἰολικαὶ πόλεις ἐνέκριναν ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἐπανορθωθῶσι ὅπου ἤθελον τὰς ὁδηγήσει οἱ Ἴωνες.

152. Ἄμα ἔφθασαν οἱ πρέσβεις τῶν Ἰώνων καὶ τῶν Αἰολέων εἰς τὴν Σάρτην, ὅπου μετὰ πολλῆς ταχύτητος εἶχον μεταβῆ, ἐξέλεξαν Φωκάα τινὰ ὀνόματι Πύθημον, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ. Αὐτὸς δὲ, φορέσας ἔνδυμα πορφυροῦν, διὰ νὰ προσελκύσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους Σαρτιάτας ἀκροατάς, ἠγέρθη καὶ ὁμίλησεν ἐπὶ μακρὸν, ἐξαιτούμενος τὴν συνδρομὴν τῶν· ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδεμίαν ἀκρόασιν ἔδωκαν εἰς τοὺς λόγους του καὶ ἠρηθῆσαν νὰ βοηθήσωσι τὴν Ἰωνίαν. Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις ἀνεχώρησαν· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἀφοῦ τοὺς ἀπέπεμψαν, ἔστειλαν πενηντὸν ἀνθρώπους, διὰ νὰ κατασκοπεύσωσιν, ὡς νομίζω, τὰς πράξεις τοῦ Κύρου καὶ τῶν Ἰώνων. Φθάσαν τὸ πλήρωμα εἰς Φάκαιαν ἐπεμψεν εἰς τὰς Σάρδεις τὸν ἐγκριτότερον ἄνδρα, ὅστις ἐκαλεῖτο Λακρίνης, διὰ νὰ εἴπῃ ἐκ μέρους τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὸν Κύρον νὰ μὴ βλάβῃ καμμίαν Ἑλληνικὴν πόλιν, διότι τότε αὐτοὶ δὲν θὰ ἀδιαφορήσωσιν.

153. Ἀφοῦ εἶπε ταῦτα ὁ κηρῦς, λέγουσιν ὅτι ὁ Κύρος ἠρώτησε τοὺς περὶ αὐτὸν Ἑλληνας ποιοὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες ὁμίλουν οὕτω, καὶ πόσος ἦτο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν. Λαβὼν πληροφορίας περὶ τούτων ἐστράφη πρὸς τὸν Λακρίνην καὶ τῷ ἀπεκρίθη· «Δὲν φοβοῦμαι παντάπασι τοὺς ἀνθρώπους τούτους, οἵτινες ἔχουσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως τῶν πλατεῖαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνερχόμενοι ἀπατῶσιν ἀλλήλους διὰ ψευδῶν ὄρκων. Ἐὰν ἔχω ὑγείαν,

αὔτοι θὰ φροντίσωσιν ὄχι διὰ τὰ πάθη τῶν Ἴωνων, ἀλλὰ διὰ τὰ ἰδικὰ των». Τούτους τοὺς λόγους ἐτόξευσεν ὁ Κῦρος πρὸς ὄλους τοὺς Ἕλληνας, διότι ἔχουσι κοινὰς ἀγοράς, ὅπου συναθροίζονται, διὰ νὰ ἀγοράζωσι καὶ νὰ πωλῶσιν, ἐνῶ οἱ Πέρσαι δὲν συννηθίζουσι νὰ μεταχειρίζονται ἀγορὰς οὔτε ἔχουσι παντελῶς ἀγοράν. Μετὰ τοῦτο ὁ Κῦρος ἀνέθεσε τὴν μὲν διοίκησιν τῶν Σάρδεων εἰς τὸν Πέρσην Τάβαλον, τὴν δὲ μετακόμισιν τοῦ χρυσίου τοῦ Κροΐσου καὶ τῶν ἄλλων Λυδῶν εἰς τὸν Λυδὸν Πακτῆν· ἔπειτα ἀνεχώρησεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Κροΐσον καὶ ἀφήσας πρὸς τὸ παρὸν ἡσύχους τοὺς Ἴωνας, διότι ἦτο ἀνάγκη νὰ κτυπήσῃ πρῶτον τὴν Βαβυλῶνα, τὴν Βακτριανήν, τοὺς Σάκας καὶ τοὺς Αἰγυπτίους, κατὰ τῶν ὁποίων ἐσκόπευε νὰ ὀδηγήσῃ αὐτοπροσώπως τὸ στρατεύμα, κατὰ δὲ τῶν Ἴωνων νὰ στείλῃ ἄλλον στρατηγόν.

154. Ἐνῶ ὁ Κῦρος ἐμακρύνετο τῶν Σάρδεων, ὁ Πακτῆς ἤγειρε τοὺς Λυδοὺς κατὰ τοῦ Ταβάλου καὶ τοῦ Κύρου, κατέβη εἰς τὸ παραθαλάσσιον μὲ ὄλον τὸ χρυσίον, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ἀπὸ τὰς Σάρδεις, ἐμίσθωσεν ἐπικούρους καὶ ἔπεισε τοὺς παραθαλασσίους ἀνθρώπους νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα. Ἐπειτα ἦλθε κατ' εὐθείαν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐπολιόρησε τὸν Τάβαλον εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ὅπου οὗτος εἶχε κλεισθῆ.

155. Ὁ Κῦρος ἔμαθε τὰς εἰδήσεις ταύτας κατ' ὁδὸν καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν αἰχμάλωτον βασιλέα «Κροΐσε», εἶπε, «ποία ἔσται ἡ ἔκβασις τῆς ὑποθέσεώς ταύτης; Οἱ Λυδοί, ὡς νομίζω, δὲν θὰ παύσωσι νὰ βασανίζονται μεταξύ των καὶ νὰ μὲ ἀνησυχῶσι. Σκέπτομαι μήπως εἶναι καλλίτερον νὰ τοὺς πωλήσω ὡς δούλους. Νομίζω ὅτι ἔπραξα ὡς ἀνὴρ ὅστις φογεύει τὸν πατέρα καὶ ἀφήνει τὰ παιδιά νὰ ζήσωσι· διότι σὲ μὲν, ὅστις ἦσο δι' αὐτοὺς πλέον ἢ πατήρ, σὲ φέρω μαζί μου ὡς αἰχμάλωτον, εἰς αὐτοὺς δὲ παρέδωκα τὴν πόλιν· πρέπει λοιπὸν νὰ θαυμάζω, διότι ἀποστατοῦσι.» Καὶ ὁ μὲν Κῦρος ἐξέφρασεν οὕτω τὴν ἰδέαν του· ὁ δὲ Κροΐσος, φοβηθεὶς μήπως ἀναστατώσῃ τὰς Σάρδεις, ἀπεκρίθη «Ὁ βασιλεῦ, ἔχεις δίκαιον δι' ὅσα εἶπες· μὴ σὲ παραφέρῃ ὅμως ὁ θυμὸς καὶ μὴ καταστρέψῃς πόλιν ἀρχαίαν, ἣτις δὲν παίει οὔτε διὰ τὰ προλαβόντα συμβάντα οὔτε διὰ τὰ παρόντα. Διὰ μὲν τὰ προλαβόντα ἐγὼ εἶμαι ὁ αἴτιος καὶ ἐπέσυρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου τὴν τιμωρίαν, διὰ δὲ τὰ παρόντα ἔνοχος εἶναι ὁ Πακτῆς, εἰς τὸν ὁποῖον σὺ ἐνεπιστεύθης τὰς Σάρδεις. Αὐτὸν λοιπὸν πρέπει νὰ τιμωρήσῃς. Συγχώρησον τοὺς Λυδοὺς καὶ ἐπίβαλον εἰς αὐτοὺς τοιοῦτου· ὅρου, ὥστε εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ δύναται μήτε νὰ ἀποστατῶσι μήτε νὰ σοὶ προξενῶσι τὴν παραμικρὰν ἀνησυχίαν. Πέμψον εἰς αὐτοὺς ἀπεσταλμένους· ἐμπόδισον αὐτοὺς νὰ ἔχωσιν ὄπλα πολεμικά· παράγγειλον νὰ φορῶσι χιτῶνας ὑπὸ τοὺς μαν-

δύας των, νὰ ὑποδύονται καθόρους, νὰ παίζωσι κινθάραν, νὰ ψάλλωσι καὶ νὰ κάμνωσι τὰ παιδιά των μεταποράτας. Τότε ταχέως θὰ τοὺς ἴδῃς, ὃ βασιλεῦ, νὰ γίνονται γυναῖκες ἀντὶ ἀνδρῶν, ὥστε εἰς τὸ μέλλον νὰ μὴ φοβῆσαι μήπως ἀποστατήσωσιν».

156. Ἐδίδε δὲ ὁ Κροΐσος τὰς συμβουλὰς ταύτας, διότι εὗρισκε τὸ σύστημα τοῦτο συμφερότερον ἀπὸ τὴν δουλείαν, διὰ τῆς ὁποίας ἠπειλοῦντο οἱ Λυδοί· δὲν ἠγγόνει δὲ ἄλλως τε ὅτι, μόνον ἐὰν προέτεινε πράγματα τῶν ὁποίων ἡ ἐπιτυχία ἐφαίνετο πιθανή, θὰ ἔπειθεν αὐτὸν νὰ μεταβάλλῃ γνώμην. Ἐφοβέιτο δὲ πρὸς τοῦτοις μήπως οἱ Λυδοί, ἐὰν διαφύγωσι τὸν παρόντα κίνδυνον, ἀποστατήσωσι διὰ δευτέραν φορὰν καὶ ἐξολοθρευθῶσιν ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Ὁ δὲ Κῦρος, χαρεὶς διὰ τὴν συμβουλὴν, ἐμετρίασε τὸν θυμὸν του καὶ ἀπεκρίθη ὅτι πείθεται. Ὄθεν καλέσας τὸν Μῆδον Μαζάρην τὸν διέταξε νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς Λυδοὺς ὅσα τὸν συνεβούλευσεν ὁ Κροΐσος, καὶ προσέτι νὰ πωλήσῃ ὡς δούλους τοὺς ἔξενους, οἵτινες, μετὰ τῶν Λυδῶν, ἐστράτευσαν κατὰ τῶν Σάρδεων· πρὸ πάντων ὅμως νὰ συλλάβῃ τὸν Πακτῆν καὶ νὰ τὸν φέρῃ ζῶντα.

157. Διατάξας ταῦτα ὁ Κῦρος, χωρὶς νὰ σταματήσῃ, ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του πρὸς τὴν Περσίαν. Ἐν τούτοις ὁ Πακτῆς, μαθὼν ὅτι ἤρχετο στρατὸς ἐναντίον του καὶ ὅτι ἦτο πλησίον κατελήφθη ὑπὸ φόβου καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Κύμην. Ὁ Μαζάρης ἔφερε τρόντι εἰς Σάρδεις ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα ἐκ τῶν στρατευμάτων τοῦ Κύρου· ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶρε πλέον περὶ τὴν πόλιν ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἶχε συναθροίσει ὁ Πακτῆς, ἠνάγκασε τοὺς Λυδοὺς νὰ συμμορφωθῶσι μετὰ τὰς διατάξεις τοῦ βασιλέως· κατὰ συνέπειαν τούτου οἱ Λυδοὶ μετέβαλον ἐντελῶς τὴν δίαιταν τοῦ βίου. Ἀκολουθῶς ὁ Μαζάρης ἐπεμψεν ἀπεσταλμένους εἰς τὴν Κύμην ζητῶν νὰ τῷ παραδοθῇ ὁ Πακτῆς. Ἄλλ' οἱ Κυμαῖοι συμφώνησαν μεταξύ των νὰ ἀναφέρωσι τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν θεότητα τῶν Βραγχιδῶν· διότι ὑπήρχεν ἐκεῖ μαντεῖον πρὸ πολλοῦ ἐγκατεστημένον, τὸ ὁποῖον οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς εἶχον συνήθειαν νὰ ἐρωτῶσι· κεῖται δὲ τὸ μαντεῖον τοῦτο ἐπὶ τῆς Μιλησίας γῆς, ἀνωθεν τοῦ λιμένος τοῦ Πανόρου.

158. Ἐπεμψαν λοιπὸν οἱ Κυμαῖοι εἰς τοὺς Βραγχίδας, διὰ νὰ ἐρωτήσωσι τί ἔπρεπε νὰ πράξωσι περὶ τοῦ Πακτῆου, ὅπως εὐαρεστήσωσι τοὺς θεοὺς. Τὸ δὲ μαντεῖον ἀπεκρίθη ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸν παραδώσωσιν εἰς τοὺς Πέρσας. Οἱ Κυμαῖοι ἀκούσαντες τὴν ἀπόκρισιν ταύτην ὀρμήθησαν νὰ ὑπακούσωσι· τοῦλάχιστον τοιαύτη ἦτο ἡ γνώμη τῶν περισσοτέρων· ἀλλ' ὁ Ἀριστόδικος τοῦ Ἡρακλείδου, πολίτης ἔγκριτος, ἀντέστη δυσπιστῶν πρὸς τὸν χορηγὸν ἢ νομίζων ὅτι ἐκεῖνοι οἵτινες ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον δὲν εἶπον τὴν ἀλήθειαν. Ἐπεμψαν λοιπὸν ἄλλους ἀπεσταλμένους, διὰ νὰ ἐρωτήσωσι τὸν θεόν, μεταξύ δὲ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀριστόδικος.

159. Ἄφου δὲ ἔφθασαν εἰς τὰς Βραγχίδας, ὁ Ἀριστόδικος ὤμιλησε δι' ὅλους καὶ ἠρώτησεν ὡς ἐξῆς· «Ἔ βασιλεῦ, ὁ Λυδὸς Πακτύης ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ὡς ἱκέτης, φεύγων θάνατον βίαιον, τὸν ὁποῖον θὰ τῷ ἐπέβαλλον οἱ Πέρσαι· οὗτοι δὲ τὸν ζητοῦσι καὶ διατάττουσι τοὺς Κυμαίους νὰ τὸν παραδώσωσιν. Ἡμεῖς, καίπερ φοβούμενοι τὴν δύναμιν τῶν Περσῶν, δὲν ἐτολήσαμεν νὰ παραδώσωμεν τὸν ἱκέτην πρὶν μάθωμεν σαφῶς παρὰ σοῦ τί πρέπει νὰ πράξωμεν». Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐρώτησις· τότε, ὡς καὶ τὴν πρώτην φορὰν, τὸ μαντεῖον τοῖς εἶπεν ὅτι ἐπροσε νὰ παραδώσωσι τὸν Πακτύην εἰς τοὺς Πέρσας. Ἀμέσως δὲ ὁ Ἀριστόδικος, μετὰ προηγουμένην σκέψιν, περιερχόμενος κύκλῳ τὸν ναὸν ἐδίωκεν ἀπὸ τὰς φωλαῖς τῶν τὰ μικρὰ στρουθία καὶ τὰ ἄλλα πτηνὰ, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο ἐκεῖ. Ἐνῶ δ' ἔπραττε ταῦτα λέγουσιν ὅτι ἐξηγήθη φωνὴ ἐκ τοῦ ἀδύτου ἀποτεινομένη πρὸς τὸν Ἀριστόδικον καὶ κρᾶζουσα· «Ἔ ἀσεβεῖσθε ὅλων τῶν ἀνθρώπων, τί τολμᾶς νὰ πράττης; Διώκεις τοὺς ἱκέτας ἐκ τοῦ ναοῦ μου». Τότε ὁ Ἀριστόδικος χωρὶς νὰ διστάσῃ ἀπεκρίθη· «Ἔ βασιλεῦ, ἀφου τόσον ἐνδιαφέρεσαι διὰ τοὺς ἱκέτας σου, πῶς διατάττεις τοὺς Κυμαίους νὰ παραδώσωσι τὸν ἰδικόν των;». Ἄλλ' ἡ φωνὴ ἐπανέλαβε· «Ναί, διατάττω, ἵνα ἕνεκα τῆς ἀσεβείας σας ἀπολεσθῆτε ταχέως καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ ἔρχεσθε πλέον νὰ ἐρωτᾶτε τὸ μαντεῖον διὰ τοὺς ἱκέτας τοὺς ὁποίους σᾶς ζητοῦσιν».

160. Ὅτε οἱ Κυμαῖοι ἤκουσαν παρὰ τῶν ἀπεσταλμένων τὴν ἀπόκρισιν ταύτην, δὲν ἠθέλησαν οὔτε νὰ καταστρέψωσι τὸν Πακτύην παραδίδοντες αὐτόν, οὔτε νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς κίνδυνον πολιουρκίας φυλάττοντες αὐτόν εἰς τὴν πόλιν των. Τὸν ἔστειλαν λοιπὸν εἰς τὴν Μυτιλήνην. Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπειδὴ κατόπιν ἔστειλεν ὁ Μαζάρης καὶ ἐζήτην νὰ τὸν παραδώσωσιν, ἐφάνησαν πρῦθιμοὶ νὰ πράξωσι τοῦτο, ἥρκει μόνον νὰ τοῖς ἐδίδοτο χρηματικὴ τις ἀμοιβή, τὴν ὁποίαν δὲν δύναμαι νὰ προσδιορίσω, διότι ἡ συμφωνία δὲν ἔλαβε τέλος. Οἱ Κυμαῖοι ἔμαθον ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι ἦσαν εἰς διαπραγματεύσεις καὶ ἔπεμψαν εἰς τὴν Λέσβον πλοῖον, ὅπερ μετέφερε τὸν φυγάδα εἰς τὴν Χίον. Ἐκεῖ ὅμως οἱ Χῖοι τὸν ἀπέσπασαν βιαίως ἀπὸ τὸ ἱερόν τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς καὶ τὸν ἔδωκαν εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ Ἀταρνέως· εἶναι δὲ ὁ Ἀταρνέως οὗτος πόλις τῆς Μυσίας, ἀπέναντι τῆς Λέσβου. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Πακτύης ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Περσῶν, οἵτινες τὸν ἐφύλαττον καλῶς, διὰ νὰ τὸν φέρωσι ζῶντα εἰς τὸν Κύρον. Πολὺς δὲ παρήλθε χρόνος, καὶ οὐδεὶς τῶν Χίων οὔτε διεσκόρπιζεν εἰς τὰς θυσίας τῶν θεῶν κριθὴν ἐκ τοῦ Ἀταρνέως· οὔτε ἐπρόσφερε πλοκούντια ἐκ τῶν δημητριακῶν καρπῶν τῆς πόλεως ταύτης· πᾶν δὲ ὅ,τι παρήγεν αὕτη ἀπεκλείετο ἀπὸ ὅλους τοὺς ναοὺς.

161. Καὶ οἱ μὲν Χῖοι παρέδωκαν τὸν Πακτύην. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Μαζάρης ἔστρεψε τὰ ὄπλα του κατὰ τῶν συμπολιορκησάντων τὸν Τάβαλον· ἐπώλησεν ὡς δούλους τοὺς πολίτας τῆς Πριήνης· ἐληλάτησεν ὅλην τὴν πεδιάδα τοῦ Μαιάνδρου διὰ τῶν στρατευμάτων του· τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ πρὸς τὴν Μαγνησίαν, ἔπειτα δὲ ἠσθένησε καὶ ἀπέθανε.

162. Διάδοχος τῆς στρατηγίας κατέβη ὁ Ἄρπαγος, ὅστις ἦτο καὶ αὐτὸς Μῆδος τὸ γένος. Εἰς αὐτὸν ἄλλοτε ὁ Ἀστυάγης εἶχε προσφέρει τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο συμπόσιον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου συνώμοσε, διὰ νὰ ἀναβιβάσῃ τὸν Κύρον ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, γενόμενος τέλος πάντων στρατηγὸς τοῦ Κύρου, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐκυρίευσε τὰς πόλεις δι' ἐπιχωμάτων· διότι, κλειῶν τοὺς κατοίκους εἰς τὰ τεῖχη των, τοὺς ὑπέτασσε περιτριγυρίζων αὐτοὺς μὲ ἐπιχώματα. Ἡ Φώκαια δὲ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ πόλις, τῆς ὁποίας ἐγένετο κύριος.

163. Πρῶτοι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων οἱ Φωκαεῖς ἐπεδόθησαν εἰς μακροὺς πλοῦς καὶ ἀνεκάλυψαν τὸν Ἀδρίαν, τὴν Τυρρηνίαν, τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὸν Ταρτησόν, πλέοντες οὐχὶ διὰ στρογγύλων αλοίων ἀλλὰ διὰ πεντηκοντόρων. Ὅτε ἦλθον εἰς τὸν Ταρτησόν, τοὺς ὑπέδεχθη φιλικῶς ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας ταύτης Ἀργανθώνιος, ὅστις ἔζησεν ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη καὶ καὶ ἐβασίλευσεν ὀγδοήκοντα. Τόσον δὲ ἠγάπησεν ὁ ἄνθρωπος οὗτος τοὺς Φωκαεῖς, ὥστε κατ' ἀρχὰς μὲν τοὺς παρεκίνησε νὰ ἀφήσωσι τὴν Ἰωνίαν καὶ νὰ ἐγκαταστῶσιν εἰς τὴν ἰδίαν του χώραν, εἰς οἰονδήποτε μέρος αὐτῆς ἠθέλον. Ἐπειτα βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς πείσῃ καὶ μαθὼν παρ' αὐτῶν τὰς προόδους τῆς δυνάμεως τῶν Μήδων τοῖς ἔδωκε χρήματα, διὰ νὰ κτίσωσι τεῖχη περὶ τὴν πόλιν των, καὶ τοῖς ἔδωκεν ἀφθόνως· διότι ἡ περιμετρος τοῦ τεύχους δὲν εἶναι ὀλίγων σταδίων καὶ εἶναι ὅλον ὠκοδομημένον μὲ μεγάλας καὶ καλῶς συνηρμοσμένας πέτρας.

164. Τὸ τεῖχος λοιπὸν τῶν Φωκαέων οὕτως ἐκτίσθη. Ὁ δὲ Ἄρπαγος ἔφερε τὰ στρατεύματά του κατ' αὐτῶν, τοὺς ἐπολιόρκησε καὶ τοῖς ἐπρότεινεν ὅτι ἠρκεῖτο νὰ κρημνίσωσιν ἓνα μόνον προμαχῶνα καὶ νὰ καθιερώσωσιν ἐν οἴκημα διὰ βασιλικὴν κατοικίαν. Ἄλλ' οἱ Φωκαεῖς, βδελυσσόμενοι τὴν δουλείαν, ἐζήτησαν νὰ σκεφθῶσι μίαν ἡμέραν ὀλόκληρον πρὶν ἀποκριθῶσι καὶ τὸν παρεκάλεσαν, καθ' ὃν καιρὸν θὰ συνεσκέπτοντο, νὰ μὴν ὀλίγον τι μακρὰν τῆς πόλεως. Ὁ Ἄρπαγος τοῖς εἶπεν ὅτι ἤξευρε μὲν καλῶς τί ἐσκόπευον νὰ πράξωσι, τοὺς ἄφηνεν ὅμως ἐλευθέρους νὰ σκεφθῶσι, καὶ κατὰ συνέπειαν τούτου ἀπέσυρε τὰ στρατεύματά του. Ἐν τούτοις οἱ Φωκαεῖς ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν τὰς πεντηκοντόρους των, ἔθυσαν ἐντὸς αὐτῶν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παῖδιά των, τὰ ἐπιπλά των, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄλλα ἀφι-

ρόματα τῶν ναῶν, καὶ ἐμβάντες ἔπειτα καὶ αὐτοὶ ἐπλευσαν πρὸς τὴν Χίον. Ἐλαβον λοιπὸν οἱ Πέρσαι τὴν Φώκαιαν, ἀλλὰ κενὴν κατοίκων.

165. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Χίοι δὲν ἤθελον νὰ πωλήσωσιν εἰς τοὺς Φωκαεῖς τὰς Οἰνούσας λεγομένας νήσους φοβούμενοι μήπως αἱ νῆσοι αὗται γίνωσιν ἀποβάθρα ἐμπορίου καὶ ἀποκλεισθῆ ἢ ἰδική των νήσος, οἱ Φωκαεῖς ἀπέπλευσαν ἐκεῖθεν καὶ διηθύνθησαν πρὸς τὴν Κύρνον· καθότι, εἴκοσιν ἔτη πρότερον, κατ' ἐπιταγὴν χρησμοῦ τινος, εἶχον ἰδρῦσαι ἐκεῖ πόλιν τινὰ ὀνομαζομένην Ἀλαλίαν, δὲν ἔζη δὲ πλέον τότε ὁ Ἀργανθώνιος. Πρὶν φθάσωσιν ὅμως εἰς τὴν Κύρνον διέβησαν διὰ τῆς Φωκαίας καὶ ἔσφαξαν τοὺς Πέρσας φρουρούς, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀρπαγος εἶχεν ἀφήσει, διὰ νὰ φυλάττωσι τὴν πόλιν. Ἀφοῦ δὲ ἐκόρεσαν τὴν ἐκδίκησίν των, ἀπήγγειλαν φοβερὰς κατάρας δι' ἐκείνους οἵτινες ἤθελον ἀφήσει τὸν στόλον· ἐκτὸς τούτου ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν σιδηρᾶν ῥάβδον καὶ ὤμοσαν νὰ μὴ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Φώκαιαν ἐνόσω ἢ ῥάβδος δὲν ἀναβῆ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Καὶ ὅμως, καθ' ἣν στιγμὴν ἐμελλον νὰ πλεύσωσι πρὸς τὴν Κύρνον, ὁ πόθος τῆς πατρίδος καὶ τῶν γνωστῶν μερῶν τῆς χώρας κατέλαβεν ὑπὲρ τοὺς ἡμίσεις τῶν ἀστῶν, οἵτινες παραβιάσαντες τὸν ὄρκον τῶν ἐπλευσαν ὀπίσω εἰς τὴν Φώκαιαν· ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὴν ὑπόσχεσίν των, ἄραντες τὴν ἄγκυραν ἀπὸ τὰς Οἰνούσας, ἐξῆλθον εἰς τὸ πέλαγος.

166. Φθάσαντες εἰς τὴν Κύρνον ἔζησαν ἐπὶ πέντε ἔτη ὁμοῦ μὲ τοὺς προλαβόντας ἀποίκους καὶ ἐκτίσαν ναοὺς. Ἐπειδὴ ὅμως εἰσέβαλλον καὶ ἐλεηλάτουν τὰς γειτονικὰς γαίας, οἱ Τυρρηνοὶ καὶ οἱ Καρχηδόνιοι συμφωνήσαντες ἐστράτευσαν ἐναντίον των ἔχοντες ἀνὰ ἑξήκοντα πλοῖα. Ἀλλὰ καὶ οἱ Φωκαεῖς πληρώσαντες τὰ ἰδικὰ των πλοῖα, ὄντα ἑξήκοντα, ἐξῆλθον πρὸς ἀπάντησίν των εἰς τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέλαγος. Γενομένης ναυμαχίας ἐνίκησαν οἱ Φωκαεῖς νίκην Καδμείαν· καθότι τεσσαράκοντα μὲν ἐκ τῶν πλοίων των κατεστράφησαν, τὰ δὲ ἄλλα εἴκοσιν ἐγένοντο ἄχρηστα, στρεβλωθέντων τῶν ἐμβόλων. Τούτου ἕνεκα πλεύσαντες εἰς τὴν Ἀλαλίαν, ἔλαβον τὰ τέκνα των, τὰς γυναῖκας των, πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἠδύνατο νὰ χωρέσῃ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρνον ἐπλευσαν εἰς Ῥήγιον.

167. Ἐκ τῶν ἀνθρώπων τῶν διαφυγόντων ἀπὸ τὰ καταστραφέντα πλοῖα οἱ περισσότεροὶ συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν Τυρρηνῶν καὶ τῶν Καρχηδονίων, οἵτινες τοὺς ἐξέβαλον εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τοὺς ἐλιθοβόλησαν. Μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο πᾶν ὅ,τι τῶν Ἀγυλαίων διέβαιναν ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου ἐλιθοβολήθησαν οἱ Φωκαεῖς, εἴτε πρόβατον εἴτε ὑποζύγιον εἴτε ἄνθρωπος, ἐγίνετο ἄμορφον καὶ παραλυτικόν. Ὅθεν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐπεμψαν εἰς

τοὺς Δελφούς, διὰ νὰ θεραπεύσωσι τὸ πραχθὲν ἁμάρτημα, ἡ δὲ Πυθία τοῖς ἐπέβαλε τὴν τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν ἐκπληροῦσι μέχρι σήμερον· νὰ τιμῶσι δηλαδὴ τοὺς λιθοβοληθέντας διὰ μεγάλων ἐπιταφίων θυσιῶν καὶ νὰ συστήσωσιν ἀγῶνας γυμνικούς καὶ ἱππικούς. Τοιοῦτο τὸ τέλος τῶν Φωκαέων τούτων ὅσοι δὲ κατέφρουον εἰς τὸ Ῥήγιον, δὲν ἔμειναν ἐκεῖ, ἀλλ' ἐθεμελίωσαν τὴν πόλιν τῆς Οἰνωτρίας, ἣτις σήμερον καλεῖται Ἰέλη, εἰπόντος εἰς αὐτοὺς Ποσειδωνιάτου τινὸς ὅτι ἡ Πυθία τοὺς διέταξεν οὐχὶ νὰ ἰδρῦσωσιν ἀποικίαν ἐν τῇ νήσῳ Κύρνω, ἀλλὰ νὰ συστήσωσιν ἑορτὴν πρὸς τιμὴν τοῦ ἥρωος Κύρνου. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ περὶ τῆς ἐν τῇ Ἰωνίᾳ Φωκαίας.

168. Τὰ αὐτὰ δὲ περὶ τοῦ ἔπραξαν οἱ Τῆιοι. Ὅτε ὁ Ἀρπαγος περιεκύκλωσε τὰ τεῖχη των δι' ἐπιχωμάτων, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ μετέβησαν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Θράκη, ὅπου ἐκτίσαν τὴν πόλιν Ἀβδηρα. Ὁ πρῶτος ἰδρυτὴς τῆς ἀποικίας Τιμήσιος ὁ Κλαζομένος δὲν ὠφελήθη, ἀλλὰ διωχθεὶς ἀπὸ τοὺς Θράκας τιμᾶται σήμερον ὡς ἥρωος ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς Ἀβδήροις Τηίων.

169. Οὗτοι λοιπὸν ἦσαν οἱ μόνοι τῶν Ἰόνων, οἵτινες μὴ ὑποφέροντες τὴν δουλείαν ἐγκατέλιπον τὴν πατρίδα των. Οἱ δὲ ἄλλοι Ἴωνες, πλὴν τῶν Μιλησίων, ἀντέστησαν εἰς τὸν Ἀρπαγον ὡς εἶχον ἀντιστῆ καὶ οἱ φυγόντες. Ἐκίστη πόλις ἀμυνομένη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἐφάνη μὲν γενναία, ὅλοι ὅμως ἠττήθησαν καὶ ὑπετάγησαν. Οἱ Μιλήσιοι δὲ, ὡς εἶπον προλαβόντως, συνθηκολογήσαντες μετὰ τοῦ Κύρου ἔμειναν ἥσυχοι. Τοιοῦτοτρόπως ἐδουλώθη ἡ Ἰωνία καὶ ἐκ δευτέρου. Ἀφοῦ δὲ ὁ Ἀρπαγος ὑπέταξε τοὺς ἐν τῇ ἡπείρῳ Ἴωνας, φοβηθέντες οἱ ἐν ταῖς νήσοις μὴ πάθωσι τὰ αὐτὰ παρεδόθησαν εἰς τὸν Κύρον.

170. Οἱ Ἴωνες, καίπερ δουλωθέντες, δὲν ἔπαυσαν ὅμως συνερχόμενοι εἰς τὸ Πανιώνιον· εἰς μίαν δὲ τῶν συναθροίσεων ἐκείνων, ὡς ἤκουσα, ὁ Βίας ὁ Προμηνεὺς τοῖς ἔδωκεν ἀρίστην συμβουλήν, τὴν ὁποίαν ἐὰν ἤκουον θὰ ἐγίνοντο εὐδαιμονέστατοι πάντων τῶν Ἑλλήνων. «Εἰσέλθετε ὅλοι εἰς τὰ πλοῖα» τοῖς εἶπεν, «ἄρατε τὴν ἄγκυραν, πλεύσατε εἰς τὴν Σαρδώ, κτίσατε ἐκεῖ μίαν πόλιν κοινήν δι' ὅλους καὶ γενήτε εὐτυχεῖς ἀπελευθερούμενοι τοιοῦτοτρόπως. Διότι νεμόμενοι τὴν μεγίστην τῶν νήσων θὰ διοικῆτε ὅλας τὰς ἄλλας, ἐνῶ, ἐὰν μείνητε εἰς τὴν Ἰωνίαν, δὲν βλέπω πῶς θὰ δυνηθῆτε νὰ ἀνακησῆτε ποτε τὴν ἔλευθερίαν σας». Τοιαυτὴ ἦτο ἡ συμβουλή τὴν ὁποίαν ὁ Βίας ὁ Προμηνεὺς ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἴωνας, ἀφοῦ ὑπεδουλώθησαν. Ἐκινήθη δὲ τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, πρὶν δουλωθῶσιν, ἦτο ὀλιγότερον καλῆ. Ὁ Θαλῆς οὗτος, τοῦ ὁποίου ἡ καταγωγὴ ἀνεκαθεν ἦτο ἐκ Φοινίκων, συνεβούλευσε τοὺς Ἴωνας νὰ συστήσωσιν ἐν μόνον βουλευτήριον, νὰ θέσωσιν αὐτὸ εἰς τὴν Τέω (διότι ἡ Τέως κεῖται

εις τὸ κέντρον τῆς χώρας) καὶ νὰ ἀφήσωσι τὰς ἄλλας πόλεις νὰ διοικῶνται ὡς ἂν ἦσαν δῆμοι. Τοιαῦται ἦσαν αἱ συμβουλαὶ αἰτινες ἐδόθησαν εἰς τοὺς Ἴωνας.

171. Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ἀποῦ ὑπέταξε τὴν Ἰωνίαν, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Καρῶν, τῶν Καννίων καὶ τῶν Λυκίων ἔχων ὁμοῦ τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Αἰολεῖς. Ἐκ τούτων οἱ μὲν Κᾶρες ἀφῆκαν τὰς νήσους καὶ κατόκησαν εἰς τὴν ἠπειρον· διότι ἄλλοτε, ὅτε ἦσαν ὑπήκοοι τοῦ Μίνως καὶ ἐκαλοῦντο Λέλεγες, κατόκουν τὰς νήσους καὶ δὲν ἐπλήρωνον κανένα φόρον, καθ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ πληροφρηθῶ ἀπὸ παραδόσεις παλαιότητας, ἀλλ' ὅτε ὁ Μίνως ἐλάμβανεν ἀνάγκην συνήθροισεν πληρώματα διὰ τὰ πλοῖά του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μίνως εἶχεν ὑποτάξει πολλὰς χώρας καὶ ἦτο εὐτυχῆς εἰς τὸν πόλεμον, τὸ Καρικὸν ἔθνος ἦτο κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον τὸ διασημότερον ὅλων τῶν ἐθνῶν. Αὐτὸ ἐφεῦρε τρία τιμὰ τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται οἱ Ἕλληνες· διότι οἱ Κᾶρες ἐδίδαξαν νὰ δένωσι λόφους ὑπεράνω τῆς περικεφαλαίας καὶ νὰ θέτωσιν ἐμβλήματα εἰς τὰς ἀσπίδας· αὐτοὶ ἐπίσης πρῶτοι μετεχειρίσθησαν τὰς λαβὰς διὰ τὰς ἀσπίδας, τὰς ὁποίας πρότερον ἐβάσταζον ἄνευ λαβῶν καὶ τὰς ἐκυβέρονον διὰ τελαμώνων χρεμαζόμενον περὶ τὸν τραχήλον ἢ εἰς τὸν ἀριστερὸν ὄμιον. Πολὺ δὲ μετὰ ταῦτα οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες ἐδίωξαν ἀπὸ τὰς νήσους τοὺς Κᾶρας, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἠπειρον. Καὶ οἱ μὲν Κρήτες ταῦτα λέγουσι περὶ τῶν Καρῶν, αὐτοὶ ὁμως δὲν συμφωνοῦσιν, ἀλλὰ ἀξιοῦσιν ὅτι εἶναι αὐτόχθονες ἠπειρώται καὶ λέγουσιν ὅτι πάντοτε εἶχον τὸ αὐτὸ ὄνομα ὅπερ καὶ σήμερον. Εἰς μαρτυρίαν δείκνυουσιν εἰς τὰ Μύλασσα ἀρχαῖον ναὸν τοῦ Καρίου Διός, τὸν ὁποῖον ἔχουσιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Μυσῶν καὶ τῶν Λυδῶν ἕνεκα τῆς ἀρχαίας συγγενείας των, διότι κατ' αὐτοὺς ὁ Μυσὸς καὶ ὁ Λυδὸς ἦσαν ἀδελφοὶ τοῦ Καρός. Τούτου ἕνεκα λοιπὸν οἱ ἀπόγονοι των μετέχουσι τοῦ ἱεροῦ, ἐξαιρέσει τῶν γειτόνων ἐκείνων, οἵτινες ὁμιλοῦσι μὲν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν μὲ τοὺς Κᾶρας, δὲν κατάγονται ὁμως ἀπὸ τὴν αὐτὴν γενεάν.

172. Οἱ δὲ Καννιοὶ, ὡς ἐγὼ φρονῶ, εἶναι αὐτόχθονες, λέγουσιν ὁμως οἱ ἴδιοι ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὴν Κρήτην. Καὶ ἂν μὲν ἢ γλῶσσα τῶν Καννίων πλησιάζει τὴν τῶν Καρῶν ἢ τὴν Καρῶν μὲ τὴν τῶν Καννίων δὲν ἠξεύρω ἀκριβῶς, τὰ ἦδη ὁμοῦ αὐτῶν διαφέρουσι πολὺ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῶν Καρῶν· διότι νομίζουσιν ὡς λίαν ἔντιμον νὰ συνέρχωνται, διὰ νὰ πίνωσιν, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παῖδια, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας καὶ τῆς φιλίας των. Ἀποῦ ἔκτισαν ναοὺς ξένων θεῶν, ἔπειτα μετέβαλον γνώμην καὶ ἐσκέφθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ λατρεύωσι μόνον τοὺς πατέρας θεοὺς. Ἐνδυθέντες λοιπὸν τὰ ὄπλα των καὶ πλητ-

τοντες τὸν ἀέρα διὰ τῶν δοράτων ἦλθον εἰς τὰ Καλυνδικὰ ὄρη λέγοντες ὅτι ἐδίωκον τοὺς ξένους θεοὺς.

173. Καὶ οὗτοι μὲν ταῦτα τὰ ἔθιμα τηροῦσιν, οἱ δὲ Λύκιοι κατάγονται ἀπὸ τὴν Κρήτην, ἢ καταγωγὴ των δὲ αὐτὴ εἶναι παλαιότητα, διότι ἄλλοτε οἱ βάρβαροι κατεῖχον ὅλην αὐτὴν τὴν νήσον. Ὅτε οἱ υἱοὶ τῆς Εὐρώπης, Μίνως καὶ Σαρπηδῶν, ἐφιλονεύησαν περὶ τῆς βασιλείας, ἐπειδὴ ὑπερίσχυεν ὁ Μίνως, ἐδίωξε τὸν Σαρπηδόνα καὶ τοὺς ὀπαδοὺς του, οἵτινες κατέφυγον εἰς τὴν Μιλνάδα γῆν τῆς Ἀσίας· διότι ἡ γῆ, τὴν ὁποῖαν κατοικοῦσι σήμερον οἱ Λύκιοι, ἐκαλεῖτο ἄλλοτε Μιλνάς, αἱ δὲ Μιλναὶ ἐκαλοῦντο Σόλυμοι. Ἐφ' ὅσον δὲ ἐβασίλευεν εἰς αὐτοὺς ὁ Σαρπηδῶν, ἐτήρησαν τὸ ὄνομα Τεομίαι, τὸ ὁποῖον εἶχον παλαιότερον καὶ μὲ τὸ ὁποῖον ἀκόμα μέχρι σήμερον τοὺς ὀνομάζουσιν οἱ περίοικοι. Ἀφ' ὅτου ὁμως ὁ Ἀθηναῖος Λύκος, υἱὸς τοῦ Πανδίωνος, διωχθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Αἰγέως, ἦλθε πρὸς τὸν Σαρπηδόνα, μετωνομάσθησαν ἐπὶ τέλους Λύκιοι ἀπὸ τοῦ Λύκου. Τὰ ἔθιμα αὐτῶν ἐν μέρει μὲν εἶναι Κρητικά, ἐν μέρει δὲ Καρικά· ἀλλ' ἔχουσιν ἐν ὅλῳ ἰδιαιτέρον, ὅπερ εἰς οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἀπαντᾷ· τὸ ἔθιμον τοῦτο εἶναι ὅτι λαμβάνουσι τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς καὶ οὐχὶ τὸ τοῦ πατρὸς. Ἐάν τις ἐρωτήσῃ ἄλλον ποῖος εἶναι, οὗτος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν μητέρα του καὶ ἀπαριθμεῖ ὅλην τὴν μητρικὴν γοιμμήν. Ἐάν γυνὴ πολίτις ὑπανδρευθῆ δούλον, τὰ τέκνα τῆς θεωροῦνται εὐγενῆ· ἐάν ὁμως πολίτις, ἔστω καὶ ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν, νυμφευθῆ ξένην ἢ παλλακίδα, τὰ τέκνα του θεωροῦνται ἀγενῆ.

174. Οἱ Κᾶρες λοιπὸν ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀρπάγου χωρὶς νὰ πράξωσι τι λαμπρόν. Οὐ μόνον δὲ οἱ Κᾶρες, ἀλλὰ καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν χώραν ἐκείνην Ἕλληνες ὑπετάγησαν ἄνευ ἀντιστάσεως. Μεταξὺ τούτων ἦσαν οἱ Κνίδιοι, ἀποικοὶ τῆς Λακεδαιμόνος, τῶν ὁποίων ἡ χώρα εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζει ἀκρωτήριο καλούμενον Τριόπιον, ἐξ οὗ ἀρχεται ἡ Βυβασσία. Εἶναι λοιπὸν ὅλη ἡ Κνιδία, ἐκτὸς ἐλαχίστου μέρους, περὶ ὅρουτος, καθότι ἀρκτικῶς μὲν περιορίζεται ἀπὸ τὸν Κεραμικὸν κόλπον, μεσημβρινῶς δὲ ἀπὸ τὴν θάλασσαν τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Ῥόδου· τὸ ὀλίγον δὲ ἐκείνο μέρος, ὅπερ συνέχεται μὲ τὴν ἕραν καὶ τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πλειότερον τῶν πέντε σταδίων, ἔσκαπτον οἱ Κνίδιοι καθ' ὃν καιρὸν ὁ Ἄρπαγος ὑπέασσε τὴν Ἰωνίαν, θέλοντες νὰ μεταβάλωσι τὴν χώραν των εἰς νήσον. Καὶ τῶντι, τούτου κατορθουμένων, τὰ πάντα ἠθέλον μένει ἔσῳθεν τοῦ ὀργήματος, διότι ἐκεῖ ὅπου τελιώνει ἡ Κνιδία, ἐκεῖ εἶναι καὶ ὁ ἰσθμὸς τὸν ὁποῖον ἔσκαπτον. Ἄλλ' ἐνῶ εἰργάζοντο εἰς τοῦτο πολλοὶ Κνίδιοι, ἐθραύοντο οἱ λίθοι εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ οἱ ἐργάται ἐπληγόνοντο πλειότερον τοῦ συνήθους εἰς διάφορα

μέρη τοῦ σώματος καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ὅπερ ἐθεωρήθη ὅτι προήρχετο ἀπὸ θεῖαν ὀργήν. Πέμπαντες λοιπὸν εἰς τοὺς Δελφοὺς ἠρώτων περὶ τῆς θεραπείας· ἢ δὲ Πυθία, ὡς λέγονσιν αὐτοὶ οἱ Κνίδιοι, ἀπεκρίθη διὰ τῶν ἐξῆς τριμέτρων στίχων·

«Μὴ ὀχυρώσετε τὸν ἰσθμὸν, μὴ σκάψετε αὐτόν, διότι ὁ Ζεὺς ἠδύνατο νὰ τὸν κάμῃ νῆσον, εἴν ἤθελε».

Καὶ οἱ μὲν Κνίδιοι, ἐπειδὴ ἡ Πυθία ἔδωκε τοιοῦτον χρησμόν, ἔπαυσαν νὰ ὀρύττωσι, καί, ὅτε ὁ Ἄρπαγος ἦλθε μὲ τὰ στρατεύματά του, παρεδόθησαν ἀμαχητί.

175. Ὑπεράνω δὲ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ, εἰς τὰ μεσόγεια, κατοικοῦν οἱ Πηδασεῖς. Εἰς τούτους ἢ εἰς τοὺς περιοίκους τῶν ὁσάκις ἐμελλε νὰ συμβῆ τι δυσάρεστον, μεγάλη γενειὰς ἐφύετο εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ἱερείας τῆς Ἀθηνᾶς. Τοῦτο συνέβη τρεῖς. Μόνο δὲ αὐτοὶ ἐκ τῶν Καρῶν ἀντέστησαν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸν Ἄρπαγον καὶ τῷ παρέσχον πολλὰ ἐμπόδια τειχίσαντες τὸ ὄρος ὅπερ καλεῖται Λίδη.

176. Ἐπὶ τέλους ὑπετάγησαν καὶ αὐτοί. Οἱ δὲ Λύκιοι, ὅτε ὁ Ἄρπαγος ἔφερε τὸν στρατόν του εἰς τὸ Ξάνθιον πεδίον, ἐξερχόμενοι τῆς πόλεως καὶ πολεμοῦντες ὀλίγοι πρὸς πολλούς, ἐδεικνυον θαυμασίαν γενναϊότητα, ἀλλ' ἐνίκηθησαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὴν πόλιν. Τότε συνήθρισαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν γυναῖκας, τέκνα, πλούτη, δούλους· ἔθεσαν πῦρ εἰς τὸ φρούριον ἐκεῖνο, διὰ νὰ τὸ καύσωσιν ὀλόκληρον, καί, ἀφοῦ ὤμοσαν μεταξύ τῶν φοβεροῦς ὄρκους, ἐξώρμησαν μὲ τὰ ὄπλα εἰς χεῖρας καὶ ἐφρονεῦθησαν μαχομένοι. Ἀπὸ τούτων Λυκίους δὲ οἵτινες τὴν σήμερον καλοῦνται Ξάνθιοι, πλὴν ὀγδοήκοντα οἰκογενειῶν, οἱ πλείστοροι εἶναι ἐπὶ ἡλυδες. Αὐταὶ αἱ ὀγδοήκοντα οἰκογένειαι ἔτυχε νὰ ἀποδημῶσι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς καταστροφῆς, καὶ οὕτω περιεσώθησαν. Ἐκυρίευσεν λοιπὸν τὴν Ξάνθον ὁ Ἄρπαγος καὶ ὁμοίως ὅλην σχεδὸν τὴν Καῦνον, διότι οἱ πλείστοι τῶν Καυνίων ἐμιμήθησαν τοὺς Λυκίους.

177. Ἐνῶ ὁ Ἄρπαγος ἐποίει ἀνάστατον τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ὁ Κῦρος ὑπέτασεν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς ἄνω Ἀσίας χωρὶς νὰ φεισθῆ μηδενός. Καὶ τὰς μὲν περισσοτέρας τῶν κατακτησέων του θὰ παρέλθω ἐν σιωπῇ, θὰ ἀναφέρω δὲ ἐκεῖνας μόνον ὅσαι τὸν ἠνάγκασαν εἰς μεγάλας ἐργασίας καὶ αἵτινες εἶναι αἱ μᾶλλον ἄξια διηγήσεως.

178. Ὁ Κῦρος, ἀφοῦ ὑπέταξεν ὅλα τὰ ἡπειρωτικὰ ἔθνη τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἀσσυρίων. Ὑπῆρχον δὲ εἰς τὴν Ἀσσυρίαν πολλοὶ μεγάλαι πόλεις, ἀλλ' ἢ διασημότερα, ἢ ἰσχυροτέρα, ἐκεῖνη εἰς τὴν ὁποίαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Νίνου μετεφέρθησαν τὰ βασίλεια, ἦτο ἡ Βαβυλὼν, τῆς ὁποίας ἡ περιγραφὴ εἶναι ἡ ἐξῆς. Κειμένη ἐπὶ εὐρείας πεδιάδος σχημα-

τίζει τετράγωνον τοῦ ὁποίου ἐκάστη πλευρὰ ἔχει ἑκατὸν εἰκοσιστάδια· ὅλη λοιπὸν ἢ περίμετρος αὐτῆς εἶναι τετρακόσια ὀγδοήκοντα στάδια. Τοιαυτὴ ἢ ἕκτασις τῆς Βαβυλῶνος, οὐδεμία δὲ πόλις ἐκ τῶν γνωστών εἰς ἡμᾶς εἶναι τοσοῦτον κεκοσμημένη. Πρῶτον μὲν τάφρος βαθεῖα, πλατεῖα καὶ πλήρης ὕδατος ῥέοντος περικυκλοῖ αὐτήν· ἔπειτα ὑψοῦται τείχος, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν πλάτος εἶναι πενήκοντα πήχεων βασιλικῶν, τὸ δὲ ὕψος διακοσίων· εἶναι δὲ ὁ βασιλικὸς πήχυς μεγαλύτερος τοῦ συνήθους κατὰ τρεῖς δακτύλους.

179. Πρέπει δὲ πρὸς τούτοις νὰ εἶπω τοῦ ἐρησιέμευσε τὸ χῶμα τῆς τάφρου καὶ πῶς ἐκτίσθη τὸ τείχος. Ἐνῶ ἔσκαπτον τὴν τάφρον, συγχρόνως κατεσκευάζον πλίνθους ἐκ τῶν χωμάτων τὰ ἐποῖα ἐξήγον, καὶ ἅμα ἐσωρευέτο ἀρκετὴ ποσότης τοιούτων πλίνθων ἔφηνον αὐτοὺς εἰς καμίνας, καὶ ἔπειτα, μεταχειριζόμενοι ἀντὶ πηλοῦ θερίην ἄσφαλτον, ἐστοίβαζον τριάκοντα σειρὰς πλίνθων καὶ μίαν σειρὰν καλάμων πλεκτών. Καὶ τοιουτοτρόπως πρῶτον μὲν ἐκτίσαν τὰ χεῖλη τῆς τάφρου, ἔπειτα δὲ τὸ τείχος μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἐπὶ τοῦ τείχους δὲ ἔκτισαν μονόπατα οἰκήματα ἀντικυρῶντα πρὸς ἄλληλα, καὶ μεταξὺ τῶν οἰκημάτων ἄφρασαν διάστημα τι, διὰ νὰ δύναται νὰ στρέφεται τέθριππον ἄρμα.

Ἐκατὸν πύλαι κατεσκευάσθησαν περὶ τὸ τείχος, ὅλαι χάλκιναι, μὲ παραστάτας καὶ ὑπέρθυρα ὁμοίως ἐκ χαλκοῦ. Ὑπάρχει δὲ ἄλλη τις πόλις ἀπέχουσα ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα ὀκτὼ ἡμερῶν ὁδόν, ἣτις καλεῖται Ἴς καὶ ὅπου ῥέει μικρὸς ποταμὸς, Ἴς καὶ αὐτὸς καλούμενος καὶ χυνόμενος εἰς τὸ μέγα ῥεῦμα τοῦ Εὐφράτου. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ἴς ποταμὸς ὁμοῦ μὲ τὸ ὕδωρ ἀναδίδει πολλοὺς θρόμβους ἀσφάλτου, καὶ ἐκεῖθεν μετεκομίσθη ἡ ἄσφαλτος εἰς τὸ τείχος τῆς Βαβυλῶνος.

180. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν περιετειχίσθη ἡ Βαβυλὼν· ἡ πόλις εἶναι εἰς δύο μέρη διηρημένη καὶ διὰ μέσον αὐτῶν ῥέει ὁ Εὐφράτης. Ὁ ποταμὸς οὗτος καταβαίνει ἀπὸ τὴν Ἀρμενίαν, εἶναι μέγας, βαθὺς καὶ ὀρηκτικός, καὶ χύνεται εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ὁ ἐξωτερικὸς λοιπὸν τοῖχος τέμνεται τοιουτοτρόπως εἰς δύο βραχίονας, οἵτινες ἐκτείνονται μέχρι τοῦ ποταμοῦ· ἐκεῖ δὲ γίνονται ἐπικαμπαὶ καὶ ἔπειτα ἐκ πλίνθων ὀπτῶν ἐκτείνεται εἰς ἑκατέρωθεν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τῆς μίας ἄκρας εἰς τὴν ἄλλην. Αὐτὴ ἢ πόλις, πλήρης οἰκῶν τριωρόφων καὶ τετρωρόφων, κατατέμνεται ὑπὸ ὁδῶν εὐθείων, τῶν μὲν ἐγκαρσίων, τῶν δὲ ληγουσῶν εἰς τὸν ποταμόν. Ὅλαι αἱ ὁδοὶ συναντῶσι τὸ ἐσωτερικὸν τείχος καὶ εἰς τὴν ἄκρην ἐκάστης ὑπάρχει μικρὰ πύλη· ὥστε ὅσαι πύλαι εἶναι, τόσαι καὶ αἱ ὁδοί. Ἦσαν δὲ καὶ αὐταὶ χάλκιναι καὶ ἠνοίγοντο ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ.

181. Τὸ ἐξωτερικὸν τείχος εἶναι ὁ θῶραξ τῆς πόλεως· ὁ ἐσω-

τερικὸς τοῖχος, μόλις ἀδυνατώτερος, εἶναι στενωτέρως. Εἰς τὸ μέσον δὲ ἑκατέρου μέρους τῆς πόλεως ἦσαν ἐκτισμένα, καὶ εἰς τὸ ἄλλο ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως, εὐρύχωρον καὶ στερεόν, καὶ εἰς τὸ ἄλλο ὁ χαλκόπυλος ναὸς τοῦ Βήλου Διός, ὅστις ἐσφίξετο μέχρι τῶν ἡμερῶν μου ἔχων σχῆμα τετράγωνον καὶ ἐκάστην πλευρὰν δύο σταδίων. Εἰς τὸ μέσον ὑψοῦται πύργος στερεός, ἔχων μῆκος καὶ πλάτος ἐνὸς σταδίου· ἄνωθεν αὐτοῦ ὑπάρχει ἄλλος, καὶ ἄλλος πάλιν ὑπεράνω αὐτοῦ, καὶ οὕτω μέχρις ὀκτώ. Ὀψιοειδῆς κλίμαξ φέρει ἐξωτερικῶς ἀπὸ πύργου εἰς πύργον. Κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀναβάσεως ὑπάρχουσι σταθμὸς καὶ καθίσματα, ὅπου ἀναπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες· ἄνωθεν δὲ τοῦ τελευταίου πύργου εἶναι μέγας ναός, καὶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ μεγάλη κλίνη καλῶς ἐστρωμένη καὶ πλησίον αὐτῆς χρυσοῦν τράπεζα. Δὲν βλέπει τις ἐκεῖ κανὲν ἄγαλμα οὔτε διανυκτερεύει ἄνθρωπος, ἐκτὸς μιᾶς γυναικὸς Ἰθαγενοῦς τὴν ὁποίαν μεταξὺ ὄλων ἐκλέγει ὁ θεός, ὡς λέγουσιν οἱ ἱερεῖς αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, οἱ Χαλδαῖοι.

182. Οἱ αὐτοὶ ἱερεῖς λέγουσιν ἄσαύτως, δὲν μοι φαίνονται ὅμως ἄξιοι πίστεως, ὅτι ὁ θεὸς συγχάζει εἰς τὸν ναὸν καὶ ἀναπαύεται ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν καὶ εἰς τὰς Θήβας τῆς Αἰγύπτου, ὡς λέγουσιν οἱ Αἰγύπτιοι. Διότι καὶ ἐκεῖ ἐπίσης κοιμάται γυνὴ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θηβαίως Διός, καὶ βεβαιοῦσιν ὅτι οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη τῶν γυναικῶν τούτων ἔχουσι σχέσιν μὲ ἄνδρας. Ὅμοίως καὶ εἰς τὰ Πάταρα τῆς Λυκίας ἡ ἱερεία τοῦ θεοῦ, ὅταν οὗτος εἶναι παρών (διότι τὸ χρηστήριον δὲν εἶναι παντοτινόν), διανυκτερεύει ἐντὸς τοῦ ναοῦ.

183. Κάτωθεν τοῦ ναοῦ τούτου τῆς Βαβυλῶνος εὐρίσκεται ἄλλος ναὸς περιέχων μέγα χρυσοῦν ἄγαλμα τοῦ Διὸς καθήμενον καὶ πλησίον μεγάλην τράπεζαν χρυσοῦν τοῦ ἀγάλματος δὲ τούτου ὁ θρόνος καὶ αἱ βαθμίδες εἶναι ἐκ χρυσοῦ, λέγουσι δὲ οἱ Χαλδαῖοι ὅτι ὅλα αὐτὰ ἔχουσι βάρους ὀκτακοσίων ταλάντων. Ἐξωθεν τοῦ ναοῦ ὁ βωμὸς εἶναι χρυσοῦς, καὶ ἐπὶ ἄλλου βωμοῦ πλατυτέρου θυσιάζουσι θύματα τέλεια, διότι ἐπὶ τοῦ πρώτου δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ θυσιάζωσιν εἰμὴ μόνον γαλαθινά. Ἐπὶ τοῦ μεγάλου βωμοῦ οἱ Χαλδαῖοι καίουσι κατ' ἔτος χιλίων ταλάντων θυμίαμα καθαρὸν, ὅταν τελῶσι τὴν εορτὴν τοῦ θεοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κύρου ἦτο ἀκόμη εἰς τὸ τέμενος τούτου ἄγαλμα δώδεκα πήχεων, χρυσοῦν, στερεόν· ἐγὼ δὲν τὸ εἶδον, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω ὅ,τι ἦκουσα ἀπὸ τῶν Χαλδαίων. Αὐτὸ τὸ ἄγαλμα ἐσκέφθη νὰ ἀρπάσῃ ὁ υἱὸς τοῦ Ὑστάσπου Δαρειοῦ, καὶ δὲν ἐτόλμησεν· ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ξέρξης τὸ ἔλαβε καὶ ἐφόνησε τὸν ἱερέα ὅστις τῷ ἀπηγόρευε νὰ τὸ μετακινήσῃ. Ταῦτα ἦσαν τὰ κοσμήματα τοῦ ναοῦ τούτου, ὅστις ἐκτὸς αὐτῶν εἶχε πάμπολλα ἄλλα ἰδιωτικὰ ἀφιερῶματα.

184. Ἡ Βαβυλὼν ἔσχε πολλοὺς βασιλεῖς, θέλω δὲ ἀναφέρει εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀσσυρίων¹ ἐκείνους οἵτινες ἐκαλλώπισαν τὰ τείχη καὶ τοὺς ναοὺς, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ δύο γυναῖκας. Ἡ πρώτη ἦτις ἐβασίλευσε προηγῆθη τῆς δευτέρας κατὰ πέντε γενεάς· καὶ ὠνομάζετο Σεμίραμις· αὐτὴ ὑψωσεν ἀναχώματα εἰς τὴν πεδιάδα, ἅτινα εἶναι ἀξιοθέατα, διότι πρότερον ὁ ποταμὸς ἔρρεεν ἀνὰ τὸ πεδῖον ὡς θάλασσα.

185. Ἡ δευτέρα ἦτις ἐγένετο ἔπειτα βασίλισσα ὠνομάζετο Νίτωκρις. Πεπρωσμένη μὲ φρόνησιν ἀνωτέραν τῆς προκατόχου τῆς ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀφῆκε μνημεῖα τὰ ὁποῖα θὰ περιγράψω ἀμέσως, ἀφ' ἑτέρου δὲ βλέπουσα τοὺς Μήδους μεγαλυνομένους καὶ μὴ ἡσυχάζοντας, ἀλλὰ κυριεύοντας πόλεις μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ Νίνος, ἔλαβε κατ' αὐτῶν ὅλα τὰ δυνατὰ ἀμυντικὰ μέτρα. Πρῶτον μὲν τὸν Εὐφράτην, ὅστις πρότερον ἔρρεε κατ' εὐθείαν καὶ διήρχετο διὰ μέσου τῆς πόλεως, ὀρύξασα διώρυγα ἄνωθεν, τοσοῦτον σκολιὸν κατέστησεν, ὥστε ῥέων φθάνει τρις εἰς κόμην τινὰ τῆς Ἀσσυρίας. Τὸ ὄνομα δὲ τῆς κόμης, εἰς τὴν ὁποίαν ἔρχεται ὁ Εὐφράτης, εἶναι Ἀρδέρικα. Καὶ σήμερον ὅσοι ἔρχονται εἰς τὴν Βαβυλῶνα διὰ τοῦ Εὐφράτου προσεγγίζουσι τρις εἰς τὴν κόμην ταύτην καὶ ἐπὶ τρεῖς ἄλληπαλλήλους ἡμέρας. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως ἐποίησεν· ἔπειτα δὲ κατεκείσασεν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ἀναχώματα ἀξιοθαύμαστα διὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ μέγεθός των. Πολὺ δὲ ἀνωτέρω τῆς πόλεως καὶ εἰς μίκαν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, σκάψασα τὸ ἔδαφος μέχρι τῶν ὑπογαιῶν ὑδάτων, ἐσχημάτισε δεξαμενὴν διὰ τὰ στάσιμα ὕδατα δοῦσα εἰς αὐτὴν περιφέρειαν τετρακοσίων εἰκοσι σταδίων. Τὰ ἐξαγόμενα χρώματα ἐρρίπτοντο εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, καὶ, ὅτε ἐτελείωσε τὸ ἔργον, ἔφερε πέτρας καὶ ἔκτισε περίξ κρητῖδα. Ἐκαμε δὲ τὰ δύο ταῦτα ἡ Νίτωκρις, τὸν ποταμὸν σκολιὸν καὶ τὸ ὄρυγμα ἐλώδες, ἵνα τὸ ρεῦμα τοῦ Εὐφράτου καθίσταται βραδύτερον διὰ τῶν πολλῶν περιστροφῶν καὶ διὰ τὰ μὴ φθάνωσι κατ' εὐθείαν γραμμὴν εἰς τὴν Βαβυλῶνα οἱ ταξιδεύοντες· ἐπὶ τέλος δὲ νὰ ἀναγκάζωνται οὗτοι νὰ ἀκολουθῶσι τὴν μεγάλην καμπὴν τῆς λίμνης. Ἡ θέσις δὲ τὴν ὁποίαν ἐξελέξατο εἶναι ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας οἱ Μῆδοι ἠδύναντο εὐκόλως, λαμβάνοντες πλαγίαν ὁδόν, νὰ ἔρχονται καὶ μανθάνωσι τὰς ὑποθέσεις τῆς συγκοινωνοῦντες μὲ τοὺς Ἀσσυρίους.

186. Μὲ τοιαῦτα ὀχυρώματα σκαφέντα ἐν τῷ ἐδάφει περιέβαλεν ἑαυτήν, ἐκτὸς δὲ τούτων ἔπραξε καὶ τὸ ἑξῆς· ἐπειδὴ ἡ πόλις εἶχε δύο μέρη κερχωρισμένα ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, ἐπὶ τῶν πρώτων

1. Βιβλίον ἀπολεσθέν, ὅπου περιεγράφετο ἡ ἅλωσις τῆς Νίνου ἢ ἐν τῷ κεφ. 106 σημειωθεῖσα.

βασιλέων, εἴν τις ἤθελε νὰ διαβῆ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο, ἔπρεπε νὰ λάβῃ λέμβον, καὶ καθ' ὅσον δύναμαι νὰ κρίνω, τοῦτο θὰ ἦτο λίαν ὀχληρόν. Ἡ Νίτωκρῖς λοιπὸν προέβλεψε καὶ τοῦτο, διότι, ἐνῶ διὰ τὰ ὕδατα τοῦ ἔλους ὤρυττε δεξαμενὴν, ἐσκέπτετο νὰ ὠφελῆθῃ καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας, διὰ νὰ ἀφήσῃ ἔτερον μνημεῖον. Ὅθεν διέταξε καὶ ἔκοψαν μεγάλας πέτρας ἅμια δ' αἱ πέτραι ἠτοιμάσθησαν καὶ ἡ δεξαμενὴ ἐσκάφη, ἔστρεψεν εἰς τὴν δεξαμενὴν ταύτην τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ, καὶ τοιοιτοτρόπως αὐτὴ μὲν ἐγένετο, τὸ δὲ ἀρχαῖον ῥεῦμα ἐξηράνθη. Τότε ἀφ' ἐνὸς μὲν ἔκτισε διὰ πλίνθων ὀπτῶν, ὅπως ἦτο καὶ τὸ ἐξωτερικὸν τεῖχος, τὰ χεῖλη τοῦ ποταμοῦ ἔφ' ὅσον διάστημα ἐκτείνεται ἡ πόλις, καὶ ἦσαν αἱ καταβάσεις αἱ φέρουσαι διὰ τῶν πυλίδων εἰς τὸν ποταμόν· ἀφ' ἑτέρου δέ, πρὸς τὸ κέντρον τῶν δύο μερῶν, με πέτρας τὰς ὁποίας διέταξε νὰ κόψωσιν, ἔκτισε γέφυραν, δένουσα τὰς πέτρας με σίδηρον καὶ μόλυβδον. Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἡμέραν ἤπλωναν ἐπὶ τῆς γεφύρας ξύλα τετράγωνα καὶ διέβηον οἱ Βαβυλώνιοι· κατὰ δὲ τὴν νύκτα τὰ ἀφήρουν, διὰ νὰ μὴ περιφέρονται οἱ κάτοικοι εἰς τὸ σκότος καὶ κλέπτωσιν ἀλλήλους. Ἀφοῦ δὲ ἡ ὀρυχθεῖσα δεξαμενὴ ἐγένετο λίμνη ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσαν τὰ διάφορα μέρη τῆς γεφύρας, ἡ Νίτωκρῖς ἐξέβαλε τὸν Εὐφράτην ἀπὸ τὴν λίμνην καὶ τὸν ἔφερε πάλιν εἰς τὸ πρῶτον ῥεῦμα. Τοιοιτοτρόπως ἡ λεκάνη, γενομένη λίμνη, ἐφάνη κατάλληλος πρὸς τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἦτο προωρισμένη, καὶ ἡ γέφυρα κατεσκευάσθη πρὸς χρῆσιν τῶν πολιτῶν.

187. Αὐτὴ ἡ ἰδία βασίλισσα ἐπενόησε τὴν ἐξῆς ἀπάτην· ἄνωθεν τῆς μᾶλλον συγκαζομένης πύλης τοῦ τεῖχους κατεσκεύασε τὸν ἴδιον αὐτῆς τάφον, ὑψηλὸν καὶ ἐλκύνοντα τὰ βλέμματα πλείοτερον ἢ ἡ πύλη. Ἐνεκόλαψε δὲ εἰς τὸν τάφον τοῦτον γραμμὰτα λέγοντα· «Ἐάν τις ἐξ ἐκείνων οἴτινες θὰ βασιλεύσωσι μετ' ἐμὲ εἰς τὴν Βαβυλῶνα λάβῃ ἀνάγκην χρημάτων, ἄς ἀνοίξῃ τὸν τάφον τοῦτον καὶ ἄς λάβῃ ὅσα θέλει. Ἄλλ' ἐκτὸς ἀνάγκης κατεπινοήσῃς αὐτὸς μὴ τὸν ἀνοίξῃ, διότι δὲν θὰ ὠφελῆθῃ». Ἐμεινε δὲ ὁ τάφος ἄθικτος μέχρις οὗ ἀνέβῃ εἰς τὸν θρόνον ὁ Δαρεῖος ὅστις ἐνόμισεν ὀδυνηρὸν νὰ ἀφήνῃ μίαν πύλην ἀχρηστον, ἐνῶ μάλιστα ὑπῆρχον ἐκεῖ χρήματα τὰ ὁποῖα τῷ ἐφώναζον νὰ τὰ λάβῃ καὶ νὰ μὴ τὰ λάβῃ. Τῶντι δὲν μετεχειρίζοντο πλέον τὴν πύλην ἐκείνην, διότι ἄνωθεν τῶν διαβαινόντων ἔκειτο νεκρὸν σῶμα. Ἦνοιξε λοιπὸν τὸν τάφον, ἀλλ' ἀντὶ θησαυρῶν εἶδε μόνον τὸ πτώμα καὶ γραμμὰτα λέγοντα τὰ ἐξῆς· «Ἐάν δὲν ἦσο ἄπλητος καὶ αἰσχροκερδής, δὲν θὰ ἠνοιγες τὰς θήκας τῶν νεκρῶν». Καὶ αὕτη μὲν ἡ βασίλισσα τοιαύτη τις λέγουσιν ὅτι ἐγένετο.

188. Ὁ δὲ Κῦρος ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς γυναικὸς ταύτης, ὅστις εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του Λαβυνήτου καὶ τὴν

βασιλείαν τῶν Ἀσσυρίων. Ἐξεστράτευσε λοιπὸν ὁ μέγας βασιλεὺς ἔχων μετ' ἑαυτοῦ ἀρκετὴν προμήθειαν τροφίμων καὶ ποιμνίων τοῦ τόπου του· ἐκτὸς δὲ τούτων εἶχε καὶ ὕδωρ τοῦ Χοάσπου ποταμοῦ, ὅστις ῥεεῖ παρὰ τὰ Σούσα, διότι μόνον τὸ ὕδωρ τούτου τοῦ ποταμοῦ, καὶ οὐχὶ ἄλλον, πίνει ὁ βασιλεὺς· τὸ βράζουσι, καί, ὅπου μεταβαίνει ὁ βασιλεὺς, τὸ μεταφέρουσιν ἐντὸς ἀγγείων ἀργυρῶν, τὰ ὁποῖα θέτουσιν ἐπὶ ἀμαξῶν τετρατρόχων συρομένων ὑπὸ ἡμιόνων.

189. Πορευόμενος ὁ Κῦρος ἐναντίον τῆς Βαβυλῶνος ἔφθασεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Γύνδου, τοῦ ὁποίου αἱ μὲν πηγαὶ εἶναι εἰς τὰ Ματιανὰ ὄρη, αὐτὸς δὲ ῥεεῖ διὰ τῶν Δαρδανῶν καὶ χύνεται εἰς τὸν Τίγρητα, ὅστις καὶ αὐτὸς ῥεεῖ παρὰ τὴν πόλιν Ὀπιν καὶ χύνεται εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ἐνῶ δὲ ὁ Κῦρος ἐπειράτο νὰ διαπεράσῃ τὸν Γύνδον, ὅστις εἶναι νασιπόρος, εἰς τὸν ἱερῶν λευκῶν ἵππων, παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς ἀγερωχίας του, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἤρχισε νὰ κολυμβᾷ, ἀλλὰ τὸ ῥεῦμα περιδινῆσαν αὐτὸν τὸν ἐβύθισε καὶ τὸν παρέσυρε. Τότε ὁ Κῦρος ὀργισθεὶς διὰ τὴν αὐθάδειαν τοῦ ποταμοῦ τὸν ἠπειλήσεν ὅτι τόσον ἀσθενῆ ἤθελε τὸν καταστήσει, ὥστε εἰς τὸ ἐξῆς καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες νὰ τὸν διαβαίνωσιν εὐκόλως χωρὶς νὰ βρέχωσι τὰ γόνατα. Μετὰ τὴν ἀπειλὴν ταύτην, παραιτηθεὶς νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Βαβυλῶνος, διήρσε τὸν στρατὸν εἰς δύο· ἀφοῦ δὲ τὸν διήρσε, ἐχάραζεν ἐπὶ ἐκατέρωσιν τῶν ὀχθῶν τοῦ Γύνδου ἑκατὸν ὀδομήκοντα διώρυγας πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἔπειτα ἐτοποθέτησε τὰ στρατεύματα καὶ τὰ διέταξε νὰ σκάψωσι. Χάρις εἰς τὴν πολυχειρίαν ἐτελείωσε μὲν τὸ ἔργον, ἀλλὰ κατηγαλώθη πρὸς τοῦτο ὅλον τὸ θέρος.

190. Ἀφοῦ δὲ ὁ Κῦρος ἐτιμώρησε τὸν Γύνδον διατρέσας αὐτὸν εἰς τριακοσίας ἐξήκοντα διώρυγας, ἀνεχώρησε πάλιν διὰ τὴν Βαβυλῶνα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ δευτέρου ἔαρος. Οἱ Ἀσσύριοι ἐξῆλθον ἐνοπλοὶ καὶ περιέμενον αὐτὸν· πλησίον δὲ τῆς πόλεως ἤλθον εἰς χεῖρας, ἀπόλεσαν τὴν μάχην καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὰ τεῖχη των. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πολλοῦ ἔβλεπον ὅτι ὁ Κῦρος δὲν ἠσύχαζεν, ἀλλ' ἐπετίθετο ἀδιακρίτως καθ' ὅλων τῶν ἐθνῶν, εἶχον προμηθευθῆ τροφὰς διὰ πολλὰ ἔτη καὶ σχεδὸν δὲν τοὺς ἔμειλεν, εἴν ἐπολιορκοῦντο. Ἐν τούτοις ὁ Κῦρος εὐρίσκειτο εἰς ἀμηχανίαν, διότι ὁ χρόνος παρήρχετο καὶ αἱ ὑποθέσεις του δὲν προώδευον.

191. Εἴτε λοιπὸν ἄλλος τις τὸν ἐσυμβούλευσεν ἀμηχανοῦντα εἴτε ἀφ' ἑαυτοῦ ἐσκέφθη περὶ τοῦ πρακτέου, ἰδοὺ τί ἀπεράσισε. Τοποθετήσας τὰς περισσώτερας δυνάμεις του εἰς τὸ μέρος ὅπου τὰ ὕδατα εἰσῆρχοντο εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἄλλας δυνάμεις εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξῆρχοντο, παρήγγειλεν εἰς τὰ δύο ταῦτα στρατιωτικὰ σώματα νὰ εἰσορμήσωσιν εἰς τὴν πόλιν καθ' ἣν σι-

γῆν ἴδωσι τὸν ποταμὸν διαβατόν. Ἀφοῦ ἔλαβε τὰ μέτρα ταῦτα καὶ ἔδωκεν αὐτὰς τὰς διαταγὰς, ἔμακρύνθη μὲ τὸ ἄχρηστον μέρος τοῦ στρατεύματός του¹, καὶ ὀπισθοχωρήσας μέχρι τῆς λίμνης ἔπραξεν ὅ,τι εἶχε πράξει ἡ Νίτωκρῖς, ἀλλὰ πρὸς ἐναντίον σκοπόν. Εἰσαγαγὼν διὰ διώρυχος τὸν ποταμὸν εἰς τὴν λίμνην, ἣτις ἦτο ἔλος, κατέστησε τὴν ἀρχαίαν κοίτην αὐτοῦ διαβατὴν καθὸ μεταστραφέντος τοῦ ποταμοῦ Ἰδόντες δὲ οἱ παρὰ τοῦ Κύρου τεταγμένοι ἐπὶ τούτῳ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου ὅτι ὁ ποταμὸς κατέβη τοσοῦτον, ὥστε τὸ ὕδωρ νὰ φθάνη μόνον μέχρι τοῦ μηροῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὠφελήθησαν ἐκ τούτου καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Βαβυλώνα. Καί, ἐὰν μὲν οἱ κάτοικοι ὑπώπτενον ἢ ἐμάνθανον τί ἔπραττον ὁ Κύρος, δὲν ἠθέλον ἀφήσει τοὺς ἐχθροὺς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ θὰ τοὺς διέφθειρον κάκιστα· διότι κλείοντες τὰς πύλας τὰς ἀγούσας εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἀναβαίνοντες εἰς τὰ παρὰ τὰ χεῖλη τοῦ ποταμοῦ τείχη θὰ περιέκλειον αὐτοὺς ὡς ἐντὸς κλωβοῦ· τώρα ὅμως κατέλαβον οἱ Πέρσαι τοὺς Βαβυλωνίους ἀπροσδοκῆτως. Ἡ δὲ πόλις εἶναι τόσον μεγάλη ὥστε, κατὰ τὴν διήγησιν αὐτῶν τούτων τῶν Βαβυλωνίων, οἱ μὲν εἰς τὰ ἄκρα εἶχον ἤδη περικυκλωθῆ, οἱ δὲ εἰς τὸ κέντρον κατοικοῦντες δὲν ἤξευρον ἀκόμη τίποτε. Ἦτο ἡμέρα ἑορτῆς· οἱ μὲν ἐχόρευον, οἱ δὲ διεσκεδάζον, καὶ δὲν διέκοψαν τὰς διασκεδάσεις των εἰμὴ ὅτε ἔμαθον τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἡ μὲν Βαβυλὼν οὕτω τότε πρῶτον ἐκκυοιεύθη.

192. Τὴν δύναμιν δὲ τῶν Βαβυλωνίων καὶ διὰ πολλῶν μὲν ἄλλων δύναιμι νὰ καταδείξω, πρὸς τοῦτοίς δὲ καὶ διὰ τοῦ ἀκολούθου. Διὰ τὴν τροφοδοτήσιν ἦν οἱ ὑπήκοοι, ἐκτὸς τοῦ φόρου, παρέχουσιν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα καὶ εἰς τὸν στρατὸν του, ὅλη ἡ χώρα τὴν ὁποίαν κυβερνᾷ εἶναι διηρημένη εἰς ἀριθμὸν τινα διαμερισμάτων. Ἐπειδὴ τὸ ἔτος ἔχει δώδεκα μῆνας, ἡ Βαβυλωνία παρέχει τροφὰς τεσσάρων μηνῶν καὶ ἡ λοιπὴ Ἀσία τὰς τῶν ὀκτῶ ἄλλων μηνῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἀσσυρία παράγει τὸ τρίτον ἐκείνου τὸ ὅποιον παράγει ὅλη ἡ Ἀσία, καὶ ἡ διοικήσις τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσαι καλοῦσι σατραπείαν, εἶναι ἡ ἀξιολογωτέρα ὄλων. Εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρταβάζου Τριτανταίμη, ὅστις εἶχε διορισθῆ ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν σατραπείαν ταύτην, ἐλάμβανε καθ' ἡμέραν ἀράβην πλήρη ἀργυρίου. Εἶναι δὲ ἡ ἀράβη μέτρον περὶ τὸν χωρὸν τρεῖς χοίνικας πλείοτερον τοῦ ἀττικοῦ μεδίμνου. Εἶγε πρὸς τοῦτοίς ἵππους ἰδίους, ἐκτὸς τῶν πολεμικῶν· εἰς τὰ ἵπποφόρβιά του ἦσαν ὀκακόσιοι ἵπποι ἀναβαίνοντες τὰς θηλείας, αἱ δὲ ἀναβαίνόμεναι ἦσαν δεκαεὶς χιλιάδες, εἰς ἄρην πρὸς εἴκοσι θηλείας. Τέλος ἔτρεφε τῶσους κύνες Ἰνδικούς, ὥστε τέσσαρες μεγάλα κῶμαι τῆς πεδιάδος

1) Δούλους, εὐνούχους, καπήλους κλπ.

ἦσαν ἀπληλαγμένα παντὸς ἄλλου φόρου διαταχθεῖσαι νὰ δίδωσι τὴν τροφήν τῶν κυνῶν τούτων. Ταῦτα ἦσαν τὰ ὠφελήματα ἐκείνου ὅστις εἶχε τὴν διοίκησιν τῆς Βαβυλώνας.

193. Εἰς τὴν Ἀσσυρίαν ὀλιγίστη πίπτει βροχὴ καὶ αὕτη ἀρκεῖ διὰ νὰ θρέψῃ τὴν ῥίζαν τοῦ σίτου· ἔπειτα ὅμως ποτίζουσι τὸ φυτὸν μὲ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ καὶ ὁ στάχυς δυναμοῦται καὶ σχηματίζεται. Τὸ πότισμα γίνεται διὰ χειρῶν ἢ διὰ μηχανῶν, καὶ οὐχὶ ὡς εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ὁ Νεῖλος ἐκχειλίζει καὶ ἡ Αἴγυπτος κατατέμνεται ἀπὸ διώρυχας τῶν ὁποίων ἡ μεγαλύτερα ἐστραμμένη πρὸς τὸ νοτιοδυτικόν, ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου εἰς τὸν Τίγρητα, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη ἡ Νίνος, εἶναι πλωτή. Ἐξ ὄλων δὲ τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας γνωρίζομεν, αὕτη εἶναι ἡ μᾶλλον εὐφορὸς εἰς δημοτριακοὺς καρπούς. Οὐδεὶς ἐπειράθη νὰ φυτεύσῃ εἰς αὐτὴν ἄλλα δένδρα οὔτε ἐλαιάν. Ἀλλὰ τόσον εὐφορὸς εἶναι εἰς δημοτριακοὺς καρπούς, ὥστε συνήθως τὸ ἐν δίδει ἕως διακόσια, ἐὰν δὲ τύχῃ ἢ συγκομιδὴ πλουσία, ἐκφέρει ἕως τριακόσια. Τὰ φύλλα τοῦ σίτου καὶ τῆς κριθῆς ἔχουσι τεσσάρων δακτύλων πλάτους, ἐκ δὲ τῆς κέγχρου καὶ τοῦ σπῆματός του μέγα δένδρον γίνεται, ὥστε, μολονότι τὸ ἤξειρω, ὅμως δὲν τὸ ἀναφέρω, πεπεισμένος ὅτι ὅσοι δὲν εἶδον τὴν Βαβυλωνίαν χώραν θὰ νομίσωσιν ἀπίστευτα καὶ ὅσα εἶπα περὶ τῶν δημοτριακῶν καρπῶν. Οἱ κάτοικοι δὲν μεταχειρίζονται ἐλαιόλαδον, ἀλλὰ σησαμόλαδον. Εἰς ὅλην τὴν πεδιάδα εἶναι φυτρωμένοι φοίνικες, οἱ περισσώτεροι καρποφόροι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κάμνουσι τροφὰς, οἶνον καὶ μέλι. Καλλιεργοῦσι δὲ τοὺς φοίνικας τούτους ἀπαρallάκτως ὡς οἱ Ἕλληνες καλλιεργοῦσι τὰς συκῆας· εἰς τοὺς βυλανεφόρους δὲ περιδένουσι τὸν καρπὸν ἐκείνων τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες καλοῦσιν ἄρρενας φοίνικας, διὰ νὰ εἰσχωρήσῃ ὁ σκνῖψ εἰς τὴν βάλανον, νὰ τὴν ὀριμάσῃ καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφήσῃ νὰ πέσῃ, διότι οἱ ἄρρενες ἔχουσι ἐντὸς τοῦ καρποῦ των σκνίπας, ὡς τὰ ἄγρια σύκα.

194. Ἀλλὰ μετὰ τὴν πόλιν τὸ μᾶλλον κατ' ἐμὲ θαυμαστὸν τῆς χώρας εἶναι τὸ ἔξις. Οἱ Βαβυλώνιοι δὲν ἔχουσι ἄλλα πλοιάρια εἰμὴ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καταβαίνουσι τὸν ποταμὸν μέχρι τῆς πόλεως· εἶναι δὲ στοργγύλα καὶ ὅλα δερμάτινα, διότι, ἀφοῦ κόψωσιν ἰτέας εἰς τὰ Ἀρμένια ὄρη, τὰ ὁποῖα εἶναι ἄνω τῆς Ἀσσυρίας, καὶ κατασκευάσωσι τὰ πλευρὰ τοῦ πλοιαρίου, τὰ περιτυλίσσωσιν ἐξωτερικῶς μὲ δέρματα ἠτοιμασμένα, ὡς τὸ ἔδαφος τῆς οἰκίας, χωρὶς νὰ διακρίνεται ἡ πρύμνα καὶ χωρὶς νὰ στενεύεται ἡ πρῶρα. Τὰ πλοιάρια ταῦτα εἶναι κυκλωτορῆ ὡς ἀσπίδες· πληροῦντες δὲ αὐτὰ ἔσωθεν μὲ καλάμια τὰ ἀφήνουσι νὰ φέρωνται κατὰ τὸν ποταμὸν. Τὸ φορτίον των συνίσταται εἰς διάφορα ἐμπορεύματα, πρὸ πάντων δὲ εἰς οἶνον φοίνικος. Δύο ἄνθρωποι ἰστάμενοι ὄρθιοι διευθύνουσι τὸ πλοιαρίον μὲ δύο μεγάλας κώπας,

καί, όταν ὁ εἰς βυθίῃ τὴν μίαν, ὁ ἄλλος ἀνασύρει τὴν ἄλλην. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον κατασκευάζουσι καὶ τὰ μεγάλα πλοῖα καὶ τὰ μικρότερα. Τὰ μέγιστα χωροῦσι φορτίον πέντε χιλιάδων τάλαντων. Εἰς ἕκαστον πλοῖον ὑπάρχει εἰς ὄνος ζῶν, εἰς δὲ τὰ μεγαλύτερα ὑπάρχουσι περισσότεροι. Ἀφοῦ φθάσωσιν εἰς τὴν Βαβυλῶνα πλέοντες καὶ διαθέσωσι τὸ φορτίον, τὰ μὲν καλάμια καὶ τὸν σκελετὸν πωλοῦσι διὰ κήρυκος, φορτώνοντες δὲ τὰ δέσματα ἐπὶ τῶν ὄνων ἀναχωροῦσι διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Ἀρμενίαν, καθότι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀναπλεύσωσι τὸν ποταμὸν ἕνεκα τῆς ὀρητικότητος αὐτοῦ. Αὐτοὶ εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον κατασκευάζουσι τὰ πλοῖα τῶν δερμάτινα καὶ ὄχι ξύλινα. Ὄταν δὲ ἐλαυνόντες τοὺς ὄνους φθάσωσιν ὀπίσω εἰς τὴν Ἀρμενίαν, κατασκευάζουσιν ἄλλα πλοῖα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Τοιαύτη εἶναι ἡ ναυστολία τοῦ Εὐφράτου,

195. Ἴδου δὲ καὶ ἡ ἐνδυμασία τῶν Βαβυλωνίων. Πρῶτον μὲν φοροῦσι χιτῶνα λινοῦν φθάνοντα ἕως τοὺς πόδας· ἄνωθεν δὲ αὐτοῦ φοροῦσιν ἄλλον χιτῶνα, λινοῦν ἐπίσης, καὶ περιτυλίσσονται μὲ μανδύαν λευκόν. Εἰς τοὺς πόδας τῶν ἔχουσιν ὑποδήματα ἐπιχώρια, τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουσι μὲ τὰς ἐμβάδας τῶν Βαιωτῶν. Τὰς μακροκόμους κεφαλὰς τῶν δένουσι μὲ σαρίκια καὶ ἀλείφουσι μὲ μύρα ὄλον τὸ σῶμα. Ἐκαστος ἔχει εἰς τὸν δάκτυλόν του σφραγίδα καὶ κρατεῖ χειροποίητον ῥάβδον. Ἐπὶ τῆς ῥάβδου δὲ ταύτης εἶναι γεγλυμμένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρίνον, ἢ ἀετός, ἢ ἄλλο τι, διότι ποτὲ δὲν συνηθίζουσι νὰ κρατῶσι βακτηρίαν ἄνευ διακριτικοῦ τινος σημείου. Οὗτος εἶναι ὁ στολισμὸς τοῦ σώματος τῶν.

196. Τὰ ἔθιμά τῶν εἶναι τοιαῦτα. Ἐν τούτων (τὸ σφώτατον κατ' ἐμέ, ὅπερ, ὡς ἤκουσα, ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τοὺς Ἐνετοὺς τῆς Ἰλλυρίας) εἶναι τὸ ἕξῃς. Ἀπαξ τοῦ ἔτους, εἰς ἕκαστον χωρίον, συνηθροίζοντο αἱ ἐν ὥρᾳ γάμου παρθέναι, ὥστε νὰ τὰς βλέπῃ τις ὅλας ὁμοῦ· περίξ αὐτῶν ἴστατο τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν, κῆρυξ δὲ προσεκάλει κατὰ σειρὰν τὰς νεάνιδας καὶ τὰς ἐπῳλεῖ· πρῶτον μὲν τὴν ὡραιότεραν, ἔπειτα δέ, ἀφοῦ αὕτη εὗρισκε πολὺ χρυσίον καὶ κατεκυροῦτο, ὁ κῆρυξ ἀνεκέρυττεν ἄλλην, τὴν ἀμέσως μετὰ τὴν πρῶτην εὐειδεστάτην· ἐπωλοῖντο δὲ ὅλαι ἐπὶ τῷ ὄρφ νὰ τὰς νυμφευθῶσιν οἱ ἀγοράζοντες. Ὅσοι λοιπὸν πλούσιοι Βαβυλώνιοι ἤθελον νὰ λάβωσι γυναῖκα, δίδοντες περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἡγόραζον τὰς ὡραιωτάτας, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, οἵτινες ἐπεθύμουν καὶ αὐτοὶ νὰ νυμφευθῶσι, μὴ θεωροῦντες τὴν καλλονὴν ὡς ἀγαθὸν ἀπαραίτητον, ἐλάμβανον τὰς μᾶλλον ἀσχήμους καὶ χυλῆματα. Διότι, ἀφοῦ ὁ κῆρυξ ἐτελείωνε τὴν δημοπρασίαν τῶν εὐειδεστάτων, ἐσήκωνε τὴν ἀσχημοτάτην, ἢ ἀνάτηρόν τινα, ἐὰν εὗρισκετο τοιαύτη, καὶ ἐκέρυττε ποῖος

ἤθελε νὰ τὴν νυμφευθῇ ἀρκούμενος εἰς ὀλίγην προῖκα· τέλος δὲ τὴν κατεκύρωνεν εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἐξήτει τὰ ὀλιγώτερα. Τὰ τοιούτοτρόπως διδόμενα χρήματα προήρχοντο ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν εὐειδῶν παρθένων· ὥστε αἱ εὐμορφοὶ ἐπροοίζον τὰς δυσμόρφους καὶ τὰς ἀναπήρους. Οὐδεὶς δὲ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ὑπανδρεύῃ τὴν κόρην του μὲ ὄντινα ἤθελεν αὐτός, οὔτε νὰ λάβῃ τὴν ἀγοραζομένην παρθένον, χωρὶς νὰ δώσῃ ἐγγυητὰς· ἀλλὰ δίδων ἐγγυήσιν ἀσφαλῆ ὅτι ἤθελε τὴν νυμφευθῆ τὴν ἐλάμβανε μετ' ἑαυτοῦ. Ἐὰν οἱ μνηστευόμενοι δὲν συνεφώνουν, ὁ νόμος διέπαυε νὰ ἐπιστρέφεται τὸ ἀργύριον. Ἦτο δὲ ἐπιτετραμμένον καὶ ἀπὸ ἄλλην κόμην νὰ ἔλθῃ ὅστις ἤθελε καὶ νὰ ἀγοράσῃ. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἦτο βεβαίως κάλλιστον, ἀλλὰ περιέπεσεν εἰς ἀχρησίαν, ἐφεῦρον δὲ ἐσχάτως ἄλλο τι μέσον διὰ νὰ μὴ ἀδικῶσι τὰς γυναῖκας καὶ διὰ νὰ μὴ τὰς λαμβάνωσιν εἰς τὰς πόλεις· ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Βαβυλῶνος ἐδυστύχησαν, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ οἱ μὴ ἔχοντες πῶς νὰ ζήσωσιν, ἐπόρνεον τὰς θυγατέρας τῶν.

197. Δεύτερον δὲ ἔθιμον σοφὸν ἔχουσι τὸ ἀκόλουθον· μεταφέρουσι τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς, διότι ἰατροὺς δὲν μεταχειρίζονται. Ὅστις λοιπὸν ἐκ τῶν διαβατῶν ἔπαθεν ὁ ἴδιος ἢ εἶδεν ἄλλον νὰ πάσχη ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀσθένειαν τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ ἀσθενής, τὸν συμβουλεύει τί ἔκαμεν αὐτός, ἢ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον εἶδε, καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ νόσον ὁμοίαν. Εἰς κανένα δὲν εἶναι συγχαρημένον νὰ διέλθῃ ἐν σιωπῇ πρὸ τοῦ πάσχοντος, χωρὶς νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ποῖαν ἀσθένειαν ἔχει.

198. Θάπτουσι τοὺς νεκρούς τῶν μὲ μέλι, οἱ δὲ θρηνοὶ τῶν εἶναι περίπου ὁμοιοὶ μὲ τοὺς τῶν Αἰγυπτίων. Ὅσαίς Βαβυλώνιος συνευρεθῆ μετὰ τὴν γυναῖκά του, κἀθηται πλησίον καιομένου θυμιάματος· ἐτέρωθεν δὲ τὸ ἴδιον πράττει καὶ ἡ γυνὴ του. Ἀμα ἐξημερώσῃ, λούονται ἀμφότεροι, καὶ δὲν ἐγγίζουσι κανὲν ἐπιπλὸν πρὶν λουσθῶσι. Τὸ αὐτὸ πράττουσι καὶ οἱ Ἀράβιοι.

199. Τὸ μᾶλλον αἰσχρὸν ἔθιμον τῶν Βαβυλωνίων εἶναι τὸ ἀκόλουθον· πᾶσα γυνὴ ἰθαγενῆς εἶναι ὑποχρεωμένη ἀπαξ ἐπὶ ζωῆς τῆς νὰ καθίσῃ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης καὶ νὰ μιχθῇ μετὰ ξένου ἄνδρα. Πολλὰ μεγαλοφρονοῦσαι διὰ τὰ πλούτη τῶν δὲν καταδέχονται νὰ ἀναμιχθῶσι μετὰ τὰς ἄλλας, ἀλλὰ μεταβαίνουσιν εἰς τὸν ναὸν ἐντὸς ὀχλήματος κλειστοῦ καὶ συνοδευόμεναι ἀπὸ τὰς δούλας τῶν. Αἱ περισσότεραι ὁμως πράττουσιν ὡς ἀκολούθως. Εἰς τὸ τέμενος τῆς Ἀφροδίτης κἀθηται πολλαὶ γυναῖκες, ἔχουσαι τὴν κεφαλὴν δεδεμένην μετὰ ταινίαν καὶ ἄλλαι μὲν εἰσέρχονται, ἄλλαι δὲ ἐξέρχονται. Μεταξὺ αὐτῶν, ἕξ ὄλων τῶν μερῶν, ἀφήνουσιν εὐθεῖς δρόμους, διὰ τῶν ὁποίων διέρχονται οἱ ξένοι καὶ ἐκλέγουσιν. Ἀμα γυνὴ τις καθίσῃ ἐκεῖ, δὲν ἐπιστρέφει πλέον εἰς τὴν οἰκίαν τῆς πρὶν ξένος τις ῥίψη εἰς τὰ γόνατά τῆς νόμισμα

καὶ μιγῆ μετ' αὐτῆς ἔξω τοῦ ναοῦ. Ῥίπτων ὁ ξένος τὸ νόμισμα ὀφείλει νὰ λέγῃ· «Ἐπικαλοῦμαι ὑπὲρ σοῦ τὴν θεὰν Μύλιττα». Μύλιττα δὲ καλοῦσιν οἱ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην. Ὅσον μικρὸν καὶ ἂν εἶναι τὸ δῶρον, ἢ γυνὴ δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀπορρίπτῃ, δὲν τῇ ἐπιτρέπεται, διότι τὸ ἀργύριον τοῦτο θεωρεῖται ἱερόν. Ἀκολουθεῖ δὲ τὸν πρῶτον ὅστις τῇ τὸ ῥίψει, καὶ δὲν ἀποποιεῖται κανένα. Ἀφοῦ δὲ μιγθῆ καὶ εὐχαριστήσῃ τὴν θεὰν διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ νόμου, ἐπιστρέφει εἰς τὴν οἰκίαν τῆς, καὶ εἰς τὸ ἔξῃς, ὅσον μεγάλην ποσότητα καὶ ἂν τῇ πρεσφέρῃς, δὲν τὴν πείθεις νὰ παραδοθῆ εἰς σέ. Ὅσαι λοιπὸν εἶναι ὠραῖαι καὶ ὑψηλαί, ταχέως ἀναχωροῦσιν ἐκεῖθεν, ὅσαι δὲ εἶναι δυσειδεῖς προσμένουσι πολλὸν χρόνον, μὴ δυνάμεναι νὰ ἐκπληρώσωσι τὸν νόμον. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἔμειναν ἐκεῖ τρία καὶ τέσσαρα ἔτη. Παραπλήσιός τις νόμος ὑπάρχει καὶ εἰς μέρη τινὰ τῆς Κύπρου.

200. Καὶ τὰ μὲν ἔθιμα τῶν Βαβυλωνίων τοιαῦτα εἶναι· ὑπάρχουσι δὲ παρ' αὐτοῖς τρεῖς φυλαὶ αἵτινες τρέφονται μόνον μὲ ἰχθύς. Ἀφοῦ τοὺς ἀλιεύουσι, τοὺς ξηραίνουσιν εἰς τὸν ἥλιον, τοὺς ῥίπτουσιν εἰς ὄμιον καί, ἀφοῦ τοὺς κοπανίσωσι, τοὺς περῶσι διὰ σινδόνης. Ἐπειτα ὅστις θέλει νὰ φάγῃ, τοὺς κάμνει μᾶζαν καὶ τοὺς ψήνει ὡς τὸ ψωμίον.

201. Ἀφοῦ ὁ Κύρος ὑπέταξε τὸ ἔθνος τοῦτο, ἐπεθύμησε νὰ ὑποτάξῃ καὶ τοὺς Μασσαγέτας. Λέγουσι δὲ ὅτι τὸ ἔθνος τοῦτο εἶναι μέγα καὶ φιλοπόλεμον καὶ ὅτι κατοικεῖ πρὸς ἀνατολάς, πέραν τοῦ Ἀράξου ποταμοῦ, ἀντικρὺ τῶν Ἰσσηδόνων· τινὲς δὲ διατείνονται ὅτι εἶναι φυλὴ Συθηκὴ.

202. Ὁ Ἀράξης κατ' ἄλλους μὲν εἶναι μεγαλύτερος, κατ' ἄλλους δὲ μικρότερος τοῦ Ἰστροῦ καὶ ὅτι εἶναι εἰς αὐτὸν πολλαὶ νῆσοι ἴσαι σχεδὸν κατὰ τὸ μέγεθος μὲ τὴν Λέσβον, κατοικουμέναι ἀπὸ ἀνθρώπων τρώγοντας κατὰ μὲν τὸ ἔαρ διαφόρους ῥίζας, τὰς ὁποίας ἀνασπῶσιν ἀπὸ τὴν γῆν, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα καρποὺς δένδρων, τοὺς ὁποίους εἶχον δρέψει ὠρίμους καὶ ἐναποταμιεύσει. Προσθέτουσιν ὅτι γνωρίζουσιν ἄλλα δένδρα, τῶν ὁποίων ῥίπτουσι τοὺς καρποὺς εἰς τὸ πῦρ, ὅταν, συναθροισόμενοι πολλοί, ἀνάπτωσι πυρὰν, διὰ νὰ καθίσωσιν ὀλοτρόγυρα· τότε ἡ ὀσμὴ τῶν καιομένων τούτων καρπῶν, τὴν ὁποίαν ὀσφραίνονται, τοὺς μεθύσκει, ὡς μεθύσκει τοὺς Ἕλληνας ὁ οἶνος· ὅσον δὲ περισσοτέρους καρποὺς ῥίπτουσιν εἰς τὸ πῦρ, τόσον περισσότερον μεθύσκονται· μέχρις οὗ ἐγείρονται καὶ ἀρχίζουσι νὰ χορεύωσι καὶ νὰ ᾄδωσι. Καὶ ἡ μὲν δίαίτα αὐτῶν τοιαύτη εἶναι, ὡς λέγεται. Ὁ δὲ Ἀράξος ποταμὸς καταβαίνει ἀπὸ τὰ Ματιανὰ ὄρη, ὡς ὁ Γύνδος ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ὁ Κύρος διήρσεσεν εἰς τριακοσίας ἐξήκοντα διώρυγας. Ἐξέρχεται δὲ διὰ τεσσάρων στομίων, καὶ ὅλα, πλὴν ἐνός, χάνονται εἰς ἔλη καὶ τενάγη, ὅπου ζῶσιν ἄνθρωποι οἵτινες, ὡς λέ-

γεται, τρώγουσιν ἰχθύς ὀμούς καὶ φοροῦσι δέρματα φωκῶν. Εἰς μόνον βραχίον τοῦ Ἀράξου ῥέει ἀκωλύτως μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης. Εἶναι δὲ ἡ Κασπία αὕτη θάλασσα ὅλος μεμονωμένη καὶ μετ' οὐδεμιᾶς ἄλλης συνέχεται· διότι ἐκεῖνη εἰς τὴν ὁποίαν πλέουσιν οἱ Ἕλληνες καὶ ἡ ἔξω τῶν Ἡρακλείων στηλῶν, ἢ Ἀτλαντικῆ λεγομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὰ, εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή.

203. Ἐξ ἐναντίας ἡ Κασπία θάλασσα εἶναι ἐντελῶς κεχωρισμένη, διὰ νὰ διέλθῃ δέ τις αὐτὴν κατὰ μῆκος διὰ κοπιῶν, χροιάζεται δεκαπέντε ἡμέρας καὶ κατὰ πλάτος ὀκτώ. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς ὑψοῦται ὁ Καύκασος, τὸ μέγιστον καὶ ὑψηλότατον ὄλον τῶν ὀρέων. Εἰς τὴν κοιλάδα ζῶσι πολλοὶ καὶ διάφοροι φυλαὶ ἀνθρώπων, αἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων τρώγουσι καρποὺς ἀγρίων δένδρων. Λέγεται δὲ ὅτι εἰς τὰ δάση τῶν μερῶν τούτων εὐρίσκονται δένδρα τῶν ὁποίων τὰ φύλλα κοπανιζόμενα καὶ μιγνύμενα μὲ ὕδωρ χρησιμεύουσιν εἰς τὸ νὰ ζωγραφίζονται ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων διάφοροι εἰκόνες, αἵτινες, ἀντὶ νὰ ἐξαλείφονται διὰ τοῦ πλυσίματος, συγγηράσκουσι μετὰ τοῦ μαλλίου, ὡς ἂν ἦσαν ὑφασμένα ἐντὸς τοῦ ὑφάσματος. Οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες ἐν τῇ χῶρᾳ ταύτῃ συνουσιάζονται ἀναφανδὸν ὡς τὰ πρόβατα.

204. Πρὸς δυσμὰς λοιπὸν περιορίζεται τὴν Κασπίαν θάλασσαν ὁ Καύκασος· πρὸς ἀνατολάς δὲ περιορίζεται αὕτη ὑπὸ πεδιάδος, ἣτις φαίνεται ἀπέραντος. Τῆς ἀπεράντου δὲ ταύτης πεδιάδος τὸ μεγαλύτερον μέρος κατέχεται ὑπὸ τῶν Μασσαγέτων, κατὰ τῶν ὁποίων ὁ Κύρος ἐσπευδε νὰ ἐκστρατεύσῃ, διότι πολλὰ καὶ ἰσχυρὰ αἵτια τὸν ἠνάγκαζον εἰς τοῦτο. Πρῶτον μὲν ἡ γέννησις του τὴν ὁποίαν ἐνόμιζε πλειότερον ἢ ἀνθρωπίνην, δεύτερον δὲ ἡ ἐπιτυχὴς ἔκβασις ὄλων τῶν πολέμων του, διότι οὐδεὶς τῶν λαῶν, καθ' ὅσον μέχρι τότε εἶχεν ἐπιτεθῆ, ἠδυνήθη ν' ἀποφύγῃ τὴν ὑποδούλωσιν.

205. Ἐβασίλευε τότε εἰς τοὺς Μασσαγέτας γυνὴ τῆς ὁποίας εἶχεν ἀποθάνει ὁ ἀνὴρ καὶ ἣτις ὠνομάζετο Τόμυρις. Πρὸς αὐτὴν ἐπεμψεν ὁ Κύρος ἀνθρώπους ἐπὶ τῷ προσχήματι νὰ τὴν ζητήσῃ εἰς γάμον· ἀλλ' ἐκεῖνη, ἐννοήσασα ὅτι ὁ Κύρος δὲν ἠθέλεν αὐτὴν ἀλλὰ τὸ βασιλεῖον τῶν Μασσαγέτων, ἀπέρριψε τὴν πρότασιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Κύρος ὅτι δὲν τὸν ὠφέλησεν ὁ δόλος ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ Ἀράξου, παρεσκευάζετο ἀναφανδὸν νὰ πολεμήσῃ τοὺς Μασσαγέτας, ἐρριψε γεφύρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ διὰ νὰ διέλθῃ τὸ στρατεύμα καὶ κατεσκευάσε πύργους ἐντὸς τῶν πλοίων τὰ ὁποῖα ἔμελλον ἐπίσης νὰ χρησιμεύωσι πρὸς μεταφοράν.

206. Ἐνῶ δὲ ἐνησχολεῖτο εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας, ἡ Τόμυρις τῷ ἐμήνυσε διὰ κήρυκος τὰ ἀκόλουθα· «Ὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων, παῦσον τὰς μεγάλας ἐτοιμασίας σου, διότι ἀγνοεῖς ἂν ἡ ἔκβασις θὰ εἶναι ὑπὲρ σοῦ· παραίτησον τὰ σχέδιά σου· βασίλευε ἐπὶ τοῦ

λαοῦ σου καὶ ὑπόφερε νὰ μὲ βλέπης νὰ κυβερνῶ ὅσους κυβερνῶν. Δὲν θέλεις ν' ἀκούσης τὰς συμβουλὰς μου; Νομίζεις προτιμότερον πᾶν ἄλλο ἢ νὰ ἡσυχάζης; Αἰσθάνεσαι ἀκαταμάχητον ἐπιθυμίαν νὰ δοκιμάσῃς τοὺς Μασσαγέτας; Λοιπὸν ἄφες αὐτοὺς τοὺς κόπους τοῖς ὁποίοις καταβάλλεις ὀπίτων γεφύρας εἰς τὸν ποταμόν, καὶ ἡμεῖς μὲν ἀπομακρυνόμεθα τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, σὺ δὲ διάβα εἰς τὴν ἡμετέραν γῆν. Ἐὰν ὁμως προτιμᾷς νὰ μᾶς περιμείνης εἰς τὴν ἰδικὴν σου, πράξον καὶ σὺ τὸ αὐτό». Ἀκούσας ὁ Κῦρος τοὺς λόγους τούτους συνεκάλεσε τοὺς πρώτους τῶν Περσῶν· ἀφοῦ δὲ οὗτοι συνηθροίσθησαν, τοῖς ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα καὶ ἐξήτει συμβουλὴν τί νὰ πράξῃ ἐκ τῶν δύο. Ὅλων δὲ αἱ γνώμαι συνεφάνησαν νὰ περιμείνῃ ἐπὶ τῆς Μηδικῆς γῆς τὴν Τόμυριν καὶ τὸν ἐχθρικὸν στρατόν.

207. Ὁ Λυδὸς Κροῖσος, ὅστις ἦτο παρῶν, τοὺς ἐμέμφθη καὶ συνεβούλευσε τὰ ἐναντία. «ὦ βασιλεῦ, εἶπεν, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας σοὶ εἶπον ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Ζεὺς μὲ παρέδωκεν εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, θὰ προσπαθῶ ὅσον τὸ δυνατόν ν' ἀποτρέπω τὰ δυστυχήματα ὅσα ἤθελον ἰδεῖ ἀπειλοῦντα τὴν οἰκίαν σου. Τὰ ἴδιά μου παθήματα, τῶν ὁποίων μεγάλη εἶναι ἡ πικρία, ἐγένοντο δι' ἐμέ μαθήματα. Ἐὰν νομίζης σεαυτὸν ἀθάνατον, ἐὰν νομίζης ὅτι ἄρχεις στρατοῦ ἀθανάτου, περιττὸν νὰ σοὶ εἶπω τὸν στοχασμόν μου· ἀλλ' ἐὰν ἀναγνωρίζῃς ὅτι εἶσαι ἄνθρωπος καὶ ὅτι ἄρχεις ἐπὶ ὁμοίων σου, μάθε πρὸ παντὸς ἄλλου ὅτι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ὁμοιάζουσι τροχὸν ὅστις στρέφεται ἀκαταπαύστως καὶ δὲν ἀφήνει πάντοτε τοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους νὰ εὐτυχῶσιν. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου πράγματος ἔχω γνώμην ἐναντίαν τῶν ἄλλων, διότι, ἐὰν δεχθῶμεν τὴν μάχην εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἰδοὺ ὁ κίνδυνος· ἐὰν μὲν νικηθῆς, θὰ χάσης ὅλον τὸ βασίλειόν σου, διότι εἶναι προφανές ὅτι νικῶντες οἱ Μασσαγέται δὲν θὰ φύγωσιν ὀπίσω, ἀλλὰ θὰ προχωρήσωσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας σου· ἐὰν δὲ νικήσης, δὲν θὰ καταγάγῃς τόσον τελείαν νίκην ὅσον ἐὰν, ἀφοῦ εἰσέλθῃς εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, τοὺς πολεμῆς φεύγοντας. Εἰς τὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν ἀποκροῦω, προβάλλω τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἐπιτυχάνεις μεγάλην νίκην πέραν τοῦ Ἀράξου. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἰσχωρεῖς ἀνεμποδίστως εἰς τὸ βασίλειον τῆς Τομυρίας. Ὁ ἀπροσθέσω μάλιστα ὅτι εἶναι αἰσχρὸν καὶ ἀνυπόφορον νὰ υποχωρήσῃς, ὁ υἱὸς τοῦ Καμβύσου Κῦρος εἰς μίαν γυναῖκα. Τώρα λοιπὸν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ διαβῶμεν τὸν ποταμόν, νὰ προχωρῶμεν ἐφ' ὅσον οἱ ἐχθροὶ υποχωροῦσι, καὶ ἔπειτα νὰ προσπαθήσωμεν νὰ τοὺς νικήσωμεν διὰ τοῦ μέσου τὸ ὁποῖον θὰ προτείνω. Οἱ Μασσαγέται, ὡς ἤκουσα, εἶναι ἀπειροὶ τῶν Περσικῶν ἀγαθῶν καὶ ὅλως ἀσυνήθιστοι εἰς τὰς ἀναπαύσεις τοῦ βίου. Ἄς σφάξωμεν ἄφθονα πρόβατα, καὶ ἀφοῦ τὰ μαγειρεύσωμεν ὡς ἐτοιμάσωμεν

δι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους πλουσιοπάροχον γεῦμα εἰς τὸ στρατόπεδόν μας· ὡς εὖρωσιν ἐπίσης πολλοὺς κρατήρας μὲ ἄκρατον οἶνον καὶ πολλὴν ποικιλίαν φαγητῶν. Ἀφοῦ ἐτοιμασθῶσιν ὅλα, ἄφησον ὡς ὀπισθοφυλακὴν ἀσθενὲς μέρος τοῦ στρατοῦ καὶ οἱ λοιποὶ ὡς ἐπιστρέψωσι πάλιν πρὸς τὸν ποταμόν. Ἐὰν δὲν ἀπατώμαι, οἱ Μασσαγέται, βλέποντες τόσα ἐξαιρετὰ πράγματα, θὰ ὁρμήσωσιν ἐπ' αὐτῶν, καὶ τότε πλέον δὲν μᾶς μένει εἰμὴ νὰ ἐκτελέσωμεν μέγала κατορθώματα.

208. Αὐταί ἦσαν αἱ δύο ἀντίθετοι γνώμαι, ὁ δὲ Κῦρος ἀπορρίψας τὴν πρώτην παρεδέχθη τὴν τοῦ Κροῖσου καὶ παρήγγειλεν εἰς τὴν Τόμυριν νὰ υποχωρήσῃ, διότι ἐσκοπέυε νὰ ἔλθῃ αὐτὸς ἐναντίον ἐκείνης. Καὶ ἡ μὲν βασίλισσα ὑπεχώρησεν, ὡς εἶχεν ὑποσχεθῆ· ὁ δὲ Κῦρος ἐνεπιστεύθη τὸν Κροῖσον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Καμβύσην, τὸν ὁποῖον ἀνεκήρυξε διάδοχον τοῦ θρόνου, καὶ τῷ παρήγγειλε θερμῶς νὰ τὸν τιμᾷ καὶ νὰ τὸν περιποιῆται, ἐὰν ἡ κατὰ τῶν Μασσαγέτων ἐπιχείρησις δὲν ἤθελον εὐδοκιμήσει. Ἀφοῦ δὲ ἔδωκε τὰς διαταγὰς ταύτας καὶ ἀπέστειλε αὐτοὺς εἰς τὴν Περσίαν, διέβη τὸν ποταμὸν αὐτὸς καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.

209. Πέραν τοῦ Ἀράξου, ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ὁ Κῦρος ἐκοιμήθη ἐπὶ τῆς γῆς τῶν Μασσαγέτων καὶ εἶδε τὸ ἐξῆς ὄνειρον. Τῷ ἐφάνη εἰς τὸν ὕπνον τοῦ ὅτι ἔβλεπε τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Ὑστάσπου εἶχοντα εἰς τοὺς ὤμους πτέρυγας, ἢ μία τῶν ὁποίων ἐπεσκίαζε τὴν Ἀσίαν, ἢ δὲ ἄλλη τὴν Εὐρώπην. Ὁ δὲ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Ὑστάσπου, υἱοῦ τοῦ Ἀρσάμου, ἐνὸς τῶν Ἀχαιμενιδῶν, ἦτο ὁ Δαρειὸς ὅστις τότε ὦν περὶ τοῦ εἰκοσαστῆς εἶχε μείνει εἰς τὴν Περσίαν, διότι δὲν εἶχεν ἀκόμη ἡλικίαν νὰ φέρῃ ὅπλα. Ἐξυπνήσας ὁ Κῦρος, ἐσκέπτετο καθ' ἑαυτὸν τὸ ὄνειρον, καὶ ἐπειδὴ τῷ ἐφάνη σπουδαιότατον ἐκάλεσε τὸν Ὑστάσπην, καὶ λαβὼν αὐτὸν κατ' ἰδίαν τῷ εἶπεν· «Ὑστάσπην, ὁ υἱὸς σου ἀνεκαλύφθη συνομνύων κατ' ἐμοῦ καὶ κατὰ τῆς βασιλείας μου· πῶς δὲ εἶμαι θετικῶς πληροφορημένος περὶ τούτου, θὰ σοὶ τὸ εἶπω ἀμέσως. Οἱ θεοὶ μὲ ἀγαπῶσι καὶ μὲ προειδοποιοῦσι περὶ τῶν μελλόντων νὰ συμβῶσιν εἰς ἐμέ. Ἐσχάτως λοιπὸν, τὴν παρελθούσαν νύκτα, εἶδον, ἐνῶ ἐκοιμώμην, τὸν πρεσβύτερον υἱὸν σου ἔχοντα εἰς τοὺς ὤμους πτέρυγας, τῶν ὁποίων ἢ μία ἐπεσκίαζε τὴν Ἀσίαν καὶ ἢ ἄλλη τὴν Εὐρώπην. Ἐκ τούτου λοιπὸν τοῦ ἐνυπνίου οὐδὲν ἄλλο δύναμαι νὰ συμπεράνω εἰμὴ ὅτι ὁ υἱὸς σου συνομνύει κατ' ἐμοῦ. Τούτου ἕνεκα ἐπιστρέψον ταχέως εἰς τὴν Περσίαν καὶ κάμε ὥστε, ὅταν ἐπιστρέψω νικητής, νὰ μοὶ παρουσιάσῃς τὸν νέον, διὰ νὰ τὸν ἐξετάσω».

210. Ὁ μὲν Κῦρος ἔλεγε ταῦτα, διότι ἐνόμιζεν ὅτι τὸν ἐπεβουλεύετο ὁ Δαρειὸς· ὁ θεὸς ὁμως τὸν εἶχε προειδοποιήσει ὅτι ἐμελλε νὰ ἀποθάνῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν καὶ ὅτι τὸ στέμμα

του θά μετέβαιναν εἰς τὸν Δαρεῖον. Τῷ ἀπεκροίθη λοιπὸν ὁ Ὑστάσσης οὕτω· «ὦ βασιλεῦ, νὰ μὴ δώσωσιν οἱ θεοὶ νὰ εὐρεθῇ ἄνθρωπος εἰς τὴν Περσίαν συνομνύων κατὰ σοῦ, καί, ἐὰν ὑπάρχη τοιοῦτος ἄνθρωπος, εἶθε νὰ ἀπολεσθῇ τάχιστα. Διότι σὺ ἀπὸ δούλους ἔκαμες τοὺς Πέρσας ἐλευθέρους, ἐνῶ ἦσαν ὑποτελεῖς· χάρις εἰς σὲ διοικοῦσι τώρα ὅλα τὰ ἔθνη. Ἐὰν λοιπὸν ὄνειρόν τι σοὶ προμηνύῃ ὅτι ὁ υἱὸς μου σκέπτεται νὰ συνομόσῃ ἐναντίον σου, θὰ σοὶ τὸν παραδώσω, διὰ νὰ τὸν μεταχειρισθῆς ὅπως θέλεις». Ὁ μὲν Ὑστάσσης ταῦτα εἰπὼν καὶ διαβάς πάλιν τὸν Ἀράξην ἐπορεύετο πρὸς τὴν Περσίαν, διὰ νὰ συλλάβῃ τὸν υἱὸν τοῦ Δαρεῖου καὶ τὸν παραδώσῃ εἰς τὸν Κύρον.

211. Ὁ δὲ Κύρος προχωρήσας μιᾶς ἡμέρας ὁδὸν πέραν τοῦ Ἀράξου ἐξετέλεσεν ὅσα τὸν συμβούλευσεν ὁ Κροῖσος· ἀφήσας ἔπειτα εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς ἀχρήστους ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἐπέστρεψεν ὀπίσω εἰς τὸν Ἀράξην μὲ τὸν ἐλεκτὸν στρατόν. Ἐν τούτοις τὸ τρίτον τοῦ στρατεύματος τῶν Μασσαγετῶν ἐπελθὼν κατέσφαξεν ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐγκαταλίπει ὁ Κύρος, μὲ ὅλην τὴν ἀντίστασιν ἣν καιέβαλον οὗτοι, ὅπως ὑπερασπίσωσιν ἑαυτούς. Ἐπειτα ἰδόντες οἱ Μασσαγέται τὰ ἔτοιμα φαγητά, ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς ἐναντίους, ἐκάθησαν χαμαὶ καὶ ἔτρωγον· ἀφοῦ δὲ ἐκορέσθησαν τρώγοντες καὶ πίνοντες, ἐκοιμήθησαν. Τότε οἱ Πέρσαι ἐπελθόντες πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν, πολὺ δὲ περισσοτέρους ἐζώγησαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ υἱὸς τῆς Τομύριος Σπαργαπίσης διοικῶν τὸ ἀπόσπασμα ἐκεῖνο.

212. Μαθοῦσα ἡ Τόμυρις τί συνέβη εἰς τὸ στρατεῦμα καὶ εἰς τὸν υἱὸν τῆς ἐπεμψε κήρυκα ὅστις εἶπεν εἰς τὸν βασιλέα τὰ ἑξῆς· «Ἀπληστε αἵματος Κύρε, μὴ ἐπαρθῆς ποσῶς διὰ τὸ γενόμενον τοῦτο· μὴ ὑπερηφανευθῆς, ἐὰν ἠπάτησας καὶ ἐνίκησας τὸν υἱὸν μου μὲ τὸν καρπὸν τῆς ἀμπέλου, μὲ τὸ δηλητήριον τοῦτο ὅπερ ὅταν τὸ πίνετε διαπερᾷ τὸ λογικόν σας εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε ἐνῶ εἰσέρχεται ὁ οἶνος εἰς τὸ σῶμά σας οἱ ἀπρεπεῖς λόγοι ἐπιπλέουσιν εἰς τὰ χεῖρά σας· δὲν τὸν ἐνίκησας ἀνδρείως πολεμῶν αὐτόν. Ἀκουσον τώρα τοὺς λόγους μου, σοὶ δίδω καλὴν συμβουλήν. Ἀπόδος μοι τὸν υἱὸν μου καὶ ἀπελθε ἐκ τῆς χώρας ταύτης ἀτιμώρητος, μολονότι ἠφάνισας ἀτίμως τὸ τριτημόριον τῶν στρατιωτῶν μου· ἐὰν δὲν πράξῃς ὅ,τι σὲ διατάττω, ὀμνύω εἰς τὸν Ἥλιον, τὸν θεὸν τῶν Μασσαγετῶν, ὅτι ὅσον καὶ ἂν εἶσαι ἀπληστος θὰ σὲ χορτάσω αἷμα».

213. Ὁ Κύρος οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους τούτους. Ἐν τούτοις ὁ υἱὸς τῆς βασιλείσης Τομύριος, Σπαργαπίσης, ἀνανήψας ἀπὸ τὴν μέθην καὶ ἰδὼν εἰς ποῖαν κατάστασιν εὗρίσκειτο παρεκάλεσε τὸν βασιλέα νὰ τὸν λύσῃ ἀπὸ τὰ δεσμά. Ὁ Κύρος συγκάτενευσεν ἅμα ὅμως ἐλύθη καὶ ἐγένετο κίριος

τῶν χειρῶν τοῦ ἐφρονεῦθη ἰδιοχείρως. Καὶ αὐτὸς μὲν τοιοῦτω τρόπῳ ἐτελεύτησεν.

214. Ἡ δὲ Τόμυρις, ἀκούσασα ὅτι ὁ Κύρος ἀπέρριψε τὰς προτάσεις τῆς, συνήθροισεν ὅλας τὰς δυνάμεις τῶν Μασσαγετῶν καὶ τὸν ἐπολέμησεν. Ὑποθέτω ὅτι ἡ μάχη αὕτη ἦτο ἢ μᾶλλον ἰσχυρὰ ἀπὸ ὅσας ἐγένοντο μεταξὺ βαρβάρων, καὶ ἤκουσα ὅτι ἐγένετο ὡς ἑξῆς. Πρῶτον, λέγουσιν, οἱ δύο στρατοὶ σταθέντες ἀντικρὺ ἔρριπτον μακρόθεν βέλη· ἔπειτα, ἀφοῦ ἐτελείωσαν τὰ βέλη, συνεπλάκησαν σῶμα πρὸς σῶμα, μὲ τὰς λόγχας καὶ τὰ ἐγχειρίδιά των· ἐπὶ πολὺ δὲ ἀμφοτέρω τὰ μαχόμενα μέρη ἐπέμενον κατεργῶς καὶ κανὲν δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ. Τέλος ἐνίκησαν οἱ Μασσαγέται, τὸ δὲ μεγαλύτερον μέρος τοῦ περσικοῦ στρατοῦ κατεστράφη ἐκεῖ ἐπὶ τόπον, καὶ ὁ Κύρος ἐφρονεῦθη, ἀφοῦ ἐβασίλευσεν εἰκοσιεννέα ἔτη. Ἡ δὲ Τόμυρις, πληρώσασα ἀσκὸν ἀπὸ ἀνθρώπινον αἷμα, ἐξίτηι τὸ πῶμα τοῦ Κύρου μεταξὺ τῶν φονευμένων Περσῶν· καί, ἀφοῦ τὸ εὗρεν, ἐβύβησε τὴν κεφαλὴν του εἰς τὸν ἀσκόν, καὶ ὑβρίζουσα τὸν νεκρὸν εἶπε τὰ ἑξῆς· «Σὺ μὲν αἰχμαλωτίσας τὸν υἱὸν μου μὲ δόλον μὲ ἠφάνισες ζῶσαν καὶ νικῶσάν σε· ἐγὼ δέ, ὡς σὲ ἠπειλήσα, θὰ σὲ κορέσω αἵματος». Ὁ τρόπος λοιπὸν δι' οὗ ἐτελεύτησεν ὁ Κύρος εἶναι κατ' ἐμὲ ὁ πιθανώτατος, μολονότι ἄλλοι ἄλλως διηγοῦνται αὐτόν.

215. Οἱ δὲ Μασσαγέται φοροῦσιν ἐνδυμασίαν καὶ ἔχουσι δίαιταν ὁμοίαν μὲ τοὺς Σκύθας. Εἶναι ἱσπεῖς καὶ πεζοί, διότι πολεμοῦσι καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους· εἶναι τοξόται καὶ αἰχμοφόροι, καὶ κρατοῦσι πελέκεις. Δὲν μεταχειρίζονται εἰμὴ χρυσὸν καὶ χαλκόν. Αἱ αἰχμαὶ τῶν ἀκοντίων καὶ τῶν βελῶν των καὶ οἱ πελέκεις των εἶναι ἐκ χαλκοῦ· τὰ κοσμήματα τῶν περικεφαλαιῶν, τῶν τιαρῶν, τῶν ζωστήρων καὶ τῶν μασχालιστήρων εἶναι ἐκ χρυσοῦ. Ὁμοίως παρὰ τὰ στήθη τῶν ἵππων των θέτουσι θώρακας χαλκίνοους, ἐνῶ οἱ χαλῖνοι καὶ τὰ φάλαρα εἶναι χρυσᾶ. Δὲν μεταχειρίζονται δὲ οὔτε ἄργυρον οὔτε σίδηρον, καθότι δὲν εὗρίσκονται εἰς τὴν χώραν των αὐτὰ τὰ μέταλλα· χρυσοῦ ὅμως καὶ χαλκοῦ ὑπάρχει ἀφθονία.

216. Ἴδου δὲ καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν. Ἐκαστος νυμφεύεται μὲν μίαν γυναῖκα, τὰς ἔχουσιν ὅμως ὅλας μεταξὺ των κοινὰς. Οἱ Ἕλληνες λέγουσιν ὅτι πράττουσι τοῦτο οἱ Σκύθαι· καὶ ὅμως δὲν τὸ πράττουσιν οἱ Σκύθαι, ἀλλ' οἱ Μασσαγέται. Ὅταν τις ἐξ αὐτῶν ἐπιθυμῆσῃ γυναῖκά τινα, κρημᾶ τὴν φαρέτραν του πρὸ τῆς ἀμάξης καὶ μίγνυται μετ' αὐτῆς ἀφόβως. Ὅρος ζωῆς εἰς αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ, ὅταν τις γηράσῃ, ὅλοι οἱ συγγενεῖς του συνελθόντες θυσιάζουσιν αὐτόν· μετ' αὐτοῦ δὲ θυσιάζουσι διάφορα ζῶα, βράζουσιν ὅλα τὰ κρέατα ὁμοῦ καὶ εὐωχοῦνται. Ὁ θάνατος οὗτος ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς εὐτυχέστατος· ἀλλὰ δὲν τρώγουσιν ἐκεῖ-

νοὺς οἷτινες ἀποθνήσκουσιν ἀπὸ ἀσθένειαν· τοὺς θάπτουσι καὶ φρογοῦσιν ὅτι ἦτο δυστυχία δι' αὐτοὺς νὰ μὴ φθάσωσι τὴν ἡλιζίαν καθ' ἣν θυσιάζονται. Δὲν σπείρουσι τὴν γῆν, ἀλλὰ ζῶσιν ἀπὸ κτήνη καὶ ἰχθῦς, τοὺς ὁποίους παρέχει ἀφθόνως ὁ Ἄραξις ποταμός. Εἶναι δὲ καὶ γαλακτοπόται. Ὁ Ἥλιος εἶναι ὁ μόνος θεὸς τὸν ὁποῖον σέβονται καὶ εἰς τὸν ὁποῖον θυσιάζουσιν ἵππους· ὁ λόγος δὲ τῆς τοιαύτης θυσίας εἶναι, ὅτι εἰς τὸν ταχύτατον ἀπὸ τοὺς θεοὺς πρέπει νὰ προσφέρωσι τὸ ταχύτατον πάντων τῶν θνητῶν ὄντων.

BIBLION Β'.

ΕΥΤΕΡΠΗ

ΕΥΤΕΡΠΗ

1. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Καμβύσης, υἱὸς ὧν τοῦ Κύρου καὶ τῆς Κασσανδάνης, θυγατρὸς τοῦ Φαρνάσου, τὴν ὁποίαν προαποθανοῦσαν ἐπένθησε μεγάλως ὁ Κύρος καὶ διέταξεν ὅλους τοὺς λαοὺς ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίλευε νὰ πενθήσωσιν ὁμοίως. Ταύτης λοιπὸν τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ Κύρου υἱὸς ὧν ὁ Καμβύσης ἐθεώρησε τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Αἰολεῖς ὡς κληρονομικοὺς ὑπηκόους, καὶ ὅτε ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ πολλοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίλευε, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς αὐτόν.

2. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν βασιλεύσει εἰς αὐτοὺς ὁ Ψαμμίτιχος, ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὅτι αὐτοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι οἵτινες ἐπλάσθησαν εἰς τὸν κόσμον. Ἄφ' οὔτου ὁμοῦς ὁ Ψαμμίτιχος ἠθέλησε νὰ μάθῃ ποῖοι ἐπλάσθησαν πρῶτοι, ἔκτοτε νομίζουσιν ὅτι οἱ Φρύγες προηγῆθησαν αὐτῶν, πρὸ τῶν ἄλλων ὅλων δὲ αὐτοῖ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ψαμμίτιχος ἐξετάζων κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ εἶρῃ ποῖοι ἄνθρωποι κατόκησαν πρῶτοι τὴν γῆν, ἐπενόησε τὸ ἀκόλουθον. Ἔλαβε δύο νεογνὰ τυχόντων ἀνθρώπων καὶ τὰ ἔδωκεν εἰς ἓνα ποιμένα, διὰ νὰ τὰ ἀναθρέψῃ μεταξὺ τῶν ποιμνίων του συμμορφούμενος μετὰ τὰς ἀκολουθίους ὁδηγίας· κανεῖς νὰ μὴ προφέρῃ ποτὲ ἐνώπιόν των τὴν παραμικρὰν λέξιν· νὰ τὰ κατακλίνῃ ἰδιαιτέως εἰς καλύβην μεμονωμένην, εἰς ὥρισμένην ὄραν· νὰ εἰσάγῃ εἰς τὸ δωμάτιόν των αἶγας· ἀφοῦ δὲ χορτάσωσι βυζάνοντα, νὰ μὴ ἀσχολῆται πλέον περὶ αὐτῶν. Ἔλαβε δὲ τὰ μέτρα ὁ βασιλεὺς καὶ ἔδωκε τὰς διαταγὰς ταύτας διότι ἤθελε νὰ ἀντιληφθῇ τὰς μικρὰς συγκεχυμένας κραυγὰς τῶν παιδίων τούτων καὶ ν' ἀκούσῃ ποῖαν λέξιν κατ' ἀρχὰς ἤθελον ἐναρθῶσαι. Ὅλα ταῦτα ἐξετελέσθησαν· δύο δὲ ἔτη εἶχον παρέλθει ἀφ' οὔτου ὁ ποιμὴν ἐξεπλήρου τὸ ἔργον του, ὅταν, καθ' ἣν στιγμὴν ἦνοιγε τὴν θύραν καὶ εἰσῆρχετο εἰς τὴν καλύβην, τὰ δύο παιδία προσεκολλήθησαν εἰς αὐτὸν τείνοντα τὰς χεῖρας καὶ φωνάζοντα βεκός.

Τὴν πρώτην φορὰν ἤκουσε τὴν λέξιν ταύτην ὁ ποιμὴν καὶ δὲν εἶπε τίποτε· ἐπειδὴ ὁμως συγνάζων εἰς τὴν καλύβην καὶ ἐπιμελούμενος τὰ παιδιά ἤκουσε πολλάκις αὐτὴν τὴν λέξιν, ἐφανέρωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν κύριόν του, ὅστις τὸν διέταξε νὰ φέρῃ τὰ παιδιά ἐνώπιόν του. Ὁ Ψαμμίτιχος, ἀφοῦ τὰ ἤκουσε καὶ αὐτός, ἠρώτησε ποῖοι ἄνθρωποι μεταχειρίζονται τὴν λέξιν βεκὸς καὶ τί σημαίνει αὐτή. Ἐξετάζων δὲ ἔμαθεν ὅτι οἱ Φρύγες καλοῦσιν οὕτω τὸν ἄρτον. Ἐκ τῆς δοκιμῆς ταύτης κρίνοντες οἱ Αἰγύπτιοι παρεδέχθησαν ὅτι οἱ Φρύγες ἦσαν ἀρχαιότεροι αὐτῶν.

3. Οὕτως ἐγὼ ἤκουσα ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Ἡφαίστου εἰς τὴν Μέμφιν ὅτι ἐγένετο τὸ πρᾶγμα. Οἱ δὲ Ἕλληνες λέγουσι πολλὰ παράλογα μεταξὺ δὲ ἄλλων ὅτι ὁ Ψαμμίτιχος διέταξε ν' ἀναθρέψωσι τὰ παιδιά ταῦτα γυναῖκες τῶν ὁποίων ἔκοψε τὴν γλῶσσαν. Ταῦτα ἤκουσα περὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἀνετράφησαν τὰ παιδιά. Ἐμαθον προσέτι καὶ ἄλλα συνομιλῶν εἰς τὴν Μέμφιν μετὰ τῶν ἱερέων τοῦ Ἡφαίστου, καὶ ἔπειτα εἰς τὰς Θήβας καὶ ἀκολουθῶς εἰς τὴν Ἡλιούπολιν, ὅπου μετέβην ἐπίτηδες θέλων νὰ μάθω ἀν αἱ παραδόσεις ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συμφωνοῦσι μὲ τὰς τῆς Μέμφιδος, διότι οἱ Ἡλιουπόλιται φημίζονται ὅτι εἶναι μᾶλλον λόγοι ὄλων τῶν Αἰγυπτίων. Ὅσα μοι εἶπον ἀφορῶντα τὰ θεῖα, δὲν θὰ τὰ κοινολογήσω, ἐκτὸς μόνον τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν, ὑποθέτων ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὰ γνωρίζουσιν. Ἐὰν δὲ ἀναφέρω τὰ περὶ αὐτῶν, θὰ τὸ πρῶτον ἀναγκαζόμενος ἀπὸ τὴν σειρὰν τοῦ λόγου.

4. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα συμφωνοῦσιν ὅλοι ἐπὶ τῶν ἐξῆς ἀντικειμένων· ἐξ ὄλων τῶν ἀνθρώπων πρῶτοι οἱ Αἰγύπτιοι ἐκανόνισαν τὸν ἐνιαυτόν, διαιρέσαντες τὰς τέσσαρας ἄρας αὐτοῦ εἰς δώδεκα μῆνας· ἔλεγον δὲ ὅτι ἕκαμον τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην παρατηροῦντες τὰ ἄστρα. Κατ' ἐμὲ εἶναι σοφώτεροι τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες, διὰ νὰ συμβιβάσωσι τὴν τάξιν τῶν ὥρων τοῦ ἔτους, προσθέτουσιν ἀνὰ πᾶν τρίτον ἔτος ἓνα μῆνα ἐμβόλιμον, ἐνῶ οἱ Αἰγύπτιοι, ἔχοντες δώδεκα μῆνας τριακονθημέρους, προσθέτουσι κατ' ἔτος πέντε ἡμέρας συμπληρωματικὰς, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ κύκλος τῶν ὥρων περιφερόμενος ἐπανέρχεται εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον. Λέγουσι προσέτι ὅτι πρῶτοι οἱ Αἰγύπτιοι ἔδωκαν ὀνόματα εἰς τοὺς δώδεκα θεοὺς καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες τὰ παρέλαβον ἀπὸ αὐτούς· αὐτοὶ πρῶτοι ἀφιέρωσαν βωμούς, ἀγάλματα, ναοὺς εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἐχάραξαν ἐπὶ τῶν λίθων μορφὰς διαφόρους· πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῶν ἀξιώσεων τούτων οἱ ἱερεῖς παρέχουσιν ὑλικὰς ἀποδείξεις. Κατ' αὐτοὺς πρῶτος ἄνθρωπος ὅστις ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἦτο ὁ Μῆν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς δὲ αὐτοῦ, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ, ὅλη ἡ Αἴγυπτος ἦτο ἕλος καὶ οὐδὲν μέρος τῆς χώρας ἦτις ὑπάρχει σήμερον κάτωθι τῆς λίμνης Μοίριος ἐφαίνετο τότε ἐκτὸς τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδα-

τος. Ἀναβαίωνων τις τὸν ποταμὸν ἀπὸ τῆς θαλάσσης φθάνει εἰς τὴν λίμνην ταύτης μετὰ πλοῦν ἑπτὰ ἡμερῶν.

5. Ὅσα λέγουσι περὶ τοῦ μέρους τούτου τῆς χώρας μοὶ φαίνονται ἀληθῆ· διότι εἶναι προφανὲς εἰς τὸν νοήμονα ἄνθρωπον ὅστις τὴν βλέπει χωρὶς νὰ ἤκουσε τίποτε περὶ αὐτῆς, ὅτι ἡ Αἴγυπτος, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες μεταβαίνουν διὰ πλοίων, εἶναι γῆ ἐπίκτητος τῶν Αἰγυπτίων καὶ δῶρον τοῦ ποταμοῦ. Παρόμοιόν τι εἶναι ἀκόμη καὶ τὰ ἄνω τῆς λίμνης Μοίριος μέχρι τριῶν ἡμερῶν πλοῦν, μολονότι οἱ ἱερεῖς δὲν τὸ λέγουσιν. Ἡ φύσις δὲ τῆς γῆς τῆς Αἰγύπτου εἶναι τοιαύτη. Ὅταν πλὴς πρὸς τὴν Αἴγυπτον διὰ πρώτην φορὰν καὶ ἀπέχης ἀκόμη μίαν ἡμέραν ἀπὸ τῆς παραλίας, ὄψων τὴν βολίδα καὶ θ' ἀνασύρης πηλόν, μολονότι τὸ ὕδωρ θὰ εἶναι ἕνδεκα ὄργυιων· τοῦτο δὲ δεικνύει ὅτι ὁ ποταμὸς τέμνει τὴν γῆν μέχρι τῆς ἀποστάσεως ταύτης.

6. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν μῆκος εἶναι ἐξήκοντα σχοῖνοι, κατὰ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον ἡμεῖς τὴν ὀροθετοῦμεν, ἀπὸ τὸν Πλινθινήτην κόλπον μέχρι τῆς Σερβωνίδος λίμνης, πλησίον τῆς ὁποίας ὑφύεται τὸ ὄρος Κάσιον. Ἀπὸ τῆς λίμνης λοιπὸν ταύτης πρέπει νὰ μετρήσωμεν τοὺς ἐξήκοντα σχοῖνους. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὅσοι ἔχουσιν ὀλίγην γῆν εἰς τὴν Αἴγυπτον μετροῦσιν αὐτὴν μὲ ὄργυιās, ὅσοι ἔχουσι πολλὴν τὴν μετροῦσι μὲ παρασάγγας, καὶ ὅσοι ἔχουσι πλείστην μὲ σχοῖνους. Ἰσοδυναμεῖ δὲ ὁ μὲν παρασάγγης μὲ τριακόσια στάδια, ὁ δὲ σχοῖνος, ὅστις εἶναι μέτρον Αἰγυπτιακόν, μὲ ἐξήκοντα στάδια, ὥστε ἡ παραλία τῆς Αἰγύπτου εἶναι στάδιοι ἐξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι.

7. Ἐντεῦθεν μέχρι τῆς Ἡλιουπόλεως πρὸς τὰ μεσόγεια ἡ Αἴγυπτος εἶναι εὐρεία, οὔσα ὅλη ἐπίπεδος, ἔνυδρος καὶ βαλτώδης. Ἀπὸ τὴν θάλασσαν μέχρι τῆς πόλεως ταύτης ἡ ἀπόστασις εἶναι περίπου ὅση ἡ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πίσαν ὁδός, ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῶν δώδεκα θεῶν μέχρι τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ὅστις μετρήσει τὰς δύο ταῦτα ὁδοὺς, αἵτινες δὲν εἶναι ἐντελῶς ἴσαι, θὰ εὕρῃ ὅτι ἡ διαφορά των δὲν εἶναι μεγαλυτέρα τῶν δεκαπέντε σταδίων· διότι ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πίσαν χρειάζονται δεκαπέντε στάδια, διὰ νὰ γίνωσι χίλια πεντακόσια, καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος ἀριθμὸς εἶναι ἀπὸ τῆς Ἡλιουπόλεως εἰς τὴν θάλασσαν.

8. Ἀπὸ τὴν Ἡλιούπολιν πρὸς τὰ ἄνω ἡ Αἴγυπτος εἶναι στενή· διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν παρατείνεται ἡ σειρὰ τῶν ὄρεων τῆς Ἀραβίας, διευθυνομένη ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ προχωροῦσα νοτιοδυτικῶς μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Εἰς τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι τὰ λατομεῖα ἐξ ὧν ἐκόπησαν αἱ πυραμίδες τῆς Μέμφιδος. Ἐκεῖ ἡ σειρὰ παύει καὶ ἀνακάμπει τῶν ὄρων εἰς τὰ ὀρθήντα μέρη. Ἦκουσα δὲ ὅτι κατὰ τὴν μακροτέραν αὐτῆς ἔκτασιν ἀπαι-

τεῖται δύο μηνῶν πορεία ὅπως διατρέξῃ τις αὐτὴν ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ ὅτι αἱ ἀνατολικαὶ αὐτῆς ἄκροι παράγουσι λιβανωτόν. Τοιαύτη εἶναι ἡ σειρὰ τῶν ὄρεων. Πρὸς τὸ μέρος δὲ τῆς Λιβύας εὐρίσκεται ἄλλη σειρὰ ὄρεων, ἢ μᾶλλον ὄρος πέτρων κεκαλυμμένον ὑπὸ ἄμμου, ὅπου ἴστανται αἱ πυραμίδες· ἀκολουθεῖ δὲ καὶ τοῦτο τὴν αὐτὴν διεϋθύνσιν τὴν ὁποίαν καὶ ἡ σειρὰ τοῦ Ἀραβίου ὄρους, ἐνόσφ' ἐκτείνεται πρὸς μεσημβρίαν. Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τὴν Ἡλιούπολιν καὶ ἐπάνω τὸ μέρος εἶναι τόσον μόνον πλατὺ ὅσον νὰ καλῆται Αἴγυπτος· ἡ στενὴ δὲ αὕτη Αἴγυπτος παρατείνεται ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας εἰς τὸν ἀναπλέοντα τὸν ποταμὸν. Μειαξὺ τῶν ὄρεων τὰ ὁποῖα περιέγραφα ἢ κοιλὰς εἶναι ἐπίπεδος, καὶ κατὰ τὸ στενωτάτον αὐτῆς μέρος δὲν μοι φαίνεται ἔχουσα πλείοτερα τῶν διακοσίων σταδίων ἀπὸ τοῦ Λιβυκοῦ μέχρι τοῦ Ἀραβίου ὄρους. Ἐκεῖθεν δὲ εὐρύνεται πάλιν ἡ Αἴγυπτος.

9. Καὶ ἡ μὲν φύσις τῆς χώρας τοιαύτη εἶναι· ἀπὸ δὲ τῆς Ἡλιουπόλεως εἰς τὰς Θήβας ὁ πλοῦς εἶναι ἐννέα ἡμερῶν, καὶ ἡ ἀπόστασις τέσσαρες χιλιάδες ὀκτακόσια ἐξήκοντα στάδια, ἢ σχεῖνοι ὀγδοήκοντα καὶ εἰς. Μὴ λησμονήσωμεν δὲ ὅτι ἡ παραλία, ὡς ὑπέδειξα ἀνωτέρω, ἔχει μῆκος τρισχιλίων καὶ ἑξακοσίων σταδίων· ὥστε ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὰς Θήβας πρὸς τὰ μεσόγεια εἶναι ἑξή χιλιάδες ἑκατὸν εἴκοσι στάδια, καὶ ἀπὸ τὰς Θήβας εἰς τὴν Ἐλεφαντίνην λεγομένην πόλιν εἶναι στάδια χίλια ὀκτακόσια.

10. Τὸ μεγαλύτερον μέρος λοιπὸν τῆς χώρας εἶναι, ὡς λέγουσιν οἱ ἱερεῖς καὶ ὡς φαίνεται καὶ εἰς ἐμέ, ἐπίκρητον εἰς τοὺς Αἴγυπτίους. Τρόντι, ἄνωθεν τῆς Μέμφιδος, τὸ μεταξὺ τῶν δύο σειρῶν περὶ ὧν ὠμίλησα διάστημα εἶναι προφανῶς εἰς τὰ ὄμματά μου ἀρχαῖος κόλπος θαλάσσης, ὡς ἦσαν αἱ περὶ τὴν Τρωάδα, τὴν Τευθρανίαν καὶ τὴν Ἐφeson γαῖαι, ἢ ὡς ἡ πεδιάς τοῦ Μαιάνδρου, ἐφ' ὅσον δύναται τις νὰ συγκρίνῃ τὰ μικρὰ πρὸς τὰ μεγάλα, διότι οὐδεὶς τῶν ποταμῶν τῶν προσχωσάντων τὰ μέρη ταῦτα εἶναι ἄξιος νὰ παραβληθῇ μὲ ἐν μόνον ἐκ τῶν πέντε στομίων τοῦ Νείλου. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οἵτινες καίπερ μὴ ὄντες μεγάλοι ὡς ὁ Νεῖλος ἔκαμον ὅμως ἐργασίαν μεγάλην. Δύναμαι νὰ ὀνομάσω πολλούς, μάλιστα τὸν Ἀχελῶν, ὅστις ὄρων διὰ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ χυνόμενος εἰς τὴν θάλασσαν συνήνωσεν ἤδη μὲ τὴν ἡπειρὸν τὰς ἡμισείας τῶν Ἐχινάδων νήσων.

11. Οὐ μακρὰν τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν Ἀραβίαν, ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὑπάρχει κόλπος εἰσερχόμενος εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἔχων τὰς ἐξῆς διαστάσεις. Ἀπὸ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου μέχρι τοῦ πελάγους πρέπει νὰ δαπανῆσιν τις κοπηλατῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν πλοῦν, διὰ νὰ διέλθῃ δὲ τὸν κόλπον κατὰ μέγιστον πλάτος, χρειάζεται ἡμισεῖαν ἡμέραν· καθημερινῶς γίνεται παλίρροια

εἰς αὐτόν. Φρονῶ λοιπὸν ὅτι τὸ πάλαι τοιοῦτός τις κόλπος πρέπει νὰ ἦτο καὶ ἡ Αἴγυπτος, φέρον μέρει τῆς Αἰθιοπίας τὰ ὕδατα τῆς βορείου θαλάσσης¹, ἐνῶ ὁ τῆς Ἀραβίας, περὶ οὗ ὠμίλησα, ἔφερε μέχρι τῆς Συρίας τὰ ὕδατα τῆς νοτίου θαλάσσης² ἀμφότεροι γείτονες, ἀνοίγοντες μυχούς ἀντιθέτους καὶ μόλις χωριζόμενοι ἀπ' ἀλλήλων. Ἄς υποθέσωμεν τώρα ὅτι τὸ θεῦμα τοῦ Νείλου ἐστρέφετο πρὸς τὸν Ἀράβιον κόλπον· δὲν ἦρκουν εἴκοσι χιλιάδες ἔτη διὰ νὰ προσχώσωσιν αὐτόν; Ἐγὼ νομίζω ὅτι διὰ τὴν πρόσχωσιν ταύτην ἦρκουν δέκα χιλιάδες ἔτη. Πῶς λοιπὸν εἰς τόσον καιρὸν ὅστις παρήλθε πρὸ τῆς γεννήσεώς μου νὰ μὴ χωρῆσθῇ κόλπος, ἔστω καὶ μεγαλύτερος τοῦ ὑπάρχοντος σήμερον, πληρούμενος ἀπὸ τῆς ὕλης τοσοῦτον μεγάλου καὶ ὀρητικοῦ ποταμοῦ;

12. Περὶ τῆς Αἰγύπτου λοιπὸν καὶ τοὺς λέγοντας αὐτὰ πιστεύω καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἐσχημάτισα τὴν γνώμην ταύτην, πρῶτον μὲν διότι εἶδον ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἐκτείνεται ἐν τῇ θαλάσῃ περισσότερον ἢ αἱ μετ' αὐτῆς συνεχόμεναι χώραι, δεύτερον διότι εὐρίσκονται κογχύλια εἰς τὰ ὄρη, καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν τόσον ἄλλας ἐπανθεῖ ὥστε βλέπεται τὰς πυραμίδας, τρίτον διότι τὸ ὑπεράνω τῆς Μέμφιδος ὄρος εἶναι τὸ μόνον ὅπερ ἔχει ἄμμου. Ἐπὶ πᾶσι δὲ ἡ γῆ τῆς Αἰγύπτου δὲν ὁμοιάζει οὔτε μὲ τὴν τῆς συνορευούσης Ἀραβίας, οὔτε μὲ τὴν τῆς Λιβύας, οὔτε μὲ τὴν τῆς Συρίας (διότι οἱ Σύριοι κατοικοῦσι τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἀραβίας), ἀλλ' εἶναι μέλαινα καὶ αὐχμηρά, ὡς πηλός, ὡς πρόχυσις παρασυρθεῖσα ἐκ τῆς Αἰθιοπίας ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, ἐνῶ, καθὼς ἤξεύρομεν, ἡ γῆ τῆς Λιβύας εἶναι μᾶλλον ἐρυθρὰ καὶ μᾶλλον ἀμμόδης, ἢ δὲ τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Συρίας μᾶλλον ἀργιλώδης καὶ μᾶλλον πετρώδης.

13. Μοὶ εἶπον πρὸς τούτοις οἱ ἱερεῖς πολυτίμῳ τινι μαρτυρίαν περὶ τῆς χώρας ταύτης· ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μοίριος, ὅτε ὁ ποταμὸς ἀνέβαινε τοῦλάχιστον ὀκτὼ πήχεις, ἐπότιζε τὴν κάτωθεν τῆς Μέμφιδος Αἴγυπτον, καί, ὅτε μοὶ ἔλεγον ταῦτα, δὲν εἶχον παρέλθει ἀκόμη ἐννεακόσια ἔτη ἀφ' ὅτου ἀπέθανεν ὁ Μοῖρις. Τώρα δέ, ἐάν ὁ ποταμὸς δὲν ἀναβαίῃ τοῦλάχιστον δεκαπέντε ἢ δεκαῆξ πήχεις, δὲν ἐχρησιζοῦται ἐπὶ τῶν ἀγρῶν. Ἐάν λοιπὸν κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦτον τὸ ἔδαφος ἐξακολουθήσῃ νὰ ὑφῆται καὶ νὰ αὐξάνῃ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, νομίζω ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι οἱ κατοικοῦντες παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Μοίριος, οἱ τῆς κάτωθεν κοιλάδος καὶ οἱ τοῦ Δέλτα, μὴ δυναμένου τοῦ Νείλου νὰ κατακλύξῃ τὰς γαῖας των. θὰ πάθωσιν ἐπὶ τέλους ὅ,τι εἶπον ὅτι μέλλουσι νὰ πάθωσι ποτε οἱ Ἕλληνας· διότι ἀκούσαντες

1) Τῆς Μεσογείου.

2) Τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ.

ὅτι βρέχει εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι ὁ τόπος οὗτος δὲν ἀρδεύεται ὑπὸ ποταμῶν ὡς ὁ ἰδιὸς των, εἶπον ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἀπατηθῶσιν ἡμέραν τινὰ εἰς τὰς ἐλπίδας των καὶ θὰ ὑποφέρωσι σκληρὰν πείναν. Ὁ λόγος οὗτος σημαίνει ὅτι, ἐὰν ὁ θεὸς δὲν θελήσῃ νὰ βρέξῃ εἰς αὐτοὺς καὶ διατηρήσῃ τὴν ξηρασίαν ἐπὶ πολὺ, οἱ Ἕλληνες θὰ καταστραφῶσιν ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ, ἀφοῦ δὲν ἔχουσιν ἄλλο καταφύγιον εἰμὴ μόνον τὸ καταπεμπόμενον ὑπὸ τοῦ Διὸς ὕδωρ.

14. Καὶ οἱ μὲν Αἰγύπτιοι δὲν ἀπατῶνται τοιαῦτα προλέγοντες διὰ τοὺς Ἕλληνας· ἀλλ' ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ εἶπω εἰς ποίαν κατάστασιν εἶναι καὶ αὐτοί. Ἐάν, ὡς καὶ προηγουμένως εἶπον, ἡ κάτω τῆς Μέμφιδος χώρα (αὕτη ἦτις ὑψώθη) ὑψώθῃ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ παρελθόντος καιροῦ, τί ἄλλο θὰ συμβῆ εἰς τοὺς κατοικοῦντας αὐτὴν εἰμὴ νὰ λιμοκτονήσωσιν, ἐὰν μῆτε βροχὴ θὰ πίπτῃ εἰς τοὺς ἀγρούς των μῆτε ὁ ποταμὸς θὰ δύναται νὰ ἐκχειλίξῃ; Βεβαίως, ὅπως ἔχει τὸ πρᾶγμα, αὐτοὶ πολὺ ἀπονώτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἄλλους Αἰγυπτίους ἀπολαμβάνουσι τοὺς καρποὺς τῆς γῆς· διότι οὔτε κοπιᾶζουσιν ἀνοίγοντες αὐλάκας μὲ τὸ ἄροτρον οὔτε σκάπτουσιν οὔτε ἐργάζονται ὡς ἐργάζονται οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου. Ἀλλά, ὅταν ὁ ποταμὸς ποτίσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν γῆν καὶ ἔπειτα ἀναχωρήσῃ ὀπίσω, ἕκαστος ὄριπτει τὸν σπόνρον εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ εἰσάγει εἰς αὐτὸν χοίρους· ἀφοῦ δὲ οἱ χοῖροι καταπατήσωσι τὸν σπόνρον, περιμένει ἔπειτα τὸν θερισμόν· καὶ ἔπειτα ἄλωνίσας διὰ τῶν ἰδίων χοίρων τὸν σίτον τὸν κομίζει εἰς τὰς ἀποθήκας του.

15. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ παραδεχθῶμεν διὰ τὴν Αἴγυπτον τὴν γνώμην τῶν Ἰώνων, οἵτινες ὑποστηρίζουσιν ὅτι μόνον τὰ Δέλτα εἶναι Αἴγυπτος, λέγοντες διὰ τὴν παραθαλασσίαν αὐτῆς πλευρὰν ὅτι ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς σκοπιάς τοῦ Περσέως μέχρι τῆς Πηλουσιακῆς Ταριχειᾶς (ἦτοι τεσσαράκοντα σχοῖνοι), ἀπὸ δὲ τὴν θάλασσαν πρὸς τὰ μεσόγεια ὅτι ἐκτείνεται μέχρι τῆς Κερκασώρου, πλησίον τῆς ὁποίας ὁ Νεῖλος χωρίζεται εἰς δύο βραχίονας, διὰ νὰ χυθῇ πρὸς τὸ Πηλούσιον καὶ πρὸς τὸν Κάνωβον, καὶ ὅτι τὰ ἄλλα μέρη ἀνήκουσιν ἄλλα μὲν εἰς τὴν Λιβύαν, ἄλλα δὲ εἰς τὴν Ἀραβίαν, ἂν παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην ταύτην, θὰ ἀποδείξωμεν ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐξ ἀρχῆς οὐδεμίαν χώραν εἶχον, καθότι τὸ Δέλτα, ὡς λέγουσιν αὐτοὶ καὶ ὡς φρονῶ καὶ ἐγώ, εἶναι πρόσχωσις, καὶ πρόσχωσις πρόσφατος. Ἀλλά, ἐὰν δὲν τοῖς ἀνῆκεν ἐκ τοῦ προτέρου κανὲν μέρος τῆς χώρας, πόθεν ἢ ἀξιώσις των ὅτι εἶναι πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων; Περιττὴ λοιπὸν καθίστατο ἡ δοκιμὴ ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἔκαμον εἰς τὰ δύο παιδιά, διὰ νὰ ἴδωσι ποίαν γλῶσσαν ἤθελον ὀμιλήσει ταῦτα κατὰ πρῶτον. Ὅθεν ἐγώ

οὐ μόνον δὲν φρονῶ ὅτι ἡ καταγωγὴ τῶν Αἰγυπτίων εἶναι σύγχρονος μὲ τὸν σχηματισμὸν τοῦ Δέλτα, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ὅτι εἶναι ἐπίσης ἀρχαῖοι ὡς τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ὅτι προχωροῦντες τοῦ τόπου των οἱ μὲν ἔμειναν ὅπου ἦσαν, πολλοὶ δὲ κατέβησαν βαθυηδόν. Τφόντι αἱ Θῆβαι τὸ πάλαι ἐκαλοῦντο Αἴγυπτος, καὶ ἡ περιφέρεια τοῦ νομοῦ τούτου εἶναι ἐξ χιλιάδων ἑκατὸν εἴκοσι σταδίων.

16. Ἐὰν αἱ γνώσεις τὰς ὁποίας ἔχομεν περὶ τῆς Αἴγυπτου εἶναι ἀκριβεῖς, οἱ Ἴωνες ἔχουσιν ἐσφαλμένην γνώμην· ἐὰν δὲ ἡ γνώμη τῶν Ἰώνων εἶναι ἀκριβής, δύναμαι νὰ ἀποδείξω ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ αὐτοὶ οἱ Ἴωνες ἐσφαλμένως συλλογίζονται λέγοντες ὅτι ἡ γῆ εἶναι εἰς τρία διηρημένη, Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Λιβύαν. Τφόντι, κατ' αὐτούς, θὰ ὑπῆρχε καὶ τέταρτον μέρος, τὸ Δέλτα τῆς Αἴγυπτου, ὅπερ δὲν ἀνήκει οὔτε εἰς τὴν Ἀσίαν οὔτε εἰς τὴν Λιβύαν· διότι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον δὲν εἶναι ὁ Νεῖλος, ὅστις χωρίζει τὰς δύο ταύτας ἡπείρους, ἀλλὰ σχίζεται εἰς τὴν κορυφὴν τῆς γωνίας τοῦ Δέλτα καὶ τὸ περιλαμβανόμενον τοῦτο διάστημα εἶναι τὸ χωρίζον τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Λιβύας.

17. Ἄς ἀφήσωμεν λοιπὸν τὴν ἰδέαν τῶν Ἰώνων καὶ ἄς ὀμιλήσωμεν ἡμεῖς περὶ τῶν πραγμάτων τούτων. Κατ' ἐμὲ ὅλη ἡ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων κατοικουμένη χώρα εἶναι Αἴγυπτος, ὅπως ἡ Κιλικία τῶν Κιλικίων καὶ ἡ Ἀσσυρία τῶν Ἀσσυρίων. Κυρίως εἰπεῖν δὲν γνωρίζομεν μεταξὺ Ἀσίας καὶ Λιβύας ἄλλα ὄρια εἰμὴ τὰ ὄρια τῆς Αἴγυπτου. Ἀλλ' ἐὰν παραδεχθῶμεν τὸ νόμιζόμενον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι ὅλη ἡ Αἴγυπτος ἡ ἀρχίζουσα ἀπὸ τὰ Κατάδουπα καὶ τὴν Ἐλεφαντίνην πόλιν διαιροεῖται εἰς δύο μέρη καὶ ὅτι ἑκάτερον ἔχει ὄνομα διάφορον· δηλαδή ὅτι τὸ ἐν μέρος εἶναι Λιβύα, τὸ δὲ ἄλλο Ἀσία. Διότι ὁ Νεῖλος ἀρχίζει ἀπὸ τὰ Κατάδουπα χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ῥεεῖ διὰ μέσου τῆς Αἴγυπτου. Καὶ μέχρι μὲν τῆς Κερκασώρου, τὰ ὕδατα αὐτοῦ εἶναι ἠνωμένα· κάτωθεν δὲ τῆς πόλεως ταύτης σχηματίζει τρεῖς βραχίονας, ἐξ ὧν ὁ μὲν στρέφεται πρὸς ἀνατολὰς καὶ καλεῖται Πηλούσιον στόμα, ὁ δὲ διευθύνεται πρὸς δυσμὰς καὶ καλεῖται στόμα Κανωβικόν, ὁ δὲ τρίτος καταβαίνει κατ' εὐθείαν γραμμὴν, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν γωνίαν τοῦ Δέλτα, τὸ ὁποῖον σχίζει εἰς τὸ μέσον, καὶ χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν φέρον οὔτε ἐλαχιστήν μοῖραν ὕδατος οὔτε ἥμισυ ὀνομαστήν. Ὁ βραχίον οὗτος καλεῖται Σεβεννυτικὸν στόμα. Δύο ἄλλα στόματα ἀποσχισθέντα ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ φέρουσι τὰ ὕδατά των εἰς τὴν θάλασσαν καὶ καλοῦνται τὸ μὲν Σαῖτικόν, τὸ δὲ Μενδήσιον. Τὸ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν δὲν εἶναι φυσικά, ἀλλ' εἶναι διώρυχες χειροποίητοι.

18. Ματρυεῖ δὲ τὴν γνώμην μου ὅτι ἡ Αἴγυπτος εἶναι τόση

ὄσην τὴν περιέγραψα, καὶ ὁ δοθεὶς χρησμός τοῦ Ἄμμωνος διὰ τὴν Αἴγυπτον, τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἤκουσα, ἀφοῦ ἐσημάτισα αὐτὴν τὴν ἰδέαν. Οἱ κάτοικοι τῆς Μαρέης καὶ τῆς Ἄπιδος, πόλεων κειμένων εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Λιβύας, νομίζοντες ἑαυτοὺς Λίβυας καὶ οὐχὶ Αἰγυπτίους, δυσσαρεστούμενοι διὰ τὰς θρησκευτικὰς λατρείας καὶ θέλοντες νὰ μὴ τοῖς ἀπαγορεύωσι νὰ θυσιάσωσι δαμάλεις, ἔπεμψαν εἰς τὸν Ἄμμωνα, διὰ νὰ εἰπωσιν ὅτι οὐδὲν κοινὸν εἶχον μετὰ τῶν Αἰγυπτίων, ὅτι κατοικοῦσιν ἔξω τοῦ Δέλτα, ὅτι δὲν συμφωνοῦσι μετ' αὐτῶν εἰς τὰς περὶ λατρείας δοξασίας καὶ ὅτι ἐπιθυμοῦσι νὰ τοῖς δοθῇ ἡ ἄδεια νὰ τρώγωσιν ἀπὸ ὅλα. Ἄλλ' ὁ θεὸς δὲν τοῖς ἐπέτρεψε τοῦτο, εἰπὼν ὅτι ἡ Αἴγυπτος εἶναι πᾶν ὅ,τι ὁ Νεῖλος ἐκχειλίζων ποτίζει, καὶ Αἰγύπτιοι ὅσοι οἰκοῦντες κάτω τῆς Ἐλεφαντίνης πόλεως πίνουσιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου. Ταῦτα ἀπεκρίθη τὸ μαντεῖον.

19. Ὁ δὲ Νεῖλος, ὅταν εἶναι εἰς αὐξήσιν, δὲν καλύπτει μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καταπλημμυρίζει ἐπίσης τὸ μέρος τῆς χώρας τὸ λεγόμενον Λιβυκόν, ἐνίοτε μάλιστα τὸ Ἀράβιον, μέχρι δύο ἡμερῶν ὁδὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον. Περὶ τῆς φύσεως τοῦ ποταμοῦ τούτου οὔτε ἀπὸ τοὺς ἰσραεῖς οὔτε ἀπὸ ἄλλους ἠδυνήθησαν νὰ μάθω τι. Πολὺ ἐπεθύμουν ἐν τούτοις νὰ μάθω παρ' αὐτῶν πρῶτον μὲν διατί ὁ Νεῖλος, ἀρχίζων νὰ αὐξάνη κατὰ τὰς θερινὰς τροπὰς, καταβαίνει αὐξάνων ὅλον ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· δεύτερον δὲ διατί, πληρωθεισῶν τῶν ἡμερῶν τούτων, ἀποσύρεται καὶ ἀφήνει τοὺς τόπους ὅπου ἔρρευσε, μένων ἐπὶ ὅλον τὸν χειμῶνα μικρὸς μέχρι τῆς ἐπανόδου τῶν θερινῶν τροπῶν. Περὶ τούτων λοιπὸν οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ μάθω ἐξετάζων τοὺς Αἰγυπτίους ποίαν δύναμιν ἔχει ὁ Νεῖλος παρὰ τῶν ἀποτελέσματα τόσον διάφορα τῶν ἄλλων ποταμῶν. Περίεργος νὰ μάθω τὰ πράγματα ταῦτα ἡρεύνων καὶ ἡρότων συγχρόνως διατί ὁ Νεῖλος εἶναι ὁ μόνος ἐξ ὅλων τῶν ποταμῶν, ὅστις ποσῶς δὲν ἐκβάλλει αὐραν.

20. Ἕλληνές τινες, θέλοντες νὰ διακριθῶσιν ἐπὶ σοφία, ἐξήγησαν τὴν κίνησιν ταύτην τῶν ὑδάτων κατὰ τρεῖς τρόπους, ἐξ ὧν οἱ δύο οὔτε μνείας θὰ ἦσαν ἄξιοι, ἐὰν ἔπραττον πλειότερον ἢ νὰ τοὺς σημειώσω μόνον. Κατὰ τὴν μίαν τῶν λύσεων τούτων¹ οἱ ἐτησῖαι ἄνεμοι εἶναι αἴτιοι τῆς ἐξογκώσεως τοῦ ποταμοῦ ἐμποδίζοντες τὰ ὕδατα αὐτοῦ νὰ χυθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν. Πλὴν πολὺ δὲν πνέουσιν ἐτησῖαι ἄνεμοι καὶ μολαταῦτα ἐκχειλίζει ὁ Νεῖλος· ἐκτὸς τούτου οἱ ἐτησῖαι εἶχον τὴν δύναμιν ταύτην, οἱ ἄλλοι ποταμοὶ, ἐναντίον τῶν ὁποίων πνέουσιν, ἔπρεπε νὰ πάσχωσι τὰ αὐτὰ μὲ τὸν Νεῖλον, καὶ τοσοῦτ' ἄλλο ὅσ' εἶναι μικρότεροι καὶ τὰ ρεῦματα αὐτῶν ἀσθενέστερα. Ἐν τούτοις ὑπάρχοσι πολ-

1 Τὴν τοῦ Θάλητος.

λοὶ ποταμοὶ εἰς τὴν Συρίαν καὶ πολλοὶ εἰς τὴν Λιβύαν οἵτινες οὐδὲν τοιοῦτο πάσχουσιν οἷον πάσχει ὁ Νεῖλος.

21. Ἡ δευτέρα λύσις¹ δεικνύει πλειότεραν ἀμάθειαν τῆς πρώτης, καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι παραδοξοτάτη. Αὐτὴ ἀποδίδει εἰς τὸν Ὁκεανὸν τὴν ἀρχὴν καὶ τὰς ἐκχειλίσεις τοῦ ποταμοῦ· κατ' αὐτὴν ὁ Νεῖλος πηγάζει ἀπὸ τὸν Ὁκεανὸν καὶ ὁ Ὁκεανὸς στρέφεται περὶ τὴν γῆν.

22. Ἡ τρίτη² εἶναι μὲν πιθανωτέρα, εἶναι ὅμως συγχρόνως ὀλιγότερον ἀληθής· διότι τίποτε δὲν λέγει καὶ αὐτὴ, ὅτε ἀποφαίνεται ὅτι ὁ Νεῖλος προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν τῶν χιόνων· ποταμὸς ὅστις ἐκ τῆς Λιβύας ῥέει διὰ μέσου τῆς Αἰθιοπίας, ὅπως ῥιφθῆ εἰς τὴν Αἴγυπτον! Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὰς χιόνας, ἀφοῦ ἀπὸ τόπους θερμοτάτους μεταβαίνει εἰς ψυχροτέρους; Δι' ἐκεῖνον ὅστις εἶναι ἱκανὸς νὰ σκεφθῆ περὶ τῶν τοιούτων πολλοὶ λόγοι δεικνύουσιν ὅτι εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐξέρχεται ὁ Νεῖλος ἀπὸ χιόνας. Πρῶτος καὶ ἰσχυρότατος λόγος εἶναι ὅτι ἐκ τῶν κλιμάτων ἐκεῖνων πνέουσιν ἄνεμοι θερμοὶ· δεύτερος λόγος εἶναι ὅτι ἐκεῖ οὔτε βροχὴ πίπτει οὔτε κρύσταλλα σχηματίζονται. Πανταχοῦ ὅπου πίπτει χιὼν ἀναγκαιῶς βρέχει ἐντὸς τῶν πέντε ἀκολουθῶν ἡμερῶν· ἐὰν λοιπὸν ἔπιπτε χιὼν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, θὰ ἔπιπτεν ἐπίσης καὶ βροχὴ. Τρίτος λόγος εἶναι ὅτι ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι ἕνεκα τοῦ καύσανος εἶναι μέλανες· ὅτι οἱ περδικιοτέραιαι καὶ αἱ χελιδόνες δὲν ἀπολείπουσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος, καὶ ὅτι οἱ γέρανοι, φεύγοντες τὰ ψύχη τῆς Σκυθίας, ἔρχονται νὰ διαχειμάσωσιν εἰς τοὺς τόπους τούτους. Ἐὰν λοιπὸν, ἔστω καὶ ὀλιγίστη χιὼν ἔπιπτεν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων ῥέει ὁ Νεῖλος καὶ εἰς ἐκεῖνα ἐκ τῶν ὁποίων ἄρχεται τὸ ρεῦμά του, οὐδὲν τούτων θὰ συνέβαινε, καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι προφανέστατον.

23. Ἐκεῖνος ὅστις ὠμίλησε περὶ τοῦ Ὁκεανοῦ, διὰ νὰ βασιση τὴν ἐξήγησίν του ἐπὶ ὑποθέσεως σκοτεινῆς, οὔτε ἐξελέγξεν εἶναι ἄξιος. Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν ἠξέυρω νὰ ὑπάρχη ποταμὸς Ὁκεανός, καὶ νομίζω ὅτι ὁ Ὅμηρος ἢ ἀρχαιότερός τις ποιητῆς ἐπένοησεν αὐτὸ τὸ ὄνομα καὶ τὸ εἰσήγαγεν εἰς τοὺς στίχους του.

24. Ἐὰν δέ, ἀφοῦ ἐμέμφθην τὰς προσκεθείσας γνώμας, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκθέσω καὶ ἐγὼ τὴν ἰδικήν μου ἐπὶ τῶν σκοτεινῶν τούτων ζητημάτων, θὰ εἴπω τί φρονῶ περὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ Νεῖλου κατὰ τὸ θέρος. Ὁ ἥλιος διωκόμενος κατὰ τὸν χειμῶνα ὑπὸ τῆς κακοκαιρίας ἀπὸ τὸν πρῶτον δρόμον του ἔρχεται εἰς τὰ ἄνω τῆς Λιβύας. Καὶ ἐν συντόμῳ μὲν ταῦτα εἶναι ὅσα εἶχον νὰ εἴπω ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· διότι ἡ χώρα πλησιέστατα τῆς ὁποίας

1 Ἡ τοῦ Ἐκαταίου.

2 Ἡ τοῦ Ἀναξαγόρου.

ἢ ἄνωθεν τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ θεὸς οὗτος φυσικὸν εἶναι νὰ διψᾷ καὶ νὰ στεριεύωσιν οἱ ποταμοὶ αὐτῆς.

25. Διὰ νὰ δηλώσω δὲ τὸ πρᾶγμα μᾶλλον ἐκτεταμένως, προσθέτω τὰ ἀκόλουθα. Ὁ ἥλιος διαβαίνων ἄνωθεν τῆς Λιβύας κἀμνει τὰ ἕξῃς. Ἐπειδὴ καθ' ὄλον τὸν χρόνον ἡ ἀτμόσφαιρα ἐκείνων τῶν μερῶν εἶναι ἀνέφελος καὶ τὸ ἔδαφος θερμὸν, ὁ ἥλιος διαβαίνων κἀμνει καὶ ἐκεῖ ὅ,τι συνηθίζει νὰ κἀμνη ἔδω κατὰ τὸ θέρος, ὅταν εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ· ἐλκύει πρὸς ἑαυτὸν ὅλα τὰ ὕδατα, καί, ἀφοῦ τὰ ἐλκύσῃ, τὰ μεταφέρει εἰς χώρας ὑψηλοτέρας· τότε οἱ ἄνεμοι τὰ παραλαμβάνουσι, τὰ διασκορπίζουσι καὶ τὰ διαλύουσι εἰς ἀτμούς. Φυσικῶς ἕξ ὄλων τῶν ἀνέμων ἐκεῖνοι οἵτινες πνέουσιν ἐκ τῶν χωρῶν τούτων, ὁ νότος καὶ ὁ λίψ, εἶναι οἱ φέροντες περισσοτέραν βροχὴν. Ἐν τούτοις ὁ ἥλιος, καθ' ἑμέ, δὲν ἀποβάλλει πάντοτε ὄλον τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον ἀνέλκει καθ' ἕτος ἀπὸ τὸν Νεῖλον, ἀλλὰ διατηρεῖ ἐπάνω καὶ ἓν μέρος. Ὅταν δὲ ὁ χειμῶν μετριάσῃ, ἐπιστρέφει ὁ ἥλιος πρὸς τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ, ἐλκύνων ὁμοίως πρὸς ἑαυτὸν ὕδωρ ἀπὸ ὄλους τοὺς ποταμούς. Καὶ κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα οὗτοι ῥέουσιν ὑπερχεῖλεις, διότι πολὺ ὕδωρ τῆς βροχῆς εἶναι ἀναμειγμένον εἰς αὐτούς· κατὰ δὲ τὸ θέρος, ἐπειδὴ ἐλλείπουσι αἱ βροχαὶ καὶ ὁ ἥλιος ἔξατμίζει αὐτούς, εἶναι ἀδύνατοι. Ὁ Νεῖλος ὅμως, τὸν ὁποῖον ἔξατμίζει ὁ ἥλιος, μόνος ἕξ ὄλων τῶν ποταμῶν ῥεεῖ κατὰ τὸν χειμῶνα πολὺ μικρότερος ἢ κατὰ τὸ θέρος, διότι κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐποχὴν δὲν χάνει οὔτε περισσότερον οὔτε ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων ποταμῶν, ἐνῶ κατὰ τὸν χειμῶνα μόνος αὐτὸς πάσχει. Οὕτω λοιπὸν κρίνω ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι αἰτία τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων.

26. Εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν πρέπει κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην νὰ ἀποδώσωμεν καὶ τὴν ξηρότητα τοῦ ἀέρος εἰς τὰς χώρας ταύτας, διότι ὁ ἥλιος καίει τὰ πάντα κατὰ τὴν πορείαν του. Τοιουτοτρόπως δὲ εἰς τὰ ἄνω τῆς Λιβύας ἐπικρατεῖ θέρος παντοτινόν. Ἐὰν ἡ τοποθέτησις τῶν ζωνῶν μετεβάλλετο, ἐὰν εἰς μὲν τὴν θέσιν τοῦ οὐρανοῦ ὅπου σήμερον εἶναι ὁ βορρᾶς καὶ ὁ χειμῶν μετέβαινεν ὁ νότος καὶ ἡ μεσημβρία, εἰς δὲ τὴν τοῦ νότου ὁ βορρᾶς, ὁ ἥλιος, διωκόμενος ἐκ τοῦ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ βορρᾶ καὶ τοῦ χειμῶνος, θὰ ἤρχετο εἰς τὴν ἄνω Αἴγυπτον, καθὼς ἔρχεται σήμερον εἰς τὴν Λιβύαν, καὶ διερχόμενος ὅλην τὴν Εὐρώπην ὑποθέτω ὅτι θὰ ἐληθῆργει ἐπὶ τοῦ Ἰστροῦ ὡς ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ Νεῖλου.

27. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποῖαν ὁ Νεῖλος δὲν ἀναπνέει οὐδὲ τὴν ἐλαγίστην αὔραν, ἰδοὺ τί φρονῶ καὶ περὶ τούτου· ὅτι δὲν εἶναι φυσικὸν νὰ πνέῃ ἡ αὔρα ἀπὸ τὰς θερμὰς χώρας, διότι ἀρέσκειται νὰ πνέῃ ἀπὸ τὰς δροσεράς.

28. Καὶ ταῦτα μὲν ἄς ἔξακολουθήσωσιν ὡς εἶναι καὶ ὡς ἦσαν ἕξ ἀρχῆς· περὶ δὲ τῶν πηγῶν τοῦ Νεῖλου κανεῖς, οὔτε ἀπὸ τοὺς Αἴγυπτιοὺς οὔτε ἀπὸ τοὺς Λίβυας οὔτε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, μεθ' ὧν συνωμίλησα, δὲν ἠδυνήθη νὰ μοι εἴπῃ ὅτι τὰς ἡξέυρει, ἐκτὸς μόνον εἰς τὴν Σαῖν τῆς Αἰγύπτου ὁ θησαυροφύλαξ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς. Καὶ αὐτὸς μοι ἐφάρη ἀστερευόμενος ὅτε ἰσχυρίσθη ὅτι εἶχε πολὺ ἀκριβεῖς πληροφορίας. Ἐπαναλαμβάνω ὅσα μοι εἶπε· καθ' αὐτὸν ὑπάρχουσι δύο ὄρη, τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ λήγουσιν εἰς δξύ, κείμενα μεταξὺ τῆς ἐν Θηβαΐδι Συήνης καὶ τῆς Ἐλεφαντίνης καὶ καλούμενα τὸ μὲν Κρῶφι, τὸ δὲ Μῶφι. Μεταξὺ αὐτῶν αἱ πηγαὶ τοῦ Νεῖλου ἀναθρώσκουσιν ἐκ βαράθρου ἀβαθοῦς. Καὶ τὸ μὲν ἤμισυ τῶν ὑδάτων καταβαίνει εἰς τὴν Αἴγυπτον, πρὸς τὸ μέρος τοῦ βορρᾶ, τὸ δὲ ἄλλο ἤμισυ εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, πρὸς τὸ μέρος τοῦ νότου. Ὅτι δὲ αἱ πηγαὶ ἐξέρχονται ἐκ βαράθρου ἀβαθοῦς, τὸ εὔρον ἐκ πείρας ὁ Ψαμμίτιχος· διότι, ἀφοῦ διέταξε νὰ πλέξωσι χοιρῶν σχοινίον πολλῶν χιλιάδων ὀργυιῶν, τὸ ἔσχιψε καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ εὔρη τὸν βυθόν. Ταῦτα ἐβεβαίωσεν ὁ θησαυροφύλαξ· ἐγὼ ὅμως ἀγνοῶ ἂν ἔλεγεν ἀλήθειαν. Ἐκ δὲ τῆς δοκιμῆς ταύτης συμπεραίνω ὅτι θὰ ὑπάρχουσιν ἐκεῖ ἰσχυραὶ δῖναι, αἵτινες ἀναβαίνουσι καὶ ἐξωθοῦσι τὸ ὕδωρ μεταξὺ τῶν ὀρέων μετὰ τοσαύτης ὀρμῆς ὥστε ἡ βολὴ νὰ μὴ δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ βυθοῦ.

29. Παρ' οὐδενὸς ἄλλου ἠδυνήθη νὰ μάθω τι διὰ νὰ μάθω δὲ περισσότερα, ἐξέτεινα τὰς ἀναζητήσεις μου· καὶ μέχρι μὲν τῆς Ἐλεφαντίνης πόλεως μετέβην καὶ τὰ εἶδον ἰδίως ὄμμασιν, ἀπ' ἐκεῖ δὲ καὶ πέραν τὰ παρέλαβον ἐξ ἀκοῆς. Ἄνωθεν τῆς Ἐλεφαντίνης πόλεως τὸ ἔδαφος εἶναι ἀνώφερές, καὶ ὁ θέλων ν' ἀναπλεύσῃ τὸν ποταμὸν εἶναι ἠναγκασμένος νὰ δέσῃ τὸ πλοιάριον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν καὶ νὰ τὸ σύρῃ ὡς βούν. Ἐὰν τὸ σχοινίον κοπῆ, τὸ πλοιάριον καταβαίνει παρασυρόμενον ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ ρεύματος. Πλέουσι τοιουτοτρόπως ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, καὶ εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ Νεῖλος εἶναι σκολιὸς ὡς ὁ Μαίανδρος· δώδεκα δὲ σχοίνους πρέπει καθ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ διαπλεύσῃς, καὶ ἔπειτα θὰ φθάσῃς εἰς πεδιάδα ὀμαλὴν εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ Νεῖλος ῥεεῖ περὶ τινα νήσον ἣτις καλεῖται Ταχομφῶ. Ἀμέσως ἄνωθεν τῆς Ἐλεφαντίνης ἡ χώρα κατοικεῖται ὑπὸ τῶν Αἰθιοπῶν· ἐν τούτοις τὸ ἤμισυ τῆς νήσου κατοικεῖται ὑπὸ Αἰγυπτίων. Συνέχεται δὲ αὕτη μετὰ μεγάλης λίμνης, πέραν τῆς ὁποίας κατοικοῦσιν Αἰθιοπεῖς νομάδες. Ταύτην ἀφοῦ διαπλεύσῃς, εἰσέρχουσαι εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, ὅπερ γύνεται εἰς τὴν λίμνην. Ἐκεῖ πρέπει ν' ἀποβῆς ἀπὸ τὸ πλοιάριον καὶ νὰ ἔξακολουθήσῃς τὴν πορείαν σου εἰς τὴν ὄχθη ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, διότι ἐντὸς τοῦ Νεῖλου εἶναι διεσπαρμένοι σκοπέλοι οἵτινες ἐξέχουσι, καὶ ὑφα-

λοι ὑπὸ τὸ ὕδωρ, διὰ τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατον νὰ πλεύσῃς. Μετὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον ταύτην πορείαν εἰσέρχεται πάλιν εἰς ἄλλο πλοιαρίον καὶ μετὰ δώδεκα ἡμερῶν πλοῦν φθάνεις εἰς μεγάλην πόλιν, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα εἶναι Μερὸν καὶ ἦτις, ὡς λέγουσιν, εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην λατρεύουσι μόνους ἕξ ὄλων τῶν θεῶν τὸν Δία καὶ τὸν Διόνυσον, τοὺς τιμῶσιν ὑπερβαλλόντως, καὶ ὁ Ζεὺς ἔχει ἐκεῖ μαντεῖον. Ἐκστρατεύουσι δέ, ὅταν τοὺς διαπάτῃ ὁ θεός, καὶ πολεμοῦσιν ὅπου τοῖς εἴπῃ.

30. Μακρυνόμενος ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην πλέων φθάνεις εἰς τοὺς Αὐτομόλους εἰς τόσον καιρὸν ὅσον ἔδαπάνησας διὰ νὰ ἔλθῃς ἀπὸ τὴν Ἐλεφαντίνην. Τὸ ὄνομα τοῦ λαοῦ τούτου εἶναι Ἀσμαχ, σημαίνει δὲ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων ἐκείνους οἵτινες ἴστανται πλησίον τοῦ βασιλέως πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἴδου δὲ ἡ καταγωγὴ τῶν Αὐτομόλων· διακόσιοι τεσσαράκοντα χιλιάδες πολεμιστοὶ Αἰγύπτιοι ἐπανεστάτησαν καὶ ἦλθον εἰς τοὺς Αἰθίοπας διὰ τὴν ἀκόλουθον αἰτίαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ψαμμίτιχου ὑπήρχον φρουραὶ εἰς τὴν Ἐλεφαντίνην κατὰ τῶν Αἰθιοπῶν, εἰς τὰς Πηλουσιακὰς Δάφνας κατὰ τῶν Ἀραβίων καὶ Συρίων, τέλος εἰς τὴν Μαρεάν κατὰ τῶν Λιβύων. Ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μου οἱ Πέρσαι διατηροῦσι τὰς αὐτὰς φρουράς ὅπως ἦσαν ἐπὶ Ψαμμίτιχου καὶ φυλάττουσι τὴν Ἐλεφαντίνην καὶ τὰς Δάφνας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Αἰγύπτιοι οὗτοι ἐφρουροῦν ἐπὶ τρία ἔτη καὶ δὲν ἤρχοντο ἄλλοι νὰ τοὺς ἀντικαταστήσωσι, συνεκρότησαν συμβούλιον καὶ συμφωνήσαντες ἐγκατέλιπον τὸν Ψαμμίτιχον καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν. Μαθὼν τοῦτο ὁ Ψαμμίτιχος τοὺς κατέδιωξε, καί, ὅτε τοὺς ἐφθασε, τοὺς παρεκάλει ἐπὶ πολὺ νὰ μὴ ἀφήσωσι τοὺς πατέρας θεοὺς, τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας. Τότε εἰς ἕξ αὐτῶν, ὡς λέγεται, δεικνύων τὸ αἰδοῖόν του, εἶπεν ὅτι ὅπου ἦτο αὐτό, ἐκεῖ θὰ εὑρίσκει καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα. Φθάσαντες εἰς τὴν Αἰθιοπίαν παρέδωκαν ἑαυτοὺς εἰς τὸν βασιλέα τῆς χώρας ταύτης, ὅστις εἰς ἀντάλλαγμα τοῖς ἔδωκε τὸ ἀκόλουθον δῶρον. Αἰθιοπέες τινες εἶχον σχηματῖσει κόμμα ἐναντίον του· αὐτοὺς τοὺς Αἰθίοπας εἶπεν ὁ βασιλεὺς εἰς τοὺς Αἰγυπτίους νὰ ἐξώσωσι καὶ νὰ κατοικήσωσι τὴν γῆν των. Ἀφ' ὅτου δὲ οἱ Αἰγύπτιοι οὗτοι κατόκησαν ἐκεῖ ἐγένοντο οἱ Αἰθιοπέες ἡμερῶτεροι παραλαβόντες ἤθη Αἰγυπτιακά.

31. Ἐκτὸς λοιπὸν τοῦ μέρους τὸ ὁποῖον διατρέχει ὁ Νεῖλος ἀφοῦ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἶναι γνωστὸς μέχρι πλοῦ καὶ ὄδοιπορίας τεσσάρων μηνῶν, διότι αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν εὗρισκομεν, ἂν προσθέσωμεν τοὺς μῆνας τοὺς ὁποίους ἀναλίσκομεν διὰ νὰ μεταβῶμεν ἐκ τῆς Ἐλεφαντίνης εἰς τοὺς Αὐτομόλους τούτους. Ῥεῖε δὲ ὁ Νεῖλος ἀπὸ δυσμῶν. Ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου καὶ ἄνω

οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ μοὶ εἴπῃ τι θετικὸν ἕνεκα τοῦ καύματος ὅπερ καθιστᾷ τὸν τόπον τοῦτον ἔρημον.

32. Ἐμαθὸν ὅμως τὰς ἀκολούθους λεπτομερείας παρὰ Κυρηναίων τινῶν, οἵτινες μοὶ εἶπον ὅτι μεταβάντες διὰ νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος καὶ συνομιλήσαντες μετὰ τοῦ Ἐτεάρχου βασιλέως τῶν Ἀμμωνίων ἀνέφερον σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ περὶ τοῦ Νείλου καὶ εἶπον ὅτι κανεὶς δὲν ἐγνώριζε τὰς πηγὰς του. Τότε ὁ Ἐτεάρχος τοῖς διηγήθη ὅτι Νασαμώνες τινες (ἔθνος Λιβυκὸν κατοικοῦν τὴν Σύρτιν καὶ ὀλίγον μέρος τῆς πρὸς ἀνατολὰς τῆς Σύρτιος χώρας) ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν καὶ ἐρωτώμενοι ἂν ἤξευρον νὰ εἴπωσι τι περισσότερον περὶ τῶν ἐρημῶν τῆς Λιβύας ἀπεκρίθησαν ὅτι τολμηταὶ τινὲς παῖδες προυχόντων συνέλαβον τὴν ἰδέαν, ἅμα ἐφθασαν εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν, νὰ λαμπρυνθῶσι δι' ἐκτάκτου τινὸς κατορθώματος. Ῥίψαντες κλῆρον διέταξαν πέντε ἐξ αὐτῶν νὰ ὑπάγωσι καὶ νὰ ἐρευνησωσι τὰς ἐρήμους τῆς Λιβύας μήπως ἀνακαλύψωσι τι περισσότερον ἀπ' ἐκείνους οἵτινες εἶδον τὰ μακρότατα μέρος διότι τὰ μὲν κατὰ τὴν βόρειον θάλασσαν μέρη τῆς Λιβύας, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σολόεντος, ὅπου τελειώνει ἡ Λιβύα, κατοικοῦσιν ὄλην αὐτὴν τὴν παραλίαν Λίβυες καὶ πολλὰ ἔθνη Λιβυκὰ, πλὴν τῶν μερῶν τὰ ὅποια κατοικοῦσι Φοίνικες καὶ Ἕλληνες. Ἀπὸ τῆς παραλίας ὅμως ταύτης καὶ τῶν κατοικουμένων μερῶν ἡ Λιβύα εἶναι κατοικήτηριον θηρίων· πέραν δὲ ὑπάρχει ἐρημὸς ἄνευ ὕδατος καὶ κεκαλυμμένη ὑπὸ ἄμμου. Οἱ νεανία λοιπὸν οὗτοι οἵτινες ἐπέμφθησαν ὑπὸ τῶν συνηλικιωτῶν των, λαβόντες μετ' ἑαυτῶν πολλὰ τροφίμα καὶ ὕδωρ, μετέβησαν πρῶτον εἰς τὸ κατοικούμενον μέρος. Ἀφοῦ δὲ διήλθον αὐτό, εἰσεχώρησαν εἰς τὸ διαμονητήριον τῶν θηρίων καὶ ἐκεῖθεν ἦλθον εἰς τὴν ἐρημον διευθυνόμενοι πρὸς δυσμὰς. Διέβησαν τοιουτοτρόπως μέγα διάστημα ἀμμῶδες, καὶ μετὰ πολλῶν ἡμερῶν πορείαν εἶδον εἰς τὴν πεδιάδα δένδρα αὐτοφυῆ, ἔδραμον πρὸς αὐτὰ καὶ ἔδρεψαν καρπούς. Ἐνῶ δὲ ἔδρεπον, μικροὶ τινες ἀνθρωποὶ, μικρότεροι τοῦ μετρίου ἀναστήματος, ἦλθον, τοὺς συνέλαβον καὶ τοὺς ἀπήγαγον. Οὐδεὶς τῶν Νασαμώνων ἐνόει τὴν γλῶσσάν των καὶ οὐδεὶς ἐκείνων τὴν τῶν Νασαμώνων. Τοὺς ἀπήγαγον δὲ διὰ μέσου ἀπεράντου ἔλους καὶ ἐπὶ τέλους ἐφθασαν εἰς πόλιν τινά, ὅπου ὅλοι οἱ ἀνθρωποὶ εἶχον τὸ αὐτὸ ἀνάστημα μὲ ἐκείνους οἵτινες τοὺς εἶχον συλλάβει· ὅλοι ἦσαν μέλανες· πλησίον δὲ τῆς πόλεως ἔρρεε μέγας ποταμὸς τρέχων ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶδον κροκοδείλους.

33. Καὶ περὶ μὲν τῆς διηγήσεως τοῦ Ἐτεάρχου ἀκοῦσιν ὅσα εἶπον· θὰ προσθέσω δὲ μόνον ὅτι ἔλεγε, κατὰ τὴν διήγησιν τῶν Κυρηναίων, ὅτι οἱ Νασαμώνες ἐπέστρεψαν καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ἀν-

θρωποι οἱ κατοικοῦντες ἐκεῖ ἦσαν γόητες. Ὁ Ἐτέαρχος ἐπίστευεν ὅτι ὁ ποταμὸς τὸν ὁποῖον εἶχον ἰδεῖ ἦτο ὁ Νεῖλος, ὁ δὲ θεῶδός λόγος ἀπαιτεῖ νὰ παραδεχθῶμεν τὴν εἰκασίαν ταύτην· διότι ὁ Νεῖλος, ὡς ἐγὼ φρονῶ εἰκάζων ἐκ τῶν γνωστῶν τὰ ἀγνωστα, ἔρχεται ἀπὸ τὴν Λιβύαν διασχίζων αὐτὴν εἰς τὸ μέσον καὶ τὸ διάστημα αὐτοῦ εἶναι ἴσον μὲ τὸ τοῦ Ἰστροῦ· καὶ τῶνόντι ὁ Ἰστρος ἀρχίζων ἀπὸ τοὺς Κελτοὺς καὶ τὴν πόλιν Πυρίην τρέχει σχίζων τὴν Εὐρώπην εἰς τὸ μέσον. Κατοικοῦσι δὲ οἱ Κελτοὶ πέραν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν καὶ συνορεύουσι μὲ τοὺς Κυνησίους οἵτινες εἶναι οἱ τελευταῖοι κάτοικοι πρὸς δυσμὸς, καὶ ὁ Ἰστρος, ἀφοῦ διασχίση ὅλην τὴν Εὐρώπην, χύνεται εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον, εἰς τὸ μέρος ὅπου οἱ ἄποικοι τῶν Μιλησίων ἴδρυσαν τὴν Ἰσθρίαν.

34. Διέρχεται λοιπὸν ὁ Ἰστρος διὰ κατοικουμένων μερῶν πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν γνωρίζουσιν, ἐνῶ περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Νεῖλου κανεὶς δὲν γνωρίζει τίποτε, καθότι ἡ Λιβύα, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ῥέει, εἶναι ἔρημος καὶ ἀκατοίκητος. Καὶ περὶ μὲν τοῦ ὀσμῆτος αὐτοῦ εἶπον ὅτι ἠδυνήθηεν νὰ ἐξιχνιάσω κατὰ τὰς μακροτάτας ἐρεύνας μου· τὸ δὲ στόμιον αὐτοῦ εἶναι εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἡ Αἴγυπτος κεῖται σχεδὸν ἀντικρὺ τῶν ὀρέων τῆς Κιλικίας. Ἀπὸ τῶν ὀρέων τούτων μέχρι τῆς Σινώπης τοῦ Εὐξείνιου Πόντου εἶναι διὰ ταχὺν ὁδοιπόρον πέντε ἡμερῶν ὁδὸς εὐθεῖα. Ἡ δὲ Σινώπη κεῖται ἀντικρὺ τῶν στομιῶν τοῦ Ἰστροῦ. Διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι δύναμαι νὰ παραβάλω τὸ ἐν τῇ Λιβύᾳ ῥεῦμα τοῦ Νεῖλου μὲ τὸ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ῥεῦμα τοῦ Ἰστροῦ. Ἄλλ' ἀρκοῦσιν ὅσα εἶπον περὶ τοῦ Νεῖλου.

35. Ἐρχομαι δὲ τώρα νὰ ὁμιλήσω ἐκτενέστερον περὶ τῆς Αἰγύπτου, καθότι αὕτη πλειότερον πάσης ἄλλης χώρας περικλείει θαυμάσια πράγματα καὶ ἔργα ἄξια περιγραφῆς· διὰ τοῦτο θὰ ὁμιλήσω μᾶλλον ἐκτενῶς περὶ αὐτῆς. Οἱ Αἰγύπτιοι ζῶσιν ὑπὸ οὐρανὸν ὅλως ἴδιον εἰς αὐτοὺς· ἡ χώρα τῶν βρέγεται ὑπὸ ποταμοῦ τοῦ ὁποῖου ἡ φύσις διαφέρει ὅλων τῶν ἄλλων ποταμῶν· τέλος δὲ ἔχουσιν ἔθιμα καὶ νόμους ἐναντία κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐκεῖ αἱ γυναῖκες ὑπάγουσιν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ γίνονται μεταπρατίδες, οἱ δὲ ἄνδρες μένουσιν εἰς τὰς οἰκίας καὶ ὑφαίνουσι. Πανταχοῦ ἄλλοῦ ὠθοῦσι τὴν κρόκην πρὸς τὰ ἄνω, οἱ Αἰγύπτιοι πρὸς τὰ κάτω. Οἱ ἄνδρες βαστάζουσιν τὰ φορτία εἰς τὴν κεφαλὴν, αἱ γυναῖκες ἐπὶ τῶν ὤμων· αἱ γυναῖκες οὐροῦσιν ὄρθαι, οἱ ἄνδρες καθήμενοι. Ἀφοδεύουσιν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν καὶ τρώγουσιν ἔξω εἰς τὰς ὁδοὺς, λέγοντες ὅτι τὰ μὲν αἰσχροὰ πλὴν ἀναγκαῖα πρέπει νὰ τὰ ἐκπληροῖ τις κρυφίως, τὰ δὲ μὴ αἰσχροὰ ἀναφανδόν. Οὐδεμίαν γυνὴ γίνεταί ἱερεῖα θεοῦ ἢ θεᾶς, ἀλλ' οἱ ἄνδρες εἶναι ἱερεῖς πάντων καὶ πασῶν. Οἱ υἱοὶ δὲν εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ τρέφωσι τοὺς γονεῖς τῶν ἐὰν δὲν θέλωσιν· αἱ θυγατέ-

ρες ὅμως εἶναι ἠναγκασμένοι εἰς τοῦτο, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν θέλωσιν.

36. Ἀλλαχοῦ οἱ ἱερεῖς τῶν θεῶν ἔχουσι μακρὰν κόμην· εἰς τὴν Αἴγυπτον ξυρίζονται· οἱ ἄνθρωποι συνηθίζουσι νὰ κόπτωσι τὰ μαλλία ὅταν πενθῶσιν ἀποθανόντας συγγενεῖς· οἱ Αἰγύπτιοι, πρὸς τιμὴν τῶν ἀποθανόντων, ἀφήνουσι νὰ αὐξήσωσιν αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πώγωνος τὰς ὁποίας προηγούμενος ἐξυρίζον. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ζῶσι κχωρισμένοι ἀπὸ τὰ ζῶα, οἱ Αἰγύπτιοι ζῶσι φύρδην μίγδην μετ' αὐτῶν. Ἀλλαχοῦ τρέφονται μὲ σῖτον καὶ κριθήν· ἀλλ' οἱ Αἰγύπτιοι θεωροῦσιν αἰσχροτάτον νὰ ὑποβάλλονται εἰς τοιαύτην διαίταν, καὶ μεταχειρίζονται ὄλυραν, τὴν ὁποίαν τινὲς ὀνομάζουσι ζεῖαν. Ζυμώνουσι μὲ τοὺς πόδας, μὲ τὰς χεῖρας δὲ ἀνακατώνουσι τὸν πηλὸν καὶ καθαρίζουσι τὴν κόπρον. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἐκτὸς ἐκείνων οἵτινες παρέλαβον τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, ἀφήνουσι τὸ αἰδοῖόν των ὅπως ἐπλάσθη ἐκ φύσεως· οἱ Αἰγύπτιοι περιτέμνονται. Ἐκαστος ἀνὴρ φορεῖ δύο ἐνδύματα, ἡ γυνὴ φορεῖ ἓν. Οἱ ἄλλοι δένουσιν ἔξωθεν τοὺς κρόκους τῶν ἰστίων καὶ τοὺς κάλους, οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς δένουσιν ἔσωθεν. Οἱ Ἕλληνες γράφουσι τὰ γράμματα καὶ ἀριθμοῦσι μὲ χαλκία ἀρχίζοντες ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ καὶ φέροντες τὴν χεῖρά των πρὸς τὰ δεξιὰ· οἱ Αἰγύπτιοι ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὰ δεξιὰ καὶ προχωροῦσι πρὸς τὰ ἀριστερὰ λέγοντες ὅτι αὐτοὶ γράφουσι πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ οἱ Ἕλληνες πρὸς τὰ ἀριστερὰ. Ἐχουσι δὲ δύο εἶδη χαρακτῆρων· τοὺς ἱεροὺς χαρακτῆρας καὶ τοὺς δημῶδεις.

37. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι θεοσεβεῖς πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἔχουσι τὰ ἐξῆς ἔθιμα. Πίνουσιν ἀπὸ ποτήρια χάλκινα, τὰ ὁποία πλύνουσι καθ' ἡμέραν· τοῦτο δὲ πρᾶττουσιν ὅλοι, καὶ ὄχι τινὲς μόνον. Φοροῦσιν ἐνδύματα λινὰ πάντοτε νεόπλαυτα, καὶ προσέχουσιν εἰς τοῦτο πολὺ. Περιτέμνονται χάριν καθαριότητος, καὶ θεωροῦσι προτιμότερον νὰ φαίνωνται καθαροὶ ἢ ὄρατοί. Ἄνὰ πᾶσαν τρίτην ἡμέραν οἱ ἱερεῖς ξυρίζουσιν ὅλον τὸ σῶμα, διὰ νὰ μὴ τύχη καὶ εὐρεθῇ ἐπ' αὐτῶν μήτε φθειρ μήτε ἄλλο τι ἔντομον μυσαρὸν ὅταν ὑπηρετῶσι τοὺς θεοὺς. Λινὰ μόνον ἐνδύματα φοροῦσιν οἱ ἱερεῖς καὶ ὑποδήματα κατεσκευασμένα ἀπὸ φλοιδῶν παπύρου· δὲν τοῖς εἶναι δὲ ἐπιτετραμμένον νὰ φορῶσιν ἄλλου εἶδους. Νίπτονται μὲ ὕδωρ ὀροσερόν, δις τῆς ἡμέρας καὶ δις τῆς νυκτός. Καὶ ἄλλα οὕτως εἰπεῖν ἄπειρα θρησκευτικὰ ἔθιμα ἐκπληροῦσιν· ἀπολυμβάνουσιν ὅμως καὶ ὄχι ὀλίγα ἀγαθὰ. Οὔτε φθειροῦσιν οὔτε δαπανῶσιν ὅσα ἀνήκουσιν εἰς αὐτοὺς· τροφαὶ ἱεραὶ ἐτοιμάζονται δι' αὐτοὺς, καὶ ἄπειρα κρέατα βοῶν καὶ χηνῶν προσφέρονται εἰς αὐτοὺς καθημερινῶς· πρὸς τούτοις τοῖς δίδεται οἶνος σταφυλῆς. Δὲν τοῖς ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ τρώωσιν ἰχθύς. Εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον δὲν σπείρουσι κνάμους, ἂν δὲ τύχη νὰ φυτρώσωσι, δὲν τοὺς τρώγουσιν οὔτε ὤμους οὔτε μαγειρευμέ-

vous. Οἱ ἱερεῖς οὔτε νὰ τοὺς ἴδωσιν ἀνέχονται θεωροῦντες τὸ ὄσπριον τοῦτο ὡς ἀκάθαρτον. Ἐκαστος θεὸς δὲν ὑπηρετεῖται μόνον ὑφ' ἑνὸς ἱερέως, ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν, καὶ εἰς ἕξ αὐτῶν εἶναι μέγας ἱερεὺς· ὅταν ἀποθάνῃ, τὸν διαδέχεται ὁ υἱὸς του.

38. Φρονοῦσιν ὅτι οἱ ἄρρενες βόες εἶναι τοῦ Ἐπάφου, καὶ τοῦτου ἕνεκα τοὺς δοκιμάζουσι διὰ τοῦ ἀκολούθου τρόπου. Ἐὰν ἐπὶ τοῦ βοῦς ἀνακαλύψωσι μίαν μόνην τρίχα λευκὴν, ὑποθέτουσιν αὐτὸν ἀκάθαρτον. Εἰς τῶν ἱερέων, ἐπιτετραμμένος τοῦτου, ἐξετάζει τὸ πρᾶγμα, κρατουμένου τοῦ ζῶου ὀρθίου ἢ ὀλιπομένου ὑπτίου. Ἐλκει δὲ συγχρόνως τὴν γλῶσσάν του διὰ νὰ ἴδῃ ἐκ τινῶν προσδιωρισμένων σημείων, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσω ἀλλοθῶ, ἂν εἶναι καθαρὰ· τέλος παρατηρεῖ τὰς τρίχας τῆς οὐρᾶς καὶ βεβαιοῦται ἂν φύονται φυσικῶς. Ἀφοῦ δὲ τὸ ζῶον ἀποδειχθῆ ὑφ' ὅλας τὰς ἐλόψεις καθαρὸν, τὸ σημεῖοι τυλίσσωσιν περὶ τὰ κέρατα αὐτοῦ φλοιὸν παπύρου, ἔπειτα ὁ ἱερεὺς τὸ ἀλείφει μὲ σημαντρίδα γῆν, ἐπιθέτει τὴν σφραγίδα του καὶ τοιουτοτρόπως τὸ ἀπάγουσιν. Ὅστις θυσιάζει βοῦν μὴ σημειούμενον τιμωρεῖται μὲ θάνατον. Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν τρόπον δοκιμάζεται τὸ ζῶον.

39. Ἴδου δὲ πῶς γίνεται ἡ θυσία· ὅταν φέρωσι τὸ σημειούμενον ζῶον πρὸ τοῦ βωμοῦ ὅπου θέλουσι νὰ τὸ θυσιάσωσιν, ἀνάπτουσι πῦρ, ἔπειτα πλησίον αὐτοῦ κάμνουσι σπονδὰς μὲ οἶνον καὶ ἐπικαλοῦνται τὸν θεόν· ἀκολούθως σφάζουσι τὸ θῦμα, καί, ἀφοῦ τὸ σφάξωσιν, ἀποκόπτουσι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ἐκδέρουσι τὸ σῶμα, καί, ἀφοῦ εἴπωσι κατὰ τῆς κεφαλῆς ἐκείνης πολλὰς ἀράς, τὴν φέρουσιν εἰς τὴν ἀγοράν, ἔὰν ὑπάρχῃ τοιαύτη, καὶ τὴν πωλοῦσιν εἰς Ἑλληνά τινα ἔμπορον, ἔὰν εὐρίσκηται τοιοῦτος εἰς τὴν πόλιν· εἰ δὲ καὶ δὲν εὐρίσκηται Ἑλλήν ἔμπορος, τὴν ὀλιποῦσιν εἰς τὸν ποταμόν. Αἱ βλασφημίαι τὰς ὁποίας προφέρουσι κατὰ τῆς κεφαλῆς ἐκείνης εἶναι αἱ ἀκόλουθοι· «Ἐὰν μέλλωσι νὰ συμβῶσι δυστυχίαι εἰς ἐκείνους οἵτινες προσφέρουσι τὴν θυσίαν ταύτην, εἴθε αἱ δυστυχίαι αὐταὶ νὰ στραφῶσι καὶ πέρωσι κατὰ τῆς κεφαλῆς ταύτης». Ὅλοι οἱ Αἰγύπτιοι τηροῦσι τὰς αὐτὰς συνθηκὰς προκειμένου περὶ τῶν κεφαλῶν τῶν θυμάτων καὶ τῶν σπονδῶν τοῦ οἴνου· εἰς ὅλας δὲ τὰς θυσίας μεταχειρίζονται τοὺς αὐτοὺς νόμους, καὶ συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τούτους οὐδέποτε Αἰγύπτιος τρώγει τὴν κεφαλὴν οὐδενὸς ζῶου.

40. Ἡ ἐξαγωγή τῶν ἐντοσθίων καὶ ὁ τρόπος τοῦ καίειν τὰ θύματα διαφέρουσι κατὰ τὰς θυσίας. Ἐγὼ θὰ ἀναφέρω ποῖα εἶναι κατ' αὐτοὺς ἡ μεγίστη θεότης πρὸς τιμὴν τῆς ὁποίας τελοῦσι τὴν μεγίστην ἐσορτήν. Ἀφοῦ ἐκδάρωσι τὸν βοῦν, ἀποσπῶσι τὴν κοιλίαν κενήν, ἀφήνοντες ἐντὸς τοῦ σώματος τὰ σπλάγχνα καὶ τὸ πάχος. Κόπτουσι τοὺς πόδας καὶ τὴν ἄκραν τῆς οὐρᾶς, τοὺς

ῶμους καὶ τὸν τράχηλον. Τούτων γενομένων, γεμίζουσι τὸ ἑναπομείναν σῶμα μὲ ἄρτους καθαρούς, μὲ μέλι, μὲ σταφίδας, μὲ σῦκα, μὲ λιβανωτόν, μὲ σμύρναν καὶ μὲ ἄλλα μύρα. Ἀφοῦ δὲ τὸ γεμίσωσι τοιουτοτρόπως, τὸ καίουσιν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ χύνοντες ἐπ' αὐτοῦ ἄφθονον ἔλαιον. Θυσιάζουσι δὲ νῆστεις ἔτι, καί, ἐνῶ τὸ θῦμα καίεται, τύπτουσιν ἑαυτοὺς ὄλοι· τέλος, ἀφοῦ κτυπηθῶσι καλῶς, κάθηται καὶ τρώγουσι τὰ μέλη τοῦ ζῶου τὰ ὁποῖα ἐχώρισαν πρότερον.

41. Ὅλοι λοιπὸν οἱ Αἰγύπτιοι θυσιάζουσιν ἄρρενας βοῦς καθαρὸς καὶ μόσχους, δὲν τοῖς εἶναι ὅμως ἐπιτετραμμένον νὰ θυσιάζωσι θηλείας, διότι αὐταὶ θεωροῦνται ἱεραὶ τῆς Ἴσιδος. Τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἴσιδος, ὃν γυναικεῖον, ἔχει κέρατα ἀγελάδος, ὅπως οἱ Ἕλληνες παριστῶσι τὴν Ἰώ, καὶ ὄλοι οἱ Αἰγύπτιοι σέβονται ὁμοίως τὰς ἀγελάδας πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ λοιπὰ ζῶα. Τοῦτου ἕνεκα οὔτε ἀνὴρ Αἰγύπτιος οὔτε γυνὴ Αἰγυπτία στέργει νὰ φιλήσῃ Ἑλληνα εἰς τὸ στόμα, ἢ νὰ μεταχειρισθῆ τὴν μάχαιραν ἢ τοὺς ὀβελούς ἢ τὴν χύτραν αὐτοῦ, ἢ νὰ φάγῃ κρέας βοῦς καθαρὸν κοπὲν ὑπὸ μαχαίρας Ἑλλήνος. Θάπτουσι τοὺς νεκροὺς βοῦς διὰ τοῦ ἀκολούθου τρόπου· ὀλιποῦσιν εἰς τὸν ποταμὸν τὰς θηλείας, τοὺς δὲ ἄρρενας τοὺς ὀλιποῦσιν ἐντὸς ἐσκαμμένων βόθρων εἰς τὰ προάστια τῶν, ἀφήνοντες ἔξω τοῦ τάφου τὸ ἐν κέρατον ἢ τὰ δύο ὡς σημεῖον. Ὅταν γίνῃ ἐντελής ἡ σῆψις καὶ παρελθῆ ὁ προσδιωρισμένος χρόνος, ἔρχεται εἰς ἐκάστην πόλιν ἐν πλοιάριον ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλουμένης νήσου· εἶναι δὲ ἡ νῆσος αὕτη εἰς τὸ Δέλτα καὶ ἔχει περιφέρειαν ἐννέα σχοίνων. Ἐν ταύτῃ τῇ Προσωπίδι νῆσῳ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι πολλαὶ πόλεις. Ἐκεῖνη δὲ ἐκ τῆς ὁποίας ἔρχονται τὰ πλοιάρια τὰ ὁποῖα συνάζουσι τὰ ὄστα τῶν βοῶν, ὀνομάζεται Ἀτάρβηχις, καὶ ὑπάρχει ἐν αὐτῇ ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὴν Ἀφροδίτην. Ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην ἐξερχόμενοι οἱ ἄνθρωποι μὲ πολλὰ πλοιάρια περιφέρονται εἰς ὅλας τὰς ἄλλας πόλεις διὰ νὰ λάβωσι τὰ ὄστα, νὰ τὰ φέρωσιν εἰς ἕν μέρος καὶ τὰ θάψωσιν ἐκεῖ ὅλα. Ὅπως θάπτουσι δὲ τοὺς βοῦς οὕτω θάπτουσι καὶ τὰ ἄλλα ἀποθνήσκοντα κτήνη. Τοιοῦτον ἔθιμον λοιπὸν ἐπικρατεῖ εἰς αὐτοὺς περὶ τῶν κτηνῶν, διότι κανὲν ἐκ τούτων τῶν ζῶων δὲν φονεύουσιν οἱ Αἰγύπτιοι.

42. Ὅσοι ἴδρυσαν ναοὺς εἰς τὸν Θηβαίαν Δία ἢ ὅσοι εἶναι ἀπὸ τῶν Θηβαίων νομὸν ἀπέχονται προβάτων καὶ θυσιάζουσιν αἰγας. Διότι ὄλοι οἱ Αἰγύπτιοι δὲν τιμῶσι τοὺς αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου, πλην τῆς Ἴσιδος καὶ τοῦ Ὀσίριδος (ὅστις λέγουσιν ὅτι εἶναι ὁ Διόνυσος), τοὺς ὁποίους τιμῶσι πανταχοῦ ὁμοίως. Ὅσοι δὲ ἔχουσι ναὸν τοῦ Μένδριτος, ἀπέχονται αἰγῶν καὶ θυσιάζουσι πρόβατα. Οἱ δὲ Θηβαῖοι καὶ ὅσοι ὡς αὐτοὶ ἀπέχονται

προβάτων, λέγουσιν ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐπεκράτησε παρ' αὐτοῖς διὰ τὴν ἀκόλουθον αἰτίαν. Ὁ Ἡρακλῆς ἠθέλησεν ἀφεύκτως γὰρ ἴδῃ τὸν Δία, ὅστις δὲν ἠθέλεε νὰ τὸν ἴδῃ ὁ Ἡρακλῆς. Τέλος, ἐπειδὴ ἐπέμενε ὁ Ἡρακλῆς, ἐμηχανεύθη ὁ Ζεὺς τὸ ἐξῆς. Ἐκδείρας κριὸν καὶ ἀποτεμῶν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὴν ἐκράτει πρὸ τοῦ προσώπου του, ἀφοῦ ἐφόρεσε πρότερον τὴν δορὰν τοῦ κριοῦ. Ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει εὐρισκόμενος ἔδειξεν ἑαυτὸν εἰς τὸν Ἡρακλέα. Διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην οἱ Αἰγύπτιοι κἀμνοῦσι τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς κριοπρόσωπον· ἐμιμήθησαν δὲ αὐτοὺς οἱ Ἀμμώνιοι, οἵτινες εἶναι ἄποικοι τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Αἰθιοπίων καὶ ἡ γλῶσσά των εἶναι κρᾶμα τῆς Αἰγυπτιακῆς καὶ τῆς Αἰθιοπικῆς. Κατ' ἐμὲ τούτου ἔνεκεν ἔλαβον καὶ τὴν ἐπωνυμίαν Ἀμμώνιοι, διότι Ἀμμῶν ὀνομάζουσιν οἱ Αἰγύπτιοι τὸν Δία. Δὲν θυσιάζουσιν λοιπὸν οἱ Αἰγύπτιοι κριοὺς, καὶ ἔνεκα τῆς παραδόσεως ταύτης θεωροῦσιν αὐτοὺς ὡς ἱερούς· ἀπαξ μόνον τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Διός, σφαζάντες καὶ ἐκδείραντες κριὸν περιβάλλουσι μὲ τὸ δέρμα του τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, σύροντες ἐνώπιον αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἡρακλέους. Γενομένης τῆς τελετῆς ταύτης, ὅλοι οἱ ἱερεῖς τοῦ ναοῦ τύπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς ἔνδειξιν πένθους διὰ τὸν θάνατον τοῦ κριοῦ, καὶ ἔπειτα θάπτουσιν αὐτὸν εἰς θήκην ἱερὰν.

43. Προκειμένου περὶ τοῦ Ἡρακλέους, ἤκουσα ὅτι ἦτο εἰς τῶν δώδεκα θεῶν· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν Ἡρακλέα τὸν ὁποῖον γνωρίζουσιν οἱ Ἕλληνας οὐδαμοῦ τῆς Αἰγύπτου ἠδυνήθηεν νὰ μάθω τι. Ὅτι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι δὲν ἔλαβον τὸ ὄνομα Ἡρακλῆς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἀλλὰ μᾶλλον οἱ Ἕλληνας ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ἰδίως ἐκεῖνοι οἵτινες τὸν ὀνόμασαν υἱὸν τοῦ Ἀμφιτρούωνος, ἔχω πολλὰ τεκμήρια περὶ τούτου, καὶ προσέτι τὸ ἀκόλουθον, ὅτι ἀμφοτέροι οἱ γονεῖς τοῦ Ἡρακλέους τούτου Ἀμφιτροῦων καὶ Ἀλκμήνη κατήγοντο ἀνέκαθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ διότι οἱ Αἰγύπτιοι λέγουσιν ὅτι οὔτε τοῦ Ποσειδῶνος οὔτε τῶν Διοσκουέων γνωρίζουσι τὰ ὀνόματα, οὔτε ἐγένοντό ποτε δεκτοὶ οἱ θεοὶ οὔτοι μεταξὺ τῶν θεοτήτων των. Ὡστε, ἐὰν ἐλάμβανον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὸ ὄνομα θεοῦ τινος, θὰ ἐνεθυμοῦντο πρὸ παντὸς ἄλλου τὸ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὸ τῶν Διοσκουέων· διότι καὶ τότε ἐγίνοντο ταξίδια, καὶ ἦσαν Ἕλληνές τινες ναυτίλοι. Τοῦτο φρονῶ ἐγὼ καὶ πρέπει νὰ εἶναι ὀρθὴ ἡ γνώμη μου· ὥστε αὐτῶν τῶν θεῶν τὰ ὀνόματα θὰ ἐμάνθανον μᾶλλον ἢ τὸ τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Ἡρακλῆς τῶν Αἰγυπτίων εἶναι ἀρχαιότατος θεὸς καὶ οἱ ἴδιοι λέγουσιν ὅτι δέκα ἑπτὰ χιλιάδας ἔτη πρὶν βασιλεύσῃ ὁ Ἀμασις ὁ ἀριθμὸς τῶν θεῶν τῶν ἀνεβιβάσθη ἀπὸ ὀκτώ εἰς δώδεκα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Ἡρακλῆς.

44. Θέλω δὲ νὰ μάθω περὶ αὐτῶν σαφές τι παρ' οὔτινος

δήποτε ἠθέλον δυνηθῆ ἔπλευσα εἰς τὴν Τύρον τῆς Φοινίκης, ἀκούσας ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἡρακλέα, καὶ εἶδον τὸν ναὸν τοῦτον πλουσιώως κεκοσμημένον ἀπὸ πολλὰ ἀναθήματα. Περιεῖχε δύο στήλας· τὴν μὲν ἐκ χρυσοῦ ἀπέφθου, τὴν δὲ ἐκ σμαράγδου λίθου, λάμπουσαν κατὰ τὴν νύκτα ζωηρῶς. Συνομιλήσας μὲ τοὺς ἱερεῖς τοὺς ἠρώτησα πόσος χρόνος εἶχε παρῆλθει ἀφ' οὗτο ἐκτίσθη ὁ ναὸς τῶν εἶρον δὲ ὅτι οὔτε αὐτοὶ συνεφώνουν μὲ τοὺς Ἕλληνας· διότι, κατ' αὐτούς, ὁ ναὸς ἐκτίσθη συγχρόνως μὲ τὴν κατοίκισιν τῆς Τύρου, ἡ δὲ Τύρος κατοικεῖται πρὸ δισχιλίων καὶ τριακοσίων ἐτῶν. Εἶδον προσέτι εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἔτερον ναὸν τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπωνυμία ἔδεικνυεν ὅτι ἦτο Ὀάσιος. Ἐπλευσα λοιπὸν καὶ εἰς τὴν Θάσον, ὅπου εἶρον ναὸν τοῦ Ἡρακλέους κτισθέντα ὑπὸ τῶν Φοινίκων, οἵτινες, ἐνῶ ἔπλεον πρὸς ἀναζήτησιν τῆς Εὐρώπης, ἀφήκαν ἐκεῖ τὴν ἀποικίαν ταύτην. Τοῦτο δὲ συνέβη πέντε γενεάς πρὶν γεννηθῆ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Ἀμφιτρούωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ συμπέρασμα τῶν ἀναζητήσεων τούτων ἀποδεικνύει σαφῶς ὅτι ὁ Ἡρακλῆς εἶναι ἀρχαῖος θεός, καὶ νομίζω ὅτι πράττουσιν ὀρθότατα ἐκεῖνοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὅσοι ἔχουσι δύο ναοὺς τοῦ Ἡρακλέους καὶ εἰς μὲν τὸν ἕνα προσφέρουσι θυσίας ὡς εἰς ἀθάνατον, καλοῦντες αὐτὸν Ὀλύμπιον, εἰς δὲ τὸν ἄλλον τὸν τιμῶσιν ὡς ἦρωα.

45. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες λέγουσι περὶ αὐτοῦ πολλὰ καὶ ἀπερίσκεπτα. Οὕτω δὲ καὶ ὁ ἐξῆς μῦθος τὸν ὁποῖον ἀναφέρουσι περὶ τοῦ Ἡρακλέους εἶναι ὀλίγον εὐήθης. Κατὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον, λέγουσι, στέφαντες αὐτὸν μὲ φύλλα οἱ Αἰγύπτιοι τὸν ἔφερον μετὰ πομπῆς διὰ νὰ τὸν θυσιάσωσιν εἰς τὸν Δία. Καὶ μέχρι μὲν τινος ὁ Ἡρακλῆς ἔμενεν ἤσυχος, ὅτε δ' ἔφθασαν πλησίον τοῦ βωμοῦ καὶ ἠτοιμάζοντο νὰ τὸν θυσιάσωσιν, ἔδειξε τὴν δύναμίν του καὶ τοὺς ἐφόνευσεν ὅλους. Οἱ διηγούμενοι ταῦτα μοὶ φαίνεται ὅτι ἀγνοοῦσιν ὀλοτελῶς τὴν φύσιν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων. Τρόντι, ἀφοῦ δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς νὰ θυσιάζωσι κτήνη ἀλλὰ πρόβατα, βοῦς ἄρρενας καὶ μόσχους, ὅταν εἶναι καθαροί, καὶ χήνας, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ θυσιάζωσιν ἀνθρώπους; Ἐκτὸς τούτου ὁ Ἡρακλῆς ἦτο μόνος, καὶ, ὡς λέγουσιν, ἀνθρωπος θνητός· πῶς ἐξηγεῖται λοιπὸν νὰ ἐφόνευσε πολλὰς μυριάδας ἀνθρώπων; Καὶ περὶ τούτων μὲν τοσαῦτα εἰπόντας ἄς μᾶς συγχορήσωσιν οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἦρωες.

46. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, περὶ ὧν ὁμίλησα πρὸ ὀλίγου, δὲν θυσιάζουσιν, οὔτε αἶγας οὔτε τράγους διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Οἱ Μενδήσιοι συγκαταριθμοῦσι τὸν Πάνα μεταξὺ τῶν ὀκτῶ θεῶν οἵτινες ἐγένοντο πρότεροι τῶν δώδεκα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ζωγράφου καὶ οἱ γλύπται ζωγραφίζουσι καὶ γλύφουσι τὸ ἄγαλμα τοῦ Πανὸς ὅπως οἱ Ἕλληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελές, ὄμι διότι τὸν φαντά-

ζονται τοιοῦτον, ἀλλὰ τὸν νομίζουσι δμοιον με τοὺς ἄλλους θεοὺς (θὰ ἦτο δὲ δυσάρεστον εἰς ἐμὲ νὰ εἶπω διατί τὸν παριστώσι τοιοῦτον), διὰ τοῦτο οἱ Μενδήσιοι σέβονται ὅλον τὸ γένος τῶν αἰγῶν, καὶ πλειότερον τοὺς ἄρρενας ἢ τὰς θηλείας· τούτων δὲ τῶν ἄρρένων οἱ βοσκοὶ ἀπολαμβάνουσι μεγαλύτερας τιμᾶς. Ἐνα τράγον σέβονται περισσότερον ἀπὸ ὄλους, καί, ὅταν οὗτος ἀποθάνῃ, μέγα πένθος ἐπιβάλλεται εἰς ὅλον τὸν νομὸν· Αἰγυπτιστὶ καὶ ὁ τράγος καὶ ὁ Πᾶν λέγεται Μένδης. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς μου ἐγένετο εἰς τὸν νομὸν τοῦτον τὸ ἀκόλουθον τρώστων· τράγος συννευρίσκειτο μετὰ γυναικὸς ἀναφανδόν. Εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους ἐγένετο γνωστὸν τοῦτο.

47. Οἱ Αἰγύπτιοι θεωροῦσι τὸν χοῖρον ὡς ζῶον ἀκάθαρτον· ἐπομένως, ἐάν τις αὐτῶν διαβαίνων πλησίον χοίρου ἐγγίσῃ αὐτόν, καταβαίνει με ὅλα τὰ ἐνδύματά του εἰς τὸν ποταμὸν καὶ λούεται· ἀφ' ἐτέρου οἱ Αἰγύπτιοι χοιροβοσκοὶ, μολονότι ἰθαγενεῖς, δὲν ἐμβαίνουν εἰς κανένα ναὸν τῆς χώρας, οὔτε δίδει τις τὴν θυγατέρα του εἰς αὐτούς, οὔτε λαμβάνει ἀπὸ αὐτοὺς γυναῖκα, ἀλλὰ δίδουσι καὶ λαμβάνουσι γυναῖκας οἱ χοιροβοσκοὶ μετὰξὺ τῶν. Οἱ Αἰγύπτιοι δὲν νομίζουσι πρέπον νὰ θυσιάῳσι χοῖρον εἰς ἄλλους θεοὺς ἢ εἰς τὴν Σελήνην καὶ τὸν Διόνυσον¹· εἰς αὐτοὺς μόνους θυσιάζουσι καὶ τρώγουσι τὸ κρέας τῶν θυμάτων. Δὲν κρύπτουσι τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν, ἐνῶ ἀποστρέφονται τοὺς χοίρους εἰς τὰς ἄλλας ἐορτάς, τοὺς θυσιάζουσι εἰς αὐτήν· ἐγὼ ὅμως, καίτοι γνωρίζω τὴν αἰτίαν ταύτην, δὲν νομίζω εὐπρεπὲς νὰ τὴν εἶπω. Ἰδοὺ δὲ πῶς γίνεται ἡ θυσία τῶν χοίρων εἰς τὴν Σελήνην· ἅμα τὸ ζῶον σφαγῆ, λαμβάνουσι τὴν ἄκρον τῆς οὐρᾶς, τὸν σπλήνα τὴν σκέπην τῶν ἐντέρων, καί, ἀφοῦ τὰ περιτυλίξωσιν ὅλα ὁμοῦ με ὅλον τὸ πάχος τὸ ὁποῖον εὔρον εἰς τὴν κοιλίαν, τὰ καίουσιν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ. Τὰ λοιπὰ κρέατα τρώγονται κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς πανσελήνου καθ' ἣν ἐγένετο ἡ θυσία. Ἄλλην δὲ ἡμέραν δὲν δύναται νὰ γευθῶσι χοιρεῖου κρέατος. Ὅσοι μετὰξὺ αὐτῶν εἶναι παχοί, δι' ἀπορίαν μέσαν πλάττουσι χοίρους ἐκ ζύμης τοὺς ὁποίους ψήσαντες θυσιάζουσι.

48. Εἰς τὸ ἔσπερινόν δεῖπνον, κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐορτῆς τοῦ Διονύσου, σφάξας ἕκαστος πρὸ τῆς θύρας του χοῖρον, τὸν δίδει ὀπίσω καὶ τὸν λαμβάνει ὁ ἴδιος χοιροβοσκὸς ὅστις τῷ τὸν ἐπώλησε. Πλὴν τῶν χορῶν οἱ Αἰγύπτιοι ἐκτελοῦσι τὰ λοιπὰ τῆς ἐορτῆς ὡς οἱ Ἕλληνες. Ἀντὶ δὲ τοῦ φαλοῦ ἐπενόησαν ἀγάλματα νευρόσπαστα, πηχναῖα τὸ μέγεθος, καὶ περιφέρουσιν αὐτὰ αἰ γυναῖκες εἰς τὰς κώμας, ἔχοντα τὸ αἰδοῖον κινούμενον καὶ μόλις μικρότερον τοῦ ὅλου σώματος. Προηγείται αὐλητῆς, ἀκολουθοῦσι

1 Τὴν Ἴσιν καὶ τὸν Ὅσιριν.

δὲ αἱ γυναῖκες ἄδουσαι τὸν Διόνυσον. Διατί τὸ αἰδοῖον εἶναι τόσον ὑπερμέτρως μέγα, καὶ διατί αὐτὸ τὸ μέλος τοῦ σώματος κινεῖται; Περὶ τούτου ὑπάρχει ἱερά τις παράδοσις.

49. Νομίζω ὅτι ὁ Μελάμπους, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμυθέωνος, ἐγνώρισε καὶ μάλιστα εἶδε τὰς τελετὰς ταύτας, διότι αὐτὸς ἐδίδαξεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ ὄνομα τοῦ Διονύσου, τὴν ἐορτὴν αὐτοῦ καὶ τὴν πομπὴν τοῦ φαλοῦ. Τοὺς ἐδίδαξεν ὅμως πρῶτον τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς δὲν εἶχεν ἐννοήσει καλῶς, οἱ δὲ μεταγενέστεροι αὐτοῦ σοφοὶ ἐσαφήνισαν αὐτὸ ἐντελέστερον. Ἐδίδαξε λοιπὸν ὁ Μελάμπους νὰ περιφέρωσι τὸν φαλὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, καὶ οἱ Ἕλληνες μαθόντες τοῦτο παρ' αὐτοῦ πράττουσιν ὅσα πράττουσιν. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ Μελάμπους ὑπῆρξεν ἀνθρώπος σοφός, ἀφ' ἐαυτοῦ συστήσας τὴν μαντικὴν τέχνην, ἀλλ' ὅτι εἰσήγαγεν εἰς τοὺς Ἕλληνας διάφορα τὰ ὁποῖα ἔμαθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ μετὰξὺ ἄλλων τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου, ἀφοῦ ἐπέφερεν εἰς αὐτὴν ὀλίγας παραλλαγὰς. Καὶ τρώντι, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὰ πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ τούτου γινόμενα εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας κατὰ σύμπτωσιν ὁμοιάζουσιν; Ἐάν δὲν ἦσαν νεωστὶ εἰσηγμένα, θὰ ἦσαν ὅμοια πρὸς πᾶν ὅ,τι συμφωνεῖ με τὰ ἦθη τῶν Ἑλλήνων. Ἐπίσης δὲν πιστεύω ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Ἕλληνας τοῦτο τὸ ἔθιμον ἢ ἄλλο οἰονδήποτε. Ὡς φρονῶ δὲ ἐγὼ, ὁ Μελάμπους θὰ ἔμαθε τὰ τῆς τελετῆς τοῦ Διονύσου ἀπὸ τὸν Κάδμω τὸν Τύρῳ καὶ ἀπὸ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐλθόντας ἐκ τῆς Φοινίκης εἰς τὴν χώραν ἣτις καλεῖται σήμερον Βοιωτία.

50. Σχεδὸν ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν ἦλθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἑλλάδα· αἱ ἔρευναί μου με πείθουσιν ὅτι τὰ παρελάβομεν ἀπὸ χώρας βαρβάρου, καὶ πρὸ πάντων ἦλθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ἐκτός τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῶν Διοσκουρῶν, περὶ ὧν ὁμίλησα, ἐκτός τῆς Ἥρας, τῆς Ἑστίας, τῆς Θέμιδος, τῶν Χαρίτων καὶ τῶν Νηρηίδων, τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν ἄλλων θεῶν ὑπῆρξαν πάντοτε παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις. Ἐπαναλαμβάνω ἐνταῦθα ὅ,τι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μοι εἶπον. Οἱ θεοί, ὧν τὰ ὀνόματα λέγουσιν οἱ Αἰγύπτιοι ὅτι ἀγνοοῦσιν, ἀνομάσθησαν, νομίζω, ἀπὸ τοὺς Πελασγοὺς πλὴν τοῦ Ποσειδῶνος· αὐτὸν δὲ τὸν θεὸν ἔμαθον οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Λίβνας. Οὐδεὶς πρὸ αὐτῶν εἶχε προσφέρει τὸ ὄνομα του, καὶ αὐτοὶ τὸν ἐτίμων πάντοτε ὡς θεόν. Οἱ Αἰγύπτιοι οὐδεμίαν λατρείαν ἀποδίδουσιν εἰς τοὺς ἥρωας.

51. Ἐλαβον λοιπὸν οἱ Ἕλληνες παρὰ τῶν Αἰγυπτίων τὰ ἔθιμα τὰ ὁποῖα εἶπα, καὶ ἄλλα τὰ ὁποῖα θὰ εἶπω κατόπιν· δὲν ἐδίδαξαν ὅμως οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς Ἕλληνας νὰ κατασκευάζωσι τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἑρμοῦ με τὸ αἰδοῖον ὀρθόν. Πρῶτοι ὄλων τῶν Ἑλλήνων οἱ Ἀθηναῖοι παρέλαβον τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀπὸ τοὺς

Πελασγούς και τὸ μετέδωκαν εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους. Διότι οἱ Πελασγοὶ κατόικουν τὴν αὐτὴν χώραν μετὰ τοὺς Ἀθηναίους, ὅτε οὗτοι ἠριθμοῦντο ἡδὴ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τούτου ἕνεκα ἤρχισαν καὶ οἱ Πελασγοὶ νὰ νομίζονται Ἕλληνες. Ὅστις δὲ ἐμνήθη τὰ μυστήρια τῶν Καβείρων, τὰ ὁποῖα τελοῦσιν οἱ Σαμόθρακες παραλαβόντες αὐτὰ ἀπὸ τοὺς Πελασγούς, ἐκείνος γνωρίζει τί λέγω. Οἱ δὲ Πελασγοί, πρὶν μεταβῶσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, κατόικουν τὴν Σαμοθράκην, καὶ ἀπὸ τούτους παρέλαβον τὰ μυστήρια οἱ Σαμόθρακες. Πρῶτοι λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων οἱ Ἀθηναῖοι διδαχθέντες παρ' αὐτῶν ἔκαμον τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἑρμοῦ μετὰ τοὺς αἰδοῖον ὄρθον. Οἱ Πελασγοὶ ἀποδίδουσιν εἰς τοῦτο αἰτίαν ἱεράν, τὴν ὁποίαν ἐξηγοῦσι τὰ μυστήρια τῆς Σαμοθράκης.

53. Πρῶτερον οἱ Πελασγοὶ εὐχόμενοι προσέφερον εἰς τοὺς θεοὺς παντὸς εἴδους προσφορὰς, ὡς μὲ ἐβεβαίωσαν εἰς τὴν Δωδώνην, χωρὶς νὰ δίδωσιν εἰς αὐτὸν οὔτε ὄνομα ἰδιαίτερον οὔτε ἐπώνυμον, διότι δὲν εἶχον ἀκούσει ἕως τότε τοιοῦτό τι. Τοὺς ἐκάλουν θεοὺς διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι τακτοποιήσαντες τὸ σύμπαν ἐκυβέρνων αὐτό. Ἐπειτα, μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ χρόνου, ἔμαθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου τὰ ὀνόματα τῶν ἄλλων θεῶν. Τὸ δὲ τοῦ Διονύσου ἔμαθον πολὺ βραδύτερον. Περὶ τῶν ὀνομάτων τούτων ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οἱ Ἕλληνες θεωροῦσιν ὡς ἀρχαιότατον καὶ τὸ μόνον τότε. Ὅτε λοιπὸν οἱ Πελασγοὶ ἠρώτησαν ἂν ἔπρεπε νὰ λάβωσιν ὀνόματα ἐρχόμενα ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, τὸ μαντεῖον ἀπεκρίθη «Λάβε». Ἐκτοτε δὲ ἔθνον μεταχειριζόμενοι τὰ ὀνόματα ταῦτα τῶν θεῶν, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τέλους παρέλαβον οἱ Ἕλληνες ἀπ' αὐτούς.

53. Πόθεν ἦλθεν ἕκαστος τῶν θεῶν; Ὑπῆρξαν πάντοτε ὄλοι; Ποῖον τὸ σχῆμα αὐτῶν; Οὐδεὶς ἐγίνωσκε τι, κυρίως εἰπεῖν, μέχρις ἐσχάτων. Διότι νομίζω ὅτι ὁ Ἡσίοδος καὶ ὁ Ὀμηρος δὲν ἦσαν ἀρχαιότεροι ἐμοῦ εἰμὴ κατὰ τετρακόσια ἔτη καὶ οὐχὶ πλείοτερον. Αὐτοὶ εἶναι οἱ γράψαντες τὴν θεογονίαν τῶν Ἑλλήνων, οἱ δόντες εἰς τοὺς θεοὺς ὀνόματα, οἱ διανείμαντες εἰς αὐτοὺς τιμὰς καὶ τέχναι, οἱ περιγράφαντες τὰς μορφὰς αὐτῶν καὶ, καθὼς νομίζω ἐγώ, οἱ ποιηταὶ τοὺς ὁποίους λέγουσι προγενεστέρους τῶν δύο τούτων ἀνθρώπων ὑπῆρξαν μεταγενέστεροι. Ἐξ ὧν εἶπα τὰ μὲν πρῶτα τὰ λέγουσιν αἱ ἱερεῖαι τῆς Δωδώνης, τὰ δὲ περὶ Ἡσιόδου καὶ Ὀμήρου τὰ λέγω ἐγώ.

54. Ἰδοὺ δὲ τί διηγοῦνται οἱ Αἰγύπτιοι περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ Λιβύᾳ δύο χρηστηρίων. Κατὰ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Θηβαίου Διὸς δύο ἱερεῖαι ἠρπάγησαν ἀπὸ τὰς Θήβας ὑπὸ Φοινίκων· κατόπιν ἔμαθον ὅτι ἡ μία μὲν ἐπωλήθη εἰς τὴν Λιβύαν, ἡ δὲ ἄλλη εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ αἱ δύο αὐταὶ γυναῖκες ἐσύστησαν τὰ πρῶτα μαντεῖα εἰς τὰ δύο ταῦτα ἔθνη. Ἐπειδὴ δὲ ἐγώ

τοὺς ἠρώτησα πόθεν ἤξευρον αὐτὸ τὸ ὁποῖον μετὰ τῶσαύτης βεβαίότητος μοι ἔλεγον, ἀπεκρίθησαν ὅτι μετὰ πολλοῦ ζήλου ἐήτησαν αὐτὰς τὰς γυναῖκας, ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὰς ἀνεύρωσι καὶ ὅτι ὕστερον ἔμαθον αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔλεγον.

55. Καὶ ταῦτα μὲν ἤκουσα ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῶν Θηβῶν· αἱ δὲ ἱερεῖαι τῆς Δωδώνης λέγουσιν ὅτι δύο μαῦραι περιστεραὶ εἶχον πετάξει ἀπὸ τὰς Θήβας τῆς Αἰγύπτου καὶ ἡ μὲν ἦλθεν εἰς τὴν Λιβύαν, ἡ δὲ εἰς τὴν Δωδώνην· ἡ τελευταία αὕτη ἐκάθισεν ἐπὶ φηγοῦ καὶ λαβοῦσα φωνὴν ἀνθρωπίνην τοῖς εἶπεν, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν τόπον ἔπρεπε νὰ συστήσῃσι μαντεῖον τοῦ Διός· ὁ λαὸς ἐνόησεν ὅτι τὸ ἄγγελμα ἐκεῖνο ἦτο θεῖον καὶ ἐξετέλεσεν ἀμέσως τὰ παραγγελθέντα. Προσθέτουσιν ὅτι ἡ ἄλλη περιστερὰ διέταξε τοὺς Λίβυας νὰ συστήσῃσι τὸ χρηστήριον τοῦ Ἄμμωνος· εἶναι δὲ καὶ τοῦτο χρηστήριον τοῦ Διός. Ταῦτα μὲν εἶπον αἱ ἱερεῖαι τῆς Δωδώνης, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρεσβυτάτη ὠνομάζετο Προμένεια, ἡ δευτέρα Τιμαρέτη, ἡ δὲ νεωτάτη Νικάνδρη. Οἱ δὲ ἄλλοι Δωδωναῖοι, ὅσοι ἦσαν εἰς τὸν ναόν, συνεφώνουν μετὰ αὐτάς.

56. Περὶ τούτων ἐγὼ ἔχω τὴν ἐξῆς γνώμην. Ἐὰν ἀληθῶς οἱ Φοίνικες ἤρπασαν τὰς ἱερεῖας ἐκεῖνας καὶ τὰς ἐπώλησαν, τὴν μὲν εἰς τὴν Λιβύαν, τὴν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, νομίζω ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη ἢ μεταφροθεῖσα εἰς τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα, ἢ τις ἄλλοτε ἐκαλεῖτο Πελασγία, θὰ ἐπωλήθη εἰς τὴν Θεσπρωτίαν, καὶ ὅτι γενομένη δούλη θὰ ἴδρυσεν ναὸν τοῦ Διὸς ὑπὸ τὴν εὐρισκομένην ἐκεῖ φηγόν, νομίζουσα πρόπον, ἀφοῦ ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ἐν Θήβαις ναὸν τοῦ Διὸς ἐξ οὗ ἦλθε νὰ διαωνίση τὴν ἀνάμνησιν αὐτοῦ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου εἶχε μεταφερθῆ. Μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ ἔμαθε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, θὰ ἐσύστησε τὸ χρηστήριον καὶ θὰ εἶπεν ὅτι ἡ ἀδελφὴ τῆς ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν Φοινίκων, οἵτινες ἐπώλησαν καὶ αὐτήν.

57. Νομίζω δὲ ὅτι αἱ γυναῖκες αὐταὶ ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν Δωδωναίων περιστεραὶ, ἐπειδὴ ἦσαν βαρβαροὶ καὶ ἐφαίνοντο ὅτι ἐφθέγγοντο ὡς πτηνά. Βραδύτερον, ὅτε ἡ γυνὴ αὕτη ὠμίλησε μετὰ τὸν μᾶλλον καταληπτόν εἰς αὐτούς, εἶπον ὅτι μία περιστερὰ ἐλάλησε μετὰ ἀνθρωπίνην φωνήν· ἐνόσω ὅμως μετεχειριζέτο τὴν βάρβαρον γλῶσσαν, τοῖς ἐφαίνετο ὅτι ὠμίλει ὡς πτηνόν, διότι πῶς εἶναι δυνατόν περιστερὰ νὰ ὠμίλησῃ ἀνθρωπίνως; Τὸ μέλαν χρῶμα τὸ ὁποῖον δίδουσιν εἰς τὴν περιστερὰν σημαίνει ὅτι ἡ γυνὴ ἦτο Αἰγυπτία.

58. Τὸ ἐν ταῖς Θήβαις τῆς Αἰγύπτου μαντεῖον καὶ τὸ ἐν Δωδώνῃ δίδουσι τὰς ἀποκρίσεις τῶν σχεδὸν ὁμοίως, καθότι ἡ τέχνη τοῦ διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν θυμάτων μαντεύεσθαι ἦλθεν ἐπίσης ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Πρῶτοι ὅλων τῶν ἀνθρώπων οἱ Αἰγύπτιοι ἔκαμον τὰς πανηγύρεις, τὰς πομπὰς, τὰ ἀφιερῶματα, ἀπὸ αὐτοῦ δὲ τὰς ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Τεκμήριον τούτου, κατ' ἐμέ, εἶναι τὸ

ἐξῆς· ἐν Αἰγύπτῳ φαίνονται ὅτι εἶναι ἀρχαιόταται· ἐν Ἑλλάδι φαίνονται ὅτι νεώστοι ἐγένοντο.

59. Οἱ Αἰγύπτιοι δὲν ἀρκοῦνται κατ' ἔτος εἰς μίαν μόνην πανήγυριν, ἀλλὰ τελοῦσι πολλὰς τοιαύτας, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη, ἐκείνη χάριν τῆς ὁποίας μεταβαίνουνσι προθυμότατα, γίνεται εἰς τὴν Βούβασιν πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος· ἡ δευτέρα γίνεται εἰς τὴν Βούσιριν πρὸς τιμὴν τῆς Ἴσιδος· διότι εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὑπάρχει ὁ μέγιστος ναὸς τῆς Ἴσιδος. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸ μέσον τοῦ Δέλτα, Ἴσις δὲ κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ Δημήτηρ. Ἡ τρίτη πανήγυρις τελεῖται εἰς Σαῖν πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς· ἡ τετάρτη εἰς Ἡλιούπολιν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡλίου· ἡ πέμπτη εἰς τὴν Βουτῶ πρὸς τιμὴν τῆς Λητοῦς καὶ ἡ ἕκτη εἰς τὴν Πάπρημιν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἄρεως.

60. Ἰδοὺ δὲ πῶς μεταβαίνουνσι εἰς τὴν πόλιν Βούβαστιν, διότι ἄπειροι ἄνδρες καὶ γυναῖκες μεταβαίνουνσι ἐκεῖ πανταχόθεν διὰ πλοιαρίων. Τινὲς τῶν γυναικῶν κρατοῦσαι κροτάλα κροταλίζουσι, ἄνδρες δὲ τινες αὐλοῦσι καθ' ὅλον τὸν πλοῦν· οἱ λοιποὶ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἄδουσι καὶ κροτοῦσι τὰς χεῖρας. Ὅταν δὲ πλείοντες προσεγγίσωσιν εἰς τινα πόλιν ἐκ τῶν μεταξὺ εὐρισκομένων, δένουσι τὸ πλοιαρίον εἰς τὴν ξηράν, καὶ πρᾶττουσι τὰ ἀκόλουθα. Τινὲς μὲν τῶν γυναικῶν ἐξακολουθοῦσι τὰ ἔσματα τῶν ἡ τὸν κροταλισμὸν τῶν κροτάλων, ἄλλαι περιγελῶσι μὲ μεγάλας φωνὰς τὰς γυναῖκας τῆς πόλεως ἐκείνης, ἄλλαι χορεύουσι, καὶ ἄλλαι ἰστάμεναι ὄρθαι ἀνασύρουσι τὰ ἐνδύματά των. Εἰς ἐκάστην δὲ πόλιν παραποταμίαν πρᾶττουσι τὰ αὐτά. Ὅταν δὲ φθάσωσιν εἰς τὴν Βούβαστιν, ἐορτάζουσι προσφέροντες μεγάλας θυσίας, καὶ εἰς ταύτην τὴν ἐορτὴν ἀναλίσκουσι περισσότερον οἶνον σταφυλῆς ἢ καθ' ὅλον τὸν λοιπὸν χρόνον. Πλὴν τῶν παιδίων, συμφοιτῶσιν ἐκεῖ ἑπτακόσιοι χιλιάδες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὡς λέγουσιν οἱ ἐντόπιοι. Καὶ ταῦτα μὲν γίνονται εἰς τὴν Βούβαστιν.

61. Εἰς δὲ τὴν Βούσιριν πῶς τελοῦσι τὴν ἐορτὴν τῆς Ἴσιδος εἶπα ἀνωτέρω. Μετὰ τὰς θυσίας ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πάμπολλαι μυριάδες, τύπτονται· διὰ ποῖον ὅμως θεὸν τύπτονται θὰ ἦτο ἀνόσιον εἰς ἐμὲ νὰ εἶπω. Οἱ εἰς τὴν Αἰγύπτῳ κατοικοῦντες Κᾶρες πρᾶττουσι τοῦτο περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τόσον ὥστε κόπτουσι καὶ τὰ μέτωπά των μὲ μαχαίρας, ἐκ τούτου δὲ γνωρίζονται ὅτι εἶναι ξένοι καὶ οὐχὶ Αἰγύπτιοι.

62. Ὅταν συναθροισθῶσι, διὰ νὰ κάμωσι θυσίας εἰς τὴν πόλιν Σαῖν, ἀνάπτουσι ἐπὶ μίαν νύκτα ὅλοι πολλὰ λυχνάρια ἔξω καὶ πέριξ τῶν οἰκιῶν. Τὰ λυχνάρια δὲ ταῦτα εἶναι μικρὰ ἀγγεῖα πλήρη ἄλατος καὶ ἐλαίου, καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐπιπλέει τὸ ἐλλύχνιον. Τὰ λυχνάρια καίουσι δι' ὅλης τῆς νυκτός, καὶ ἡ ἐορτὴ αὕτη καλεῖται λυχνοκαΐα. Ὅσοι Αἰγύπτιοι δὲν ἔλθωσιν εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην, περιμένοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίας, ἀνάπτου-

σιν ὅλοι λυχνάρια, εἰς τρόπον ὥστε οὐ μόνον ἡ Σαῖς εἶναι φωταγωγημένη, ἀλλ' ὅλη ἡ Αἰγύπτος. Διὰ ποῖον δὲ λόγον γίνεται ἡ φωταυχσία καὶ τιμῶσι τὴν νύκτα ταύτην, ὑπάρχει περὶ τούτου ἱερά τῆς παραδόσις.

63. Εἰς δὲ τὴν Ἡλιούπολιν καὶ τὴν Βουτῶ οἱ μεταβαίνοντες θυσίας μόνον ἐπιτελοῦσιν. Εἰς τὴν Πάπρημιν τηροῦσι μὲν τὰς αὐτὰς θυσίας καὶ ἱεροπραξίας ὡς εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, ὅταν ὅμως ὁ ἥλιος ἀρχίσῃ νὰ κλίνη πρὸς τὴν δύσιν, τινὲς μὲν ἱερεῖς ἐνασχολοῦνται περὶ τὸ ἄγαλμα, ἄλλοι δέ, οἱ περισσότεροι, κρατοῦντες θάβδους, ἴστανται εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ· ὁ λαὸς, ἦτοι πολλὰ χιλιάδες ἀνδρῶν, προσευχόμενοι, ἴστανται συμπαγεῖς εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος. Ἀπὸ τῆς προτεραίας μεταφέρουσι ἐκ τοῦ ναοῦ εἰς ἄλλο οἶκημα ἱερῶν τὸ ἄγαλμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἐκ ἑξῆλου κεχρυσωμένον. Οἱ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχον μείνει περὶ τὸ ἄγαλμα, ἀρχίζουσι νὰ σύρωσι πρὸς τὸν μέγαν ναὸν ἄρμα τετρατροχον ἔχον ἐπ' αὐτοῦ ναῖσκον καὶ τὸ ἄγαλμα, ἀλλ' οἱ εἰς τὰ προπύλαια ἰστάμενοι δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτοὺς τὴν εἴσοδον. Τότε οἱ εὐλαβεῖς, ἐρχόμενοι πρὸς βοήθειαν τοῦ θεοῦ, τοὺς κτυπῶσιν· ἐκεῖνοι ὑπερασπίζονται, σφοδρὰ ῥαβδομαχία ἐπακολουθεῖ καὶ πολλὰ κεφαλαὶ συντρίβονται. Καὶ ὑποθέτω μὲν ὅτι πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσιν ἐκ τῶν τραυματίων, πλὴν οἱ Αἰγύπτιοι βεβαιῶσιν ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε ἀπέθανεν.

64. Διηγοῦνται δὲ ὡς ἐξῆς τὴν σύστασιν τῆς πανηγύρεως ταύτης. Ἡ μήτηρ τοῦ Ἄρεως διέμενε εἰς τὸν ναὸν τοῦτον· ὁ θεός, ἀνατρεφόμενος ἀλλαχοῦ, ἐγένετο ἐφηβος καὶ ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ, διὰ νὰ συνομιλήσῃ μὲ τὴν μητέρα του· ἀλλ' οἱ ὑπέρηται, οἵτινες ποτὲ δὲν τὸν εἶχον ἰδεῖ, δὲν τὸν ἄφησαν καὶ τὸν ἀπώθησαν· τότε αὐτὸς ἔλαβεν ἀνθρώπους ἀπὸ ἄλλης πόλιν, ἔδειξε τοὺς ὑπηρέτας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τῆς μητρὸς του. Ἰδοὺ, λέγουσι, τὸ ἔθιμον τῶν ξυλοκοπημάτων κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἄρεως. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι εἶναι οἱ πρῶτοι αἵτινες ἐσύστησαν ὡς κανόνα θρησκευτικὸν νὰ μὴ συνευρίσκωνται μετὰ γυναικῶν ἐντὸς τῶν ναῶν καὶ νὰ μὴ ἐμβαίνωσιν εἰς αὐτοὺς, ἐὰν δὲν λουσθῶσι μετὰ τὴν συνουσίαν. Τρόντι, ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄνθρωποι (πλὴν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἑλλήνων) μὴγνύονται μετὰ γυναικῶν ἐντὸς τῶν ναῶν ἢ εἰσερχονται εἰς αὐτοὺς ἄλλοι ἅμα ἐγερωθῶσιν ἀπὸ τὰς γυναῖκας, νομιζοντες ὅτι οἱ ἄνθρωποι κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τῶν λοιπῶν ζώων. Διότι, βλέποντες τὰ ἄλλα κτήνη καὶ τὰ πτηνὰ ὀχευόμενα ἐντὸς τῶν ναῶν καὶ τῶν ἱερῶν δασῶν, λέγουσιν ὅτι δὲν θὰ ἐγένετο τοῦτο, ἐὰν δὲν ἦτο ἀρεστὸν εἰς τοὺς θεοὺς. Καὶ αὐτοὶ μὲν οὕτω δικαιολογούμενοι πρᾶττουσι τοῦτο, ἐγὼ ὅμως φρονῶ ἀνάρμοστον τὴν δικαιολογίαν ταύτην.

65. Οἱ Αἰγύπτιοι μετὰ μεγίστης προσοχῆς τηροῦσιν ὅλας τὰς

θηροσκευτικὰς ἐντολάς, καὶ ἰδίως αὐτὰς τὰς ὁποίας θὰ εἶπω. Ἡ Αἴγυπτος, μολονότι ὁμορος τῆς Λιβύας, δὲν ἔχει ὅμως ἄγρια θηρία, ὅλα δὲ τὰ ζῶα ὅσα ὑπάρχουσιν ἐκεῖ θεωροῦνται ἱερά, καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποία ζῶσι μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποία δὲν ζῶσι μετ' αὐτῶν. Ἐὰν εἶπω διατὶ θεωροῦνται ἱερά, θὰ εἰσήγοντο εἰς τὴν διήγησίν μου πράγματα θεῖα, τὰ ὁποία πρὸ πάντων ἀποφεύγω νὰ ἀναφέρω. Ὅσα δὲ τοιαῦτα ἀνέφερα ἐπιτροχάδην, τὰ εἶπον βιασθεῖς ὑπὸ τῆς ἀνάγκης. Ὑπάρχει περὶ τῶν ζῶων τὸ ἕξις ἔθιμον· φύλακες ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων εἶναι διωρισμένοι νὰ τρέφωσιν ἕκαστον εἶδος κηχωρισμένως, ὃ δὲ υἱὸς διαδέχεται τὸν πατέρα εἰς τὸ τιμητικὸν τοῦτο καθήκον. Οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ἐκπληροῦσι τὰς εὐχάσιων διὰ τῶν φυλάκων τούτων ὅταν θέλωσι νὰ ἐπιτείνωσι παραλίην τινὰ πρὸς τὸν θεὸν εἰς ὃν ἀνησκει τὸ ζῶον, ξυρίζουσιν εἴτε ὅλην τὴν κεφαλὴν, εἴτε τὸ ἦμισυ, εἴτε τὸ τρίτον τῆς κεφαλῆς των υἱῶν των· θέτουσιν εἰς τὰ σταθμὰ πλάστιγγος, ἐξ ἑνὸς μὲν μέρους τὰ μαλλία, ἐξ ἄλλου δὲ τὸ βάρος αὐτῶν εἰς ἄργυρον· οἰονδήποτε δὲ καὶ ἂν εἶναι τὸ βάρος τοῦτο, τὸ δίδουσιν εἰς τὴν φύλακα τοῦ ζῴου· αὕτη δέ, πρὸς ἀντάλλαγμα, κόπτει εἰς τεμάχια ἰχθύς καὶ τοὺς δίδει εἰς τὰ ζῶα νὰ τοὺς φάγωσι. Τοιαῦτη εἶναι ἡ διδομένη εἰς αὐτὰ τροφή. Ἐὰν τις φονεύσῃ ἐκουσίως κανὲν ἐκ τῶν ζῴων τούτων, τιμωρεῖται μὲ θάνατον· ἐὰν δὲ τὸ φονεύσῃ ἀκουσίως, πληρώνει πρόστιμον, τὸ ὁποῖον δρίζουσιν οἱ ἱερεῖς. Ὅστις φονεύσῃ ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως ἴβιν ἢ ἱέρακα, ἀνάγκη νὰ θανατωθῇ.

66. Ὅσον μέγας καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ζῴων τὰ ὁποία συνδιαιτῶνται μὲ τοὺς ἀνθρώπους, θὰ ἦτο πολὺ μεγαλύτερος, ἐὰν δὲν συνέβαινεν εἰς τοὺς αἰλοῦρους αὐτὸ τὸ ὁποῖον θὰ εἶπω. Ὅταν γεννήσωσιν αἱ θήλειαι, δὲν πλησιάζουσι τοὺς ἄρρενας· οὔτοι δὲ ζητοῦντες νὰ μιγῶσι μὲ αὐτὰς καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ τὸ κατορθώσωσι μηχανῶνται τὸ ἕξις. Ἀρπάζοντες ἀπὸ τῶν θηλέων καὶ ἀπάγοντες τὰ τέκνα φονεύουσιν αὐτὰ· ἀφοῦ τὰ φονεύσωσιν ὅμως, δὲν τὰ τρώγουσι. Τότε αἱ θήλειαι, στερούμεναι τῶν τέκνων των καὶ ἐπιθυμοῦσαι ἄλλα, δὲν ἀποφεύγουσι πλέον τοὺς ἄρρενας· διότι τὸ ζῴον τοῦτο πολὺ ἀγαπᾷ τὴν διαιώνισιν τοῦ εἶδους του. Ἐὰν συμβῇ πυρκαϊά, ἀκολουθοῦσιν εἰς τοὺς αἰλοῦρους πράγματα ὑπερφυσικά· τῶντι, ἐνῶ οἱ Αἰγύπτιοι, ἰστάμενοι κατὰ διαστήματα, προσέχουσι πλείοτερον πῶς νὰ σώσωσι τοὺς αἰλοῦρους των ἢ νὰ σβέσωσι τὸ πῦρ, τὰ ζῶα ταῦτα ὀλισθαίνουσι διὰ τῶν κενῶν διαστημάτων, πηδῶσιν ὑπεράνω τῶν ἀνθρώπων καὶ ῥίπτονται εἰς τὰς φλόγας. Εἰς τὰ τοιαῦτα συμβεβηκότα βαθεῖα λύπη καταλαμβάνει τοὺς Αἰγυπτίους. Ὅταν εἷς τινὰ οἰκίαν ἀποθάνῃ αἰλουρος ἐκ φυσικοῦ θανάτου, οἱ κάτοικοι αὐτῆς ξυρίζουσι μόνον τὰς ὄφρῦς των· ἀλλὰ, ἐὰν ἀποθάνῃ κύων, ξυρίζουσιν ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὴν κεφαλὴν.

67. Τοὺς νεκροὺς αἰλοῦρους μεταφέρουσιν εἰς οἰκήματα ἱερά· ἐπειτα, ἀφοῦ τοὺς ταριχεύωσι, τοὺς θάπτουσιν εἰς τὴν Βούρβαστιν. Οἱ κύνες θάπτονται, ἕκαστος εἰς τὴν πόλιν του, ἐντὸς θηκῶν ἱερῶν, καὶ οἱ ἰχνεύμενες ὁμοίως. Αἱ μυγαλαὶ καὶ οἱ ἱέρακες εἰς τὴν Βουτώ, αἱ ἴβεις¹ εἰς τὴν Ἑρμούπολιν. Αἱ ἄρκτοι, αἰτινές εἰσι σπανιώταται, καὶ οἱ λύκοι, οἵτινες δὲν ὑπερβαίνουνσι τὰς ἀλάσκεας κατὰ τὸ ἀνάστημα, θάπτονται εἰς τὸ μέρος ὅπου εἰρέθησαν νεκροί.

68. Τοῦ κροκοδείλου ἡ φύσις εἶναι τοιαύτη. Κατὰ τοὺς τέσσαρας ψυχροτέρους μῆνας τοῦ ἔτους δὲν τρώγει τίποτε· μολονότι δὲ εἶναι ζῴον τετράπουν, ζῆ συγχρόνως καὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὸ ὕδωρ· διότι γεννᾷ μὲν τὰ ῥά του καὶ τὰ ἐκλεπίζει εἰς ξηρὰν, καὶ διέρχεται τὸ πλῆθος τῆς ἡμέρας εἰς τὴν ὄχθην, ὅλην ὅμως τὴν νύκτα εἶναι ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, καθότι τὸ ὕδωρ εἶναι θερμότερον τῆς αἰθρίας καὶ τῆς δροσού· ἐξ ὅλων τῶν θνητῶν ὄντων τὰ ὁποία γνωρίζομεν, αὐτὸ ἀπὸ τὸ μικρότατον μέγεθος καταντᾷ εἰς τὸ μέγιστον· τὰ ῥά αὐτοῦ δὲν εἶναι μεγαλύτερα τῶν τῆς χηνός, καὶ ὁ νεοσσὸς γίνεται ἰσομεγέθης μὲ τὸ φῶν, αὐξάνει ὅμως μέχρι δεκαεπτὰ πήχεων καὶ ἐνίοτε περισσότερον. Ἔχει ὀφθαλμοὺς χοίρου καὶ ὀδόντας μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας ἐξέχοντας καὶ ἀναλόγους μὲ τὸ μῆκος τοῦ σώματος. Εἶναι τὸ μόνον ζῴον τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει γλώσσαν. Ἡ κάτω σιαγὼν αὐτοῦ εἶναι ἀκίνητος καὶ προσεγγίζει τὴν ἄνω, ὅπερ δεικνύει ὅτι καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα. Ἔχει ὄνυχας ἰσχυροὺς, καὶ ἐπὶ τῆς ῥάχως δέρμα λεπιδωτὸν ἀδιάρρηκτον. Τυφλὸν ἐντὸς τοῦ ὕδατος, εἶναι ὀξυδεοκέστατον εἰς τὴν ξηρὰν· ἐπειδὴ δὲ διέρχεται τὸ πλείστον τοῦ χρόνου ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, ὅλον τὸ σῶμά του εἶναι πλήρες βδελλῶν, αἰτινές ἐκμυζῶσι τὸ αἷμά του. Ζῶα καὶ πτηνὰ τὸ ἀποφεύγουσιν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ τροχίλου ζῆ ἐν εἰρήνῃ, καθότι τὸ πτηνὸν τοῦτο τῷ παρέχει ὠφέλειαν. Τῶντι, ὅταν ὁ κροκοδείλος ἐξέρχεται τοῦ ὕδατος καὶ ἀναβαίνει εἰς τὴν ξηρὰν, ἡ πρώτη αὐτοῦ ἀνάγκη εἶναι νὰ εἰσπνεύσῃ τὴν πνοὴν τοῦ ζεφύρου· μένει λοιπὸν μὲ τὸ στόμα χαῖνον, τότε δὲ ὁ τροχίλος εἰσδύει ἐντὸς αὐτοῦ καὶ τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰς βδέλλας καταπίνων αὐτάς. Δέχεται λοιπὸν ὁ κροκοδείλος μετ' εὐχαριστήσεως τὴν ἐκδούλευσιν ταύτην καὶ δὲν βλάπτει παντελῶς τὸν τροχίλον.

69. Εἷς τινὰς Αἰγυπτίους ὁ κροκοδείλος εἶναι ἱερός, εἰς τινὰς δὲ οὐ, καὶ οἱ τελευταῖοι οὔτοι τὸν μεταχειρίζονται ὡς ἐχθρόν. Οἱ κατοικοῦντες περὶ τὰς Θήβας καὶ τὴν λίμνην Μοῖριν θεωροῦσιν αὐτὸν ἱερόν. Ἐκαστος αὐτῶν τρέφει ἕνα κροκοδείλον, ὅστις διὰ τῆς ἀγωγῆς καθίσταται χειροήθης· κρεμῶσιν εἰς τὰ ὄψα του ἐνώτια κρυστάλλινα καὶ χρυσᾶ· περιβάλλουσι μὲ ψέλλια τοὺς ἐμπρο-

1) Εἶδος πελαργῶν.

σθίους του πόδας και τῷ δίδουσι τροφὰς ἐλεκτάς προερχομένας ἀπὸ τὰς θυσίας. Τέλος, ζῶντα μὲν τὸν περιποιῶνται πολὺ, ἀποθανόντα δὲ τὸν ταριχεύουσι καὶ τὸν θάπτουσι εἰς τὰς ἱεράς θήκας. Ἐξ ἐναντίας, οἱ κατοικοῦντες τὴν Ἐλεφαντίνην πόλιν τρώγουσι τοὺς κροκοδείλους οὐδόλως νομίζοντες αὐτοὺς ἱερούς. Καλοῦνται δὲ οὐχὶ κροκοδείλοι ἀλλὰ χάμψαι· τοὺς ὠνόμασαν δὲ κροκοδείλους οἱ Ἴωνες εὐρίσκοντες ὅτι ὁμοιάζουσι κατὰ τὸ σχῆμα μὲ τὸς κροκοδείλους¹, οἵτινες γεννῶνται εἰς τὰ μέρη των ἐντὸς τῶν φρακτῶν.

70. Οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς συλλαμβάνουσι διὰ πολλῶν καὶ διαφόρων τρόπων, ἀλλ' ἐγὼ θὰ περιγράψω ἐκεῖνον ὅστις μοι φαίνεται μᾶλλον ἄξιος διηγήσεως. Ὁ ἄλιεύς, ἀφοῦ δελεάσῃ τὸ ἄγκιστρον μὲ ῥάχιν χοίρου, τὸ ἀφήνει νὰ κυματίξῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ· αὐτὸς δὲ κρατῶν δέλφακα² ζῶντανὸν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ τὸν κτυπᾷ. Ἀκούων τὴν φωνὴν ὁ κροκοδείλος τρέχει πρὸς αὐτήν, καὶ συναντῶν τὸ ἄγκιστρον τὸ καταπίνει· τότε οἱ ἄνθρωποι τὸν ἔλκουσιν ἀπὸ τὸ ὕδωρ. Ἀφοῦ δὲ ἐξελευσθῆ εἰς τὴν γῆν, πρὸ παντὸς ἄλλου ὁ ἄλιεύς χρίει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ μὲ πηλόν. Τοῦτου γενομένου, τὸ ζῷον εὐκολώτατα δαμάζεται· ἄλλως μετὰ πολλοῦ κόπου τὸ κατορθώνει.

71. Οἱ δὲ ἵπποπόταμοι εἰς μὲν τὸν Παπρημίτην νομὸν εἶναι ἱεροί, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους Αἰγυπτίους δὲν εἶναι ἱεροί. Ἴδου δὲ ποία εἶναι ἡ φυσικὴ αὐτῶν μορφή. Εἶναι ζῷον τετραπόουν, δίχληρον, ἔχει ὀπλὰς βούς, ὄνα σιμὴν, χανλιόδοντας ἑξέχοντας· ἔχει χαίτην, οὐρὰν καὶ χρομειτισμὸν ἵππου· τὸ μέγεθος αὐτοῦ εἶναι ὅσον καὶ τοῦ μεγίστου βούς. Τὸ δέρμα δὲ αὐτοῦ ὅσον εἶναι παχύ, ὥστε, ἀφοῦ ξηρανθῆ, κατασκευάζουσιν ἐξ αὐτοῦ ἀκόντια.

72. Γεννῶνται ἐπίσης καὶ ἐνυδρίδες ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, τὰς ὁποίας θεωροῦσιν ἱεράς· ἐξ ὄλων τῶν ἰχθύων νομίζονται ὡς ἱερά τὸ λεπιδωτὸν καὶ ἡ ἔγγελυς· αὐτὰ τὰ δύο λέγουσιν ὅτι εἶναι ἀφιερωμένα εἰς τὸν Νεῖλον, ἐκ δὲ τῶν πτηνῶν οἱ χηνολάωπεκες.

73. Ὑπάρχει καὶ ἕτερον πτηνὸν ἱερὸν τὸ ὁποῖον καλεῖται φοῖνιξ· ἐγὼ οὐδέποτε τὸ εἶδον εἰμὴ ἐν ζωγραφίᾳ, καθότι σπανίως ἔρχεται εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀνὰ πεντακῶσια ἔτη, ὡς λέγουσιν οἱ κάτοικοι τῆς Ἡλιουπόλεως· προσθέτουσι δὲ ὅτι ἔρχεται ὅταν ἀποθάνῃ ὁ πατὴρ του. Ἐὰν ὑπάρχῃ ἀληθῶς ὅπως τὸ εἰκονίζουσι, τὰ πτερά αὐτοῦ εἶναι ἄλλα χουσοειδῆ, ἄλλα δὲ ἐρυθρά, κατὰ τὸ μέγεθος δὲ ὁμοιάζει πολὺ μὲ ἀετόν. Λέγουσιν ὅτι ὁ φοῖνιξ πράττει τὰ ἀκόλουθα, τὰ ὁποῖα μοι φαίνονται ἀπίστευτα· ὁρμώμενος ἀπὸ τὴν Ἀραβίαν φέρει εἰς τὸν ἐν Ἡλιουπόλει ναὸν τοῦ Ἡ-

1) Τὰς σαύρας.
2) Μικρὸν χοῖρον.

λίου τὸν πατέρα του περικεκαλυμμένον μὲ σμύρναν καὶ τὸν θάπτει ἐκεῖ διὰ τοῦ ἐξῆς τρόπου· πρῶτον μὲν πλάττει ἐκ σμύρνης ῥῶν ὅσον μέγα, ὅσον δύναται νὰ βαστάσῃ· ἔπειτα δοκιμάζει τὰς δυνάμεις του. Ἀφοῦ δὲ δοκιμάσῃ, ὀρύττει τὸ ῥῶν καὶ θέτει τὸν πατέρα του ἐντὸς αὐτοῦ· ἔπειτα μὲ ἄλλην σμύρναν πληροῖ τὸ σχηματισθὲν κενόν, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ῥῶν νὰ ἐπανεύρῃ τὸ ἀρχικὸν βάρος του, καὶ τέλος φέρει αὐτὸ ὡς ἔχει εἰς τὸν ἐν Αἰγύπτῳ ναὸν τοῦ Ἡλίου. Ταῦτα λέγουσιν ὅτι πράττει αὐτὸ τὸ ὄρεον.

74. Περὶ τὰς Θήβας δὲ ὑπάρχουσιν ὄφεις ἱεροί, οἵτινες οὐδόλως βλάπτουσι τοὺς ἀνθρώπους· εἶναι οὗτοι πολὺ μικροὶ καὶ ἔχουσι κέρατα εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς· ὅταν δὲ ἀποθάνωσι, τοὺς θάπτουσι εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διός, καθότι λέγουσιν ὅτι εἶναι καθιερωμένοι εἰς τὸν θεὸν τοῦτον.

75. Ὑπάρχει εἰς τὴν Ἀραβίαν χώρα κειμένη σχεδὸν ἀπέναντι τῆς πόλεως Βουτοῦς· ἐκεῖ μετέβην ὅπως ἐξετάσω περὶ τῶν πτερωτῶν ὄφρων. Φθάσας εἶδον ὅστ'α καὶ ἀκάνθας ὄφρων ὅσον πληθὺς, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ διηγηθῶ. Ἦσαν ἄπειροι σωροὶ ἀκανθῶν, ἄλλοι μὲν μεγάλοι, ἄλλοι μέτριοι καὶ ἄλλοι μικροί. Τὸ δὲ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται διεσπαρμένοι αἱ ἀκάνθαι αὐταί εἶναι ἡ δίοδος ἐκ στενῆς κοιλάδος εἰς εὐρεῖαν πεδιάδα, ἣτις συνέχεται μὲ τὴν πεδιάδα τῆς Αἰγύπτου. Λέγεται δὲ ὅτι ἅμα τῷ ἔαρι οἱ πτερωτοὶ ὄφεις πετώσι καὶ ἔρχονται ἀπὸ τὴν Ἀραβίαν εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἀλλ' αἱ ἴβεις ἐξέρχονται πρὸς συνάντησίν των εἰς τὴν δίοδον ταύτην, τοὺς ἐμποδιζουσι νὰ προχωρήσωσι καὶ τοὺς φονεύουσι. Τοῦτου ἕνεκα οἱ Ἀράβιοι λέγουσιν ὅτι τιμᾶται μεγάλως ἡ ἴβις ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων· ὁμολογοῦσι δὲ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ὅτι διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην τιμῶσιν αὐτὰ τὰ πτηνά.

76. Εἶναι δὲ τὸ σχῆμα τῆς ἴβις τοιοῦτο· εἶναι μέλαινα καὶ ἔχει σκέλη γεράνου· τὸ ὄγγος αὐτῆς εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον κυρτὸν καὶ τὸ ἀνάστημά της ὅσον τῆς κρεκός. Τοιαύτη ἡ μορφή τῶν μαύρων τούτων ἀντιπάλων τῶν ὄφρων· ἀλλ' αἱ ἴβεις (ὑπάρχουσι δὲ δύο εἶδη αὐτῶν) αἱ συχνότερον ἀπαντῶσαι εἰς τὰ βήματα τῶν ἀνθρώπων ἔχουσι τὴν κεφαλὴν ἄτριγον καθὼς καὶ τὸν λαιμόν, τὰ πτερά των εἶναι λευκά, πλην τῆς κεφαλῆς, τοῦ αὐχένος, τῆς ἄκρας τῶν πτερῶν καὶ τῆς ἄκρας τῆς οὐρᾶς, ἅτια εἶναι κατάμαυρα· τὰ σκέλη δὲ αὐτῶν καὶ τὸ ὄγγος εἶναι ὁμοια μετὰ τοῦ ἄλλου εἶδους. Οἱ δὲ ὄφεις ὁμοιάζουσι μὲ τοὺς ὕδρους¹), αἱ ἀπτίλωτοι δὲ αὐτῶν πτέρυγες ὁμοιάζουσι μὲ τὰς τῶν νυκτερίδων ζῶων.

1) Τὰ νερόφιδα.

77. Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν Αἰγυπτίων κατοικοῦσι τὸ καλλιεργημένον μέρος τῆς Αἰγύπτου, ἀσχοῦντες τὸ μνημονικόν των, εἶναι οἱ μᾶλλον λόγοι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅσους ἐπλησίασα καὶ ἔδοκίμασα. Ἴδου ἡ διαίτα τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦσι προσέχοντες νὰ διατηρῶσι τὴν ὑγίαν των ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας συνεχεῖς ἐκάστου μηνὸς προκαλοῦσι κενώσεις δι' ἐμετικῶν καὶ κλισμάτων, διότι φρονοῦσιν ὅτι ὅλαι αἱ ἀσθένειαι τοῦ ἀνθρώπου προέρχονται ἀπὸ τὰς τροφάς. Καὶ ἂν ὁμοῦς ἔλειπον αἱ προφυλάξεις αὗται, πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι θὰ ἦσαν οἱ μᾶλλον ὑγιεῖς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τοὺς Λίβυας· αἰτία δὲ τούτου εἶναι, ὡς νομίζω, ἡ σταθερότης τῶν ὥρων τοῦ ἔτους. Τρόντι αἱ ἀσθένειαι προέρχονται καὶ ἀπὸ τὰς μεταβολὰς τῶν ἄλλων πραγμάτων, πρὸ πάντων ὁμοῦς ἀπὸ τῆν μεταβολῆν τῶν ἐποχῶν. Τρέφονται μὲ ἄρτους ἐκ ζεῖας τοὺς ὁποίους ὀνομάζουσι κυλλήστεις· πίνουσι δὲ οἶνον τὸν ὁποῖον κατασκευάζουσιν ἀπὸ κριθῆν, διότι δὲν ὑπάρχουσιν ἄμπελοι εἰς τὴν χώραν. Τρώγουσιν ἰχθῦς ὠμούς, ἄλλους μὲν ξηρανθέντας εἰς τὸν ἥλιον, ἄλλους δὲ παστωθέντας εἰς τὴν ἄλμην. Ἐκ τῶν πτηνῶν ταριχεύουσι τοὺς ὄρνυγας, τὰς νήσσας καὶ τὰ μικρὰ πτηνά, καὶ τὰ τρώγουσιν ὠμά. Ὅλα δὲ τὰ ἄλλα ὅσα ἔχουσιν εἴτε πτηνά εἴτε ἰχθῦς, πλὴν τῶν θεωρουμένων ὡς ἱερῶν, τὰ τρώγουσιν ὀπτά ἢ βραστά.

78. Εἰς τὰ συμπόσια τῶν πλουσίων, ἀφοῦ τελειώσῃ τὸ φαγητόν, ἀνθρωπὸς τις φέρει ἐντὸς θήκης τὴν ξυλίνην εἰκόνα σώματος νεκροῦ κάλλιστα μεμιμημένην ὑπὸ τοῦ γλύπτου καὶ τοῦ ζωγράφου, καὶ μήκος ἔχουσαν μιᾶς ἢ δύο πήχεων. Δεικνύων δὲ αὐτὴν εἰς ἕκαστον τῶν συμποτῶν λέγει· «Τοῦτον βλέπων πῖνε καὶ τρώγε, διότι τοιοῦτος θὰ γίνῃς, ἀφοῦ ἀποθάνῃς». Ταῦτα πράττουσιν εἰς τὰ συμπόσια.

79. Διατηροῦσι δὲ τὰ πάτρια ἔθιμα καὶ δὲν παραδέχονται νέα. Μεταξὺ ἄλλων πολλῶν λίαν ἀξιολόγων εἶναι καὶ ὁ Λίνος, ὅσμομα ἐν χρήσει εἰς τὴν Φοινίκην, εἰς τὴν Κύπρον καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπερ μεταβάλλει ὄνομα κατὰ τὰ διάφορα ἔθνη· συμπίπτει δὲ νὰ εἶναι ὁμοῖον μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἄδουσιν οἱ Ἕλληνες ὀνομάζοντες αὐτὸ Λίνον, ὥστε μεταξὺ τῶν ἄλλων πολλῶν ἐθαύμαζον προσέτι καὶ διὰ τὸν Λίνον, πόθεν τὸν ἔλαβον. Φαίνεται ὅτι πάντοτε τὸν ἔφραλλον· αἰγυπτιστὶ δὲ ὁ Λίνος ὀνομάζεται Μανέρως, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι λέγουσιν ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ πρώτου βασιλέως των, ὅτι, ἀφοῦ ὁ Μανέρως οὗτος ἀπέθανε πρόωρος, ὁ λαὸς τὸν ἐτίμησε διὰ τῶν θρήνων του, καὶ ὅτι ἐκ τούτου ἐπήγασε τὸ πρῶτον καὶ μόνον τοῦτο ὄσμομα.

80. Μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους μόνους συμφωνοῦσιν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ κατὰ τι ἄλλο· οἱ νέοι, ὅταν συναντῶσι τοὺς πρεσβυτέρους, ὑποχωροῦσι καὶ ἐκτρέπονται τῆς ὁδοῦ, καὶ ὅταν πλησιά-

ζωσιν οἱ πρεσβύτεροι, ἐγείρονται οἱ νεώτεροι ἀπὸ τὰς ἔδρας των. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον ὁμοῦς δὲν συμφωνοῦσι μὲ κανέν ἑλληνικὸν ἔθνος· ἀντὶ νὰ χαιρετίζωσιν ἀλλήλους καθ' ὁδὸν διὰ τῆς φωνῆς, προσκνυοῦσι καταβιβάζοντες τὴν χεῖρα μέχρι γόνατος.

81. Φοροῦσι δὲ χιτῶνας λινούς μὲ θυσάνους περὶ τὰ σκέλη· ὀνομάζουσι δὲ τοὺς θυσάνους τούτους καλασίαις, καὶ ἄνωθεν τοῦ χιτῶνος φοροῦσι μανθῦας ἐκ μαλλίου λευκοῦ. Δὲν εἰσέρχονται ὁμοῦς μὲ μάλλινα ἐνδύματα εἰς τοὺς ναοὺς, διότι θεωρεῖται ὡς ἀνόσιον, ἀλλὰ τὰ συνθάπτουσι μὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας. Κατὰ τοῦτο συμφωνοῦσι μὲ τὰς ὀρφικὰς παραδόσεις, τὰς ὁποίας καλοῦσιν ἐπίσης βακχικὰς, αἰτινες τηροῦνται ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Πυθαγορείων, καθότι οἱ τελευταῖοι οὗτοι θεωροῦσιν ἀνόσιον νὰ θάπτωσι μὲ μάλλινα ἐνδύματα ἐκεῖνον ὅστις εἶναι μεμιμημένος εἰς τὰ μυστήρια. Εἰς τὸ ἔθιμον δὲ τοῦτο ἀποδίδουσιν αἰτίαν θρησκευτικὴν.

82. Ἐφεῦρον ἐπίσης οἱ Αἰγύπτιοι τὸ ἀκόλουθον· ἕκαστος μὴν, ἕκαστη ἡμέρα ἀνῆκει εἰς τινὰ τῶν θεῶν, καὶ πᾶς ἀνθρώπος δύναται νὰ προῖδῃ, ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του, τί μέλει νὰ τῷ συμβῇ, πῶς θὰ ἀποθάνῃ, καὶ ὁποῖός τις θὰ γίνῃ. Οἱ Ἕλληνες ποιητὰι φκαιοποιήθησαν τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην. Πρὸς τούτοις οἱ Αἰγύπτιοι παρετήρησαν πλειότερα θαύματα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, διότι τίποτε δὲν ἀφήνουσι νὰ παρέλθῃ χωρὶς νὰ τὸ ἐξετάσωσι καὶ σημειώσωσι τί θὰ συμβῇ, ὥστε, ἐὰν παρόμοιον τι παρουσιασθῇ πάλιν, κρίνουσιν ἐκ τοῦ πρώτου περὶ τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ.

83. Παρ' αὐτοῖς ἡ μαντικὴ τέχνη δὲν ἀποδίδεται εἰς κανένα ἀνθρώπον, ἀλλ' εἰς τινὰς θεοὺς· τὰ μαντεῖα τῆς χώρας εἶναι τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ Ἄρως, τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς· τὸ τελευταῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον τιμῶσι πλειότερον ὅλων, εἶναι εἰς τὴν πόλιν Βουτώ. Οἱ δὲ χρησμοὶ τῶν μαντείων τούτων δὲν δίδονται ὁμοῦς, ἀλλὰ διαφοροτρόπως.

84. Ἡ δὲ ἰατρικὴ εἶναι διανενημένη κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον· ἕκαστος ἰατρὸς ἀσχολεῖται εἰς ἓν μόνον εἶδος ἀσθενείας καὶ οὐχὶ εἰς πολλὰ· καὶ ἄλλοι μὲν εἶναι ἰατροὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἄλλοι τῆς κεφαλῆς, ἄλλοι τῶν ὀδόντων, ἄλλοι τῆς κοιλίας καὶ ἄλλοι τῶν ἀφανῶν ἀσθενειῶν.

85. Ἴδου δὲ ποῖα τὰ μοιρολογήματα καὶ οἱ ἐνταφιασμοὶ αὐτῶν. Ὅταν ἀπολέσωσι συγγενῆ τινὰ τὸν ὁποῖον ἐσέβοντο, ὅλαι αἱ γυναῖκες τῆς οἰκογενείας, ἀφοῦ ἀλείψωσι τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν των μὲ πηλόν, ἀφήνουσι τὸ σῶμα εἰς τὴν οἰκίαν, περιέρονται εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἔχουσαι τὰ φορέματα καταβιβασμένα μέχρι τῆς ζώνης καὶ τοὺς μαστοὺς γυμνοὺς κτυπῶσι τὸ στήθος.

των τὸ αὐτὸ δὲ πράττουσι καὶ ὄλαι αἱ φίλαι των. Ἄφ' ἑτέρου δὲ οἱ ἄνδρες, ἔχοντες ἐπίσης γυμνὸν τὸ στήθος, κτυπῶνται ὁμοίως· τούτου γενομένου, λαμβάνουσι τὸ σῶμα καὶ τὸ κομίζουσιν εἰς τὸ ταριχευτήριον.

86. Τὴν τέχνην τῆς ταριχεύσεως ἐξασκοῦσιν ἄνθρωποι ἐπὶ τούτῳ διωρισμένοι. Ἄμα κομισθῆ εἰς αὐτοὺς ὁ νεκρὸς, οἱ ταριχευταὶ δεικνύουσιν εἰς τοὺς φέροντας αὐτὸν διάφορα ξύλινα ὑποδείγματα πτωμάτων, ἀπομειμημένα διὰ τῆς ζωγραφικῆς. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τὸ ὁποῖον λέγουσιν ὅτι εἶναι καλλίτερον, εἶναι ἐκείνου τοῦ ὁποῖου δὲν μοὶ φαίνεται πρέπον ν' ἀναφέρω τὸ ὄνομα ἐπὶ τοιούτου πράγματος¹. τὸ δευτέρον δὲ τὸ ὁποῖον δεικνύουσιν εἶναι κατώτερον καὶ εὐθηνότερον· τὸ δὲ τρίτον εὐθηνότατον. Ἄφου δὲ ἐξηγήσωσι ταῦτα, ἐρωτῶσι τοὺς κομίζοντας πῶς θέλουσι νὰ σκευασθῆ ὁ νεκρὸς· καί, ἀφου συμφωνήσωσι περὶ τῆς τιμῆς, φεύγουσιν οἱ κομισάντες. Τότε οἱ ταριχευταὶ, μένοντες εἰς δωμάτιον, ἐκτελοῦσι τὸ πρῶτον εἶδος τῆς ταριχεύσεως ὡς ἐξῆς· πρῶτον, διὰ σιδήρου κυρτοῦ, ἐξάγουσι τὸν ἐγκέφαλον διὰ τῶν ἠωθίωνων, τοῦλάχιστον τὸ περισσότερον μέρος αὐτοῦ, τὸ δὲ ἐπίλοιπον διὰ τινων διαλυτικῶν οὐσιῶν. Ἐπειτα, δι' αἰθιοπικοῦ λίθου ἠκονισμένου, σχίζουσι τὰ πλευρά, ἐκβάλλουσιν ὄλα τὰ ἐντόσθια τῆς κοιλίας, τὴν πλύνουσι μὲ οἶνον ἐκ φοίνικος, τὴν ἐπιπάσσουσι μὲ τετριμμένα ἀρωματικά, καὶ τέλος τὴν ῥάπτουσι πάλιν, ἀφου γेमίσωσιν αὐτὴν μὲ σμύρναν καθαρὰν, μὲ κασίαν καὶ μὲ ἄλλα ἀρωματικά πλὴν λιβανωτοῦ. Τούτων πάντων γενομένων, ξηραίνουσι τὸ σῶμα ἐντὸς νάτρου, καὶ τὸ ἀφήνουσιν ἐκεῖ ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἡμέρας, καὶ ὄχι περισσότερον, διότι δὲν εἶναι συγχωρημένον. Μετὰ παρέλευσιν τῶν ἑβδομήκοντα τούτων ἡμερῶν πλύνουσι τὸ σῶμα καὶ τὸ περικαλύπτουσιν ὀλόκληρον μὲ λωρία ἐκ λεπτοτάτου λινοῦ, βεβρωγμένα εἰς κόμμι, τοῦ ὁποῖου μεγάλην χοῆσιν κάμνουσιν οἱ Αἰγύπτιοι ἀντὶ κόλλης. Τότε οἱ συγγενεῖς λαμβάνουσι πάλιν τὸ πῶμα, τὸ κλείουσιν ἐντὸς ξυλίνης θήκης ἐχαύσης σχῆμα ἀνθρώπινον, καὶ τὸ ἀποθέτουσιν ὀρθὸν ἐπὶ τοῦ τοίχου εἰς τὸ ἐπιτάφιον δωμάτιον. Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ μᾶλλον δαπανηρὰ ταριχευσις.

87. Δι' ἐκείνους δὲ οἵτινες προτιμῶσι τὴν μεσαίαν ταριχευσιν καὶ θέλουσι νὰ ἀποφύγωσι τὰ πολλὰ ἐξοδα οἱ ταριχευταὶ σκευάζουσι τοὺς νεκροὺς ὡς ἐξῆς. Ἄφου γेमίσωσι τὰ κλυστήριά των μὲ ἔλαιον κέδρου, χύνουσι τὸ ἔλαιον τοῦτο εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ νεκροῦ, χωρὶς οὔτε νὰ τὴν σχίσωσιν οὔτε νὰ ἐξαγάγωσι τὰ ἐντόσθια, καὶ προσέχουσιν ὥστε νὰ μένη τὸ ἔλαιον ἐντὸς καὶ μὴ διαφύγη. Ἐπειτα βυθίζουσι τὸ σῶμα εἰς νάτρον καὶ τὸ ἀφήνουσιν ἐκεῖ ὅλον τὸν προσδιωρισμένον χρόνον, τὴν δὲ τελευταίαν ἡμέ-

ραν ἐκβάλλουσιν ἀπὸ τὴν κοιλίαν τὸ ἔλαιον τοῦ κέδρου, τὸ ὁποῖον εἶχον εἰσαγάγει προηγουμένως. Αὐτὸ δὲ ἔχει τόσην δύναμιν, ὥστε ἐξάγει ὁμοῦ ἔντερα καὶ σπλάγγνα, ὄλα διαλελυμένα. Ἐξωτερικῶς τὸ νάτρον ξηραίνει τὰς σάρκας, καὶ δὲν μένει ἄλλο ἀπὸ τὸν νεκρὸν εἰμὴ τὸ εἶμα καὶ ὀστέα· τούτων πάντων γενομένων, τὸν ἀποδίδουσιν ἐν τῷ αὐτῇ καταστάσει χωρὶς νὰ φροντίσωσι πλέον περὶ οὐδενὸς ἄλλου.

88. Ἴδου δὲ καὶ τὸ τρίτον εἶδος τῆς ταριχεύσεως, ὅπερ εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς πτωχοτέροις· οἱ ταριχευταὶ κάμνουσιν εἰς τὴν κοιλίαν ἐγγύσεις ἐκ ζωμοῦ ῥαφανίδων καὶ ξηραίνουσι τὸν νεκρὸν ἐν τῷ νάτρῳ ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἡμέρας· ἔπειτα τὸν ἀποδίδουσιν εἰς τοὺς συγγενεῖς, διὰ νὰ τὸν λάβωσιν¹.

89. Ὅταν ἀποθάνωσιν αἱ γυναῖκες ἐπισήμων ἀνδρῶν, δὲν τὰς δίδουσιν ἀμέσως πρὸς ταριχευσιν, καθὼς οὔτε ἐκεῖνας αἵτινες ἦσαν ὄραϊα καὶ πολλοῦ λόγου, ἀλλὰ μετὰ τὴν τρίτην ἢ τὴν τετάρτην ἡμέραν τὰς παραδίδουσιν εἰς τοὺς ταριχευτάς. Πράττουσι δὲ τοῦτο διότι φοβοῦνται μήπως συνουσιασθῶσιν οἱ ταριχευταὶ μετὰ τῶν γυναικῶν τούτων, καθότι, ὡς λέγεται, εἰς ἐξ αὐτῶν συνελήφθη ἐπ' αὐτοφῶρῳ μαινοῦν τὸ σῶμα προσφάτως ἀποθανούσης· γυναικός· τὸν κατήγγειλε δὲ ὁ σύντροφός του.

90. Ὅσους εἴτε μεταξὺ τῶν Αἰγυπτίων εἴτε μεταξὺ τῶν ξένων ἀδιακριτῶς εὐρεθῆ φωνευμένος ὑπὸ κροκοδείλου ἢ πνιγείς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, εἰς οἰανδήποτε πόλιν ἐξενεχθῆ τὸ πῶμα του, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ταριχευθῆ τῇ φροντίδι τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης. Αὐτοὶ τὸν κηδεύουσι διὰ τοῦ μᾶλλον δαπανηροῦ τρόπου καὶ τὸν θέτουσιν εἰς τὰς ἱεράς των θήκας. Δὲν εἶναι δὲ ἐπιτετραμμένον μήτε εἰς τοὺς φίλους του μήτε εἰς τοὺς συγγενεῖς του νὰ τὸν ἐγγίσωσιν, ἀλλ' οἱ ἱερεῖς τοῦ Νείλου τὸν λαμβάνουσι καὶ τὸν θάπτουσιν ὡς πῶμα πλέον ἢ ἀνθρώπινον.

91. Ἀποφεύγουσι νὰ μεταχειρίζονται Ἑλληνικὰ ἔθιμα, καὶ ἐν συντόμῳ οὐδενὸς ἔθνους. Ὅλοι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι προσέχουσιν εἰς τοῦτο πολὺ. Οὐχ ἦττον εἰρίσκεται πλησίον τῆς Νέας πόλεως, ἐν τῷ νομῷ τῶν Θηβῶν, μεγάλη τις πόλις, ἧς τὸ ὄνομα εἶναι Χεμμίς. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὑπάρχει ναὸς τετραγώνος καθιερωμένος εἰς τὸν Περσεά, υἱὸν τῆς Δανάης, πέριξ τοῦ ὁποῖου εἶναι φυτρωμένοι φοίνικες. Τὰ προπύλαια αὐτοῦ εἶναι λίθινα, πολὺ ὑψηλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν εἶναι δύο μεγάλοι λίθινοι ἀνδριάντες. Εἰς τὸν περιβόλον τοῦτον εἶναι ναὸς, καὶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τὸ ἄγαλμα τοῦ Περσεῶς. Οἱ Χεμμῖται λέγουσιν ὅτι ὁ Περσεὺς πολλάκις ἐπεφάνη εἰς αὐτούς, εἴτε εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως των εἴτε ἐντὸς τοῦ ναοῦ,

1. Τοῦ Ὀσιριδος.

1) Ὁ πρῶτος τρόπος τῆς ταριχεύσεως ἐστοίχιζεν 6000 δραχμῆς, ὁ δευτέρος 200, καὶ ὁ τρίτος ὀλίγον τι.

καὶ ὅτι εὗρον ἐν τῶν σανδαλίων του, δύο πήχεων τὸ μήκος· προσθέτουσι δὲ ὅτι ὁσάκις φαίνεται ὅλη ἡ Αἴγυπτος εὐδαίμονεϊ. Ἴδου δὲ τί λέγουσι καὶ ἰδου τί πράττουσι, κατὰ μίμησιν τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τιμὴν τοῦ Περσέως· τελοῦσιν ἀγῶνα γυμνικόν, ὑπερβαίνοντα ὅλους τοὺς ἄλλους ἀγῶνας, εἰς ὃν οἱ νικηταὶ λαμβάνουσι κτήνη, χλαῖνας καὶ δέρματα. Ὅτε τοὺς ἠρώτησα διατί μόνον εἰς αὐτοὺς ὁ Περσεὺς συνηθίζει νὰ ἐμφανίζεται, καὶ διατί διέφερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους Αἰγυπτίους συστήσαντες ἀγῶνα γυμνικόν, μοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι ὁ Περσεὺς κατήγετο ἀπὸ τὴν πόλιν των, καὶ ὅτι ὁ Δαναὸς καὶ ὁ Λυγκεύς, Χερμίται ἀμφοτέρω, μετέβησαν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καταβαίνοντες δὲ ἀπὸ τοὺς ἥρωας τοῦτους ἀπρηρίθμησαν τοὺς ἀπογόνους των μέγχοι τοῦ Περσέως, ἔπειτα προσέθησαν· «Φθάσας οὗτος εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ τὴν αἰτίαν τὴν ὁποίαν ἀναφέρουσι καὶ οἱ Ἕλληνες, διὰ νὰ φέρῃ δηλαδὴ τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργοῦς ἐκ τῆς Λιβύας, ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν μας καὶ μᾶς ἀνεγνώρισεν ὅλους ὡς συγγενεῖς του· διότι πρὶν μεταβῆ εἰς τὴν Αἴγυπτον εἶχε μάθει παρὰ τῆς μητρὸς του τὸ ὄνομα τοῦ Χέμμιος, καὶ κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ συνεστήσαμεν τὸν γυμνικὸν ἀγῶνα».

92. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἔθιμα τηροῦσιν οἱ κατοικοῦντες πέραν τῶν ἐλῶν· οἱ δὲ κατοικοῦντες τὰ ἔλη ἔθιμα μὲν ἔχουσι τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς ἄλλους Αἰγυπτίους, καὶ προσέτι μίαν μόνον γυναῖκα λαμβάνει ὁ καθείς, ὡς οἱ Ἕλληνες· διὰ νὰ ἐξοικονομῶσι δὲ τὴν τροφήν των, ἐφεῦρον τὰ ἀκόλουθα. Ὅταν ὁ ποταμὸς ἐξογκωθῆ καὶ καταστήσῃ τὴν πεδιάδα πέλαγος, πλήθος κρίνων, τὰ ὁποῖα οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦσι λωτόν, φύονται ἐν τῷ ὕδατι. Ταῦτα συνάζοντες τὰ ξηραίνουσι εἰς τὸν ἥλιον, κοπανίζουσι τὸ μέσον τοῦ λωτοῦ, ὅπερ ὁμοιάζει μὲ μήκωνα, καὶ κατασκευάζουσι ἐξ αὐτοῦ ἄρτον τὸν ὁποῖον ψήνουσι εἰς τὸ πῦρ. Τρώγεται δὲ καὶ ἡ ῥίζα τοῦ λωτοῦ τούτου καὶ εἶναι ἀρκετὰ γλυκεῖα, στρογγύλη καὶ μεγάλη ὡς μῆλον.

Υπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα κρῖνα ὅμοια μὲ ῥόδα, τὰ ὁποῖα παραγάγει ὁ ποταμὸς. Τούτων οἱ καρποὶ ἐξέχρονται ἀπὸ τὴν ῥίζαν εἰς κάλυκας ἰδιαιτέρους οἵτινες ἔχουσι ἐντὸς κελλῖα ἀπαρραλλάκτως ὡς αἱ φολεαὶ τῶν σφηκῶν· εἶναι ἐδώδιμοι καὶ χονδροὶ ὡς οἱ πυρήνες τῆς ἐλαίας· τοὺς τρώγουσι δὲ ὄμοιους καὶ ξηρούς. Ἡ βύβλος εἶναι φυτὸν χρονικόν, τὸ ὁποῖον οἱ Αἰγύπτιοι συνάζουσι ἐπίσης ἀπὸ τὰ ἔλη καὶ κόπτουσι τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ πρὸς διαφόρους χρήσεις· τὸ δὲ κάτω μέρος, μακρὸν κατὰ ἓνα πῆχυν, τὸ τρώγουσι ἢ τὸ πωλοῦσιν. Ὅσοι θέλουσι νὰ ἔχωσι καλὴν βύβλον, τὴν κλείουσιν ἐντὸς κλιβάνου κοκκινίσαντος ἀπὸ τὸ πῦρ καὶ τὴν τρώγουσι τοιουτοτρόπως ἐψημένην. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ζῶσι μόνον μὲ ἰχθύς, τοὺς ὁποίους, ἀφοῦ συλλάβωσι καὶ κενώσωσι τὴν κοιλίαν

των, τοὺς ξηραίνουσι εἰς τὸν ἥλιον καὶ ἔπειτα τοὺς τρώγουσι ξηρούς.

93. Οἱ κατ'ἀγέλας πορευόμενοι ἰχθύες εἶναι σπάνιοι εἰς τὸν ποταμόν· οὔτοι ζῶσιν εἰς τὰ ἔλη καί, ὅταν καταλάβῃ αὐτοὺς ὁ οἰστρος τῆς ἐγκυμοσύνης, ἐκπλέουσιν ἀγελήδων εἰς τὴν θάλασσαν. Προπορεύονται οἱ ἄρρηνες ῥίπτοντες τὸν σπῆρον κατὰ τὴν πορείαν των, αἱ δὲ θήλειαι, αἵτινες τοὺς ἀκολουθοῦσιν, ἀπορροφῶσιν αὐτὸν καὶ τοιουτοτρόπως συλλαμβάνουσι. Ἀφοῦ δὲ συλλάβωσιν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπιστρέφουσι πάλιν εἰς τὰ συνήθη κατοικητήριά των· ἀλλὰ τότε δὲν προπορεύονται πλέον οἱ ἄρρηνες, ἀλλὰ πλέουσιν ἐμπρὸς αἱ θήλειαι. Ἐνῶ δὲ προπορεύονται, πράττουσι ὡς καὶ οἱ ἄρρηνες· ῥίπτουσι τὰ ῥᾶ ἔχοντα μέγεθος μικρῶν κέγχρων· ἐρχόμενοι δὲ ὅπισθεν οἱ ἄρρηνες καταπίνουσι τοὺς μικροὺς τούτους κέγχρους. Εἶναι δὲ οἱ κέγχροι οὔτοι ἰχθύες· ὅσοι ἐκ τῶν κέγχρων σωθῶσι καὶ δὲν καταποθῶσιν, οὔτοι τρεφόμενοι γίνονται ἰχθύες. Ἐκ τῶν ἰχθύων τούτων ὅσοι μὲν ἀλιευθῶσιν ὅταν πλέωσι πρὸς τὴν θάλασσαν ἔχουσι πεπεσμένον τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς κεφαλῆς, ὅσοι δὲ ἀλιευθῶσιν ἐνῶ ἐπανακάμπτουσι ἔχουσι πεπεσμένον τὸ δεξιὸν μέρος τῆς κεφαλῆς. Ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι διότι, ὅταν μὲν πλέωσι πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀκολουθοῦσι τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ὅταν δὲ ἐπιστρέφωσιν ὀπίσω, ἀκολουθοῦσι τὴν δεξιὰν τὸσον ἐγγύς, ὥστε προστριβῶνται εἰς τὴν ξηράν, διὰ νὰ μὴ πλανηθῶσι τῆς ὁδοῦ των ὑπὸ τοῦ ῥεύματος. Ὅταν ἄρχεται νὰ πληρῶται ὁ Νεῖλος, πρῶτον μὲν καλύπτονται τὰ κοῖλα μέρη τῆς γῆς καὶ τὰ τέλματα ὅσα εἶναι πλησίον τοῦ ποταμοῦ. Ἀμα δὲ καλυφθῶσι ταῦτα, ἀμέσως πληροῦνται τὰ πάντα ὑπὸ μικρῶν ἰχθύων. Πόθεν δὲ γεννῶνται οὔτοι πιθανῶς νομίζω ὅτι τὸ ἐνόησα. Τὸ προηγούμενον ἔτος, ὅταν ἀποσύρται ὁ ποταμὸς, τὰ θήλεα ἀποθέτοντα τὰ ῥᾶ των εἰς τὸν πηλὸν ἀναχωροῦσι μὲ τὰ τελευταῖα ὕδατα· ἀφοῦ δὲ παρέλθῃ τὸ ἔτος καὶ ἐπανέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ῥᾶων τούτων ἀμέσως γεννῶνται ἰχθύες. Καὶ διὰ μὲν τοὺς ἰχθύς οὕτως ἔχει.

94. Ἐλαιον δὲ οἱ κατοικοῦντες παρὰ τὰ ἔλη Αἰγύπτιοι μεταχειρίζονται τὸ παραγόμενον ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν σιλικυπρίων, τὸ ὁποῖον οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦσι κίχι. Ἴδου δὲ πῶς τὸ ἔχουσι· σπειρανοῦσι εἰς τὰ χεῖλη τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν τὰ σιλικυπρία ταῦτα, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν Ἑλλάδα αὐτοματῶς φύονται ἄγρια· αὐτὰ σπειρόμενα εἰς τὴν Αἴγυπτον φέρουσι πολὺν· πλὴν δυσώδη καρπὸν. Μετὰ τὴν συγκομιδὴν ἄλλοι μὲν τὰ διατηροῦσι καὶ ἐξάγουσι τὸ ἔλαιον, ἄλλοι δὲ, ἀφοῦ ἀφαιρέσωσι πᾶσαν ὑγρασίαν αὐτῶν, τὰ βράζουσι καὶ συλλέγουσι τὸ ἐξ αὐτῶν χυνόμενον ῥευστόν· εἶναι δὲ τοῦτο παχὺ καὶ ἐπίσης καλὸν διὰ τὸν λύγγον ὡς τὸ ἐκ τῆς ἐλαίας ἔλαιον, ἀλλ' ἔχει ὁσμὴν ἀνυπόφορον.

95. Κατὰ δὲ τῶν κωνόπων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἄφθονοι, μεταχειρίζονται οἱ Αἰγύπτιοι διάφορα μέσα καταστροφῆς. Ὅσοι μὲν κατοικοῦσιν ὑπεράνω τῶν ἐλῶν κτίζουσι πύργους εἰς τοὺς ὁποίους ἀναβαίνουν καὶ κοιμῶνται, διότι οἱ κώνωπες, ἔνεκα τοῦ ἀνέμου, δὲν δύνανται νὰ πετῶσιν ὑψηλά. Ὅσοι δὲ κατοικοῦσι περὶ τὰ ἔλα, ἀντὶ τῶν πύργων, ἐπενόησαν ἄλλο· πᾶς ἄνθρωπος κρατεῖ δίκτυον· μετὰ αὐτὸ δὲ τὴν μὲν ἡμέραν ἀλιεύει, τὴν δὲ νύκτα περικαλύπτει τὴν κλίνην του, καὶ ἔπειτα ὀλισθαίνων κάτωθεν κοιμᾶται. Οἱ δὲ κώνωπες, ἐὰν μὲν ὁ ἄνθρωπος κοιμᾶται τετυλιγμένος εἰς ἱμάτιον ἢ σινδόνα, δάκνουσιν αὐτόν, διὰ μέσον ὅμως τοῦ δικτύου οὔτε δοκιμάζουσιν.

96. Τὰ πλοίαρια τῶν Αἰγυπτίων, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα χρησιμεύουσι πρὸς μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων, εἶναι κατεσκευασμένα ἀπὸ ἀκακίαν, δένδρον τοῦ ὁποίου τὸ σχῆμα ὁμοιάζει μετὸν λωτὸν τῆς Κυρήνης, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ δάκρυα εἶναι κόμμι. Ἐκ τῆς ἀκακίας λοιπὸν ταύτης κόπτουσι σανίδας μακρὰς μέχρι δύο πήχεων καὶ τὰς προσκολλῶσιν ὡς πλίνθους· διὰ νὰ στερεώσωσι δὲ τὰς σανίδας καὶ δώσωσιν εἰς αὐτὰς σχῆμα πλοίου, τὰς συνδέουσι μετὰ χονδρῶν καὶ μακρῶν πασσάλων. Ἀφοῦ τοιοῦτοτρόπως κατασκευάσωσι τὸ σκάφος, θέτουσιν ἔπειτα τὸ κατάστρωμα· καὶ στραβόξυλα μὲν δὲν μεταχειρίζονται, ἔσθθεν δὲ πακτώνουσι τοὺς ἄρμους μετὰ βύβλον. Ἐν μόνον πηδάλιον προσαρμόζουσιν, ὑπερὸ διαπερᾶ τὴν τρόπιν· ὁ ἴστος εἶναι ἐκ ξύλου ἀκακίας, τὰ ἴστια ἐκ βύβλου. Ταῦτα δὲ τὰ πλοῖα ἄνω μὲν τοῦ ποταμοῦ δὲν δύνανται νὰ πλέωσιν, ἐὰν δὲν πνέῃ ἄνεμος ὀρητικὸς, τὰ ἔλκουσιν ὅμως ἐκ τῆς ὄχθης καὶ καταβαίνουν τὸ θεῦμα τοιοῦτοτρόπως· ἔχουσι θύραν κατεσκευασμένην ἐκ μυρικής καὶ εἰς αὐτὴν ἐρραμιμένον πλέγμα ἐκ καλάμων, προσέτι δὲ τρυπημένην πέτραν ἔχουσαν βάρος τοῦλάχιστον δύο ταλάντων. Καὶ τὴν μὲν θύραν δεδεμένην μετὰ σχοινίον ἀφήνουσι νὰ φέρεται ἔμπροσθεν τοῦ πλοίου, τὴν δὲ πέτραν μετὰ ἄλλο σχοινίον ὀπισθεν. Τὸ πλέγμα ἀκολουθεῖ τὸ θεῦμα τοῦ ὕδατος, τρέχει ταχέως καὶ σύρει τὴν βάρην (οὔτω καλοῦνται τὰ πλοίαρια ταῦτα), ὁ δὲ λίθος συρόμενος ὀπισθεν καὶ ἐγγίζων τὸν βυθὸν τοῦ ποταμοῦ μετριάξει τὴν κίνησιν. Τοιαῦτα πλοῖα ἔχουσι πολλά, τινὰ δὲ φέρουσι βάρος πολλῶν χιλιάδων ταλάντων.

97. Ὅταν ὁ Νεῖλος ἐκχειλίσῃ καὶ καλύψῃ τὴν χώραν, μόνον αἱ πόλεις φαίνονται ὑπὲρ τὸ ὕδωρ, ἀπαραλλάκτως ὡς αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους· διότι τὰ μὲν ἄλλα μέρη τῆς Αἰγύπτου γίνονται ἐλάγος, μόναι δὲ αἱ πόλεις ὑπερέχουσιν. Ὅταν συμβαίῃ τοῦτο, αἱ διαφορθεμεύσεις γίνονται οὐχὶ διὰ τοῦ θεύματος τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς πεδιάδος· ὥστε, διὰ νὰ μεταβῇ τις ἐκ τῆς Ναυκράτιος εἰς τὴν Μέμφιν, πρέπει νὰ διέλθῃ πλησίον τῶν πυ-

ραμίδων, ἐνῶ ὁ συνήθης δρόμος δὲν εἶναι αὐτός, ἀλλ' ἐκ τῆς γωνίας τοῦ Δέλτα καὶ τῆς πόλεως Κερκασώρου. Ἀπὸ τῆς θαλάσσης δὲ καὶ τοῦ Κανώβου εἰς τὴν Ναυκράτιν, πλέων διὰ πεδιάδος, θὰ διέλθῃς διὰ τῆς πόλεως Ἀνθύλλης καὶ τῆς λεγομένης Ἀρχανδρουπόλεως.

98. Μεταξὺ τῶν πόλεων τούτων ἡ Ἀνθύλλα, πόλις σημαντική, ἐξελέγη διὰ νὰ παρέλθῃ τὰ ὑποδήματα τοῦ κατὰ καιρὸν βασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Τοῦτο δὲ γίνεται ἀφ' ὅτου ἡ Αἰγύπτος ὑπετάγη εἰς τοὺς Πέρσας. Ἡ ἄλλη μοὶ φαίνεται ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν γαμβρὸν τοῦ Δαναοῦ Ἀρχανδρον, υἱὸν τοῦ Φθίου καὶ ἕγγονον τοῦ Ἀχαιοῦ, δι' ὃ καὶ λέγεται Ἀρχανδρου πόλις. Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει δὲ ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλος Ἀρχανδρος, τὸ ὄνομα ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι Αἰγυπτιακόν.

99. Ὅσα μέρη τοῦδε εἶπον περὶ Αἰγύπτου τὰ εἶδον ἰδίως ὄμμασι, τὰ ἔκρινα ὁ ἴδιος καὶ τὰ ἐξήτασα· ὅσα δὲ θὰ εἶπω κατόπιν εἶναι λόγοι τῶν Αἰγυπτίων καθὼς τοὺς ἤκουσα· εὐρίσκονται ὅμως μεταξὺ αὐτῶν καὶ τινὰ τῶν ὁποίων ἐγενόμην αὐτόπτης. Οἱ ἱερεῖς μοὶ εἶπον ὅτι ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Μῆν ἀπεγεφύρωσεν ὅλην τὴν Μέμφιν, διότι πρότερον ὁ ποταμὸς ἐξετείνετο μέχρι τοῦ ἀμμώδους ὄρους τοῦ πρὸς τὸ μέσον τῆς Λιβύας. Ὁ Μῆν ἐγέμισε μετὰ χώμα, ἑκατὸν στάδια ὑπεράνω τῆς Μέμφιδος, τὸν πρὸς μεσημβρίαν διευθυνόμενον βραχίονα τοῦ Νεῖλου, ἐξήρανε τὴν ἀρχαίαν κοίτην, τὴν ὁποίαν εἶχον ὀρεῖαι τὰ ὕδατα, καὶ τὰ ἠνάγκασε νὰ ῥέωσι διὰ μέσου τῆς κοιλάδος. Καὶ σήμερον ἀκόμη ὁ μετατετραμμένος οὗτος βραχίον εἶναι ἀντικείμενον μεγάλης προσοχῆς ἐκ μέρους τῶν Περσῶν, οἵτινες τὸν φράττουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος· διότι, ἐὰν συμβῇ ὁ ποταμὸς νὰ διαρρήξῃ τὸ πρόχωμα καὶ νὰ τὸ ὑπερβῇ, ἡ Μέμφις διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ καταποντισθῇ ὀλόκληρος. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Μῆν, ὁ πρῶτος οὗτος βασιλεὺς, ἐχέρσασεν τὸ ἀποκλεισθὲν τοῦτο μέρος, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔκτισε τὴν πόλιν ταύτην, ἣτις σήμερον καλεῖται Μέμφις καὶ ἣτις κεῖται εἰς τὴν κλεισώρειαν τῆς Αἰγύπτου, ἔπειτα τὴν περιέβαλεν ἀπ' ἄρκτου καὶ δυσμῶν μετὰ λίμνην τεχνητὴν συγκοινωνοῦσαν μετὸν ποταμόν, ὅστις ἀφ' ἑαυτοῦ περιορίζει τὴν πόλιν ἀπ' ἀνατολῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ ὀκκοδόμησε τὸν ναὸν τοῦ Ἡφαίστου, μέγαν καὶ ἄξιον θαυμασμοῦ.

100. Μετὰ δὲ τοῦτον μοὶ ἀπρητίθησαν οἱ ἱερεῖς ἐκ βιβλίου τὰ ὀνόματα τριακοσίων τριάκοντα ἄλλων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τὴν μακρὰν ταύτην σειρὰν τῶν γενεῶν δεκαοκτὼ βασιλεῖς ἦσαν Αἰθίοπες καὶ μία βασίλισσα Αἰγυπτία καθὼς καὶ ὅλοι οἱ ἐπίλοιποι βασιλεῖς. Τὸ ὄνομα αὐτῆς ἦτο Νίτωρις, ὅπως ἐκαλεῖτο καὶ μία τῶν βασιλισσῶν τῆς Βαβυλῶνος· ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτῆς, ὡς μοὶ εἶπον, βασιλεύσας πρὸ αὐτῆς, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Αἰ-

γυπτίων, οἵτινες ἔδωκαν τὴν βασιλείαν εἰς τὴν Νίτωκριν· αὕτη ὁμως, διὰ τὴν ἐκδικήσῃ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ τῆς βασιλείας, ἐφόνευσε δολίως πολλοὺς Αἰγυπτίους. Κατασκευάσασα μακρὸν οἰκῆμα ὑπόγειον προσεκάλεσεν ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐγνώριζεν ὅτι εἶχον λάβει τὸ μᾶλλον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν φόνον, ἐπὶ προφάσει μὲν τὴν ἐγκαινιάσασα τὸ οἰκῆμα, πράγματι ὁμως ἄλλα μηχανωμένη. Παρέθεσεν εἰς αὐτοὺς συμπόσιον, καί, ἐνῶ ἔτρωγον, ἔφερεν ἐπ' αὐτῶν τὸν ποταμὸν διὰ μακροῦ ὄχετοῦ μυστικοῦ. Ἰδοὺ τί μοι διηγήθησαν περὶ αὐτῆς, προστιθέντες ὅτι, ἀφοῦ ἐκόρρεσε τὴν ἐκδικήσιν τῆς, ἐρρίφθη εἰς δωμάτιον πλήρες σποδοῦ, ὅπως διαφύγῃ τὴν τιμωρίαν.

101. Οὐδεμίαν πληροφορίαν μοι ἔδωκαν περὶ τῶν ἔργων τῶν ἄλλων βασιλέων, καὶ δὲν μοι εἶπον ἂν ἐπορεύοντο λαμπρὸν τι κατόρθωμα. Εἰς μόνος ὁ τελευταῖος πάντων, ὁ Μοϊρις, μοι εἶπον ὅτι κατεσκεύασε τὰ πρὸς βορρᾶν θαυμαστά προπύλαια τοῦ Ἡφαίστου καὶ ὅτι ὠρυξε λίμνην, τῆς ὁποίας πόσον σταδίων εἶναι ἢ περιφέρεια θὰ τὸ εἶπω βραδύτερον· ἐν τῇ λίμνῃ δὲ ταύτῃ ἤγειρε πυραμίδας, τὸ μέγεθος τῶν ὁποίων θὰ ἀναφέρω, ὅταν διηγήσω καὶ περὶ τῆς λίμνης. Καὶ οὗτος μὲν ὁ βασιλεὺς ταῦτα τὰ μνημεῖα κατέλιπε, οἱ ἄλλοι δὲ οὐδέν.

102. Παρατρέχων λοιπὸν ὅλους τούτους θὰ ἀναφέρω τὸν μετ' αὐτοὺς ἐλθόντα, ὅστις ὠνομάζετο Σέσωστρις. Κατὰ τοὺς ἱερεῖς αὐτὸς πρῶτος ἐξῆλθε τοῦ Ἀραβίου κόλπου μετὰ πλοίων πολεμικῶν καὶ ὑπέταξε τὰ παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν κατοικοῦντα ἔθνη· ἐξακολουθῶν δὲ τὰ πλὴν ἐφθασεν εἰς αἰγιαλοὺς ὅπου ὁ στόλος του δὲν ἠδυνήθη τὴν προχωρήσῃ ἕνεκα τῶν ὑφάλων. Ἐκεῖθεν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ λαβὼν, ὡς λέγουσιν οἱ ἱερεῖς, πολὺν στρατὸν ἐκίνησε διὰ ξηρᾶς καὶ ὑπέταξεν ὅλους τοὺς λαοὺς ὅσους εὔρεν ἐν τῇ πορείᾳ του. Καὶ εἰς μὲν τὰς πόλεις τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἐδεικνύοντο ἀνδρείοι καὶ ἐπόθουν τὴν διατηρήσασα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ὁ νικητῆς ἐνεπήγνυε στήλας, εἰς ἃς ἐνέγραφε τὸ ἴδιόν του ὄνομα, τὸ τῆς πατρίδος του, καὶ ὅτι ὑπέταξεν αὐτὰς διὰ τῆς δυνάμεώς του· εἰς ἐκείνας δὲ τὰς ὁποίας ἐκτίθειεν ἄνευ ἀντιστάσεως ἴδρυν μὲν ἐπίσης στήλας ὁμοίας μὲ ἐκείνας τῶν ἀνδρείων πόλεων, ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἐπιγραφῶν ἐνεχάρατε καὶ αἰδοῖον γυναικός, θέλων διὰ τούτου τὴν καταστροφήν πασιδῆλον ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του ἦσαν ἀνανδροί.

103. Ἀπὸ κατακτήσεως εἰς κατάρτησιν διέτρεξε τοιευτοτρόπως τὴν ἡπειρον καὶ μετέβη ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ὑπέταξε τοὺς Σκύθας καὶ τοὺς Θραῖκας. Ταῦτα νομίζω ὅτι εἶναι τὰ ἀπώτατα ἔθνη εἰς τὰ ὁποία ἐφθασεν ὁ Αἰγυπτιακὸς στρατός· διότι φαίνονται ἐκεῖ στήλαι στηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Σέσωστριος, οὐδεμίαν δὲ φαίνεται πέραν. Ἐκ τοῦ σημείου

τούτου ἀνέστρεψεν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ὅτε ἐφθασεν εἰς τὸν Φᾶσιν ποταμὸν, δὲν ἠμπορῶ τὴν εἶπω ἀκριβῶς διὰ τὸ ἀκόλουθον, ἂν δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποχωρίσας μέρος τι τοῦ στρατοῦ τὸ ἀφήκε τὴν κατοικήσῃ ἐκεῖ τὴν χώραν ἢ ἂν στρατιωτᾶται τινες, βαρυνθέντες τὰς μακρὰς ἐκστρατείας, ἀπεφάσισαν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ἔμειναν περὶ τὸν Φᾶσιν ποταμὸν.

104. Οἱ δὲ Κόλχοι εἶναι προφανῶς Αἰγύπτιοι· ἐσημάτισα τὴν γνώμην ταύτην πρὶν ἀκούσω ἄλλους, καί, ἐπειδὴ ἐπεθύμουν τὴν ἐξακριβῶσω τὸ πρᾶγμα, ἠρώτησα ἀμφοτέρω τὰ ἔθνη. Οἱ Κόλχοι ὁμως ἐνεθυμοῦντο περισσώτερον τοὺς Αἰγυπτίους ἢ οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς Κόλχους. Τόσον μόνον ἔλεγον οἱ Αἰγύπτιοι, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην των οἱ Κόλχοι ἀπετέλουν μέρος τοῦ στρατοῦ τοῦ Σέσωστριος. Καὶ ἐγὼ ἔκαμα τὸν συμπερασμὸν τούτου ἰδὼν ὅτι ἦσαν μετὰ πολλοῦ καὶ οὐλότριχες· ἀλλὰ τὸ γνώρισμα τοῦτο δὲν εἶναι βεβαία ἀπόδειξις, καθότι καὶ ἄλλοι λαοὶ εἶναι τοιοῦτοι. Ἐκ τῶν ἀκολουθῶν ὁμως σημείων τὸ ἐνόησα καλλίτερον· μόνον ἐξ ὄλων τῶν ἀνθρώπων οἱ Κόλχοι, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Αἰθίοπες περιτέμνονται ἀνάκαθεν. Αὐτοὶ οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Σύριοι τῆς Παλαιστίνης¹ ὁμολογοῦσιν ὅτι ἔμαθον τοῦτο ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, ἐνῶ οἱ Σύριοι οἱ περὶ τὸν Θερμῶδοντα² καὶ τὸν Παρθένιον ποταμὸν, καθὼς καὶ οἱ γειτονέων Μάκρονες, λέγουσιν ὅτι τὸ ἔμαθον πρὸ ὀλίγου ἀπὸ τοὺς Κόλχους. Οἱ λαοὶ τοὺς ὁποίους ἀπρηρίθμησα εἶναι ἐξ ὄλων τῶν ἀνθρώπων οἱ μόνον οἵτινες περιτέμνονται, καὶ εἶναι προφανές ὅτι κατὰ τοῦτο μιμοῦνται τοὺς Αἰγυπτίους· ἐξ αὐτῶν ὁμως τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Αἰθιόπων δὲν δύναμαι τὴν εἶπω ποῖοι ἐδίδαξαν εἰς τοὺς ἄλλους τὸ ἔθιμον τοῦτο, προφανῶς ἀρχαιότατον εἰς τοὺς δύο. Ὅτι δὲ ἄλλοι τὸ ἔμαθον ἐκ τῆς μετὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐπιειξίας, μέγα τεκμήριον εἶναι τὸ ἀκόλουθον, ὅτι ὅσοι Φοίνικες σχετίζονται μὲ τὴν Ἑλλάδα δὲν μιμοῦνται πλέον τοὺς Αἰγυπτίους, ἀλλ' ἀφήνουν ἀπερίτμητα τὰ παιδιά των.

105. Περὶ τῶν Κόλχων τούτων θὰ εἶπω καὶ ἄλλο τι τὸ ὁποῖον δεῖκνύει ὅτι ὁμοιάζουσι μὲ τοὺς Αἰγυπτίους. Αὐτοὶ οἱ δύο λαοὶ εἶναι οἱ μόνον οἵτινες ἐφορίζονται τὰ λινὰ ὑφάσματα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἔχουσι τὴν αὐτὴν δίαιταν τοῦ βίου καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν· οἱ Ἕλληνες ὁμως καλοῦσι τὰ μὲν λινὰ τῶν Κόλχων Σαρδονικά, τὰ δὲ ἐρχόμενα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον Αἰγυπτιακά.

106. Αἱ πλείοται τῶν στηλῶν τὰς ὁποίας ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἔστησεν εἰς διαφόρους πόλεις δὲν σφύζονται πλέον· ἀλλ' ἐν τῇ Συριακῇ Παλαιστίνῃ εἶδον τοιαύτας, καθὼς καὶ τὰς ἐπιγραφὰς

1) Οἱ Ἰουδαῖοι.

2) Οἱ Κορπηδοῦχοι.

φὰς τὰς ὁποίας ἀνέφερα καὶ γυναικὸς ἀπόκρυφα μέρη. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης εἰς τὴν Ἰωνίαν δύο εἰκόνες τοῦ ἀνδρὸς τούτου γεγλυμμένοι εἰς πέτρας, ἡ μὲν ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἐφέσου εἰς Φάκαιαν ἀγούσης ὁδοῦ, ἡ δὲ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Σάρδεων εἰς Σμύρνην. Καὶ εἰς τὰ δύο ταῦτα μέρη ὁ ἀνὴρ παρίσταται κατὰ πέντε σπιθαμὰς ὑψηλὸς καὶ κρατῶν εἰς μὲν τὴν δεξιὰν χεῖρα λόγγην, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν τόξον· ἡ λοιπὴ σκευὴ αὐτοῦ εἶναι ὁμοίως μικτὴ, διότι εἶναι Αἰγυπτιακὴ ἐν ταυτῷ καὶ Αἰθιοπικὴ. Ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ὅμου μέχρι τοῦ ἄλλου, καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ στήθους του, εἶναι γεγλυμμένοι ἱεροὶ χαρακτῆρες Αἰγυπτιακοὶ λέγοντες: «Ἐγὼ διὰ τῶν ἐμῶν ὤμων ἐκτησάμην τὴν χώραν ταύτην». Τίς οὗτος καὶ πόθεν, ἐνταῦθα μὲν δὲν ἀναφέρεται, ἀλλαχοῦ ὅμως δηλοῦται. Τινὲς τῶν ἰδόντων τὰς εἰκόνας ταύτας ὑπέλαβον ὅτι εἶναι τοῦ Μέμνονος· ἀλλὰ πόρρω ἀπέχουσι τῆς ἀληθείας.

107. Κατὰ τὸ λέγειν τῶν ἱερέων ἐπιστρέφων ὁ Σέσωστρις μετὰ πολλῶν ἀνθρώπων ἐκ τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας εἶχε κατακτήσει, ἔφθασεν εἰς τὰς Δάφνας τῆς Πηλουσίας, ὅπου ὁ ἀδελφός του, εἰς ὃν εἶχεν ἀναθέσει τὴν διοίκησιν τῆς Αἰγύπτου, ἐφιλοξένησεν αὐτὸν καὶ τοὺς υἱούς του. Περὶ τὴν οἰκίαν ὅμως εἶχε συναθροίσει ξύλα καὶ ἔθεσε πῦρ. Ὁ Σέσωστρις συνωδεύετο ὑπὸ τῆς γυναικὸς του καὶ αὕτη τὸν συνεβούλευσε νὰ ἐξαπλώσῃ ἐπὶ τῆς πυρᾶς δύο ἐκ τῶν ἕξ υἱῶν του, νὰ κατασκευάσῃ δι' αὐτῶν γέφυραν ἄνωθεν τοῦ καιομένου μέρους, νὰ πατήσῃ ἐπὶ τῶν σωμάτων των καὶ οὕτω νὰ σωθῇ. Ὁ Σέσωστρις ἠκολούθησε τὴν συμβουλὴν ταύτην, καὶ δύο μὲν παιδιά του κατεκάησαν τοιοῦτοτρόπως, τὰ δὲ λοιπὰ ἐσώθησαν μετὰ τοῦ πατρὸς των.

108. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐτιμώρησε τὸν ἀδελφόν του καὶ μετεχειρίσθη τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους ἔφερον ἀπὸ τὰς κατακτηθείσας χώρας διὰ νὰ σύρῃσι τοὺς μεγίστους λίθους οἵτινες ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου μετεφέρθησαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἡφαίστου. Διέταξεν ἀκολούθως τοὺς αἰχμαλώτους τούτους νὰ δρυῶσι τὰς διώρυγας ὅλας ὅσαι ὑπάρχουσι σήμερον εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἀκουσίως λοιπὸν οὗτοι κατέστησαν τὴν χώραν ταύτην ἀδιάβατον εἰς τοὺς ἵππους καὶ τὰς ἀμάξας οἵτινες προηγουμένως διέτρεχον αὐτὴν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ Αἴγυπτος, καίπερ οὕσα ὁμαλὴ, δὲν ἔχει πλέον οὔτε ἵππους οὔτε ἀμάξας. Αἱ πολλαὶ διώρυγες καὶ αἱ διάφοροι αὐτῶν περιστροφαὶ εἶναι αἰτία τούτου. Ἴδου δὲ διὰ ποῖον λόγον ὁ βασιλεὺς ἀπεφάσισε νὰ κατακόψῃ τὴν χώραν του· οἱ Αἰγύπτιοι ὅσοι εἶχον τὰς πόλεις οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ἀλλ' εἰς τὰ μεσόγεια, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντλήσωσιν ἐκ τοῦ Νείλου καὶ στερούμενοι ὕδατος, ἔπινον ὕδατα ἄλμυρὰ ἀντλοῦντες αὐτὰ ἐκ φρεάτων. Διὰ νὰ θεραπεύσῃ λοιπὸν τὸ κακὸν τοῦτο, κατέκοψε τὴν Αἴγυπτον μὲ διώρυγας.

109. Μοὶ εἶπον προσέτι οἱ ἱερεῖς ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος διεμοίωσεν τὴν χώραν μεταξὺ ὄλων τῶν Αἰγυπτίων, δίδων εἰς ἕκαστον τετράγωνον γῆς, καὶ ὅτι ἐκ τούτου ἔκαμε τὰς προσόδους του, προσδιορίσας τὸν ἐτήσιον ἕκαστου φόρον. Ἐὰν συνέβαινε νὰ παρασύρῃ ὁ ποταμὸς τὸ μερίδιον κατοίκου τινός, μετέβαινε οὗτος πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἐφανέρωνε τὸ γεγονός. Τότε ὁ Σέσωστρις ἔμπλεεν ἐπιθεωρητὰς, διὰ νὰ μετρήσῃσι κατὰ πόσον ὁ ἀγρὸς ἐμειώθη, ὅπως ἐλαττωθῇ ὁ φόρος καὶ πληρώνη εἰς τὸ ἐξῆς ἀναλόγως τοῦ μείναντος μέρους. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νομίζω ὅτι ἐφευρέθη ἡ γεωμετρία, ἥτις ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ ἡλιακὸν ὥρολόγιον, τὸν γνώμονα καὶ τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρας παρέλαβον οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους.

110. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ὑπῆρξεν ὁ μόνος ὅστις ἐβασίλευσεν ἐπὶ τῆς Αἰθιοπίας καὶ ὅστις ἀφῆκεν ὡς μνημεῖα τὰ λίθινα ἀγάλματα τὰ ὁποῖα βλέπομεν πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡφαίστου, τὸ ἰδικόν του, τὸ τῆς γυναικὸς του, ἀμφοτέρω τριάκοντα πήχεων, καὶ τὰ τῶν τεσσάρων υἱῶν του, εἴκοσι πήχεων ἕκαστον. Μετὰ πολὺν χρόνον ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἡφαίστου δὲν ἐπέτρεψε νὰ στήσῃ ὁ Δαρεῖος τὸ ἀγαλμὰ του ἔμπροσθεν αὐτῶν, λέγων ὅτι ὁ Πέρσης δὲν ἐξετέλεσε τόσα κατορθώματα ὅσα ὁ Αἰγύπτιος. «Διότι, προσέθηκεν, ὁ Σέσωστρις κατέκτησε τόσα ἔθνη, ὅσα καὶ ὁ βασιλεὺς, πρὸς τοὺς δὲ τοὺς Σκυθὰς τοὺς ὁποίους οὗτος δὲν ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ. Δὲν εἶναι δίκαιον λοιπὸν νὰ στήσῃ ὁ Δαρεῖος τὸν ἀνδριάντα του ἔμπροσθεν τοῦ ἀνδριάντος ἀνδρὸς ὅστις τὸν ὑπερέβη εἰς τὰ κατορθώματα». Οἱ ἱερεῖς λέγουσιν ὅτι ὁ Δαρεῖος ἐσυγχώρησε τὸν λόγον τοῦτον.

111. Κατ' αὐτούς, ἀποθανόντος τοῦ Σεσώστριος¹, διεδέχθη τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς του Φερῶν· ὁ βασιλεὺς οὗτος οὐδεμίαν ἐπεχειρήσεν ἐκστρατεῖαν, καὶ συνέβη νὰ τυφλωθῇ ἐκ τῆς ἀκολούθου περιστάσεως. Ὁ ποταμὸς εἶχεν ἀναβῆ εἰς ὕψος πολὺ μέγα, πλειότερον τῶν δέκα ὀκτὼ πήχεων καὶ κατέκλυσε τοὺς ἀγρούς, ὅτε σφοδρὸς ἄνεμος ἠγέρθη καὶ ὁ ποταμὸς ἤρρισε νὰ κυματίζῃ. Τότε ὁ βασιλεὺς παραφερθεὶς ὑπὸ ἀνοήτου θυμοῦ ἤρριπεν ἀκόντιον καὶ τὸ ἔρριπεν εἰς τὰς δίνας τοῦ ποταμοῦ. Ἄλλ' αἴφνης οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐσκοτίσθησαν καὶ ἐγένετο μετ' ὀλίγον τυφλός. Ἐπὶ δέκα ἔτη διετέλει εἰς τοιαύτην κατάστασιν, κατὰ τὸ ἐνδέκατον δὲ ἔτος τῷ ἐκομίσθη χρησμός ἐκ τῆς πόλεως Βουτοῦς ἀναγγέλλων αὐτῷ ὅτι ὁ χρόνος τῆς τιμωρίας παρήλθε καὶ ὅτι θὰ ἀνέκτα τὴν ὄρασιν, ἐὰν ἔπλυνε τοὺς ὀφθαλμούς του μὲ τὸ οὖρον γυναικὸς τὸν ἀνδρα τῆς μόνον γινωσκούσης καὶ μὴ λαβούσης πείραν ἐτέρου ἀνδρὸς.

1) Τῷ 1357 π. Χ.

Καὶ πρῶτον μὲν ἔδοκίμασε τὸ οὖρον τῆς ἰδίας του γυναικός, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐθεραπεύθη, ἔδοκίμασεν ἀλληλοδιαδόχως ὄλων τῶν ἄλλων γυναικῶν μέχρις οὗ ἐθεραπεύθη.

Τότε ἐσύναξεν εἰς μίαν πόλιν, τὴν ὁποίαν σήμερον καλοῦσιν Ἐρυθρὰν βῶλον, ὅλας τὰς γυναῖκας ὅσας εἶχε δοκιμάσει, πλὴν ἐκείνης μὲ τὸ οὖρον τῆς ὁποίας νιφθεις ἀνέβλεψεν. Ἄφρου δὲ ἐκλείσθησαν ὄλαι ἐκεῖ, τὰς ἔκανσε μετὰ τῆς πόλεως καὶ ἔλαβεν ὡς γυναικὰ του ἐκείνην τῆς ὁποίας τὸ οὖρον τῷ ἀπέδωκε τὴν ὄρασιν. Ἀπαλλαγείς δὲ τοῦ νοσήματος τῶν ὀφθαλμῶν ἀφιέρωσε διάφορα δῶρα εἰς ὄλους τοὺς ὀνομαστοὺς ναοὺς· τὰ μᾶλλον δὲ ἄξια λόγου εἶναι τὰ θαυμαστά ἔργα τὰ ὁποῖα ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἡλίου· δύο ὀβελίσκους λιθίνους, ἑκάτερος τῶν ὁποίων ἦτο ἐξ ἑνὸς λίθου ἑκατὸν πήγμων ὕψους καὶ ὀκτὼ πλάτους.

112. Οἱ ἱερεῖς μοι εἶπον ὅτι διεδέχθη τὴν βασιλείαν ἀνθρωπός τις τῆς Μέμφιδος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν εἶναι Πρωτεύς¹. Τὸ ἀφιερωμένον εἰς αὐτὸν τέμενος σφίζεται ἀκόμη εἰς τὴν Μέμφιν, πρὸς νότον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡφαίστου, καὶ εἶναι περικαλλέστατον καὶ καλῶς κεκοσμημένον. Πέριξ αὐτοῦ κατοικοῦσι Φοίνικες τῆς Τύρου, καὶ ὅλος αὐτὸς ὁ τόπος καλεῖται στρατόπεδον τῶν Τυρίων. Εἰς τὸ τέμενος τοῦ Πρωτεύως ὑπάρχει καὶ ἀφιερωμένον εἰς τὴν ξένην Ἀφροδίτην, ἐκ τῆς παραδόσεως δὲ τὴν ὁποίαν μοι διηγήθησαν, ὅτι ἡ Ἑλένη διέτριψε παρὰ τῷ Πρωτεῖ, καθὼς καὶ ἐκ τῆς ἐπωνυμίας ξένης Ἀφροδίτης, εἰκάτω ὅτι ὁ ναὸς οὗτος εἶναι ὁ τῆς Ἑλένης τῆς θυγατρὸς τοῦ Τυνδάρεω· τῶντι εἰς κανένα ἐκ τῶν ναῶν τῆς Ἀφροδίτης δὲν ἐπονομάζεται ἡ θεὰ αὕτη ξένη.

113. Ὅτε ἠρώτησα τοὺς ἱερεῖς περὶ τῆς Ἑλένης, μοι διηγήθησαν τὰ ἀκόλουθα· ἀρπάσας ὁ Ἀλέξανδρος τὴν Ἑλένην ἐκ Σπάρτης ἀπέπλεεν εἰς τὴν πατρίδα του· ἀλλ' ἅμα εἰσῆλθεν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, σφοδροὶ ἄνεμοι τὸν ἐξώθησαν εἰς τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος. Ἐκεῖθεν δέ, ἐπειδὴ ἡ τρικυμία δὲν ἔπαυεν, ἐπλησίασεν εἰς τὴν παραλίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰς Ταριχεῖας τοῦ Νείλου, αἵτινες σήμερον καλοῦνται Κανωβικὸν στόμα. Ὑπῆρχε τότε εἰς τὸ παραθαλάσσιον, καὶ ὑπάρχει ἀκόμη σήμερον, ναὸς τοῦ Ἡρακλέους, ὅπου δὲν ἐσυγχωρεῖτο νὰ συλλάβῃ τις δοῦλον φυγάδα, ἀδιάφορον τίνος δεσπότη, ἐὰν οὗτος ἐλάμβανε τὰ θεῖα στίγματα καὶ ἀφεροῦτο εἰς τὸν θεόν· ὁ νόμος οὗτος ἴσχυεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου ἀπαρράλκτως ὡς ἐξ ἀρχῆς. Δοῦλοι τινες λοιπὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀκούσαντες τὸ προνόμιον τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ ναὸς οὗτος, ἔφυγον καὶ καθίσαντες ἰκέται τοῦ θεοῦ κατηγόρου

1). Τῷ 1291 π. Χ.

τὸν Ἀλέξανδρον θέλοντες νὰ τὸν βλάβωσι καὶ διηγοῦντο ὅλα ὅσα συνέβησαν μετὰ τὴν Ἑλένην καὶ τὴν πρὸς τὸν Μενέλαον ἀδικίαν αὐτοῦ. Ἐλεγον δὲ ταῦτα εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ εἰς τὸν φύλακα τοῦ στόματος τούτου τοῦ Νείλου, ὅστις ὀνομάζεται Θῶνις.

114. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Θῶνις πέμπει τάχιστα εἰς τὴν Μέμφιν πρὸς τὸν Πρωτεῖ ἀνθρώπον λέγοντα τὰ ἀκόλουθα· «Ἦλθε ξένος τις Τεύκρος τὸ γένος, ὅστις διέπραξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνόσιον ἔργον, διότι ἠπάτησε τὴν γυναῖκα τοῦ φιλοξενήσαντος αὐτόν, τὴν ἤρπασε μετὰ πολλῶν ἄλλων θησαυρῶν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν χώραν σου ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Τί πρέπει νὰ πράξωμεν; νὰ τὸν ἀφήσωμεν νὰ ἀναχωρήσῃ ἀτιμώρητος ἢ νὰ λάβωμεν ὅσα ἔφερον ἐλθών;». Ὁ δὲ Πρωτεὺς ἀπεκρίθη· «Συλλαβόντες τὸν ἀνθρώπον τούτον, ὅστις ἔπραξε τοιαύτην ἀνοσίαν πρᾶξιν πρὸς τὸν ξένον του, πέμψατέ τον πρὸς ἐμέ, διὰ νὰ ἀκούσω τί θὰ εἴπῃ».

115. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Θῶνις συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, κρατεῖ τὰ πλοῖά του καὶ πέμπει εἰς τὴν Μέμφιν αὐτόν, τὴν Ἑλένην, τοὺς θησαυροὺς του καὶ προσέτι τοὺς ἰκέτας. Ὅτε ἔφθασαν ἐκεῖ ὅλοι, ἠρώτα ὁ Πρωτεὺς τὸν Ἀλέξανδρον τίς ἦτο καὶ πόθεν ἦρχετο. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος καὶ τὸ γένος του ὡμολόγησε καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος του εἶπε καὶ προσέτι τῷ διηγῆθαι τὸν πλοῦν του ἀπὸ τοῦ μέρους ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξέπλευσεν. Ἄλλ' ὁ Πρωτεὺς ἐπέμενε νὰ μάθῃ πόθεν ἔλαβε τὴν Ἑλένην· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος περιέπλεκε τοὺς λόγους του καὶ δὲν ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν, οἱ παρόντες εἰς τὴν συνδιάλεξιν ἰκέται ἐμαρτύρουν κατ' αὐτοῦ διηγούμενοι καταλεπτῶς τὸ ἔγκλημα του. Τέλος ὁ βασιλεὺς ἐξήνεγκε τὴν ἀκόλουθον ἀπόφασιν· «Ἐὰν δὲν ἐθεώρουν ὡς μέγα ἔγκλημα νὰ φονεύσω τινὰ ἐκ τῶν ξένων ὅσοι βιαζόμενοι ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἔρχονται εἰς τὸν τόπον μου, θὰ σὲ ἐτιμώρουν ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος ἐκείνου, σὲ τὸν κάκιστον τῶν ἀνθρώπων, ὅστις φιλοξενήθεις ὑπ' αὐτοῦ ἔπραξες ἔργον ἀνοσιώτατον· ἐπλησίασες τὴν γυναῖκα τοῦ ξένου σου, καὶ δὲν ἠρκέσθης εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἀποπλανήσας αὐτὴν τὴν ἔκλεψες καὶ ἔφυγες· καὶ οὔτε εἰς αὐτὸ ἠρκέσθης, ἀλλ' ἦλθες γυνώσας τὴν οἰκίαν τοῦ φιλοξενήσαντός σε. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ θεωρῶ ὡς ἀμάρτημα νὰ φονεύσω ξένον, θὰ ζήσης· δὲν σοὶ ἐπιτρέπω ὅμως οὔτε τὴν γυναῖκα οὔτε τοὺς θησαυροὺς· θὰ τὰ φυλάξω διὰ τὸν ξένον Ἑλληνα, μέχρις οὗ θελήσῃ ἐκεῖνος νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ τὰ λάβῃ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ σὲ καὶ τοὺς συμπλωτῆράς σου, σὰς διατάττω νὰ φύγετε ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τὸν τόπον τούτον εἰς ἄλλην γῆν οἰανδήποτε, εἰδεμὴ θὰ σᾶς μεταχειρισθῶ ὡς πολεμίους».

116. Τοιαύτη ἦτο ἡ διήγησις τῶν ἱερέων περὶ τῆς ἀφίξεως τῆς Ἑλένης εἰς τὴν χώραν τοῦ Πρωτεύως· ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι ὁ Ὀμηρος

ἐγνώριζε μὲν τὸ γεγονός τοῦτο, δὲν τὸ ἔκρινεν ὅμως ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐποποιίαν ὅσον τὸ ἄλλο, ἐκείνο τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθη τὸ ἀφῆκε λοιπὸν κατὰ μέρος δεῖξας μόνον ὅτι τὸ ἤξευρεν. Εἶναι δὲ φανερὸν ἐξ ὧν ἐν τῇ Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμοῦ ἀντιφάσκει) λέγει περὶ τῶν πλανήσεων τοῦ Ἀλεξάνδρου· ὅτι δηλαδὴ, ἀφοῦ ἤρπασε τὴν Ἑλένην καὶ ἀνεχώρησε, πλανηθεὶς μακρὰν ἔφθασεν εἰς τὴν Σιδῶνα τῆς Φοινίκης. Ἀναφέρει δὲ ταῦτα εἰς τὰ κατορθώματα τοῦ Διομήδους· καὶ οἱ στίχοι λέγουσιν οὕτως· «Ἐκεῖ ἦσαν οἱ παμποικίλοι πέπλοι, ἔργα Σιδωνίων γυναικῶν, τοῖς ὁποίοις ὁ θεόμορφος Ἀλέξανδρος ἔφερεν ἀπὸ τὴν Σιδῶνα ὅτε διασιγίζων τὴν θάλασσαν διήλθεν ἐκεῖ ἀπάγων εἰς τὴν Τρωάδα τὴν εὐγενῆ Ἑλένην». Καὶ ἄλλη μνεῖα τούτου γίνεταί ἐν τῇ Ὀδυσσειᾷ εἰς τοὺς ἀκολουθίους στίχους·

«Ἦ θυγάτηρ τοῦ Διὸς ἔχει πολλὰ φάρμακα ὠφέλιμα καὶ μὲ πολλὴν τέχνην κατεσκευασμένα, τὰ ὁποῖα τῇ ἔδωκεν ἡ Πολυδάμνα, ἡ σύζυγος τοῦ Θῶνος, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἡ ζωοπάροχος γῆ παράγει ἀφθονα φάρμακα, ἄλλα μὲν ἐπωφελῆ, ἄλλα δὲ ἐπιβλαβῆ». Ἴδου δὲ καὶ ἄλλοι στίχοι εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Μενέλαος λέγει πρὸς τὸν Τηλέμαχον· «Μὲ ὅλην τὴν ἀνυπομονησίαν τὴν ὅποιαν εἶχον νὰ ἐπανίδω τὴν πατρίδα μου οἱ θεοὶ μὲ ἐκράτησαν ἀκόμῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου εἶχον ἀμελήσει νὰ θυσιάσω εἰς αὐτοὺς ἐντελεῖς ἑκατόμβας». Διὰ τῶν στίχων τούτων καθίσταται δηλὸν ὅτι ἐγίνωσκε τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Αἴγυπτον, διότι ἡ Συρία συνορεύει μὲ τὴν Αἴγυπτον, καὶ οἱ Φοίνικες, εἰς οὓς ἀνήκει ἡ Σιδῶν, κατοικοῦσιν εἰς τὴν Συρίαν.

117. Ἐκ τῶν στίχων τούτων, καὶ πρὸ πάντων ἔκ τῶν πρώτων, καταφαίνεται ὅτι τὰ Κύπρια ἔπη δὲν εἶναι τοῦ Ὀμήρου, ἀλλ' ἄλλου τινός· διότι εἰς ταῦτα μὲν λέγεται ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἤρπασε τὴν Ἑλένην ἀπὸ τὴν Σπάρτην, ἔφθασε μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὸ Ἴλιον βοηθούμενος ὑπὸ οὐρίου ἀνέμου καὶ θαλάσσης γαληνιαίας· εἰς δὲ τὴν Ἰλιάδα λέγεται ἐξ ἐναντίας ὅτι ἄγων αὐτὴν ἐπλανᾶτο τῆδε κάκεισε. Ἀλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὸν Ὀμηρον καὶ τὰ Κύπρια ἔπη.

118. Ὅτε ἠρώτησα τοὺς ἱερεῖς ἂν ὅσα λέγουσιν οἱ Ἕλληνας ὅτι συνέβησαν εἰς τὴν Τρωάδα εἶναι ψευδῆ ἢ ἀληθῆ, ἰδού τί μοι ἀπεκρίθησαν βεβαιούντες ὅτι τὰ εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ Μενέλαος. Μετὰ τὴν ἄρπαγὴν τῆς Ἑλένης πολυάριθμος στρατὸς Ἑλληνικὸς μετέβη εἰς τὴν Τρωάδα, διὰ τὴν βοήθησιν τὸν Μενέλαον ἀποβάς εἰς τὴν ξηρὰν ὁ στρατὸς οὗτος ἔστησε τὸ στρατοπέδον του καὶ ἔπεμψεν εἰς τὸν Ἴλιον πρέσβεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Μενέλαος· εἰσήλθον οὗτοι εἰς τὴν πόλιν, ἀπήτησαν τὴν ἀπόδοσιν τῆς Ἑλένης καὶ τοὺς θησαυροὺς τοὺς ὁποίους μετ' αὐτῆς ἤρπασεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἐξήτησαν ἱκανοποιήσιν διὰ τὰ ἀδι-

κήματα ταῦτα. Ἀλλ' οἱ Τρῶες, καὶ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν καὶ βραδύτερον, ἐβεβαίουν πάντοτε τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, εἴτε ἀπλῶς εἴτε μετ' ὄρκου· ὅτι δὲν εἶχον οὔτε τὴν Ἑλένην οὔτε τοὺς θησαυροὺς, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ὅτι δὲν τοῖς ἐφαίνετο εὐλόγον νὰ δώσωσιν ἱκανοποιήσιν διὰ τὰ πράγματα τὰ ὅποια εἶχεν ὁ βασιλεὺς Πρωτεύς. Οἱ Ἕλληνες νομίσαντες ὅτι τοὺς ἔσκοποτον οἱ Τρῶες ἐπολιόρησαν τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐκυρίευσαν. Ἀφοῦ δὲ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν, ἐπειδὴ ἡ Ἑλένη οὐδαμοῦ ἐφαίνετο καὶ οἱ Τρῶες ἔλεγον τὰ αὐτὰ ὅσα καὶ πρότερον, τότε πιστεύσαντες εἰς τοὺς πρώτους λόγους οἱ Ἕλληνες ἀπέστειλαν αὐτὸν τὸν Μενέλαον πρὸς τὸν Πρωτέα.

119. Ἐλθὼν ὁ Μενέλαος εἰς Αἴγυπτον καὶ ἀναπλεύσας μέχρι τῆς Ἐμφίδος διηγῆθη ὅλην τὴν ἀλήθειαν, ἔλαβεν ἄπειρα δῶρα καὶ ἐπανέλαβε τὴν Ἑλένην ὅλως ἀβλαβῆ καθὼς καὶ ὅλους τοὺς ἀρπαγέντας θησαυροὺς του. Καίτοι δὲ ὁ Μενέλαος ἔτυχε τόσων περιποιήσεων, ἐφάνη ὅμως ἄδικος εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκείθεν καὶ ὁ καιρὸς τὸν ἠμπόδιζε, τοῦτο δὲ διήρκει πολλὰς ἡμέρας, κατέφυγεν εἰς πρᾶγμα ἀνόσιον· διότι λαβὼν δύο παιδιά ἀνθρώπων ἐγχωρίων τὰ ἔσφαξεν. Ἐπειτα, γενομένου γνωστοῦ τοῦ πράγματος, ἐμισήθη καὶ διωκόμενος ἔφυγε καὶ ἦλθε μὲ τὰ πλοῖα του εἰς τὴν Λιβύαν. Οἱ Αἰγύπτιοι δὲν ἠδύναντο μὲν νὰ εἰπῶσι ποῦ μετέβη ἐκείθεν ὁ Μενέλαος, μὲ ἐβεβαίουν ὅμως ὅτι ἄλλα μὲν τῶν συμβάντων ἐκείνων ἐξετάσαντες ἔμαθον, ἄλλα δὲ ὅτι τὰ ἐγίνωσκον καὶ τὰ ἔλεγον μετὰ βεβαιότητος ὡς γενόμενα εἰς τὸν τόπον των.

120. Αὐτὰ μὲν ἔλεγον οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς· ἐγὼ δὲ παραδέχομαι ὅσα διηγούνται περὶ τῆς Ἑλένης προσθέτων τὴν ἐξῆς σκέψιν. Ἐὰν ἡ Ἑλένη ἦτο εἰς τὸ Ἴλιον, βεβαίως θὰ ἀπεδίδοτο εἰς τοὺς Ἕλληνας τῇ συγκαταθέσει ἢ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου, διότι οὔτε ὁ Πριάμος οὔτε οἱ ἄλλοι συγγενεῖς του ἦσαν τόσον ἀνόητοι, ὥστε νὰ διακινδυνεύσωσι τὰ ἄτομά των, τὰ τέκνα των καὶ τὴν πόλιν των, διὰ νὰ ἔχη ὁ Ἀλέξανδρος γυναῖκα τὴν Ἑλένην. Καὶ ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ πρώτη ἀπόφασίς των ἦτο νὰ μὴ ἐνδώσωσιν, ὅτε ὅμως εἶδον ὅτι πολεμοῦντες μὲ τοὺς Ἕλληνας ἔχανον πολλοὺς ἀνθρώπους, ὅτε εἶδον ὅτι δὲν παρήχεται μάχη (ἐὰν βασισθῶμεν εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν ἐποποιῶν) χωρὶς νὰ χάσῃ ὁ Πριάμος τοῦλάχιστον δύο ἢ τρεῖς τῶν υἱῶν του, ἐπειδὴ ταῦτα συνέβησαν οὕτω, νομίζω ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πριάμος, ἂν ἦτο ἄρπαξ τῆς Ἑλένης, θὰ ἔσπευδε νὰ τὴν παραδώσῃ εἰς τοὺς Ἀτρείδας, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τόσα δυστυχήματα. Πρὸς τούτους οὔτε διάδοχος τῆς βασιλείας ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ μὲ ὅλον τὸ γῆρας τοῦ Πριάμου ἢ διοικήσεις τῶν κοινῶν δὲν ἦτο εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἀλλ' ὁ Ἐκτωρ, ὅστις ἦτο καὶ πρεσβύτερος καὶ γενναϊό-

τερος αὐτοῦ, ἐμελλε νὰ παραλάβῃ τὴν βασιλείαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πριάμου. Αὐτὸς λοιπὸν δὲν θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὸν ἀδελφόν του τὴν ἀδικίαν, πρὸ πάντων ὅτε ἕνεκα αὐτοῦ συνέβαινον τόσα δυστυχήματα καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἐκτορα καὶ εἰς ἄλλους Τρωᾶς. Ἀλλὰ δὲν ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν των νὰ ἀποδώσῃ τὴν Ἑλένην, οὔτε τοὺς ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες λέγοντας τὴν ἀλήθειαν. Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην τοῦτο ἐγένετο συνεργεῖα τῶν θεῶν, διὰ νὰ ἀπολεσθῶσι κατὰ κράτος οἱ Τρωᾶς καὶ γίνῃ φανερὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅτι εἰς τὰ μεγάλα ἀδικήματα οἱ θεοὶ ἐπιφυλάττουσι μεγάλας τιμωρίας. Καὶ ταῦτα μὲν, ὡς εἶπον, φρονῶ ἐγώ.

121. Οἱ δὲ ἱερεῖς λέγουσιν ὅτι τὸν Πρωτέα διεδέχθη ὁ Ῥαφίνιος¹, ὅστις ἀφῆκεν ὡς μνημεῖον τὰ πρὸς δυσμὰς προπύλαια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡφαίστου. Ἀπέναντι τῶν προπυλαίων τούτων ἔστησε δύο ἀνδριάντας εἰκοσιπέντε πῆχεις ὑψηλοῦς· οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦσι τὸν μὲν πρὸς ἄρκτον Ἰστάμενον Θέρος, τὸν δὲ πρὸς μεσημβριάν Χειμῶνα· καὶ ἐκεῖνον μὲν τὸν ὁποῖον καλοῦσι Θέρος προσκυνοῦσι καὶ περιποιοῦνται, πρὸς δὲ τὸν ἄλλον τὸν καλούμενον Χειμῶνα πράττουσι τὰ ἐναντία. Ὁ βασιλεὺς οὗτος εἶχεν ἄπειρα χρήματα, τόσα ὥστε ἐκ τῶν μεταγενεστέρων βασιλέων κανεὶς δὲν ἠδυνήθη οὔτε νὰ τὸν ὑπερβῇ οὔτε νὰ τὸν φθάσῃ καν. Θέλων οὗτος νὰ θησαυρίσῃ εἰς ἀσφαλὲς μέρος ἔκτισε δωμάτιον λίθινον, τοῦ ὁποῖου εἰς τῶν τοίχων ἦτο εἰς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας· ἀλλ' ὁ οἰκοδόμος, ἐπιβουλεύμενος τὰ πλούτη ἐκεῖνα, ἐμηχανεύθη τὸ ἐξῆς· προδιέθεσε μίαν πέτραν τοῦ τοίχου οὕτως, ὥστε δύο ἀνθρώποι, καὶ εἰς μόνος, νὰ δύνανται εὐκόλως νὰ τὴν ἐκβάλωσιν. Ἀφοῦ ἐτελειώσε τὸ οἶκημα, ὁ βασιλεὺς ἀπέθεσεν ἐν αὐτῷ τοὺς θησαυροὺς του. Μετὰ παρέλευσιν χρόνου ὁ οἰκοδόμος αἰσθανθεὶς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἐκάλεσε τοὺς υἱοὺς του (εἶχε δὲ δύο) καὶ τοῖς εἶπε πῶς, μεριμῶν δι' αὐτοὺς διὰ νὰ ἔχωσιν ἀφθονα ἀγαθὰ, ἔκαμε τέχνασμα τι, ὅτε ἔκτιζε τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ βασιλέως. Ἀφοῦ δὲ τοῖς ἐξήγησε σαφῶς πῶς ἠδύνατο νὰ ἀφαιρῶσιν τὸν λίθον, τοῖς ἔδωκε τὰ μέτρα αὐτοῦ καὶ τοῖς εἶπεν ὅτι, ἐὰν δὲν τὰ λησμονήσωσι, θὰ ἦσαν διαχειρισταὶ τῶν βασιλικῶν χρημάτων. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἀπέθανεν, οἱ δὲ υἱοὶ του δὲν ἐβρόδυναν νὰ θέσωσιν εἰς ἐνέργειαν τὸ πρᾶγμα· πορευθέντες διὰ νυκτὸς εἰς τὰ βασίλεια καὶ ἀνευρόντες τὸν λίθον εἰς τὸ οἰκοδόμημα εὐκόλως τὸν μετεκίνησαν καὶ ἐξήγαγον πολλὰ χρήματα. Ὅτε δὲ ἔτυχεν ὁ βασιλεὺς νὰ ἀνοίξῃ τὸ οἶκημα, ἠπόρησεν ἰδὼν ὅτι ἔλειπον χρήματα ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα, καὶ δὲν ἤξευρεν εἰς ποῖον νὰ ἀποδώσῃ τὸ πρᾶγμα, καθότι αἱ σφραγίδες ἦσαν ἀνέπαφοι καὶ ἡ θύρα κεκλεισμένη. Ἐπειδὴ δὲ ἀνοίξας δις καὶ τρις ἐβλεπεν ὅτι τὰ χρήματα ἤλατ-

1) Τῷ 1237 π. Χ.

τοῦντο πάντοτε (ἐπειδὴ οἱ κλέπται δὲν ἔπαυον ἐξάγοντες), ἐμηχανεύθη τ' ἐξῆς· διέταξε νὰ κατασκευάσωσι παγίδας καὶ νὰ τὰς στήσωσι πέριξ τῶν ἀγγείων ἐντὸς τῶν ὁποίων ἦσαν τὰ χρήματα. Οἱ κλέπται ἤλθον ὡς καὶ πρότερον· ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν εἰσῆλθεν, ἐπλησίασεν ἀγγεῖόν τι καὶ αἴφνης συνελήφθη εἰς τὴν παγίδα. Ἐνοήσας δὲ ἀμέσως τὸ δυστύχημα εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐμπέσει, ἐκάλεσε τὸν ἀδελφόν του, εἶπε πρὸς αὐτὸν τὸ γεγονός καὶ τὸν προέτρεψε νὰ εἰσέλθῃ τάχιστα. Ἄμα δὲ ἐκεῖνος ἐπλησίασε· «Κόψε τὴν κεφαλὴν μου, προσέθηκε, διότι, ἐὰν μὲ ἴδωσι καὶ μὲ ἀναγνωρίσωσιν, ἐχάθημεν καὶ ἐγὼ καὶ σύ». Ὁ ἀδελφὸς ἐπέισθη ὅτι εἶχε δίκαιον καὶ ἠκολούθησε τὴν συμβουλὴν του· ἔπειτα, ἐφαρμόσας τὸν λίθον εἰς τὴν θέσιν του, ἤλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του μετὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἄμα ἐξημέρωσεν, εἰσῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ οἶκημα καὶ ἐξεπλάγη εὐρὸν εἰς τὴν παγίδα τὸ σῶμα τοῦ κλέπτου ἄνευ κεφαλῆς, τὸ οἶκημα ἀβλαβὲς καὶ οὐδεμίαν ἄλλην εἰσοδὸν ἢ ἔξοδον. Εὐρισκόμενος δὲ εἰς ἀπορίαν ἐπενόησεν ἄλλο στρατήγημα· ἐκρέμασεν εἰς τὸν τοῖχον τὸ σῶμα τοῦ κλέπτου, καὶ θέσας περὶ αὐτὸ φύλακας τοὺς διέταξε νὰ συλλάβωσι καὶ φέρωσιν ἐνώπιόν του ὁποιοιδήποτε ἠθέλον ἰδεῖ νὰ κλαύσῃ ἢ νὰ στενάξῃ ἐπὶ τῷ θεάματι ἐκεῖνον.

Ἐνόσω δὲ ἐκρέματο τὸ πτώμα, ἡ μήτηρ, δεινῶς λυπομένη, συνωμίλει μετὰ τοῦ ἐπιζῶντος υἱοῦ της· ἐπὶ τέλους τὸν ἐπρόσταξε νὰ ἐφεύρῃ πάντα τρόπον νὰ λύσῃ τὸ πτώμα ὅπως ἠδύνατο καὶ νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀπειλοῦσα αὐτὸν ὅτι ἐπὶ περιπτώσει ἀμελείας θὰ μεταβῇ ἢ ἰδία πρὸς τὸν βασιλέα καὶ θὰ τὸν καταγγείλῃ ὅτι αὐτὸς ἔχει τὰ χρήματα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ μήτηρ τὸν ἐπίεξε πολὺ καὶ αὐτὸς δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν μεταπεισῇ μετὰ ὅλας τὰς παρατηρήσεις του, ἐσοφίσθη τὰ ἀκόλουθα· ἔλαβεν ὄνους, ἔπειτα πληρώσας οἶνον ἀσκούς τοὺς ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῶν ὄνων καὶ ἤλυνεν αὐτούς. Ὅτε δὲ ἔφθασεν ἀπέναντι τῶν φυλάκων καὶ πλησίον τοῦ κρεμαμένου σώματος, ἔσυρε πρὸς ἐαυτὸν δύο ἢ τρεῖς ἄκρας τῶν ἀσκῶν καὶ τοὺς ἔλυσε, ἐνῶ ἐκλονίζοντο· τότε ὁ οἶνος ἤρχισε νὰ χύνεται, καὶ αὐτὸς ἐκτύπα τὴν κεφαλὴν του ἐκβάλλων μεγάλας φωνάς, ὡς νὰ μὴ ἤξευρε πρὸς ποῖον ὄνον νὰ τρέξῃ πρῶτον. Οἱ φύλακες βλέποντες νὰ χύνεται τόσος οἶνος ὥρμησαν εἰς τὴν ὁδὸν μετὰ ἀγγεῖα διὰ νὰ τὸν συνάξωσιν, ὡς νὰ ἐχύνετο χάριν αὐτῶν. Ὁ ἀνθρώπος προσποιήθη ὅτι ἐθύμωνε, τοὺς ὕβριζεν ὅλους, καί, ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι οἱ φύλακες τὸν ἐπαρηγόρουν, προσποιήθη ὅτι κατεπραῖνετο καὶ ἐμετρίαζε τὸν θυμὸν του. Τέλος πάντων ἔφερε τοὺς ὄνους ἔξω τῆς ὁδοῦ καὶ διηυθέτησε τὸ φόρτωμα συνομιλῶν συγχρόνως μετὰ τοὺς φύλακας· εἰς μάλιστα ἐξ αὐτῶν τὸν ἐπειράξε καὶ προσεπάθησε νὰ τὸν κάμῃ νὰ γελάσῃ· ὁ δὲ ὀνηλάτης πρὸς ἀμοιβὴν τοῖς ἐχάρισεν ἓνα ἀσκόν. Αὐτοὶ δέ, ὡς ἦσαν,

ἐκάθισαν ἐκεῖ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ πῶσι λέγοντες καὶ εἰς ἐκεῖνον νὰ μείνῃ μετ' αὐτῶν καὶ νὰ συμπῆ. Τότε ἐκεῖνος προσεποίηθη ὅτι ἐπέισθη καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. Ἐπειδὴ δὲ τῷ ἐφέροντο μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης, τοῖς προσέφερε καὶ δεύτερον ἀσκόν. Πίνοντες λοιπὸν ἀφθόνως οἱ φύλακες ἐμεθύσθησαν ἐντελῶς καὶ ἀπεκοιμήθησαν ἐκεῖ ὅπου ἔπινον. Ὁ ὀνηλάτης ὠφελήθη τῆς εὐκαιρίας, καὶ ἐλθούσης τῆς νυκτὸς ἔλυσε τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἐξύρισε τὰς δεξιὰς παρειὰς τῶν φυλάκων πρὸς καταισχύνην· ἔπειτα φορτώσας τὸ πτόμα ἐπὶ τῶν ὄνων ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἐκτελέσας τὴν διαταγὴν τῆς μητρὸς του. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὅτε τῷ ἀνήγγειλαν ὅτι τὸ σῶμα τοῦ κλέπτου ἤρπάγη, ὠργίσθη καθ' ὑπερβολὴν, καὶ θέλων μὲ πάντα τρόπον νὰ ἀνακαλυφθῆ ποῖος ἦτο ἐκεῖνος ὅστις ἐμηχανεύθη ὅλα ταῦτα ἔθεσεν, ὡς λέγουσιν, εἰς ἐνέργειαν μέτρον ὅλων ἀπίστευτον εἰς ἐμέ. Ἐπεμψε τὴν θυγατέρα του εἰς πορνεῖον καὶ τὴν παρήγγειλε νὰ δέχεται πάντας ὁμοίως· πρὶν παραδοθῆ ὅμως νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ νὰ τῇ εἴπωσι τί ἔπραξαν ἐν τῷ βίῳ των πανουργότατον καὶ ἀνοσιώτατον· ἐκεῖνον δὲ ὅστις ἤθελε τῇ εἰπεῖ τὰ περὶ τῆςπραχθείσης κλοπῆς νὰ τὸν κρατήσῃ καὶ νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ νὰ φύγῃ. Ἐνῶ ἡ κόρη ἐξετέλει τὰς προσταγὰς τοῦ πατρὸς της, ὁ κλέπτης ἔμαθε πρὸς ποῖον σκοπὸν ἐγίνοντο ταῦτα, καὶ θέλων νὰ νικήσῃ τὸν βασιλέα εἰς τὰς πανουργίας ἔκοψεν ἀπὸ τὸν ὄμον τὸν βραχίονα προσφάτως ἀποθανόντος ἀνθρώπου, τὸν ἔθεσεν ὑπὸ τὸ ἐνδύμα του, εἰσῆλθεν ὅπου ἦτο ἡ κόρη τοῦ βασιλέως, καί, ὅτε ἐκεῖνη τῷ ἀπέτεινε τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν, τὴν ὁποῖαν ἔκαμνε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, αὐτὸς τῇ διηγήθη τὴν μᾶλλον ἀνοσίαν πράξιν τοῦ βίου του, ὅτι συλληφθέντος τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς τὴν παγίδα ἐντὸς τοῦ θησαυροφυλακίου τοῦ βασιλέως ἔκοψε τὴν κεφαλὴν του· ὅτι ἐπιτηδειότερος ἀπὸ τοὺς φύλακας τοὺς ἐμέθυσε καὶ ἔλυσε τὸ κορυμμένον σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἡ κόρη, ἅμα ἤκουσε ταῦτα, ἠθέλησε νὰ τὸν συλλάβῃ, ἀλλ' ὁ κλέπτης ἐν τῷ σκότει τῇ ἔδωκε τὴν χεῖρα τοῦ νεκροῦ. Καὶ ἐκεῖνη μὲν ἐκράτησε ταύτην, νομίζουσα ὅτι κρατεῖ τὴν χεῖρα αὐτοῦ τοῦ ἰδίου· ὁ δὲ κλέπτης, ἀφήσας αὐτὴν, ἐξῆλθε τῆς θύρας καὶ ἔφυγεν. Ὅτε ἔφερον εἰς τὸν βασιλέα τὴν εἶδησιν ὄλων τούτων τῶν γεγονότων, κατεπλάγη διὰ τὴν ἐπιδειξίτητα καὶ τὴν τόλμην τοῦ ἀνθρώπου τούτου· τέλος πάντων ἔπεμψεν εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ διεκήρυξεν ὅτι τὸν συγχωρεῖ καὶ τῷ ὑπόσχεται μεγάλα πράγματα, εἴαν παρουσιασθῆ ἐνώπιόν του. Πεισθεὶς ὁ κλέπτης προσῆλθεν· ὁ δὲ Ῥαμψίνιτος τὸν ἐθαύμασε καθ' ὑπερβολὴν καὶ τῷ ἔδωκε τὴν θυγατέρα του ὡς εἰς ἀνθρώπον ὅστις ἤξευρε περισσότερα ἀπὸ ὅλους, λέγων ὅτι οἱ μὲν Αἰγύπτιοι ὑπερέχουσιν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς δὲ ἀπὸ ὅλους τοὺς Αἰγυπτίους.

122. Μετὰ τοῦτο μοὶ εἶπον οἱ ἱερεῖς ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος

κατέβη ζῶν ὅπου οἱ Ἕλληνες ὑποθέτουσιν ὅτι εἶναι ὁ ἄδης, ὅτι ἐκεῖ ἔπαιζε τοὺς κύβους μετὰ τὴν Δήμητρα, ὅτι ἄλλοτε μὲν τὴν ἐνίκα, ἄλλοτε δὲ ἠτῶτο ὑπ' αὐτῆς, καὶ ὅτι λαβὼν παρ' αὐτῆς δῶρον χειρόμακτρον χρυσοῦν ἀνέβη πάλιν εἰς τὴν γῆν. Ἐνεκα τῆς καταβάσεως ταύτης καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ῥαμψίνιτου οἱ Αἰγύπτιοι ἐούστησαν εορτὴν, ὡς μοὶ εἶπον καὶ ὁ ἴδιος ἤξεύρω ὅτι καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μου ἀκόμη τὴν διετήρουν· δὲν δύναμαι ὅμως νὰ εἶπω ἂν δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν τὴν ἐώρταζον ἢ δι' αὐτὴν. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς εορτῆς οἱ ἱερεῖς, ὑφαίνοντες μανδύαν, δένουσι μετὰ ταινίαν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνὸς ἐκ τῶν ἰδικῶν των, καὶ περιβάλλοντες αὐτὸν μὲ τὸν μανδύαν ἐκεῖνον τὸν φέρουσιν εἰς τὴν ὁδὸν ἣτις ἄγει εἰς τὸν ναὸν τῆς Δήμητρος· ἔπειτα δὲ ἐπιστρέφουσιν. Ἐν τούτοις ὁ ἱερεὺς δεδεμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀδηγεῖται ὑπὸ δύο λύκων εἰς τὸν ναὸν τούτου, ὅστις ἀπέχει ἀπὸ τὴν πόλιν εἴκοσι στάδια καὶ φέρεται πάλιν ὀπίσω ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸ ἴδιον μέρος.

123. Τὰς διηγήσεις ταύτας τῶν Αἰγυπτίων ἄς δεχθῆ ὅστις νομίζει αὐτὰς πιθανάς. Τὸ κατ' ἐμὲ εἰς ὅλην τὴν διήγησίν μου ὁμολογῶ ὅτι γράφω ὅσα ἤκουσα. Οἱ Αἰγύπτιοι λέγουσιν ὅτι ἡ Δήμητρο καὶ ὁ Διόνυσος βασιλεύουσιν ἐπὶ τῶν νεκρῶν. Εἶναι λοιπὸν οἱ πρῶτοι οἵτινες ὠμίλησαν περὶ τῆς δοξασίας ταύτης, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατος, καὶ ὅτι, μετὰ τὴν φθορὰν τοῦ σώματος, εἰσέρχεται εἰς ἄλλο ὄν γεννώμενον· ἀφοῦ δὲ διατρέξῃ ὅλα τὰ ζῶα τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ὅλα τὰ πτηνά, εἰσέρχεται πάλιν εἰς ἀνθρώπινον σῶμα· ἡ περιπλάνησις δὲ αὕτη τῆς ψυχῆς γίνεται εἰς τρισχίλια ἔτη. Τὴν δοξασίαν ταύτην τινὲς τῶν Ἑλλήνων μετεχειρίσθησαν ὡς ἰδικὴν των, ἄλλοι μὲν πρότερον, ἄλλοι δὲ ἐσχάτως (1)· ἤξεύρω τὰ ὀνόματα αὐτῶν, πλὴν δὲν τὰ γράφω.

124. Μοὶ εἶπον προσέτι οἱ ἱερεῖς ὅτι μέχρι τοῦ Ῥαμψίνιτου ἡ εὐνομία διετηρεῖτο εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ὅτι μεγάλως ἠὺδαιμόνει ὁ τόπος· ἀλλ' μετ' αὐτὸν ἐβασίλευσεν ὁ Χέοψ (2) καὶ τότε ὑπέφερον πᾶν εἶδος δυστυχίας. Πρῶτον ἔκλεισεν ὅλους τοὺς ναοὺς καὶ ἀπηγόρευσε νὰ θυσιάζωσιν· ἔπειτα ἠνάγκασε τοὺς Αἰγυπτίους νὰ ἐργάζωνται δι' αὐτόν. Καὶ εἰς τινὰς μὲν ἐπέβαλε νὰ σύρωσι μέχρι τοῦ Νείλου λίθους τοὺς ὁποίους ἐξῆγον ἀπὸ τὰ λατομεῖα τοῦ Ἀραβίου ὄρους· εἰς ἄλλους δὲ ὥρισεν νὰ μεταβιβάζωσιν εἰς πλοίαρκα τοὺς λίθους τούτους καὶ νὰ τοὺς φέρωσιν εἰς τὸ Λίβυκον ὄρος. Εἰργάζοντο δὲ ἀδιακόπως ἑκατὸν χιλιάδες ἀνθρώπων ἀντικαθισταμένων κατὰ τριμηνίαν. Ταλαιπωρούμενος ὁ λαὸς ἔδα-

(1) Ὁ Πυθαγόρας καὶ ὁ Φερεκύδης.

(2) Τῷ 1182 π. Χ.

πάνησε δέκα μὲν ἔτη διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ διὰ τῆς ὁποίας μετέφερον τοὺς λίθους, ἔργον ὅπερ, κατ' ἐμὲ, μόλις εἶναι μικρότερον τῆς πυραμίδος, διότι τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ εἶναι πέντε στάδια, τὸ πλάτος δέκα ὀργυιαὶ καὶ τὸ μεγαλύτερον ὕψος ὀκτώ ὀργυιαί· κατασκευάσθη ἐκ λίθων ξηστών, κεκοσμημένων δι' ἔγγυλνυμένων εἰκόνων. Κατηνάλωσαν λοιπὸν δέκα ἔτη διὰ τὴν ὁδὸν ταύτην, διὰ τὴν ἐξομάλυνσιν τοῦ λόφου ὅπου ἴστανται αἱ πυραμίδες καὶ διὰ τὰ ὑπὸ τὴν γῆν οἰκήματα τὰ ὁποία ὁ Χέοψ προώρισε διὰ τὸν τάφον του ἀποκαταστήσας τὸ μέρος ἐκεῖνο νῆσον μὲ διώρυγα τὴν ὁποίαν ἔφερον ἀπὸ τὸν ποταμὸν. Εἴκοσι δὲ ἔτη ἐχρηιάσθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς κυρίας πυραμίδος, τῆς ὁποίας, τετραγώνου οὔσης, ἐκάστη πρόσοψις εἶναι ὀκτὼ πλῆθρα εἰς τὴν βᾶσιν καὶ ἄλλα τόσα κατὰ ὕψος· σύγκειται δὲ ὅλη ἐκ λίθων ξηστών καὶ καλῶς συνηρομολογημένων καὶ οὐδεὶς λίθος αὐτῆς εἶναι μικρότερος τῶν τριάκοντα ποδῶν.

125. Κατασκευάσθη δὲ ἡ πυραμὶς αὕτη κατὰ τὸ σχῆμα βαθμίδων, τὰς ὁποίας ἄλλοι μὲν καλοῦσι κρόσσας, ἄλλοι δὲ βαθμίδας. Ἄφοῦ δὲ ἔκτισαν τὴν βᾶσιν, ὑψωσαν τὰς λοιπὰς πέτρας διὰ μηχανῶν κατασκευασμένων ἐκ μικρῶν ξύλων· ἡ δύναμις τῆς μηχανῆς ἐνήργει πρῶτον ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τοῦ πρώτου στοιχοῦ τῶν βαθμίδων· ἐκεῖ ἦτο ἐστημένη ἄλλη μηχανὴ ἐφ' ἧς ἐτίθετο ὁ λίθος καὶ μετεφέρετο εἰς τὸν δεύτερον στοιχὸν τῶν βαθμίδων, ὅπου ἦτο ἐστημένη τρίτη μηχανή, διότι, ὅσοι στοιχοὶ ἦσαν, τόσαι καὶ μηχαναί. Πιθανὸν ὅμως νὰ ὑπῆρχε μία μόνη μηχανή, τὴν ὁποίαν, καθὸ εὐκίνητον, μετέφερον ἀπὸ στοιχοῦ εἰς στοιχόν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀφήρουν ἀπ' αὐτῆς τὸν λίθον, διότι πρέπει νὰ ἀναφέρω καὶ τοὺς δύο τρόπους καθὼς μοὶ τοὺς εἶπον. Καὶ πρὸ τῶν ἄλλων μὲν ἐτελείωσεν ἡ κορυφὴ τῆς πυραμίδος, κατόπιν ὁ ἀκόλουθος στοιχὸς καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ τελευταίου, ὅστις ἤγγιζε τὸ ἔδαφος. Εἶναι δὲ σεσημειωμένα με χαρακτηριστικῆς Αἰγυπτιακῶς πόσα ἐξωδευθήσαν διὰ τοὺς ἐργάτας εἰς ῥάπανα, κρόμμυα καὶ σκόροδα· καί, κατ' ὅσον δύναμαι νὰ ἐνθυμηθῶ, ἡ ἐπιγραφὴ, τὴν ὁποίαν μοὶ ἐξήγησεν ὁ διερμηνεύς, ἐδεικνυεν ὅτι τὸ ποσὸν ἀνέβη μέχρι χιλίων ἑξακοσίων ἄργυρῶν ταλάντων. Ἐὰν τῶνόντι τόσα ἐδαπανήθησαν εἰς τοιαῦτα πράγματα, πόσα ἄρα γε νὰ ἐδαπανήθησαν εἰς σιδηρὰ σύνεργα, εἰς τρόφιμα καὶ εἰς ἐנדύματα καθ' ὅλον τὸν πρὸς οἰκοδομὴν δαπανηθέντα χρόνον, ὅστις ἦτο ὅσος εἶπον, ἐκτὸς ἐκεῖνων τὰ ὁποία ἐξωδευθήσαν, ὡς νομίζω, κατὰ τὸν χρόνον ὅστις ἐχρηιάσθη πρὸς τομὴν τῶν λίθων, μεταφορὰν αὐτῶν καὶ κατασκευὴν τοῦ ὑπογείου ὀρύγματος;

126. Εἰς τοιοῦτον βαθμὸν κακοηθείας ἔφθασεν ὁ Χέοψ, ὥστε ἔχον ἀνάγκην χρημάτων εἰσήγαγεν, ὡς λέγουσι, τὴν θυγατέρα του εἰς πορνεῖον καὶ τὴν διέταξε νὰ συνάξῃ ποσότητά τινα, ἀγνωῶ

πόσῃν, διότι δὲν μοὶ τὴν εἶπον οἱ ἱερεῖς. Ὑπήκουσεν αὕτη καὶ ἐσύναιξε τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς ὀρισθείσαν ποσότητα· θέλουσα δὲ νὰ ἀφήσῃ καὶ ἴδιον ἑαυτῆς μνημεῖον ἐζήτηε παρὰ παντὸς εἰσερχομένη πρὸς αὐτὴν νὰ τῇ χαρίξῃ μίαν πέτραν δι' αὐτὸ τὸ ἔργον. Ἄπο αὐτὰς δὲ τὰς πέτρας λέγουσιν ὅτι ἐκτίσθη ἐκεῖνη τῶν πυραμίδων ἥτις εἶναι ἐν τῷ μέσῳ τῶν τριῶν, ὀλίγον πρὸ τῆς μεγαλύτερας, καὶ τῆς ὁποίας ἐκάστη πλευρὰ εἶναι ἐν καὶ ἡμισυ πλῆθρον εἰς τὴν βᾶσιν.

127. Ὡς λέγουσιν οἱ Αἰγύπτιοι, ὁ Χέοψ οὗτος ἐβασίλευσε πενήκοντα ἔτη· μετὰ τὸν θάνατόν του δὲ ἐκληρονόμησε τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελφός του Χεφρήν¹, ὅστις τὸν ἐμιμήθη καθ' ὅλα· ἔκτισε καὶ αὐτὸς πυραμίδα ὡς ἐκεῖνος, μικρότεραν ὅμως· τὴν ἐμέτρησα ἐγὼ ὁ ἴδιος· οὔτε ὑπόγεια οἰκήματα ἔχει οὔτε διώρυγα φέρουσαν μέχρι τῆς βάσεώς της τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ, ὡς ἔχει ἡ ἄλλη τὴν ὁποίαν ἡ παροχέτευσις τοῦ Νείλου καθιστᾷ νῆσον, ἐν τῇ ὁποία, ὡς λέγεται, κεῖται τὸ σῶμα τοῦ Χέοπος. Ἄφοῦ ἔκτισε τὴν πρώτην βαθμίδα ἐκ λίθου Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, ὑψωσε τὴν πυραμίδα κατὰ τεσσαράκοντα πόδας ὀλιγώτερον τῆς πρώτης ἥτις εἶναι πλησίον· ἀμφοτέραι δὲ ἴστανται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λόφου, ὅστις ἔχει ὕψος περὶπου ἑκατὸν πόδας. Ἐλεγον προσέτι οἱ ἱερεῖς ὅτι ὁ Χεφρήν ἐβασίλευσεν ἔτη πενήκοντα καὶ ἕξ.

128. Ἀριθμοῦσι λοιπὸν ἑκατὸν ἕξ ἔτη κατὰ τὰ ὁποία οἱ Αἰγύπτιοι ὑπέστησαν πᾶσαν ταλαιπωρίαν· οἱ ναοὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ἐκλείσθησαν καὶ δὲν τοὺς ἤνοιξαν οὐδὲ πρὸς στιγμὴν. Τούτων δὲ τῶν βασιλέων τὰ ὀνόματα ὁ λαὸς οὔτε τὰ ἀναφέρει ὑπὸ μίσους, ἀλλ' ὀνομάζει τὰς πυραμίδας ταύτας πυραμίδας Φιλτιάωνός τινος ποιμένος, ὅστις ἔβροσκε τότε τὰ ποιμνία του εἰς τοῦτο τὸ μέρος.

129. Μετὰ τὸν Χεφρήνα οἱ ἱερεῖς μοὶ εἶπον ὅτι ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ υἱὸς τοῦ Χέοπος Μυκερίνος². Αἱ πράξεις τοῦ πατρὸς του δὲν ἤρεσκον εἰς αὐτόν· ὅθεν καὶ τοὺς ναοὺς ἤνοιξε, καὶ τὸν λαόν, ὅστις εἰς ἄκρον ἐταλαιπωρεῖτο, ἀπέλυσε διὰ νὰ καταγίνεται εἰς τὰς θυσίας του καὶ τὰ ἴδια του ἔργα, καὶ τέλος ἐδίκαξε δικαιοῦτερον ὄλων τῶν βασιλέων. Τὸν ἐπαινοῦσι λοιπὸν διὰ τοῦτο πλεῖότερον ἀπὸ ὅλους ὅσοι ἐβασίλευσαν ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, διότι οὐ μόνον ἔκρινε καλῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκεῖνον ὅστις παρεπονεῖτο διὰ τὴν ἀπόφασιν ἐδίκε δῶρόν τι κατευνάζον τὴν δυσαρέσκειάν του. Ἐν τούτοις εἰς τὸν Μυκερίνον τοῦτον, τὸν τόσον ἥπιον, τὸν τόσον μεριμνῶντα διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν Αἰγυπτίων, συνέβησαν πολλὰ δυστυχήματα, καὶ πρῶτον πάντων ὁ θάνατος τῆς θυγατρὸς

1). Τῷ 1132 π. Χ.

2). Τῷ 1076 π. Χ.

του, ἥτις ἦτο τὸ μόνον τέκνον τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Αἰσθανθεὶς λύπην ἄφατον διὰ τὸ δυστύχημα τοῦτο καὶ θέλων νὰ θάψῃ τὴν θυγατέρα του μεγαλοπρεπέστερον παρ' ὅ,τι θάπτουσι τοὺς ἄλλους, διέταξε νὰ κατασκευάσωσι βοῦν ξυλίνην κοίλην, τὴν ὁποίαν κατερύσωσε καὶ ἔθηκεν ἐντὸς αὐτῆς τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα του.

130. Ἡ βοῦς αὕτη δὲν ἐτάφη· ἐσφύζετο ἀκόμη εἰς τὰς ἡμέρας μου εἰς τὴν Σαῖν κειμένη εἰς δωμάτιον πλουσίως κεκοσμημένον ἐντὸς τῆς βασιλικῆς κατοικίας· πλησίον αὐτῆς ἐκαίοντο καθ' ἡμέραν παντὸς εἶδους ἀρώματα, καθ' ὅλην δὲ τὴν νύκτα ἦτο ἀνημμένοι λύχνος διαρκῶς. Οὐ μακρὰν τῆς βοῦς ταύτης, εἰς ἄλλο δωμάτιον, εἶναι ἐκτεθειμένοι αἱ εἰκόνες τῶν παλλακίδων τοῦ Μυκερίνου, ὡς μοὶ εἶπον οἱ ἱερεῖς τῆς Σαῖος. Ἀληθῶς ὑπάρχουσιν ἐκεῖ εἴκοσι μεγάλα ξύλινα ἀγάλματα παριστῶντα γυναῖκας γυμνάς· ποῖα εἶναι; δὲν ἠμπορῶ νὰ εἶπω εἰμὴ ὅ,τι ἤκουσα.

131. Τινὲς διὰ τὴν βοῦν καὶ τὰ κολοσσαῖα ἀγάλματα λέγουσι τὰ ἐξῆς· ὅτι ὁ Μυκερίνος ἠράσθη τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς καὶ ἐμίγη μετ' αὐτῆς ἀκούσης· μετὰ ταῦτα δὲ ὅτι ἡ κόρη ἀπὸ τὴν λύπην τῆς ἐπίγῃ καὶ ἐκεῖνος τὴν ἔθαψεν ἐντὸς τῆς βοῦς ταύτης, ὅτι ἡ μήτηρ ἔκοψε τὰς χεῖρας τῶν ὑπηρετριῶν αἵτινες παρέδωκαν τὴν νέαν κόρην εἰς τὸν πατέρα της, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο αἱ εἰκόνας αὐτῶν εἶναι ἄχειρες θέλουσαι νὰ παραστήσωσιν ὅ,τι ἔπαυον εἰς τὸν βίον των. Κατ' ἐμὲ οἱ λέγοντες ταῦτα φησίουσιν, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰ περὶ τῶν χειρῶν τῶν ἀγαλμάτων, διότι τὸ εἶδομεν καὶ ἡμεῖς ἰδίως ὁμμασιν ὅτι ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀπώλεσαν τὰς χεῖράς των, αἵτινες κείνται ἀκόμη πρὸ τῶν ποδῶν των.

132. Ἡ βοῦς ἔχει τὸ σῶμα κεκαλυμμένον ὑπὸ ἐπιστροφάματος πορφυροῦ, πλὴν τοῦ ἀχένος καὶ τῆς κεφαλῆς εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ἐπιτεθειμένος παχύτατος χρυσός· μετὰ τῶν κεράτων αὐτῆς εἶναι ἀπομειμιμημένος ἐκ χρυσοῦ ὁ κύκλος τοῦ ἥλιου. Ἰσταται δὲ αὐτὴ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ποδῶν της, ἀλλὰ γονατισμένη, καὶ τὸ μέγεθος αὐτῆς εἶναι ὅσον μεγάλης βοῦς ζωντανῆς. Κατ' ἔτος τὴν ἐκβάλλουσιν ἀπὸ τὸ οἶκημα, ὅταν οἱ Αἰγύπτιοι κτυπῶνται χάριν τοῦ θεοῦ τὸν ὁποῖον ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ ὀνομάσω εἰς τοιαύτην διήγησιν· τότε λοιπὸν ἐκφέρουσι τὴν βοῦν εἰς τὸ φῶς, διότι, ὡς λέγουσιν, ἡ θυγάτηρ τοῦ Μυκερίνου ἀποθνήσκουσα ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν πατέρα της νὰ βλέπῃ τὸν ἥλιον ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ.

133. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς θυγατρὸς του δευτέρα συμφορὰ ἠκολούθησεν εἰς τὸν βασιλέα, ἡ ἐξῆς· χρησμός τις ἦλθεν ἐκ τῆς πόλεως Βουτοῦς λέγων ὅτι ἐξ μόνον ἔτη ἔμελλεν ἀκόμη νὰ ζῆσῃ καὶ τὸ ἔβδομον νὰ ἀποθάνῃ. Ὀδυνηρὰν θλίψιν αἰσθανθεὶς ἔπεμψε νὰ ἐπιπλήξῃ τὸ μαντεῖον, παραπονούμενος ὅτι ὁ μὲν πατήρ του καὶ ὁ θεὸς του κλείσαντες τοὺς ναοὺς, ἀποβαλόντες τῆς μνή-

μης των τοὺς θεοὺς, πρίζοντες τοὺς ἀνθρώπους, ἔζησαν πολὺν χρόνον, αὐτὸς δὲ, εὐσεβῆς ὢν, μέλλει ν' ἀποθάνῃ ταχέως. Τότε ἦλθε πρὸς αὐτὸν δεύτερος χρησμός ἐκ τοῦ μαντείου λέγων ὅτι τούτου ἕνεκα συντεμήθη ὁ βίος του· ὅτι δὲν ἔπραξεν ὅ,τι ὄφειλε νὰ πράξῃ· ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἦτο προωρισμένη νὰ ὑποφέρῃ ἐπὶ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη· ὅτι οἱ δύο προκάτοχοι αὐτοῦ βασιλεῖς ἐνόησαν τοῦτο, ἐκεῖνος δὲ ὄχι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Μυκερίνος, ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι ἦτο καταδικασμένος, διέταξε νὰ κατασκευάσωσι πολλοὺς λύχνους, τοὺς ὁποίους ἤναπτε τὴν νύκτα, πίνων καὶ ἐντροφῶν, χωρὶς νὰ παύῃ οὔτε ἡμέραν οὔτε νύκτα· περιήρχετο δὲ τὰς λίμνας καὶ τὰ ἄλλα καὶ ὅπου ἤθελε μάθει ὅτι ὑπῆρχον εὐάρεστοι διασκεδάσεις. Ἐμνηχανάτο δὲ ταῦτα, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ψευδόμενον τὸ μαντεῖον κάμων τὰς νύκτας ἡμέρας, ὥστε τὰ ἕξ ἔτη νὰ γίνωσι δώδεκα δι' αὐτόν.

134. Ἀφῆκε δὲ καὶ οὗτος πυραμίδα πολὺ μικροτέραν τοῦ πατρὸς του, ἥτις οὕσα ἐπίσης τετραγώνος ἔχει ἐκάστην πλευρὰν τριῶν πλέρων μείον εἴκοσι ποδῶν καὶ εἶναι ἐκτισμένη κατὰ τὸ ἡμισυ ἐκ λίθου Αἰθιοπικοῦ. Ἑλληνέες τινες ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ πυραμὶς αὕτη εἶναι ἐταίρας τινός, τῆς Ῥοδώιδος· πλὴν δὲν λέγουσιν ὀρθῶς, καὶ βλέπω μάλιστα ὅτι ὁμοιοῦσι περὶ αὐτῆς χωρὶς οὔτε νὰ ἠξεύρωσι ποῖα ἦτο ἡ Ῥοδώις, διότι δὲν θὰ ἀπέδιδον εἰς αὐτὴν τὴν κατασκευὴν τοιαύτης πυραμίδος, εἰς τὴν ὁποίαν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐδαπανήθησαν ἀναρίθμητοι χιλιάδες τάλαντων. Ἐκτὸς τούτου πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ Ῥοδώις ἠκμασεν οὐχὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μυκερίνου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀμάσιος· ὥστε εἶναι πολλὰ ἔτη μεταγενεστέρα τῶν βασιλέων οὕτινες ἔκτισαν τὰς πυραμίδας ταύτας. Γεννηθεῖσα εἰς Θράκη, δούλη τοῦ Ἰάδμονος, υἱοῦ τοῦ Ἡφαιστοπόλιδος, ὑπῆρκεν εἰς τὸν Ἰάδμονα, ὡς ἐφάνη ἀκριβῶς ἐκ τοῦ ἀκολούθου γεγονότος. Ὅτε οἱ Δελφοί, ὑπακούοντες εἰς τὸν χρησμόν, ἐκήρυττον τίς ἤθελε νὰ λάβῃ τὸ ὀφειλόμενον πρόστιμον διὰ τὸν φόνον τοῦ Αἰσώπου, οὐδεὶς ἄλλος ἐπαρουσιάσθη εἰμὴ Ἰάδμων τις ἔγγονος τοῦ προηγούμενου Ἰάδμονος. Ἀνῆκε λοιπὸν ὁ Αἰσώπος εἰς τὸν Ἰάδμονα.

135. Ἡ δὲ Ῥοδώις ἦλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον κομισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἐάνθου τοῦ Σαμίου. Ἐλθοῦσα δὲ διὰ τὸ ἔργον της ἐξηγοράσθη διὰ πολλῶν χρημάτων ὑπὸ τινος Μυτιληναίου Χαροάξου, υἱοῦ τοῦ Σκαμανδρωνύμου καὶ ἀδελφοῦ τῆς ποιητρίας Σαπφοῦς. Οὕτω λοιπὸν ἡ Ῥοδώις ἠλευθερώθη ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καί, ἐπειδὴ εἶχε πολλὰ θέλητρα, ἐκτήσατο μεγάλην περιουσίαν, ὅσον διὰ μίαν Ῥοδώιν, ἀλλ' ὄχι τόσην ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ κτίσῃ τοιαύτην πυραμίδα. Τὸ

δέκατον τῆς περιουσίας της καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι εὐκολον νὰ ἴδῃ ὅστις θέλει· καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὴν πολλὰ πλοῦτη. Ἐπιθυμήσασα ἡ Ῥοδῶπις νὰ ἐγκαταλίπῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνάμνησιν ἐαυτῆς ἔκαμε πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὔτε ἐφαντάσθη κανεὶς, οὔτε ἀφιέρωσεν ἄλλο ὅμοιον εἰς ναόν, καὶ τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τοὺς Δελφοὺς εἰς μνημόσυνόν της. Παρήγγειλε καὶ ἐπλήρωσε διὰ τοῦ δεκάτου τῆς περιουσίας της πολλοὺς ὄβελους σιδηροῦς διὰ τοὺς ὀπτομένους βούς, τόσους ὅσους τῇ ἐπέτρειπεν ἡ τιμὴ τοῦ δεκάτου, καὶ τοὺς ἔστειλεν εἰς τοὺς Δελφοὺς. Ὑπάρχουσιν ἀκόμη συσσεσωρευμένοι ὀπισθεν τοῦ βωμοῦ τὸν ὁποῖον ἀφιέρωσαν οἱ Χίοι, ἀπέναντι τοῦ ναοῦ. Συνήθως αἱ ἑταῖραι τῆς Ναυκρατίας εἶναι ἐπαφρόδιτοι, μία δὲ τῶν πρώτων, αὐτὴ περὶ ἧς ὁ λόγος, τοσοῦτον ὀνομαστὴ ἐγένετο, ὥστε ὅλοι οἱ Ἕλληνες γινώσκουσι τὸ ὄνομα τῆς Ῥοδῶπιδος. Βραδύτερον τὸ ὄνομα τῆς Ἀρχιδίκης ἐγένετο μὲν ἐπίσης διάσημον ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' οὐχὶ τόσον διάσημον ὡς τὸ τῆς πρώτης καὶ ἀντικείμενον συνδιαλέξεων. Ὅτε δὲ ὁ Χάραξος, ἐλευθερώσας τὴν Ῥοδῶπιν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μυτιλήνην, ἡ Σαπφὼ πολλάκις τὸν ἔσκωπεν εἰς τὰ ποιήματά της. Ἄλλ' εἶναι καιρὸς νὰ ἀφήσωμεν τὴν Ῥοδῶπιν.

136. Οἱ ἱερεῖς μοὶ εἶπον ὅτι μετὰ τὸν Μυκερῖνον ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ὁ Ἄσυχις 1, ὅστις ἤγειρε τὰ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἡλίου προπύλαια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡφαίστου, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ κάλλιστα καὶ τὰ μέγιστα πάντων· διότι ὅλα μὲν τὰ προπύλαια εἶναι κεκοσμημένα δι' ἀνθέων γεγλυμμένων καὶ ἔχουσι ποικιλωτάτην οἰκοδομικὴν θέαν, ἐκεῖνα ὅμως εἶναι ποικιλώτερα καὶ ὠραιότερα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, εἶπον, ἐγένετο μεγάλη σπάνις χρημάτων· ἐπομένως οἱ Αἰγύπτιοι ἐξέδωκαν νόμον ἐπιτρέποντα νὰ δανείζεται τις ἐνεχυριάζων τὸ πτώμα τοῦ πατρὸς του. Εἰς τοῦτον τὸν νόμον λέγεται ὅτι προσετέθη καὶ ἡ ἀκόλουθος διάταξις· ὁ δανείζων ἦτο κύριος τοῦ ἐπιταφίου θαλάμου τοῦ λαμβάνοντος τὸ δάνειον, εἰς ἐκεῖνον δὲ ὅστις ἤρνεϊτο νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος ἐπεβάλλετο ἡ ἐξῆς τιμωρία· ὅτε ἀπέθνησκε, δὲν ἐσυγχωρεῖτο νὰ ταφῇ μήτε εἰς τὸν πατρικὸν τάφον μήτε εἰς κανένα ἄλλον· πρὸς τοῦτοις δὲν ἐσυγχωρεῖτο μήτε συγγενῆ του νὰ θάψῃ. Θέλων δὲ ὁ Ἄσυχις νὰ ὑπερβῇ τοὺς προγενεστέρους βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ἔκτισεν ἐκ πλίνθων πυραμίδα μὲ τὴν ἀκόλουθον ἐπὶ πέτρας γεγραμμένην ἐπιγραφήν· «Μὴ μὲ καταφρονῆς ἕνεκα τῶν λιθίνων πυραμίδων· τὰς ὑπερτερῶ τὸσον, ὅσον ὁ Ζεὺς ὑπερτερεῖ τοὺς ἄλλους θεοὺς, διότι βυθίζοντες ἀκόντιον εἰς τὴν λίμνην καὶ συνάζοντες τὸν πηλόν, ὅστις προσεκollᾶτο εἰς αὐτό, κατεσκευάσαν

1). Τῷ 1056 π. Χ.

τοὺς πλίνθους μὲ τοὺς ὁποίους μὲ ἔκτισαν». Τοιαῦτα εἶναι ὅσα ἔπραξεν ὁ βασιλεὺς οὗτος.

137. Μετ' αὐτὸν ἐβασίλευσε τυφλὸς τις ἐκ τῆς πόλεως Ἀνύσιος, ὀνομαζόμενος Ἄνυσις 1· ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος οἱ Αἰθίοπες καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Σαβακὸς εἰσέβαλον εἰς τὴν Αἴγυπτον μετὰ στρατοῦ πολλοῦ. Καὶ ὁ μὲν τυφλὸς ἔφυγε καὶ διεσώθη εἰς τὰ ἔλη, ὁ δὲ Αἰθίοψ ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον πενήτην κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ἔπραξε τὰ ἀκόλουθα ἔργα. Ὅτε Αἰγύπτιός τις διέπραττεν ἔγκλημα, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ θανατῶνῃ κανένα, ἐδίκαζεν ἕκαστον κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἐγκλήματός του καὶ τὸν κατεδίκαζε νὰ φέρῃ τὸ χῶμα καὶ νὰ τὸ ῥίπτῃ εἰς τὴν γενέθλιον πόλιν του. Τοιοῦτοτρόπως δὲ αἱ πόλεις ἐγένοντο ὑψηλότεραι παρ' ὅσον ἦσαν· διότι πρώτον μὲν ὑψώθησαν ὑπὸ τῶν ὀρυζάντων τὰς διώρυγας ἐπὶ τοῦ πρώτου βασιλέως Σεσώστρου, δεύτερον δὲ ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος ἔφθασαν εἰς τὸ σημερινὸν ὕψος. Ὡς νομίζω, ἡ ὑψηλότερα πόλις εἶναι ἡ Βούβαστις, ὅπου εὗρισκεται καὶ ναὸς τῆς Βουβάστιος 2, ἄξιος μνησῆς, διότι ὅσον μεγάλοι, ὅσον πολυδάπανοι καὶ ἂν εἶναι οἱ ἄλλοι, κανεὶς ὅμως δὲν ἠδύνει τὰ βλήματα ὅσον οὗτος. Βούβαστις δὲ ἑλληνιστὶ εἶναι ἡ Ἄρτεμις.

138. Ὁ δὲ ναὸς αὐτῆς εἶναι τοιοῦτος. Πλήν τῆς εἰσόδου, τὸ ἄλλο μέρος εἶναι νήσος, διότι δύο διώρυγες τοῦ Νείλου χωρὶς νὰ ἐνώθῳσι προχωροῦσι μέχρι τῆς εἰσόδου ταύτης, καὶ ἔπειτα περικυκλοῦσι τὸν ναόν, ἡ μὲν δεξιόθεν, ἡ δὲ ἀριστερόθεν· τὸ πλάτος ἐκάστης εἶναι ἑκατὸν ποδῶν καὶ δένδρα καλύπτουσιν αὐτὰς διὰ τῆς σκιάς των. Τὰ προπύλαια ἔχουσι δέκα ὀργυιῶν ὕψος, κεκοσμημένα μὲ ἔκτυπα ἐξ πήγειον ἀξιόλογα· ὁ ναὸς, εὗρισκόμενος εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, εἶναι πανταχόθεν καταφανὴς ὑπ' ἐκείνων οἴτινες περιέρονται αὐτόν, καθότι, ἐπειδὴ ἡ πόλις ὑψώθη, τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ ναοῦ ἔμεινε τὸ ἴδιον, φαίνεται τοιοῦτος οἶος ἔκτισθῃ ἀπ' ἀρχῆς. Περιτρέχει αὐτὸν τοίχος ἔχων ἐγγεγλυμμένας εἰκόνας, ἔσωθεν δὲ εἶναι ἄλσος ἐκ δένδρων μεγίστων πεφυτευμένων περίξ ναοῦ μεγάλου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς. Τὸ ὅλον οἰκοδόμημα εἶναι τετράγωνον καὶ ἐκάστη πλευρὰ εἶναι ἐνὸς σταδίου. Πρὸς τὴν εἰσόδον ὑπάρχει λιθόστρωτος ὁδὸς τριῶν σταδίων διερχομένη τὴν ἀγορὰν πρὸς ἀνατολὰς καὶ πλάτος ἔχουσα τεσσάρων πλέθρων· ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ταύτης εἶναι πεφυτευμένα δένδρα οὐρανομήκη· φέρει δὲ αὐτὴ εἰς τὸν ναόν τοῦ Ἐρμοῦ. Καὶ ὁ μὲν ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος τοιοῦτος εἶναι.

139. Ἐλεγον δὲ οἱ ἱερεῖς ὅτι ὁ Αἰθίοψ ἀνεχώρησε τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον· ἐνῶ ἐκοιμᾶτο, εἶδε τὸ ἐξῆς ὄνειρον, τὸ

1). Τῷ 1006 π. Χ.

2). Θεᾶς τῶν Αἰγυπτίων, θυγατρὸς τῆς Ἰσιδος καὶ τοῦ Ὀσιρίδος.

ὁποῖον τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀναχωρήσῃ· τῷ ἐφάνη ὅτι ἀνθρωπὸς τις ἱστάμενος πλησίον του τὸν παρεκίνει νὰ συναθροίσῃ ὅλους τοὺς ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου καὶ νὰ τοὺς κόψῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ σώματος. Ἀφοῦ δὲ εἶδε τὸ ὄνειρον τοῦτο, ἐσκέφθη, ὡς λέγεται, ὅτι οἱ θεοὶ ἐπλάσαν τὴν διαταγὴν ταύτην, διὰ νὰ ἀσεβήσῃ εἰς τὰ ἱερὰ καὶ νὰ ἐλκύσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ δυστυχίαν τινὰ ἐκ μέρους τῶν θεῶν ἢ τῶν ἀνθρώπων. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ μὴ πράξῃ τοῦτο, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας νὰ ἀναχωρήσῃ, ἀφοῦ μάλιστα παρήλθεν ὁ χρόνος τὸν ὁποῖον προείπον τὰ μαντεῖα ὅτι θὰ ἐβασίλευεν ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου. Τρόντι, ὅτε ἦτο ἀκόμῃ εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, τὰ μαντεῖα, τὰ ὁποῖα ἐρωτῶσιν οἱ Αἰθίοπες, τῷ εἶπον ὅτι ἔμελλε νὰ βασιλεύσῃ πενήκοντα ἔτη εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἐπειδὴ δὲ τὰ ἔτη ταῦτα συνεπληρώθησαν καὶ τὸν ἐτάραξε τὸ ὄνειρον, ὁ Σαβακὼς ἀνεχώρησεν ἐκουσίως.

140. Ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Αἰθίοψ, ἐβασίλευσε πάλιν ὁ τυφλὸς ἀφῆσας τὰ ἔλη, ὅπου διέμεινε πενήκοντα ἔτη, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ἐσημάτισε μίαν νῆσον μετὰ χώματα καὶ στάκτην· διότι, ὁσάκις οἱ Αἰγύπτιοι, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Αἰθίοπος, τῷ ἐκόμιζον τροφάς, ὅπως εἶχον διαταχθῆ, αὐτὸς ἐξήτει παρ' αὐτῶν ὁμοῦ μετὰ τὰ ἄλλα δῶρα νὰ τῷ φέρωσι καὶ ὀλίγην σποδόν. Τὴν νῆσον ταύτην οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ πρὸ τοῦ Ἀμυρταίου, ἀλλ' ἐπὶ ἑπτακόσια ἔτη οἱ πρὸ τοῦ Ἀμυρταίου βασιλεύσαντες δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ τὴν ἀνακαλύψωσι. Τὸ ὄνομα τῆς νήσου ταύτης εἶναι Ἐλβῶ, ἢ δὲ ἕκτασις αὐτῆς εἶναι δέκα σταδίων πανταχόθεν.

141. Μετὰ τὸν Ἄνουσιν ἐβασίλευσεν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἡφαίστου Σεθῶν¹. Οὗτος περιφρονῶν παρημέλησε τοὺς πολεμιστὰς τῶν Αἰγυπτίων, διότι οὐδεμίαν εἶχεν ἀνάγκην αὐτῶν. Ἐπέβαλε λοιπὸν εἰς αὐτοὺς πολλὰς ἀτιμίας καὶ μετὰξὺ ἄλλων ἀφῆρσε παρ' αὐτῶν τοὺς ἐξαιρέτους ἀγρούς, οἵτινες εἶχον δοθῆ ἐπὶ τῶν πρώτων βασιλείων ἀνὰ δώδεκα στρέμματα εἰς ἕκαστον οἰκογενειάρχην. Μετὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀραβίων καὶ τῶν Ἀσυρίων Σαναχάριβος ὠδήγησε πολὺν στρατὸν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι πολεμισταὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ πολεμήσωσιν. Ὄθεν ὁ ἱερεὺς, εὐρισκόμενος εἰς ἀμυχανίαν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος ὠδύρευτο διὰ τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους διέτρεχεν. Ἐνῶ δὲ ἐθρήνει, τῷ ἦλθεν ὕπνος καὶ τῷ ἐφάνη εἰς τὸ ὄνειρόν του ὅτι θεὸς τις, ἱστάμενος πλησίον του, τὸν ἐνεθάρρυνε καὶ τῷ ὑπέσχετο ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ πάθῃ τίποτε ἀνθιστάμενος εἰς τὸν στρατὸν τῶν Ἀραβίων, διότι αὐτὸς θὰ τῷ ἔπεμπε βοηθοὺς,

1) Τῷ 715 π. Χ. Ὁ Σεθῶν δὲν διεδέχθη λοιπὸν ἀμέσως τὸν Ἄνουσιν, ὡς δεικνύει ἡ χρονολογία· ὑπῆρξαν ἄρα γε πολλοὶ Αἰθίοπες ἢ μᾶλλον πολλοὶ ἔχοντες τὸ ὄνομα Ἄνουσις; Ὅπως δὲ ἴσως ὑπάρχει χάσμα 250 ἐτῶν.

Πεποιδῶς εἰς τὸ ὄνειρον τοῦτο παρέλαβεν ἐκ τῶν Αἰγυπτίων ἐκείνους ὅσοι ἠθέλον νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι καὶ τοὺς ὠδήγησεν ἐνόπλους εἰς τὸ Πηλούσιον, ὅπου εἶναι ἡ ἐκ τῆς Ἀραβίας εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰσοδος. Καὶ ἐκ μὲν τῶν πολεμιστῶν οὐδεὶς τὸν ἠκολούθει, ἀλλ' οἱ κἀπηλοι, οἱ χειρῶνακτες καὶ οἱ ἀγοραῖοι ἀνθρώποι. Ἀφοῦ ἐφθασαν ἐκεῖ, ἄπειροι ποντικοὶ τῶν ἀγρῶν ἐχύθησαν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον καὶ κατέφαγον τὰς φαρέτρας τῶν ἐναντίων, τὰ τόξα καὶ τὰς λαβὰς τῶν ἀσπίδων, ὥστε τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, φεύγοντες οὗτοι γυμνοὶ ὄπλων, ἔπεσαν πολλοί. Καὶ σήμερον εἶναι ἐστημένος ἐν ναῶ τοῦ Ἡφαίστου ὁ λίθινος ἀνδριὰς τοῦ βασιλέως τούτου, κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα μὴν καὶ λέγων διὰ γραμμάτων τὰ ἑξῆς· «Εἰς ἐμὲ βλέπων τις ἔστω εὐσεβής».

142. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς διηγῆσεως οἱ ἱερεῖς μοὶ παρετήρησαν ὅτι ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως μέχρι τοῦ Σεθῶνος, τοῦ τελευταίου πάντων, παρήλθον τριακόσια τεσσαράκοντα μία γενεαὶ ἀνθρώπων καὶ ἱσάριθμοι βασιλεῖς καὶ ἀρχιερεῖς. Τριακόσια δὲ γενεαὶ ἀνθρώπων ἰσοδυναμοῦσι μετὰ δέκα χιλιάδας ἔτη, λογισμένων τριῶν γενεῶν διὰ πᾶσαν ἑκατονταετηρίδα· αἱ δὲ περιπλέον τεσσαράκοντα καὶ μία γενεαὶ δίδουσι χίλια τριακόσια τεσσαράκοντα ἔτη. Οἷτω λοιπὸν μοὶ εἶπον ὅτι ἕνδεκα χιλιάδες τριακόσια τεσσαράκοντα ἔτη παρήλθον, κατὰ τὰ ὁποῖα οὐδεὶς θεὸς ἔλαβε μορφήν ἀνθρώπου καὶ οὐδὲν παρόμοιον συνέβη ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου. Καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα, προσέθηκαν, ὁ ἥλος ἐφάνη τετράκις ἕξω τῆς συνήθους θεσεῶς του, δις μὲν ἀνατείλας ἐκ τοῦ μέρους ὁπου τῶρα δύει, δις δὲ δύσας εἰς τὸ μέρος ἐκ τοῦ ὁποίου τῶρα ἀνατέλλει· ἐκ τούτου ὅμως οὐδεμία μεταβολὴ ἐπῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον οὔτε ὡς πρὸς τὰ προϊόντα τῆς γῆς, οὔτε ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ποταμοῦ, οὔτε ὡς πρὸς τὰς ἀσθενείας, οὔτε ὡς πρὸς τοὺς θανάτους.

143. Πρὸ ἐμοῦ, ὅτε ὁ ἱστορικὸς Ἐκαταῖος ἐγενεαλόγει ἑαυτὸν εἰς τὰς Θήβας καὶ ἔλεγεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ θεόν τινα, δέκατον ἕκτον προπάτορά του, οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς ἔπραξαν πρὸς αὐτὸν ὅ,τι καὶ πρὸς ἐμὲ χωρὶς νὰ γενεαλογήσω ἑμαυτόν. Ἀφοῦ με ὠδήγησαν εἰς εὐρύχωρον ἐσωτερικὸν οἶκημα, μοὶ ἐμέτρον καὶ μοὶ ἐδείκνυον μεγάλα ξύλινα ἀγάλματα, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἦτο ὡς εἶπον ἀνατέρω, καθότι ἕκαστος ἀρχιερεὺς ἐπὶ ζωῆς του θέτει ἐκεῖ τὴν εἰκόνα του. Ἀριθμοῦντες λοιπὸν οἱ ἱερεῖς καὶ δεικνύοντές μοι τὰς εἰκόνας ἀπὸ τοῦ ἐσχάτως ἀποθανόντος μετὰ ἐβεβαίουν ὅτι ἕκαστος τῶν ἀρχιερέων ἐκείνων ἦτο υἱὸς τοῦ προκατόχου του, καὶ τοὺς διήρχοντο ἕνα πρὸς ἕνα, διὰ νὰ τοὺς ἴδω ὅλους. Καὶ εἰς τὸν Ἐκαταῖον δέ, ὅτε ἐγενεαλόγει ἑαυτὸν καὶ ἔλεγεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ θεόν, δέκατον ἕκτον προπάτορά του, τῷ ἀντέταξαν τὴν ἀπαρίθμησιν, μὴ παραδεχόμενοι ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ γεννηθῇ

ἄνθρωπος ἀπὸ θεόν, καὶ ἰδοὺ εἰς τί ἐστήριζον τὴν ἀντίρρησην ταύτην· ἐκάστη εἰκὼν, ἔλεγον, παριστᾷ πύρῳμιν γεννηθέντα ἀπὸ πύρῳμιν· ἔδειξαν λοιπὸν τριακοσίους τεσσαράκοντα πέντε, καὶ πάντοτε πύρῳμιν ἐγεννᾶτο ἀπὸ πύρῳμιν, χωρὶς νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὴν γέννησίν των οὔτε θεὸς οὔτε ἥρως· ἔλληνιστι δὲ πύρῳμιν σημαίνει καλὸς καὶ ἀγαθός.

144. Τοιοῦτοι ἦσαν τῳόντι ὡς μοὶ εἶπον, ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων μοὶ ἐδείκνυν τὰς εἰκόνας καὶ ὅλως διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς θεούς. Πρὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων οἱ θεοὶ ἐβασίλευον εἰς τὴν Αἴγυπτον συνοικοῦντες μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐξ αὐτῶν εἰς πάντοτε εἶχε τὴν ἡγεμονίαν. Τελευταῖος ἐβασίλευεν ὁ Ὄρος υἱὸς τοῦ Ὄσιριδος, τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσιν Ἀπόλλωνα· οὗτος, ἀποῦ ἐξεθρόνισε τὸν Τυφῶνα, ἐβασίλευε τελευταῖος εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁ Ὄσιρις δὲ ἔλληνιστι εἶναι ὁ Διόνυσος.

145. Οἱ μὲν Ἕλληνες νομίζουσιν ὅτι νεώτατοι τῶν θεῶν εἶναι ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Διόνυσος καὶ ὁ Πάν, παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις δὲ ὁ μὲν Πάν εἶναι ἀρχαιότατος καὶ εἰς ἐξ ἐκεῖνων τοὺς ὁποίους καλοῦσιν ὀκτὰ πρῶτους θεούς, ὁ δὲ Ἡρακλῆς εἶναι ἐκ τῶν δευτέρων τοὺς ὁποίους καλοῦσι δώδεκα, καὶ ὁ Διόνυσος ἐκ τῶν τρίτων, οἵτινες ἐγεννήθησαν ἐκ τῶν δώδεκα θεῶν. Ἀνεφερα ἤδη πόσα ἔτη κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους παρήλθον ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους μέχρι τοῦ βασιλέως Ἀμᾶσιος· πολὺ δὲ περισσότερα ἀριθμοῦσιν ἀπὸ τοῦ Πανός, καὶ ὀλιγώτερα (δεκαπέντε χιλιάδας μόνον) ἀπὸ τοῦ Διονύσου. Λέγουσι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι ὅτι ἤξεύρουσι τοὺς ἀριθμοὺς τούτους μετὰ βεβαιότητος, διότι πίντοτε ἀριθμοῦσι καὶ σημειοῦσι τὰ ἔτη. Ἀπὸ δὲ τοῦ Διονύσου, ὅστις λέγεται ὅτι ἐγεννήθη ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Κάδμου Σεμέλης, μέχρις ἐμοῦ παρήλθον χίλια ἑξακόσια περίπου ἔτη, καὶ οὐχὶ περισσότερα τῶν ἐννεακοσίων ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀλκμήνης Ἡρακλέους. Ἀπὸ τοῦ Πανός δὲ τοῦ υἱοῦ τῆς Πηνελόπης (διότι οἱ Ἕλληνες λέγουσιν ὅτι ἐγεννήθη ἐκ ταύτης καὶ τοῦ Ἑρμοῦ) μέχρι τῆς ἐποχῆς μου παρήλθον ἔτη ὀλιγώτερα παρ' ὅσα παρήλθον ἀπὸ τῶν Τρωικῶν, ἧτοι ὀκτακόσια περίπου.

146. Ἐκ τῶν δύο τούτων γνωμῶν εἶναι ἐλεύθερος ὁ καθείς νὰ παραδεχθῆ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἤθελε πιστεύσει ὡς πιθανώτεραν· ἐγὼ ἐφανέρωσα ἡδὴ τὴν ἐμὴν. Τῳόντι, ἐὰν οἱ θεοὶ οὗτοι, ἐὰν ὁ Διόνυσος ὁ υἱὸς τῆς Σεμέλης, ἐὰν ὁ Πάν ὁ υἱὸς τῆς Πηνελόπης, ἐδοξάζοντο καὶ ἐγήρασκον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς καὶ ὁ Ἡρακλῆς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμφιτρυῶνος, ἡδύνατό τις νὰ εἶπη ὅτι γεννηθέντες ἄνθρωποι ἔλαβον τὰ ὀνόματα θεῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν προγενέστεροι αὐτῶν κατὰ πολλὰ ἔτη. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες διηγοῦνται διὰ μὲν τὸν Διόνυσον ὅτι ἅμα ἐγεννήθη τὸν ἔρραφεν ὁ Ζεὺς εἰς τὸν μηρὸν του καὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὴν Νύσαν, ἧτις εἶναι ὑπεράνω

τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Αἰθιοπία, διὰ δὲ τὸν Πάνα δὲν ἤξεύρουσι νὰ εἴπωσι τί τῳ συνέβη. Εἶναι λοιπὸν προφανές εἰς ἐμὲ ὅτι οἱ Ἕλληνες μαθόντες τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν τούτων ὕστερον ἀπὸ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν γενεαλογοῦσι τὴν γένεσιν αὐτῶν ἀφ' ὅτου ἔμαθον τὰ ὀνόματά των.

147. Καὶ ταῦτα μὲν λέγουσιν οἱ Αἰγύπτιοι, ὅσα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι συμφώνως με τοὺς ἄλλους λέγουσιν ὅτι συνέβησαν εἰς τὴν χώραν των, αὐτὰ θὰ διηγηθῶ τώρα, θὰ προσθέσω μάλιστα μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τινα τὰ ὁποῖα εἶδον ἐγὼ αὐτός. Οἱ Αἰγύπτιοι, ἐλευθερωθέντες μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ ἱερέως τοῦ Ἡφαίστου, διήρσαν τὸ βασίλειον εἰς δώδεκα μέρη καὶ κατέστησαν δώδεκα βασιλεῖς¹, διότι οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ ζήσωσιν ἄνευ βασιλέως. Ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἐξέλεξαν συνεδέθησαν μετὰξὺ των δι' ἐπιγαμιῶν καὶ ἐβασίλευσαν τηροῦντες τὰς ἐξῆς συμφωνίας· νὰ μὴ ἀρπάξῃ τίποτε ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον οὔτε νὰ ζητῆ νὰ ἔχη περισσότερα τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν ἡνωμένοι. Κατέστησαν δὲ καὶ ἐτήρησαν τοὺς νόμους τούτους, διότι κατ' ἀρχάς, ἅμα ἔλαβον τὴν ἐξουσίαν, τοῖς ἐδόθη χρησμός ὅτι ὅστις ἐκ τῶν δώδεκα ἤθελε κάμει σπονδὰς ἐν τῳ ναῳ τοῦ Ἡφαίστου μετὰ τῆρον χαλκοῦν, αὐτὸς ἤθελε βασιλεύσει ἐπὶ ὅλης τῆς Αἰγύπτου· τούτου ἕνεκα εἰσῆρχοντο εἰς τοὺς ναοὺς ὄλοι ὄμου.

148. Τοῖς ἐφάνη πρὸς τούτοις εὐλογον νὰ ἀφήσωσι μνημεῖον τι ἀπὸ κοινοῦ· ἅμα δὲ ἀποφασίσαντες ἐκτίσαν λαβύρινθον, ὀλιγον τι ὑπεράνω τῆς λίμνης τοῦ Μοίριος, πλησίον τῆς πόλεως τῶν κροκοδείλων. Εἶδον τὸν λαβύρινθον τούτον καὶ εἶναι ἀνώτερος πάσης περιγραφῆς· διότι, ἐὰν τις ἦνωνεν ὅλα ὄμου τὰ τεῖχη καὶ τὰ λαμπρὰ κτίρια τῆς Ἑλλάδος, τὸ σύνολον ἤθελε φανῆ κατώτερον τοῦ λαβυρίνθου καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ ὡς πρὸς τὴν δαπάνην. Ὅσον θαυμαστοὶ καὶ ἂν ἦσαν οἱ ναοὶ τῆς Ἐφέσου καὶ τῆς Σάμου, θαυμαστότεροι ὅμως ἦσαν αἱ πυραμίδες, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἦτο ἀνταξία πολλῶν ἑλληνικῶν ἔργων. Ὁ δὲ λαβύρινθος ὑπερέχει πολὺ τὰς πυραμίδας, διότι σύγκεται ἐκ δέκα αὐλῶν καταστῆγων, τῶν ὁποίων αἱ θύραι ἀντικρύζουσιν, ἐξ μὲν βλέπουσαι πρὸς νότον, ἐξ δὲ πρὸς βορρᾶν· περικλείει δὲ ὅλας αὐτὰς ἔξωθεν ὁ αὐτὸς τοῖχος. Τὰ οἰκήματα εἶναι διπλᾶ, τὰ μὲν ὑπόγεια, τὰ δὲ ἐπίγεια, τρισχίλια τὸν ἀριθμὸν, ἧτοι χίλια πεντακόσια εἰς ἕκαστον ὄροφον. Εἶδομεν καὶ περιήλθομεν τὰ ἄνω οἰκήματα, ὥστε ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ὁμιλοῦμεν περὶ αὐτῶν· διὰ δὲ τὰ ὑπόγεια δὲν ἤξεύρομεν εἰμὴ ὅσα μᾶς εἶπον, διότι οἱ Αἰγύπτιοι ἐπιστάται ἠρνήθησαν νὰ μᾶς δείξωσιν αὐτὰ, λέγοντες ὅτι περιέ-

1) Τῳ 671 π. Χ.

κλειον τὰς σαρκοφάγους τῶν βασιλέων τῶν οἰκοδομησάντων τὸν λαβύρινθον καὶ τῶν ἱερῶν κροκοδείλων. Οὕτω λοιπὸν περὶ μὲν τῶν κάτω οἰκημάτων λέγομεν ὅσα παρελάβομεν ἔξ ἀκοῆς, τὰ δὲ ἄνω τὰ ὁποῖα εἶδομεν εἶναι ἀνώτερα παντὸς ἀνθρωπίνου ἔργου. Αἱ διὰ τῶν οἰκημάτων δίοδοι, αἱ διὰ τῶν αὐλῶν περιστροφαι μᾶς ἐξέπληττον διὰ τὸ πολυποικίλον αὐτῶν, ὅτε μετεβαίνομεν ἐκ μιᾶς αὐλῆς εἰς τὰ οἰκήματα, ἐκ τῶν οἰκημάτων εἰς τὰς στοάς, ἐκ τῶν στοῶν εἰς ἄλλα μέρη ἐστεγασμένα καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων εἰς ἄλλας αὐλάς. Ἡ ὄροφῆ ὅλων τῶν οἰκημάτων εἶναι λιθίνη ὡς καὶ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι εἶναι πεποικιλμένοι μὲ ἀπείρους εἰκόνας γεγλυμμένας. Ἐκάστη αὐτὴ ἔχει ἐσωτερικὸν περιστύλιον ἐκ λίθων λευκῶν, θαυμασιῶς συνηρμοσμένων· εἰς ἐκάστην δὲ γωνίαν τοῦ λαβυρίνθου ὑπάρχει πυραμὶς τέσσαράκοντα ὄργυιων, ἐφ' ἧς εἶναι γεγλυμμένοι μορφαὶ διάφοροι· εἰσέρχονται δὲ εἰς αὐτὴν δι' ὁδοῦ ὑπογείου.

149. Τοιούτου δὲ ὄντος τοῦ λαβυρίνθου τούτου μείζονα θαυμασιὸν προξενεῖ ἡ καλουμένη λίμνη τοῦ Μοίριος, πλησίον τῆς ὁποίας ᾠκοδομήθη ὁ λαβύρινθος. Ἡ λίμνη αὕτη ἔχει περιμέτρον τρισχιλίων ἑξακοσίων σταδίων ἢ ἐξήκοντα σχοίνων, ὅση δηλαδὴ εἶναι καὶ ἡ πλευρὰ τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τὸ μέρους τῆς θαλάσσης. Ἐκτείνεται δὲ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ τὸ βαθύτατον μέρος αὐτῆς εἶναι πενήκοντα ὄργυιων· δεικνύει δὲ ἀφ' ἑαυτῆς ὅτι ὠρύχθη καὶ ἐγένετο ὑπὸ χειρὸς ἀνθρωπίνης· διότι πρὸς τὸ κέντρον αὐτῆς ᾠκοδομήθησαν δύο πυραμίδες ἑκατὸν ὄργυιων, ἐξ ὧν αἱ μὲν πενήκοντα εἶναι ὑπὲρ τὸ ὕδωρ, αἱ δὲ ἄλλαι πενήκοντα ὑπὸ τὸ ὕδωρ· ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ ἐκάστης αὐτῶν ὑπάρχει μέγα ἄγαλμα λίθινον καθήμενον ἐπὶ θρόνου. Οὕτως αἱ πυραμίδες αὐταὶ εἶναι ἑκατὸν ὄργυιων, αἱ δὲ ἑκατὸν ὄργυια ἰσοδυναμοῦσι μὲ ἐν στάδιον ἑξαπλευθρον, τῆς ὄργυιας ἐχούσης ἑξ ἑκάστης ἢ τέσσαρας πήχεις, τοῦ ποδὸς ἔχοντος τέσσαρας παλάμας, καὶ τοῦ πήχεως ἑξ παλάμας. Τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης δὲν ἀναβλύζει ἐκ τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ μέρος τοῦτο εἶναι ξηρότατον, ἀλλὰ φέρεται μὲ διώρυγας ἐκ τοῦ Νεῖλου· καὶ ἐπὶ ἑξ μὲν μῆνας τρέχει εἰς τὴν λίμνην, ἐπὶ ἑξ δὲ ἐξέρχεται ἀπὸ αὐτῆν καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὸν Νεῖλον. Καί, ὅταν μὲν ἐκρέη ἔξω, ἡ λίμνη παρέχει εἰς τὸν βασιλέα ἐν τάλαντον εἰσόδημα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκ τῶν ἰχθύων, ὅταν δὲ εἰσρέη εἰς αὐτὴν, δίδει μόνον εἰκοσι μνᾶς.

150. Μοὶ εἶπον ἐπίσης οἱ κάτοικοι ὅτι ἡ λίμνη αὕτη τρέχουσα πρὸς δυσμὰς εἰς τὰ μεσόγεια, κατὰ μῆκος τῶν ὑπὸ τὴν Μέμφιν ὄρεων, χύνεται εἰς τὴν Σύρτιν καὶ εἰς τὴν Λιβύαν. Ἐπειδὴ δὲ μὲ ὅλας μου τὰς ἀναζητήσεις οὐδαμοῦ ἔβλεπον σωρὸν χρώματος μαρτυροῦντα τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἐδάφους, ἠρώτησα τοὺς πλησιέστατα εἰς τὴν λίμνην κατοικοῦντας ποῦ ἦτο τὸ ἐξο-

ρυχθὲν χῶμα, ἐκείνοι δὲ μοὶ εἶπον ποῦ μετεφέρθη, καὶ τοὺς ἐπίστευσα εὐκόλως, διότι ἤξευρον ἔξ ἀκοῆς ὅτι παρόμοιόν τι εἶχε συμβῆ καὶ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀσσυρίων Νίνου. Τρόντι κλέπται τινὲς εἶχον ἐπινοήσει νὰ ἀρπάσωσι τὰ ἀναριθμητὰ πλούτη, τὰ ὁποῖα ὁ βασιλεὺς Σαρδανάπαλος ἐφύλαττεν εἰς ὑπόγειον θησαυροφυλάκιον. Ἀρχίσαντες λοιπὸν ἀπὸ τὴν οἰκίαν των ἔσκαπτον μέχρι τῆς βασιλικῆς κατοικίας, ἅμα δὲ ἐνύκτωνε μετέφερον τὸ ἐξαγόμενον χῶμα καὶ τὸ ἔρριπτον εἰς τὸν ποταμὸν Τίγρητα, ὅστις τρέχει πλησίον τῆς Νίνου, μέχρις οὗ ἐξετέλεσαν τὸν σκοπὸν των. Τοιοῦτό τι λοιπὸν ἤκουσα ὅτι ἐγένετο καὶ διὰ τὸ ὄρυγμα τῆς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ λίμνης, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ μεταφορὰ τῶν χωμάτων ἐδῶ δὲν ἐγένετο διὰ νυκτὸς ἀλλ' ἐν πλήρει ἡμέρᾳ· σκάπτοντες οἱ Αἰγύπτιοι ἔφερον τὸ χῶμα εἰς τὸν Νεῖλον, ὁ δὲ ποταμὸς ἐλάμβανε αὐτὸ καὶ τὸ διεσκόρπιζεν. Ἡ λίμνη λοιπὸν αὕτη καθ' αὐτὸν τὸν τρόπον λέγουσιν ὅτι ἐσκάφη.

151. Οἱ δὲ δώδεκα βασιλεῖς ἐτήρουν μεταξύ των δικαιοσύνην μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς ἔτυχε νὰ θυσιάζωσιν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡφαίστου· ἐνῶ δὲ ἐμελλον νὰ κάμωσι σπονδὰς κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, ὁ ἀρχιερεὺς τοῖς ἔφερε ποτήρια χρυσᾶ, μὲ τὰ ὁποῖα ἐσυνῆθίζον νὰ σπένδωσι· λανθασθεὶς ὅμως εἰς τὸν ἀριθμὸν ἔφερεν ἑνδεκα, ἐνῶ αὐτοὶ ἦσαν δώδεκα. Τότε ὁ Ψαμμῆτιχος, ὅστις ἴστατο ἔσχατος, μὴ ἔχων ποτήριον ἀφήρεσε τὴν περικεφαλαίαν του, ἣτις ἦτο χαλκῆ, καὶ δεχθεὶς μὲ αὐτὴν τὸν οἶνον ἔκαμε σπονδὰς. Ὅλοι οἱ βασιλεῖς εἶχον περικεφαλαίας καὶ τὰς ἐφόρουσιν καθ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν. Καὶ ὁ μὲν Ψαμμῆτιχος οὐδένα εἶχε δόλιον σκοπὸν μεταχειρισθεὶς τὴν περικεφαλαίαν του· οἱ ἄλλοι ὅμως βασιλεῖς, ἰδόντες τὴν πράξιν τοῦ Ψαμμῆτιχου, ἐνεθυμήθησαν τὸν χρησμὸν ὅστις τοῖς εἶχεν εἰπεῖ ὅτι ὅστις ἠθέλε κάμει σπονδὰς μὲ ποτήριον χαλκοῦν, ἐκείνος ἠθέλε γίνεαι μόνος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου. Ἐνθυμηθέντες λοιπὸν τὴν προφητείαν ταύτην νὰ φονεύωσιν μὲν τὸν Ψαμμῆτιχον δὲν ἔκρινον εὐλογον, διότι ἐξετάσαντες εὖρον ὅτι δὲν τὸ ἐπραξεν ἐκ προμελέτης· τὸν ἐξώρισαν ὅμως εἰς τὰ ἔλη ἀφαιρέσαντες ὅλην σχεδὸν τὴν ἐξουσίαν του καὶ ἀπαγορεύσαντες αὐτῷ νὰ ἐξερχεται ἀπὸ τὰ ἔλη καὶ ἀναμηνύεται μὲ τοὺς ἄλλους Αἰγυπτίους.

152. Αὐτὸς ὁ Ψαμμῆτιχος εἶχεν ἄλλοτε φύγει τὸν Αἰθίοπα Σαβακῶν, ὅστις ἐφόνευσε τὸν πατέρα του Νεκῶν. Ἦτο δὲ πρόσφυξ εἰς τὴν Συρίαν, ὅτε ὁ Αἰθίοψ ἀνεχώρησεν ἕνεκα τοῦ ὄνειρου τὸ ὁποῖον εἶδε, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι οἱ κατοικοῦντες τὸν Σαίτην νομὸν τὸν μετεκάλεσαν. Βραδύτερον, βασιλεὺς ὢν, κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν ἑνδεκα, ἕνεκα τῆς περικεφαλαίας του, νὰ φύγη ἐκ δευτέρου εἰς τὰ ἔλη. Ὅργισθεὶς διὰ τὸν ὑβριστικὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τὸν μετεχειρίσθησαν συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἐκδικηθῆ

κατ' ἐκείνων οἵτινες τὸν εἶχον ἐξορίσει, καὶ ἔπειθε πρῶτον εἰς τὴν πόλιν Βουτώ, διὰ τὰ ἐρωτήθη τὸ μαντεῖον τῆς Λητοῦς, τὸ μᾶλλον ἀψευδὲς ὄλων τῶν τῆς Αἰγύπτου. Ἔλαβε δὲ τὴν ἀκόλουθον ἀπόκρισιν· « Ἡ ἐκδίκησις θὰ ἔλθῃ διὰ θαλάσσης, ὅταν ἔμφανισθῶσιν οἱ χάλκινοι ἄνθρωποι». Αὐτὸς ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειάν του χάλκινοι ἄνθρωποι. Ἄλλ' ὀλίγου χρόνου παρελθόντος τρικυμία ἐξώθησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον Ἰωνάς τινος καὶ Κᾶρας, οἵτινες εἶχον ἐκπλεύσει πρὸς πειρατεῖαν. Ἀπέβησαν οὗτοι εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ὀπλισθῆσαν μὲ χάλκινα ὄπλα, Αἰγύπτιος δὲ τις, ὅστις ποτὲ δὲν εἶχεν ἰδεῖ ἄνθρωπους ὀπλισμένους κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔτρεξεν εἰς τὰ ἔλη, διὰ τὰ ἀναγγεῖλη εἰς τὸν Ψαμμῆτιχον ὅτι χάλκινοι ἄνθρωποι, ἐλθόντες ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἐλεηλάτουν τοὺς ἀγροῦς. Ἐνοήσας δὲ ὁ Ψαμμῆτιχος ὅτι ὁ χορημὸς ἐξεληροῦτο ὑπεδέχθη τοὺς ξένους καὶ τοὺς ἔπεισε διὰ μεγαλοπρεπῶν ὑποσχέσεων νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτοῦ. Ἀφοῦ δὲ τοὺς ἔπεισε, τότε μὲ τοὺς ἰθαγενεῖς παδούς του καὶ μὲ τοὺς ἐλθόντας ἐπικούρους ἔρριψε τοὺς ἑνδεκα βασιλεῖς.

153. Γενόμενος ὁ Ψαμμῆτιχος κύριος ὅλης τῆς Αἰγύπτου ἐκτίσσε τὰ πρὸς νότον προπύλαια τοῦ εἰς τὴν Μέμφιν ναοῦ τοῦ Ἡφαίστου καὶ ἀφοδόμησεν αὐτὴν διὰ τὸν Ἄπιν, ἀντικρὺ τῶν προπυλαίων, εἰς τὴν ὁποίαν τρέφεται ὁ Ἄπις, ἅμα ἤθελε φανερωθῆναι εἶναι δὲ ὅλη περικυκλωμένη μὲ περιστύλιον καὶ πλήρης ἀναγλύφων, ἀντὶ δὲ στύλων ὑποστηρίζουσι τὸ οἰκοδόμημα ἀγάλματα δωδεκάπηχα. Ἄπις δὲ εἶναι ὁ Ἐλαφος τῶν Ἑλλήνων.

154. Ὁ Ψαμμῆτιχος ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἰωνας καὶ τοὺς Κᾶρας οἵτινες τὸν ἐβοήθησαν γαίας, ὅπου κατόκησαν ἀπέναντι ἀλλήλων, χωριζομένας ὑπὸ τοῦ Νείλου. Ὀνομάσθησαν δὲ οἱ τόποι ἐκεῖνοι Στρατόπεδα. Αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς τόπους τοῖς ἔδωκε καὶ ἐξεπλήρωσεν ὅλας τὰς ἄλλας ὑποσχέσεις του. Πρὸς τούτοις τοῖς ἐνεπιστεύθη παῖδας Αἰγυπτίους, διὰ τὰ διδάχθῶσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐκμαθόντας τὴν γλῶσσαν κατὰγονται οἱ σημερινοὶ ἐν Αἰγύπτῳ διερμηνεῖς. Κατόκησαν δὲ οἱ Ἰωνες καὶ οἱ Κᾶρες πολὺν καιρὸν τοὺς τόπους τούτους, οἵτινες κεῖνται πρὸς τὴν θάλασσαν, ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω τῆς πόλεως Βουβάσιος, ἐπὶ τοῦ Πηλουσίου στόματος τοῦ Νείλου. Βραδύτερον ὁ βασιλεὺς Ἄμασις τοὺς μετέστησεν ἐκεῖθεν καὶ τοὺς ἀποκατέστησεν εἰς τὴν Μέμφιν, διὰ τὰ τοὺς ἔχη φύλακὰς του ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων. Ἀφ' ὅτου δὲ ἐγκατεστάθησαν οὗτοι εἰς τὴν Αἴγυπτον, συνδεσάντων τῶν Ἑλλήνων σχέσεις μὲ τὸν τόπον τούτον, ἐμάθομεν ἀκριβῶς ὅσα συνέβησαν ἐκεῖ, καὶ τὰ ἐπὶ Ψαμμῆτιχον καὶ τὰ μετέπειτα. Αὐτοὶ πρῶτοι ἀλλόγλωσσοι ὄντες κατόκησαν τὴν Αἴγυπτον. Τὰ νεώρια δὲ καὶ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκιῶν τῶν ἐσφόντο.

ἀκόμη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου εἰς τοὺς τόπους τοὺς ὁποίους ἀρῆκαν. Τοιουτοτρόπως ὁ Ψαμμῆτιχος ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

155. Περὶ δὲ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ χρηστηρίου πολλάκις ὠμίλησα ἤδη, καὶ θὰ ὀμιλήσω ἀκόμη, διότι εἶναι ἄξιον λόγου. Τὸ χρηστήριον τοῦτο εἶναι εἰς τὸ τέμενος τῆς Λητοῦς, εἰς τὴν μεγάλην πόλιν ἣτις κεῖται εἰς τὸ στόμα τοῦ Νείλου τὸ καλούμενον Σεβεννυτικόν, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται τις ἀπὸ θαλάσσης εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ πόλις δὲ εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται τὸ χρηστήριον καλεῖται, ὡς εἶπον προηγουμένως, Βουτώ· ἐκτὸς τούτου ὑπάρχει εἰς τὴν Βουτῶ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτεμίδος. Τὸ μέρος δὲ τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὴν Λητῶ, ὅπου εὐρίσκεται τὸ χρηστήριον, εἶναι εὐρύχωρον καὶ τὰ προπύλαια αὐτοῦ ἔχουσιν ὕψος ἕξ ὀργυιῶν. Ἐξ ὅσων εἶδον ἐκεῖ θὰ ἀναφέρω ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μοι ἐφάνη θαυμαστότερον. Ἐντὸς τῆς ἰδίας περιοχῆς εἶναι ναὸς τῆς Λητοῦς, ἕξ ἐνὸς μόνου λίθου κατεσκευασμένος καὶ ἔχων τοὺς τοίχους ἴσους καὶ κατὰ τὸ ὕψος καὶ κατὰ τὸ μῆκος· ἐκάστη διάστασις τοῦ τοίχου εἶναι τεσσαράκοντα πήχων, ἄλλος δὲ λίθος σχηματίζει τὸ ἐπιστέγασμα αὐτοῦ καὶ ἡ παρωροφίς εἶναι τετραπῆχυς.

156. Οὗτω λοιπὸν ὁ ναὸς εἶναι τὸ θαυμαστότατον ἕξ ὅσων εἶδον περὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο, δευτέρον δὲ θαυμάσιον εἶναι ἡ νῆσος ἡ καλουμένη Χέμις, ἣτις κεῖται πλησίον τοῦ ἐν τῇ Βουτῶ ἱεροῦ καὶ ἐντὸς λίμνης εὐρείας καὶ βαθείας, λέγουσι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι ὅτι εἶναι πλωτή, ἐγὼ ὅμως δὲν τὴν εἶδον οὔτε πλέουσαν οὔτε κινουμένην καὶ ἐθαύμασα ἀκούων ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ κινῆται νῆσος.

Εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ὅπου εἶναι φυτρωμένοι πολλοὶ φοῖνοι καὶ ἄλλα δένδρα καρποφόρα καὶ ἄκαρπα, ὑπάρχει ναὸς μέγας τοῦ Ἀπόλλωνος μὲ τρεῖς βωμοὺς. Ἀφοῦ οἱ Αἰγύπτιοι εἶπον ὅτι ἡ νῆσος εἶναι Πλωτή, προσέθησαν τὴν ἐξῆς διήγησιν· ἡ Λητῶ, εἰς ταύτην δὲ τὴν Λητῶ ἐνεπιστεύθη ἡ Ἴσις τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν ὁποῖον διέσωσεν ἐκείνη κρύψασα εἰς τὴν νῆσον, ἣτις καλεῖται σημερον πλωτή, ὅτε ἐφθασεν ὁ Τυφὼν, ἀναζητῶν πανταχοῦ καὶ θέλων νὰ εὕρῃ τὸν υἱὸν τοῦ Ὀσίριδος. Κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις εἶναι τέκνα τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἴσιδος, καὶ ἡ Λητῶ ἦτο ἡ σώσασα καὶ θρέψασα αὐτά. Εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν γλῶσσαν ὁ Ἀπόλλων καλεῖται Ὁρος, ἡ Δημήτηρ Ἴσις καὶ ἡ Ἄρτεμις Βούβαστις. Ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης καὶ οὐχὶ ἀλλαχόθεν ὁ Αἰσχύλος, υἱὸς τοῦ Εὐφορίωνος, μόνος ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους ποιητὰς ἤρπασε τὴν ἰδέαν νὰ εἴπῃ εἰς ἕν ποίημά του ὅτι ἡ Ἄρτεμις εἶναι θυγάτηρ τῆς Δήμητρος. Ἐνεκα δὲ τοῦ γεγονότος τούτου ἡ νῆσος ἐγένετο πλωτή, τοῖλάχιστον ὡς λέγουσιν οἱ Αἰγύπτιοι.

157. Ὁ δὲ Ψαμμήτιχος ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον πενήκοντα καὶ τέσσαρα ἔτη¹, καὶ ἐπὶ εἰκοσιεννέα ἔτη εἶχε πολιορκημένην τὴν Ἄζωτον, μεγάλην πόλιν τῆς Συρίας, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τέλους ἐκυρίευσεν. Εἶναι δὲ ἡ Ἄζωτος, καθ' ὅσον ἤμεις γνωρίζομεν, ἡ μόνη πόλις ἣτις πολιορκουμένη ἀντέσχε πλειότερον χρόνον.

158. Ἐκ τοῦ Ψαμμητίχου ἐγεννήθη ὁ Νεκῶς καὶ ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Αὐτὸς πρῶτος ἐπεχείρησε τὴν διώρυγα τὴν φέρουσαν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὴν ὁποίαν ἀπετελείωσεν ὁ Πέρσης Δαρεῖος. Τὸ μῆκος αὐτῆς εἶναι τεσσάρων ἡμερῶν πλοῦς, τὸ δὲ πλάτος τόσον, ὥστε νὰ πλέωσιν ὁμοῦ τρεῖς τριήρεις κωπηλατούμεναι. Ἔρχεται δὲ εἰς αὐτὴν τὸ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Νείλου ὀλίγον ἀνωτέρω τῆς πόλεως Βουβάστιος, διέρχεται παρὰ τὴν Ἀραβίαν πόλιν Πάτουμον καὶ ἔπειτα ῥίπτεται εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ὠρύχθη δὲ πρῶτον τὸ πρὸς τὴν Ἀραβίαν μέρος τῆς Αἰγυπτιακῆς πεδιάδος, μετὰ τὴν ὁποίαν συνεχεται ἀνωθεν τὸ πρὸς τὴν Μέμφιν ἐκτεινόμενον ὄρος, ὅπου εἶναι τὰ λατομεῖα. Διέρχεται λοιπὸν ἡ διώρυξ τὰς ὑπὸ ὕψους ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἔπειτα φθάνει εἰς τὰ στενὰ καὶ διευθύνεται πρὸς μεσημβρίαν καὶ νότον ἄνεμον μέχρι τοῦ Ἀραβίου κόλπου. Διὰ τὴν μεταβῆναι δὲ τις διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τὴν Βόρειον θάλασσαν εἰς τὴν Νοτίαν, ἣτις καλεῖται καὶ Ἐρυθρὰ, ἀκολουθῶν τὸν ἐλάχιστον καὶ συντομωτάτον δρόμον, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ Κασίου ὄρους, ὅπερ χωρίζει τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ τὴν Συρίαν, μέχρι τοῦ Ἀραβίου κόλπου, εἶναι στάδια χίλια. Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ συντομωτάτη ὁδός· ἡ δὲ διώρυξ εἶναι πολὺ μακροτέρα, διότι ἔχει πολλὰς περιστροφάς. Ταύτην ὁρῦντες ἐπὶ τοῦ βασιλέως Νεκῶ ἀπέθανον ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδες Αἰγύπτιοι. Ἀφῆκε δὲ ὁ Νεκῶς τὰς ἐργασίας ἡμιτελεῖς ἐμποδισθεὶς ὑπὸ τινος χρησιμοῦ εἰπόντος αὐτῷ ὅτι εἰργάζετο δι' ἓνα βάρβαρον καλοῦσι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι βαρβάρους ἐκείνους οἵτινες δὲν ὁμιλοῦσι τὴν γλῶσσάν των.

Ἀφοῦ δὲ ὁ Νεκῶς διέκοψε τὴν διώρυγα, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του πρὸς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ κατεσκευάσε τριήρεις, ἄλλας μὲν εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν, ἄλλας δὲ εἰς τὸν Ἀραβιον κόλπον, εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, τῶν ὁποίων τὰ νεώρια φαίνονται ἀκόμη. Μετεχειρίζετο δὲ τὰς τριήρεις ταύτας κατὰ τὴν περίστασιν· εἰσῆλθεν ὅμως διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Συρίαν, συνεπλάκη μετὰ τοὺς ἀντιπάλους του εἰς τὴν Μάγδolon, τοὺς ἐνίκησε καὶ ἐκυρίευσεν μετὰ τὴν μάχην τὴν Κάδντιν, μεγάλην πόλιν τῆς Συρίας. Τὰ δὲ ἐνδύματα τὰ ὁποία ἐφόρει κατ' αὐτὸν τὸν πόλεμον τὰ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὰ ἔπεμψεν εἰς τοὺς Βραγχί-

1) Ἀπὸ τοῦ 671 μέχρι τοῦ 617 π. Χ.

δας τῶν Μιλησίων. Μετὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἀπέθανεν βασιλεύσας ἐκαίδεκα ἔτη καὶ παρέδωκε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν υἱὸν του Ψάμμιν.

160. Τοῦ Ψάμμιος βασιλεύοντος ἦλθον εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀπεσταλμένοι τῶν Ἡλείων, καυχόμενοι ὅτι αὐτοὶ διευθύνουσι τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας μετὰ πλειοτέρας δικαιοσύνης καὶ τιμιότητος ἀπὸ ὅλων τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ φρονούντες ὅτι οὔτε οἱ σοφώτατοι πάντων τῶν ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι δὲν ἠθέλον διενεῖν νὰ εὐρωσὶ τι ὑπέρτερον τῶν διατάξεων ἐκείνων. Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ Ἡλείοι ἐφθάσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἶπον ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα ἦλθον, ὁ βασιλεὺς συνεκάλεσεν ἐκ τῶν Αἰγυπτίων ἐκείνους οἵτινες ἐφημίζοντο ὡς σοφώτατοι. Συνελθόντων δὲ τούτων οἱ Ἡλείοι ἐξέθησαν τὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἀφορῶντα, καὶ ἐτελείωσαν φανερόντες ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἐλεύσεώς των ἦτο νὰ μάθωσιν ἂν οἱ Αἰγύπτιοι ἠδύναντο νὰ εὐρωσὶ τι δικαιοτέρον. Συσκεφθέντες αἱ Αἰγύπτιοι ἠρώτησαν τοὺς Ἡλείους ἂν ἠγωνίζοντο καὶ οἱ συμπολιταὶ των. Καὶ οἱ Ἡλείοι ἀπεκρίθησαν ὅτι ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ ἀγωνίζετα ὅστις ἠθέλεν εἴτε ἐκ τῶν Ἡλείων εἴτε ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Τότε οἱ Αἰγύπτιοι εἶπον ὅτι οὕτω διατάσσοντες τὸν ἀγῶνα ἐμακρύνοντο ὅλως διόλου ἀπὸ τὸ δικαίον, διότι ἀδύνατον ἦτο νὰ μὴ κλίνωσι πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀγωνιζομένου συμπολίτου των ἀδικοῦντες τὸν ξένον. Ὅθεν, ἐὰν ἠθέλον νὰ διεξάγεται ὁ ἀγὼν δικαίως, καὶ ἐὰν τῶντι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦλθον εἰς τὴν Αἴγυπτον, τοὺς συνεβούλευσαν νὰ ψηφίσωσιν ὅτι οἱ ἀγῶνες θὰ γίνωνται μόνον διὰ τοὺς ξένους, καὶ ὅτι οὐδενὶ τῶν Ἡλείων ἐπετρέπετο νὰ συναγωνισθῆ. Αὐτὰ συνεβούλευσαν αἱ Αἰγύπτιοι τοὺς Ἡλείους.

161. Ὁ δὲ Ψάμμιος, ἀφοῦ ἐβασίλευσεν ἕξ μόνον ἔτη καὶ ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Αἰθιοπίας, ἀπέθανεν ἀφήσας τὴν βασιλείαν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀπρίην, ὅστις μετὰ τὸν προπάτορά του Ψαμμήτιχον ὑπῆρξεν ὁ εὐδαιμονέστατος τῶν προγενεστέρων βασιλέων βασιλεύσας εἰκοσιπέντε ἔτη, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Σιδωνος καὶ ἐναυμάχησε μετὰ τοὺς Τυρίους. Ἐπειτα, ὅτε ἡ μοῖρα ἠθέλησε νὰ τῷ συμβῆ δυστυχία, ἡ δυστυχία προήλθεν ἐξ αἰτίας τὴν ὁποίαν θὰ ἀναφέρω, ὅταν θὰ ὁμιλήσω διὰ τοὺς Αἴβυς¹, ἐδῶ δὲ τὴν μνημονεύω συντόμως. Πέμπης δ' Ἀπρίης στρατεύματα κατὰ τῶν Κυρηναίων ὑπέστη φθορὰν μεγάλην· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι μεμφόμενοι αὐτὸν διὰ τοῦτο ἀπεστάτησαν νομίζοντες ὅτι ὁ βασιλεὺς των ἐκ προμελέτης τοὺς ἔπεμψεν εἰς φανερὰν φθορὰν, διὰ νὰ φονευθῶσι πολλοὶ καὶ δυνηθῆ νὰ βασιλεύσῃ μετὰ

1) Ββλ. Δ'. § 159.

πλειοτέρας ἀσφαλείας ἐπὶ τῶν Αἰγυπτίων. Ἡ ἰδέα αὕτη τοσοῦτον τοὺς παρώργισεν, ὥστε οἱ διαφυγόντες τὸν ὄλεθρον ἐνωθέντες μὲ τοὺς συγγενεῖς τῶν φονευθέντων ἀπεστατήσαν ἀναφανδόν.

162. Μαθὼν ταῦτα ὁ Ἀπρίης ἔπεμψε τὸν Ἄμασιν, διὰ νὰ τοὺς καθησυχάσῃ μὲ λόγους. Ὅτε δὲ οὗτος τοὺς ἔφθασε καὶ προσεπάθει νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὸ σχέδιόν των, εἰς ἕξ αὐτῶν, ἰστάμενος ὀπισθεν αὐτοῦ, τῷ ἔθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς περικεφαλαίαν, κράζων ὅτι ἔθηκεν οὕτω τὴν περικεφαλαίαν, διὰ νὰ γίνῃ ὁ Ἄμασις βασιλεύς. Τὸ γενόμενον δὲν δυσηρέστησε τὸν Ἄμασιν, ὥς τὸ ἀπέδειξε μετ' ὀλίγον, διότι ἅμα οἱ ἀποστατήσαντες Αἰγύπτιοι τὸν ἀνεκέρυξαν βασιλέα, ἠτοιμάσθη νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ Ἀπρίου. Μαθὼν τοῦτο ὁ Ἀπρίης ἔπεμψε τὸν Πατάρβημιν, ἄνδρα σημαντικὸν μεταξὺ τῶν Αἰγυπτίων οἵτινες τῷ ἦσαν πιστοί, διατάξας αὐτὸν νὰ τῷ φέρῃ τὸν Ἄμασιν ζῶντα. Ἐλθὼν δὲ ὁ Πατάρβημις καὶ εὗρὼν τὸν Ἄμασιν τὸν διέταξε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Ὁ Ἄμασις ἔτυχε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν νὰ εἶναι ξριππος· ἀνεγερθεὶς δὲ ἐπὶ τῶν ἀναβολῶν του ἀφῆκε πορδὴν καὶ εἶπε· «Λάβε καὶ φέρε το εἰς τὸν Ἀπρίην». Ὁ Πατάρβημις ὁμως δὲν ἔπαυε ἐπιμένων καὶ συμβουλευὼν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὸν βασιλέα ὅστις τὸν ἐμήνυε. Τότε ὁ Ἄμασις ἀπεκρίθη ὅτι τοῦτο ἐσκόπευεν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι ὁ Ἀπρίης δὲν θὰ ἐλάμβανεν ἀφορμὴν νὰ παραπονεθῇ, ὅτι θὰ μεταβῇ νὰ τὸν εὗρῃ αὐτοπροσώπως καὶ ὅτι θὰ συνεπαγάγῃ μετ' ἑαυτοῦ πολυάριθμον ἀκολουθίαν. Ἐκ τῶν λόγων τούτων ὁ Πατάρβημις ἐνόησε τοὺς σκοποὺς του, εἶδε τὰ προετοιμαζόμενα· καὶ ἔσπευσε νὰ ἀναχωρήσῃ θέλων ὅσον τάχιστα νὰ δηλώσῃ εἰς τὸν βασιλέα τὰ διατρέχοντα. Ὅτε ὁμως ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ Ἀπρίου ἄνευ τοῦ Ἀμάσιος, ὁ βασιλεύς, παραφροθεὶς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, χωρὶς νὰ σκεφθῇ παντάπασι, διέταξε νὰ κόψωσι τὴν ὄϊνα καὶ τὰ ὄϊνά του. Οἱ δὲ λοιποὶ Αἰγύπτιοι, ὅσοι ἦσαν ἀκόμη μὲ τὸ μέρος του, ἰδόντες τὸν σημαντικώτατον ἄνδρα μεταξὺ αὐτῶν εἰς τοιαύτην ἀτιμοτάτην κατάστασιν, δὲν ἐδίστασαν πλέον, ἀλλὰ πορευθέντες πρὸς τοὺς ἀποστατήσαντας παρέδωκαν ἑαυτοὺς εἰς τὸν Ἄμασιν.

163. Μαθὼν ταῦτα ὁ Ἀπρίης ὥπλισε τοὺς ἐπικούρους καὶ ἐβάδισε κατὰ τῶν Αἰγυπτίων. Εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὸν τρισχιλίους Ἰωνας καὶ Κῆρας ἐπικούρους, καὶ τὰ βασίλεια αὐτοῦ ἦσαν ἀκόμη εἰς τὴν πόλιν Σαῖν, μεγάλα καὶ ἀξιοθέατα. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀπρίην ἐκίνησαν κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄμασιν ἤρχοντο κατὰ τῶν ξένων. Φθάσαντες δὲ ἀμφότεροι εἰς τὴν πόλιν Μώμεφιν προητοιμάζοντο νὰ συνάψωσι μάχην.

164. Ὑπάρχουσι δὲ ἑπτὰ τάξεις Αἰγυπτίων· οἱ ἱερεῖς, οἱ πολεμισταί, οἱ βουκόλοι, οἱ χοιροβοσκοί, οἱ κήπηλοι, οἱ διεσμηνεῖς καὶ οἱ κυβερνήται. Καὶ τῶν Αἰγυπτίων μὲν τόσαι τάξεις εἶναι,

ἔλαβον δὲ αὐταὶ τὰ ὀνόματά των ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τὸ ὁποῖον ἐξασκοῦσιν. Οἱ πολεμισταὶ καλοῦνται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ λαοῦ Καλασίριες καὶ Ἐρμοτύβιες, κατοικοῦσι δὲ εἰς τοὺς ἀκολουθούς νομούς, διότι ὅλη ἡ Αἴγυπτος εἶναι διηρημένη εἰς νομούς.

165. Καὶ τῶν μὲν Ἐρμοτυβίων οἱ νομοὶ εἶναι οἱ ἑξῆς· ὁ Βουσιρίτης, ὁ Σαίτης, ὁ Χεμμίτης, ὁ Παπρημίτης, ἡ Προσωπίτις καλουμένη νῆσος καὶ τῆς Ναθῶ τὸ ἦμισυ. Εἰς τούτους τοὺς νομούς κατοικοῦσιν οἱ Ἐρμοτύβιες, οἵτινες, ὅταν εἶναι εἰς τὸν μεγαλύτερον πληθυσμὸν των, ἀνέρχονται εἰς ἑκατὸν ἐξήκοντα χιλιάδας ἄνδρας, καὶ ἕξ αὐτῶν οὐδεὶς μανθάνει βάνασόν τινα τέχνην, ἀλλ' ὅλοι ἐξασκοῦνται περὶ τὰ πολεμικὰ ἔργα.

166. Οἱ δὲ νομοὶ τῶν Καλασιρίων εἶναι οἱ ἑξῆς· ὁ Θηβαῖος, ὁ Βουβασιτίτης, ὁ Ἀφθίτης, ὁ Τανίτης, ὁ Μενδήσιος, ὁ Σεβεννύτης, ὁ Ἀθριβίτης, ὁ Φαρβαιδίτης, ὁ Θμουίτης, ὁ Ὀνουφίτης, ὁ Ἀνύσιος καὶ ὁ Μνεκφορίτης· ὁ τελευταῖος δὲ οὗτος νομὸς εἶναι εἰς νῆσον ἀντικεῖ τῆς πόλεως Βουβάστιος. Εἰς τούτους τοὺς νομούς κατοικοῦσιν οἱ Καλασίριες, οἵτινες, ὅταν εἶναι εἰς τὸν μεγαλύτερον πληθυσμὸν των, ἀνέρχονται εἰς διακοσίας πενήκοντα χιλιάδας ἄνδρων. Οὐδεμίαν δὲ βάνασον τέχνην τοῖς εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ μετρέχωνται, ἀλλ' ἐπιδίδονται εἰς τὰ πολεμικὰ ἐκδεχόμενοι αὐτὰ παῖς ἐκ πατρὸς.

167. Δὲν δύναμαι δὲ νὰ κρίνω μετὰ βεβαιότητος ἂν οἱ Ἕλληνες παρέλαβον καὶ τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους· βλέπω ὁμως ὅτι οἱ Θυράες, οἱ Σκύθαι, οἱ Πέρσαι, οἱ Λυδοί, καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ βάρβαροι, θεωροῦσι τοὺς τὰς τέχνας μανθάνοντας καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν ὡς ἀξίους ὀλιγωτέρας τιμῆς ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολίτας καὶ νομίζουσι ὡς εὐγενεῖς ἐκείνους οἵτινες εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ χειρωνακτικὰ ἔργα καὶ πρὸ πάντων τοὺς ἐπιδομένους εἰς τὸν πόλεμον. Τὰ αὐτὰ φρονοῦσιν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, καὶ ἰδίως οἱ Λακεδαιμόνιοι· οἱ Κορίνθιοι ὁμως δὲν περιφρονοῦσι τοὺς χειροτέχνους.

168. Ἀπὸ ὅλους δὲ τοὺς Αἰγυπτίους πλὴν τῶν ἱερέων, εἰς τοὺς πολεμιστάς μόνους ἐδίδοντο κατ' ἐξαιρέσιν τὰ ἀκόλουθα προνόμια· ἕκαστος αὐτῶν κατέχει, χωρὶς νὰ δίδῃ φόρον, δώδεκα πλέθρα ἐξαιρέτων γαιῶν· τὸ δὲ Αἰγυπτιακὸν πλῆθρον ἰσοδυναμεῖ μὲ τετραγώνον ἕξ ἑκατὸν πήγμων τὴν πλευράν, τοῦ Αἰγυπτιακοῦ πήγμως ὄντος ἴσου μὲ τὸν Σαμακόν. Ταῦτα εἶναι τὰ προνόμια αὐτῶν. Τὰ δὲ ἀκόλουθα προνόμια ἀπῆλανον ἀλληλοδιαδόχως καὶ ὅχι οἱ ἴδιοι πάντοτε· χίλιοι Καλασίριες καὶ ἰσάριθμοι Ἐρμοτύβιες ἀπαρτίζουσι κατ' ἕτος τὴν σωματοφυλακὴν τοῦ βασιλέως· εἰς τούτους δὲ, πλὴν τῶν γαιῶν, δίδουσι κατ' ἡμέραν πέντε μνᾶς ἄρτου ὀπτοῦ, δύο μνᾶς βοείου κρέατος καὶ τέσσαρα ἀγγεῖα οἴνου. Ταῦτα ἐδίδοντο πάντοτε εἰς τοὺς δορυφόρους.

169. Ὅτε λοιπὸν ἐρχόμενοι οἱ μὲν κατὰ τῶν δέ, ὁ Ἀπρίης μετὰ τῶν ἐπικυρῶν του καὶ ὁ Ἀμασις μεθ' ὄλων τῶν Αἰγυπτίων, ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν Μώμεφιν, συνῆψαν μάχην. Οἱ ξένοι ἐπολέμησαν γενναίως, ὄντες ὁμως ὀλιγώτεροι ἀπὸ τοὺς ἐναντίους ἐνικήθησαν διὰ τοῦτο. Λέγουσι δὲ ὅτι ὁ Ἀπρίης εἶχε τὴν ἐξῆς ἰδέαν, ὅτι οὔτε θεός τις δὲν θά ἠδύνατο νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν βασιλείαν τόσον ἀσφαλῶς ἐνόμιζεν ἑαυτὸν καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὁμως ἐκείνην ἐνικήθη καὶ ἐφέρθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν πόλιν Σάιν, εἰς τὴν πρότερον μὲν ἰδικήν του κατοικίαν, τότε δὲ τοῦ Ἀμασίου. Καὶ ἐπὶ τινα μὲν χρόνον ἐτρέφετο ἐκεῖ καὶ ὁ νικητὴς τὸν ἐπεριποιεῖτο κάλλιστα· ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Αἰγύπτιοι τὸν ἐμέμφθησαν ὅτι ἀντέβαιναν εἰς τὴν δικαιοσύνην τρέφων τὸν ἀσπονδότατον ἐχθρὸν καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἐκείνων. Τοῖς τὸν παρέδωκε λοιπὸν, αὐτοὶ δὲ τὸν ἐπνίξαν καὶ τὸν ἔθαψαν εἰς τὰ μνημεῖα τῶν προπατόρων του. Εἶναι δὲ οἱ τάφοι οὗτοι εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, πλησιέστατα εἰς τὸν ναόν, πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ εἰσερχομένου ἐκεῖ. Εἰς τοῦτο τὸ ἱερὸν ἔθαψαν οἱ Σαῖται ὅλους τοὺς βασιλεῖς τοὺς καταγομένους ἀπὸ τὸν νομὸν τούτου. Naὶ μὲν ὁ τάφος τοῦ Ἀμασίου εἶναι ἀπομακρυσμένος ἀπὸ τὸν ναὸν ἢ ὁ τοῦ Ἀπρίου καὶ τῶν προπατόρων του, εὐρίσκεται ὁμως εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ ἱεροῦ· εἶναι δὲ λιθινὴ στοὰ μεγάλη καὶ κεκοσμημένη διὰ στηλῶν εἰς σχῆμα φοινίκων καὶ δι' ἄλλων πολυτελῶν ἐργασιῶν. Ὑπὸ τὴν στοᾶν δὲ ταύτην ὑπάρχει θύρα μὲ δύο φύλλα, ὅπισθεν τῆς ὁποίας εἶναι ὁ τάφος.

170. Σφύζονται ἀκόμη εἰς τὴν Σάιν τάφοι, τῶν ὁποίων εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δὲν μοι φαίνεται ὅσιον νὰ ἀναφέρω τὸ ὄνομα. Οἱ τάφοι οὗτοι εἶναι εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπισθεν τοῦ ναοῦ, καὶ στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου. Τὸ ἱερὸν περικλείει προσέτι μεγάλους λιθίνους ὀβελίσκους, πλησιέστατα δὲ αὐτῶν ὑπάρχει λίμνη στρογγύλη περικυκλουμένη ὑπὸ κρηπίδος λιθίνης καὶ τὸ μέγεθος αὐτῆς, ὡς νομίζω, εἶναι ὅσον καὶ ἐκείνης ἥτις εὐρίσκεται εἰς τὴν Δήλον καὶ καλεῖται κυκλωτορῆς.

171. Εἰς τὴν λίμνην ταύτην κατὰ τὴν νύκτα οἱ Αἰγύπτιοι κάμνουσι τὰς μιμικὰς ἐκείνας παραστάσεις πραγματικῶν συμβάντων καλοῦντες αὐτὰς μυστήρια. Μολονότι δὲ γνωρίζω καὶ αὐτὰ καὶ πᾶν ὅτι συνδέεται μὲ αὐτὰ, ἄς μὲνωσιν ὁμως ἐν θρησκευτικῇ σιωπῇ. Ἐπίσης καὶ διὰ τὴν τελετὴν τῆς Δήμητρος, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες καλοῦσι Θεσομοφῶρια, μολονότι γνωρίζω καὶ αὐτήν, ἄς ἀναπαύεται ὁμως ἐν θρησκευτικῇ σιωπῇ, πλὴν τῶν μερῶν ἐκείνων τὰ ὁποῖα μοι εἶναι συγκεχωρημένον νὰ εἶπω. Αἱ θυγατέρες τοῦ Δαναοῦ ἔφερον τὴν ἐορτὴν ταύτην ἀπὸ τὴν Αἰγύπτον καὶ τὴν ἐδίδαξαν εἰς τὰς γυναῖκας τῶν Πελασγῶν· ἐχάθη ὁμως, ὅτε ἡ Πελοπόννησος ἐγένετο ἀνάστατος ὑπὸ τῶν Δω-

αίων, μόνοι δὲ οἱ διασωθέντες καὶ μὴ μεταναστεύσαντες ἐκ τῶν Πελοποννησίων, οἱ Ἀρχάδες διετήρησαν αὐτήν.

172. Καταστραφέντος δὲ τοιουτοτρόπως τοῦ Ἀπρίου, ἐβασίλευσεν ὁ Ἀμασις¹, ὅστις ἦτο ἐκ τοῦ νομοῦ Σαῖτου καὶ ἐγεννήθη εἰς τὴν πόλιν ἥτις καλεῖται Σιούφ.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν οἱ Αἰγύπτιοι περιεφρόνουν τὸν Ἀμασιν θεωροῦντες αὐτὸν ὡς μικρᾶς ἀξίας ἄνθρωπον, διότι πρότερον ἦτο ἰδιώτης καὶ ἐξ οἰκογενείας ἀφανοῦς, ἀλλὰ κατόπιν ὁ Ἀμασις προσεῖλκυσε αὐτοὺς διὰ τῆς ἰκανότητος καὶ τῆς συνέσεώς του. Εἶχε δὲ μετὰ τῶν ἀπείρων θησαυρῶν του ποδονιπτῆρα χρυσοῦν, εἰς τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ Ἀμασις καὶ οἱ ὀμοτράπεζοι αὐτοῦ ἔπλυνον πάντοτε τοὺς πόδας των. Τοῦτον τὸν ποδονιπτῆρα συντρίψας τὸν μετεποίησεν εἰς ἄγαλμα θεοῦ, τὸ ὁποῖον ἔθεσεν εἰς τὸ μᾶλλον κατάλληλον μέρος τῆς πόλεως, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι διερχόμενοι πρὸ αὐτοῦ τῷ προσέφερον μεγάλας τιμᾶς. Ὅτε ὁ Ἀμασις ἔμαθε τὰ συμβαίνοντα, συνεκάλεσε τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοῖς ἐφάνερωσεν ὅτι τὸ ἄγαλμα εἶχε κατασκευασθῆ ἐκ τῆς λεκάνης ἐκείνης, ἐντὸς τῆς ὁποίας πρότερον ἦμουν, οὔρου καὶ ἔπλυνον τοὺς πόδας ἐκείνοι οἵτινες τώρα ἀπέδιδον πρὸς αὐτὴν τοιοῦτον ἄκρον σεβασμόν. Ἐπειτα, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸν λόγον του, προσέθηκεν ὅτι τὸ ἴδιον συνέβη καὶ εἰς αὐτόν, ὅτι, ἐὰν κατ' ἀρχὰς ἔζησεν ὡς ἰδιώτης, ἐγένετο ὁμως βασιλεὺς των καὶ καθῆκον των ἦτο νὰ τὸν τιμῶσι καὶ νὰ τὸν σέβωνται. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν προσεῖλκυσε τοὺς Αἰγυπτίους τόσον ὥστε ἔκρινον ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑποτάσσωνται.

173. Ἴδου δὲ καὶ μὲ ποίαν τάξιν ἐκυβέρνησα τὰ πράγματα, ἅμα ἐξημέρωνε, μέχρι τῆς ὥρας, κατ' ἣν ἡ ἀγορὰ πληροῦται ἀνθρώπων, διεξεπεραίωσεν προθύμως τὰς ὑποθέσεις, τὰς ὁποίας τῷ ὑπέβαλλον· ἔπειτα ἔπινεν, ἔσκωπε τοὺς συμπότας καὶ ἐφαινετο φιλοπαίγμων καὶ μάταιος. Οἱ φίλοι δυσηρεστοῦντο διὰ ταῦτα καὶ τὸν συμβούλευον λέγοντες τὰ ἐξῆς· «Ὁ βασιλεῦ, δὲν ἀρμόζει νὰ ζῆς τοιουτοτρόπως ἐξευτελιζόμενος τόσον πολὺ· ἔπρεπε, ὡς ἄνθρωπος σεμνὸς καὶ ἐπὶ θρόνου σεμνοῦ καθήμενος, νὰ ἐνασχολῆσαι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς ὑποθέσεις. Τοιουτοτρόπως δὲ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι θά ἀνεγνώριζον ὅτι κερβερόνται ὑπὸ μεγάλου ἀνδρός, καὶ θά τοὺς ἤκουες νὰ σὲ ἐπαινῶσι περισσότερον. Τώρα ὁμως οὐδόλως φέρεσαι ὡς βασιλεὺς». Ἐκείνος δὲ τοῖς ἀπεκρίθη ὡς ἐξῆς· «Ὅσοι ἔχουσι τόξον, τεῖνουσιν αὐτό, ὅταν θέλωσι νὰ τὸ μεταχειρισθῶσι, καὶ χαλαροῦσιν αὐτό, ἀφοῦ τὸ μεταχειρισθῶσι, διότι, ἐὰν ἔμενε πάντοτε τεταμένον, θά ἐθραύετο καὶ δὲν θά ἠδύνατο νὰ τὸ μεταχειρισθῶσιν ἐν ἀνάγκῃ. Οὕτω

1) Τῷ 509 π. X.

καὶ ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ φεῖδεται τῆς κράσεώς του, διότι, ἐὰν ἀσχολῆται ἀδιακόπως εἰς τὰς ὑποθέσεις καὶ δὲν δίδῃ ὀλίγον χρόνον καὶ εἰς τὰς διασκεδάσεις, δύναται νὰ καταστῇ αἴφνης ἢ μακροχρόνως ἢ βλάξ. Τοῦτο καὶ ἐγὼ γινώσκων διαμοιράζω τὸν καιρὸν μου μεταξὺ τῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν ἡδονῶν». Ταῦτα ἀπεκρίθη πρὸς τοὺς φίλους.

174. Λέγουσι δὲ ὅτι ὁ Ἄμασις, καὶ ὅτε ἀκόμη ἦτο ἀπλοῦς ἰδιώτης, ἠγάπα πολὺ νὰ πίνῃ, νὰ ἀστειεύεται, καὶ οὐδεμίαν κλίσιν εἶχε πρὸς τὰ σπουδαῖα πράγματα. Ὅτε δὲ πίνων καὶ τρυφῶν ἐξήντησε ὅσα εἶχε, τότε περιορχόμενος ἔκλειπε. Πολλάκις ἐκείνοι οἵτινες τὸν κατηγοροῦν ὅτι ἔκλειπε τὰ πράγματά του, ὅτε οὗτος ἠρνεῖτο, τὸν ἔφερον εἰς τὸ μαντεῖον τοῦ τόπου· καὶ πολλάκις μὲν ἐξηλέγχθη ὑπὸ τῶν μαντείων, πολλάκις δὲ διέφυγεν. Ἄμα δὲ ἐγένετο βασιλεὺς, ἔπραξε τὰ ἀκόλουθα· ὅσοι θεοὶ τὸν ἐκήρυξαν ἀθῶνον, τούτους οὔτε ἐτίμα, οὔτε τοῖς ἀφιέρωνε κανὲν κόσμημα, οὔτε εἰσῆρχετο ποτὲ εἰς τοὺς ναοὺς των, διὰ νὰ θυσιάσῃ εἰς θεοὺς τοὺς ὁποίους ἐγνώρισεν ὅτι ἦσαν ἀνάξιοι καὶ ψευδεῖς εἰς τὰς μαντείας των· ἔξ ἐναντίας δὲ ἐτίμα μεγάλως ἐκείνους οἵτινες τὸν κατεδίκασαν ὡς κλέπτην, θεωρῶν αὐτοὺς ὡς θεοὺς δίδοντας χρησμούς ἀψευδεῖς.

175. Καὶ πρῶτον μὲν ἠγειρεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, εἰς τὴν Σάϊν, θαυμαστά προπύλαια, ὑπερβαίνοντα κατὰ πολὺ τὰ τῶν προκατόχων του βασιλέων κατὰ τε τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ ὕψος, καὶ προσέτι κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ποιότητα τῶν λίθων· ἔπειτα δὲ ἀφιέρωσεν ἀγάλματα μεγάλα καὶ ὑπερμεγέθεις ἀνδρόσφιγγας, καὶ τέλος μετέφερε διὰ τὰς ἐπισκευὰς τοῦ οἰκοδομήματος λίθους ἐκτάκτου μεγέθους. Ἐξ αὐτῶν ἄλλους μὲν ἔφερον ἀπὸ τὰ πλησίον τῆς Μέμφιδος λατομεῖα, ἄλλους δέ, τοὺς μεγαλύτερους, ἀπὸ τὴν πόλιν Ἐλεφαντίνην, ἀπέχουσαν ἀπὸ τὴν Σάϊν πλέον τῶν εἰκοσίων ἡμερῶν πλοῦν. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον θαυμάζω περισσότερον ἀπὸ ὅλα εἶναι τὸ ἐξῆς· μετεκόμισαν ἀπὸ τὴν Ἐλεφαντίνην ἐν οἴκημα μονόλιθον, τὸ ὁποῖον τρισχίλιοι ἄνθρωποι διαταχθέντες ἐπὶ τούτῳ καὶ ὄντες ὅλοι κυβερνήται ἐδαπάνησαν τρία ἔτη διὰ νὰ μεταφέρωσι. Τοῦ οἰκήματος τούτου τὸ μὲν ἔξωτερικὸν μῆκος εἶναι πῆχεις εἴκοσι καὶ εἰς, τὸ δὲ πλάτος δεκατέσσαρες, καὶ τὸ ὕψος ὀκτώ. Καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι τὰ ἔξωτερικὰ μέτρα τοῦ μονόλιθου οἰκήματος· ἔσωθεν δὲ τὸ μὲν μῆκος εἶναι δεκαοκτὼ πῆχεις καὶ εἴκοσι δάκτυλοι, τὸ δὲ πλάτος δώδεκα πῆχεις καὶ τὸ ὕψος πέντε. Τὸ οἶκημα εὐρίσκεται εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἱεροῦ, λέγουσι δὲ ὅτι δὲν τὸ ἔσυρον ἐντὸς διὰ τὴν ἀκόλουθον αἰτίαν· ὅτε τὸ ἔσυρον, ὁ ἀρχιτέκτων, ἀγανακτῶν καὶ διὰ τὸ ἐπίπονον τῆς ἐργασίας καὶ διὰ τὸν πολὺν χρόνον ὅστις κατηναλίσκετο, ἤρηξε νὰ στενάζῃ· ὁ δὲ Ἄμασις ἐκλαβὼν τοῦτο ὡς κακὸν σημεῖον δὲν

ἄφησε νὰ σύρωσι τὸ οἶκημα περισσότερον· ἄλλοι λέγουσιν ὅτι εἰς τῶν περὶ τοὺς μοχλοὺς ἐργαζομένων κατεπλευκώθη ὑπὸ τὸ οἶκημα, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἔπαυσαν νὰ τὸ κινῶσιν.

176. Ἀφιέρωσε προσέτι ὁ Ἄμασις εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους διασήμους ναοὺς ἔργα ἀξιοθαύμαστα διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν, καὶ μεταξὺ ἄλλων εἰς τὴν Μέμφιν τὸ κολοσσαῖον ἄγαλμα τὸ κεκλιμένον πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡφαίστου, τὸ ὁποῖον ἔχει μῆκος ἑβδομήκοντα πέντε ποδῶν. Εἰς τὸ ἴδιον δὲ βάθρον εἶναι ἐστημένοι δύο κολοσσοὶ ἐκ λίθου Αἰθιοπικοῦ, εἴκοσι ποδῶν τὸ ὕψος ἕκαστος, ὁ εἰς εἰς τὸ ἐν μέρος καὶ ὁ ἕτερος εἰς τὸ ἄλλο. Ὑπάρχει ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Σάϊν μέγα ἄγαλμα λίθινον κεκλιμένον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς τὸ ἐν τῇ Μέμφιδι. Τέλος ὁ Ἄμασις ἐκτίσεν καὶ τὸν εἰς τὴν Μέμφιν μέγιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον ναὸν τῆς Ἴσιδος.

177. Λέγουσι δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀμάσιος ἡ Αἴγυπτος ἠτύχησε πολὺ καὶ καθ' ὅσον ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὸν ποταμὸν διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ καθ' ὅσον ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὴν γῆν διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἠριθμοῦντο τότε εἰς τὴν Αἴγυπτον εἴκοσι χιλιάδες πόλεις. Ὁ Ἄμασις εἶναι ὁ καταστήσας τὸν νόμον ὅστις ὑποχρεοῖ πάντα Αἰγύπτιον νὰ δεικνύῃ κατ' ἔτος εἰς τὸν νομάρχην του πόθεν πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ, ἐὰν δὲν κάμῃ τοῦτο, ἐὰν δὲν ἀποδείξῃ ὅτι οἱ πόροι του εἶναι νόμιμοι, νὰ τιμωρῆται μὲ θάνατον. Λαβὼν τὸν νόμον τοῦτον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ὁ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος τὸν ἐπέβαλεν εἰς τοὺς συμπολίτας του, οἵτινες τὸν διατηροῦσιν ἀκόμη καὶ τὸν θεωροῦσιν ἀμειπτον.

178. Ὁ Ἄμασις ἦτο φιλέλλη· τοῦλάχιστον ὑπεδέχθη εὐνοικῶς τινὰς ἐξ αὐτῶν καὶ ἔδωκε πρὸς κατοικίαν ἐκείνων μὲν οἵτινες ἤρχοντο εἰς τὴν Αἴγυπτον τὴν πόλιν Ναύκρατιν, εἰς ἐκείνους δὲ οἵτινες δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ διαμείνωσιν ἐκεῖ ὀριστικῶς, ἀλλ' ἤρχοντο χάριν ἐμπορίου, ἔδωκε τόπους, διὰ νὰ ἰδρῦσωσι βωμοὺς καὶ ναοὺς εἰς τοὺς θεοὺς. Τὸ μέγιστον λοιπὸν τέμενος αὐτῶν, τὸ ὀνομαστότατον, τὸ μᾶλλον συχνάζομενον, ἦτο τὸ καλούμενον Ἑλληνιον, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν Ἴωνων τῆς Χίου, τῆς Τέω, τῆς Κνίδου, τῆς Φωκαίας καὶ τῶν Κλαζομένων, ὑπὸ τῶν Δωριέων τῆς Ῥόδου, τῆς Κνίδου, τῆς Ἀλικαρνασσοῦ καὶ τῆς Φασήλιδος, καὶ ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν μόνης τῆς Μυτιλήνης. Ὁ ναὸς οὗτος ἀνήκει εἰς ὅλας τὰς πόλεις ταύτας καὶ αὐταὶ δίδουσι τοὺς προστάτας τῶν ἐμπορικῶν ὑποθέσεων. Ὅσαι δὲ ἄλλαι πόλεις ἀντιποιοῦνται τὴν συμμετοχὴν, οὐδὲν δικαίωμα ἔχουσιν εἰς τοῦτο. Πλὴν τούτου, οἱ Αἰγινῆται ἔκτισαν αὐτοὶ μόνου τὸν ναὸν τοῦ Διός, οἱ Σάμιοι τὸν τῆς Ἥρας, καὶ οἱ Μιλήσιοι, τὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.

179. Ἦτο δὲ ἄλλοτε ἡ Ναύκρατις τὸ μόνον ἐμπόριον τῆς

Αιγύπτου και οὐδαμοῦ ὑπῆρχεν ἄλλο. Ἐάν τις ἤθελεν ὑπάγει εἰς κανὲν ἄλλο στόμα τοῦ Νείλου, ἔπρεπε νὰ ὀρκισθῆ ὅτι δὲν ὑπῆγεν ἐκουσίως. Μετὰ τὸν ὄρκον δὲ τοῦτον ἔπρεπε νὰ πλεύσῃ μὲ τὸ ἴδιον πλοῖον εἰς τὸ Κανωβικὸν στόμα. Ἐάν οἱ ἐναντίοι ἄνεμοι τὸν ἠμποδίζον, τότε τὸν ἠνάγκαζον νὰ μεταφέρῃ τὸ φορτίον περὶ τὸ Δέλτα μέχρι τῆς Ναυκρατίας. Τόσην τιμὴν λοιπὸν εἶχεν ἡ Ναυκρατίας.

180. Ὅτε δὲ οἱ Ἀμφικτύονες ἐμίσθωσαν τὸν ναὸν ὅστις σήμερον εἶναι εἰς τοὺς Δελφούς, ὅπως ἀνακτίσωσιν αὐτὸν διὰ τριακοσίων ταλάντων, ἐπειδὴ ὁ παλαιὸς εἶχε κατακαῆ αὐτομάτως εἰς τοὺς Δελφούς, ἐπεβλήθη νὰ δώσωσι τὸ τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος τούτου. Περιφερόμενοι λοιπὸν οἱ Δελφοὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐσύναζον συνδρομίας· τοῦτο δὲ ποιοῦντες ἔλαβον οὐκ ὀλίγας καὶ ἀπὸ τῆν Αἴγυπτον, διότι ὁ μὲν Ἄμασις τοῖς ἔδωκε χιλίων ταλάντων στυπτηρίαν, οἱ δὲ κατοικοῦντες εἰς τὴν Αἴγυπτον εἴκοσι μνᾶς ἀργυρᾶς.

181. Μὲ τοὺς Κυρηναίους δὲ ὁ Ἄμασις συνῆψε συνθήκην φιλίας καὶ συμμαχίας καὶ ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ γυναῖκα ἀπὸ αὐτούς· εἴτε διότι ἐπεθύμει νὰ νυμφευθῆ Ἑλληνίδα εἴτε διὰ φιλίαν πρὸς τοὺς Κυρηναίους. Ἔλαβε λοιπὸν γυναῖκα κατ' ἄλλους μὲν τοῦ Βάττου, κατ' ἄλλους δὲ τοῦ Ἀρκεσιλάου τὴν θυγατέρα καὶ κατ' ἄλλους τοῦ Κριτοβούλου, ἀνδρὸς σημαντικοῦ μεταξὺ τῶν πολιτῶν, ἧς τὸ ὄνομα ἦτο Λαοδίκη. Μετ' αὐτῆς ὅμως συγκατακλινόμενος ὁ Ἄμασις δὲν ἠδύνατο νὰ μιγῆ, μολοντί μετεχειρίζετο τὰς ἄλλας γυναῖκας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο συνέβη πολλάκις, ὁ Ἄμασις εἶπε πρὸς τὴν Λαοδίκην· «ὦ γύναι, βεβαίως θὰ μοὶ ἔδωκες φάρμακον, καὶ δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ ἀποφύγῃς τὸν φρικωδέστερον θάνατον, τὸν ὁποῖον ὑπέστη ποτὲ γυνή». Ἡ δὲ Λαοδίκη, ἐπειδὴ μὲ ὄλας τὰς ἀρνήσεις τῆς ὁ Ἄμασις δὲν καταπύνετο, ἔταξεν εἰς τὴν Ἀφροδίτην, ἐὰν ὁ Ἄμασις κατορθώσῃ νὰ μιγῆ μετ' αὐτῆς ἐκείνην τὴν νύκτα (διότι μόνον δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου ἠδύνατο νὰ σωθῆ), νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Κυρήνην ἄγαλμα χρυσοῦν. Μετὰ τὴν εὐχὴν ἀμέσως ἐμίγη μετ' αὐτῆς ὁ Ἄμασις καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐπετύγγανεν δασίας τὴν ἐπιλησίαζε, καὶ τὴν ἠγάπησε πολὺ. Ἡ δὲ Λαοδίκη ἐξεπλήρωσε τὴν εὐχὴν τῆς πρὸς τὴν θεάν, διέταξε νὰ κατασκευάσωσι τὸ ἄγαλμα καὶ τὸ ἔπεμψεν εἰς Κυρήνην, ὅπου καὶ ἐσώζετο μέχρι τῶν ἡμερῶν μου καὶ ἦτο ἐστημένον ἔξω τῆς πόλεως. Ταύτην τὴν Λαοδίκην, ὅτε ὁ Καμβύσης ἐγένετο κύριος τῆς Αἴγυπτου καὶ ἔμαθε παρὰ τῆς ἰδίας ποία ἦτο, τὴν ἔπεμψεν ἀβλοβῆ εἰς τὴν Κυρήνην.

182. Ὁ Ἄμασις ἀφίερωσε καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφιερῶματα· εἰς μὲν τὴν Κυρήνην ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἐπίχρυσον καὶ τὴν εἰκόνα του ἐξωγραφημένην, εἰς δὲ τὴν Ἀθηνᾶν τῆς Λίνδου δύο

ἀγάλματα λίθινα καὶ ἓνα θώρακα λινοῦν ἀξιοθέατον· προσέτι δὲ εἰς τὴν ἐν Σάμῳ Ἦραν δύο εἰκόνας τοῦ ξυλίνης, αἵτινες ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου ἦσαν εἰς τὸν μεγάλον ναόν, ὀπισθεν τῆς θύρας. Καὶ εἰς μὲν τὴν Σάμον ἔπεμψε τὰ ἀφιερῶματα ταῦτα ἐκ φιλίας πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Αἰάκουσ Πολυκράτη, εἰς δὲ τὴν Λίνδον οὐχὶ διὰ φιλίαν πρὸς τὴν πόλιν ταύτην, ἀλλὰ διότι, ὡς λέγεται, ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἐκτίσθη ἐκεῖ ὑπὸ τῶν θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ, αἵτινες ἐσταμάτησαν ἐκεῖ φεύγουσαι τοὺς υἱοὺς τοῦ Αἰγύπτου. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀναθήματα τοῦ Ἄμασιος. Πρῶτος δὲ αὐτὸς ἐκυρίευσεν τὴν Κύπρον καὶ τὴν καθυπέβαλεν εἰς φόρον.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Ίστορία τών ανατολικών λαών και τής Ελλάδος ὕπὸ Γ. Σωτηριάδου	δρ. 4.—
Ίστορία τών ἐπαναστάσεων τῆς Κρήτης ὑπὸ Ἰωάννου Κονδυλάκη	δρ. 3.50
Ίστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ὑπὸ Κ. Πα- παρηγοπούλου, συμπληρωθεῖσα δὲ ὑπὸ Π. Καρολίδου. Τόμοι 5, σελ. 4,500	δρ. 30.—
Ίστορία Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου ὑπὸ Τρύ- φανος Εἰσαγγελίδου. Τόμοι 2	δρ. 4.—
Ίστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας ὑπὸ Τρύφανος Εἰσαγγελίδου	δρ. 3.50
Τὰ μετὰ τὸν Ὀθωνα ἦτοι Ἱστορία τοῦ Βασι- λέως Γεωργίου Α'. ὑπὸ Τ. Εἰσαγγ. δρ. 6.—	
Καρόλας Τρικούπης. Βιογραφία ὑπὸ Γ. Τσοκο- πούλου	δρ. 1.70
Ἐπανάστασις τῆς Αἰγύπτου (1881-1882)	δρ. 1.20
Ίστορία τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου ὑπὸ Ἡλία Οἰκονομοπούλου μετὰ 350 εὐρωπαϊ- κῶν εἰκόνων	δρ. 12.—
Ίστορία τών Ρωμαίων ὑπὸ Β. Δουρουή. Μετά- φρασις Α. Ἀργυροῦ	δρ. 3.—
Ἡ ἐκθεσις τῆς Α.Β.Υ. τοῦ Διαδόχου Κωνσταν- τίνου περὶ τών πεπραγμένων τοῦ στρατοῦ τῆς Θεσσαλίας (1897).	δρ. 3.—

ΝΑΥΤΙΚΑ

Ἀπάνθισμα ναυτικῆς ἐπιστήμης ὑπὸ Ι. Μαν- ρομάτη	δρ. 6.50
Ἐμπορικὴ ναυτιλία Ἐμμ. Μακρυγιάννη	» 18.—
Φάροι καὶ Φανοὶ Ν. Συρίγου	» 3.—
Ὁ νέος πρωτεύς Ι. Μαυροματά	» 5.50
Περὶ ἐξαρτισμοῦ Γ. Κουτσοβίλη	» 2.—
Χρονόμετρον Ι. Μαυροματά	» 3.—
Διμενοδείκτης Ι. Μαυροματά	» 5.—
Τεταρτημόριον Ι. Μαυροματά	» 1.50

ΠΟΙΗΣΙΣ—ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Σηναὶ τοῦ Βοημικοῦ βίου ὑπὸ Myrger	δρ. 2.50
Ἡ Ἀθήνα μας ὑπὸ Ν. Σπανδωνή	» 5.—
Ἡ Ταβέρνα (L'assomoir) ὑπὸ Αἰμ. Ζολᾶ	» 4.50
Ἡ Γῆ (La terre) ὑπὸ Αἰμ. Ζολᾶ	» 4.50
Ἄττικαὶ νύκτες Σ. Βασιλειάδου	» 6.—
Ἄπολεσθεὶς Παράδεισος ὑπὸ Μίλτωνος	» 3.50
Χίος δούλη ὑπὸ Θ. Ὀρφανίδου	» 90
Ἐκφυλισμὸς Max Nordau	» 2.—
Ποήματα Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου	» 5.—
Τὰ Ἄπαντα Ζαλοκώστα	» 3.50
Τὰ Ἄπαντα Διονυσίου Σολωμοῦ	» 2.50
Σκουπιδιάδα. Σάτυρα Π. Δημητρεσκοπούλου	1.—

ΛΕΞΙΚΑ

Λεξικὸν Ἐμπορίου ὑπὸ Σ. Θεοχάρη	δρ. 7.—
Λεξικὸν Ὀμηρικὸν ὑπὸ Ε. Κοφινιώτου	» 3.—
Λεξικὸν Νομικῆς ὑπὸ Θ. Φιλογατῶ. Τόμοι 2.	» 30.—
Ἑλληνογαλλικὸν Λεξικὸν Θ. Κυπρίου	» 12.50
Γαλλοελληνικὸν Λεξικὸν Θ. Κυπρίου	» 10.—
Ἑλληνογαλλικὸν Λεξικὸν Πρόχειρον ὑπὸ Δ. Μελισσοπούλου	» 4.—
Γαλλοελληνικὸν Λεξικὸν Πρόχειρον ὑπὸ Δ. Μελισσοπούλου	» 4.—
Ἀγγλοελληνικὸν Λεξικὸν Πρόχειρον ὑπὸ Φ. Φιλίππου	» 3.50
Ἑλληνοαγγλικὸν Λεξικὸν Πρόχειρον ὑπὸ Φ. Φιλίππου	» 3.50
Πλήρες Ἀγγλοελληνικὸν Λεξικὸν ὑπὸ Α. Γεωργιάδου	» 10.—
Ἑλληνοαγγλικὸν Λεξικὸν Γ. Ἀλεξάνδρου	» 6.50
Ἀγγλοελληνικὸν Λεξικὸν Γ. Ἀλεξάνδρου	» 6.50
Ἑλληνογερμανικὸν Λεξικὸν Χ. Χαμαδᾶ	» 7.50
Γερμανοελληνικὸν Λεξικὸν ὑπὸ Ἐμμ. Δρακοπούλου	» 7.50
Ἰταλοελληνικὸν Λεξικὸν Μ. Περιδίου	» 7.50
Ὀμηρικὸν Λεξικὸν Ι. Πανατζίδου	» 7.—
Ἑλληνολατινικὸν Λεξικὸν Χ. Ἀδαμαντίου	» 4.—
Λατινοελληνικὸν Λεξικὸν Σ. Κουμανοῦδη	» 7.—
Ἐπίτομον Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ Δημ. Ζαλοῦχου.	δρ. 6.—
Λεξικὸν Ἱστορίας, Γεωγραφίας, Μυθολογίας καὶ Βιογραφίας ὑπὸ Μ. Bouillet. Μετάφρασις ἐπεκταθεῖσα εἰς τὰ ἀφορῶντα τὸν Ἑλλη- σμὸν ἀρθρα ὑπὸ Ἡλία Οἰκονομοπούλου. Τόμοι 2. Σελ. 2872	δρ. 19.—

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

Ἄμαξα ὑπ' ἀριθ. 13 ὑπὸ Χ. Μοντερπὶν	δρ. 4.—
Ἄπολεσθεὶς παράδεισος Ἰουλιου Μαυῦ	» 4.—
Ἄρτοπῶλις ὑπὸ Χ. Μοντερπὶν	» 4.50
Διάβολος ἐν Τουρκίᾳ ὑπὸ Στ. Ξένου	» 4.—
Δύο Ὀρφαναὶ ὑπὸ δ' Ἐννερρῦ	» 7.—
Ἰατρός τών τρελλῶν ὑπὸ Μοντερπὶν	» 6.—
Μοῖκαι τοῦ Παρισίων ὑπὸ Δουμᾶ	» 8.—
Ὁ Σαλβατόρος (συνέχεια)	» 8.—
Πάπισσα Ἰωάννα ὑπὸ Ἐμμ. Ροῖδου	» 2.—
Περιπλανώμενος Ἰουδαῖος	» 6.—

BIBLIA ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΟΦΩΝ

Μαγικά παίγνια	δρ. 1.20
Παίγνια συναναστροφῶν	» 1.40
Ζατρίκιον (Σκάκι)	» 1.40
Χαρτομαντεία καὶ χειρομαντεία	» 1.—
Ντάμα καὶ Τριώδιον	» 1.20
Μπιλιάρδο	» 1.20

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΑΞΕΙΔΙΩΝ

ΕΚΑΣΤΟΝ ΛΕΙΠΑ 45

Αἱ Φιλιππίναι νῆσοι	Ἡ Περούα	Ἡ Σιδηρία
Ἡ Μαδαγασκάρη	Ἡ Κίνα	Ἡ Τύνις
Νῆσοι τοῦ Ὠκεανοῦ	Τὸ Ἀφγανιστάν	Οἱ Τουρκομάνοι
Τὸ Ἀλγέριον	Ἡ Κεϋλίανη	Ἡ Βραζιλία
Τὰ Ἰνδικὰ Ἰμαλάια	Τὸ Μαρόκον	Τὸ Σιάμ
Τὸ Κάιρον	Ἡ Λατώνια	Ὁ Καναδάς
Οἱ Ἀθίγγανοι	Ἡ πόλις τών Δερβιδῶν	Ἡ Βομβάν
Ἡ Βενεζουέλα	Ἡ Ἀβυσθονία	Ἡ Μαρτινίκα
Τὸ Σικάγον	Πλόκαμος τοῦ Νίγηρος	Τὸ Σαντιάγον

100 ΔΡ. ΒΙΒΛΙΑ ΔΥΝΑΣΘΕ Ν' ΑΓΟΡΑΣΘΗΤΕ ΠΑΡΩΝΟΝΤΕΣ 5 ΔΡ. ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΝΟΜΙΚΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ καταρτισθέντες υπό

Γ. Δουβουνιάτου, δικηγ., ύφηγ. εν τῷ Πανεπ.

Πολιτική Δικονομία (ἐκδόσις Β΄) Δρ. 22.—
Ἐμπορική Νομοθεσία (ἐκδόσις Β΄) » 15.—
Δικλωματική καὶ Προξενική Νομοθεσία » 7.—
Γένος Πολιτικῶς Κώδιξ » 8.—
Χαρτοσίμων » 4.—
Ἑλληνικὰ Συντάγματα » 3.50
Διεθ. Ἐλεγχος Δημ. Χρέος. Μονοπάλια » 4.—
Φορολογία καπνοῦ » 2.—
Ποινική Δικονομία (ἐκδόσις Β΄) » 13.—
Ποινικὸς Νόμος (ἐκδόσις Β΄) » 13.—
Διοικητικὴ Ἐκτέλεσις » 4.—
Φορολογία ἐπιτηδευμάτων » 2.—
Στρατ. καὶ Ναυτ. Ποινική Νομοθεσία » 4.—
Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία » 3.—
Δικαστικὸς Ὄργανισμός » 4.—
Ἀστικοὶ Νόμοι » 13.50
**Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, Δημοσίον Δο-
 γιστικὸν, Συντάξεις** » 6.—
Δημοτικὴ Νομοθεσία » 3.—
Ὀδοποία, Οἰκοδόμ. πόλεων, Δημ. ἔργα » 4.—
Τελεονακὴ Νομοθεσία » 3.—
Γενικὸν Εὐρετήριο » 3.—

ΣΥΣΤΗΜΑ ΡΩΜΑ-ΓΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ὑπὸ Ber-

*nard Windscheid κατὰ μετάφρασιν Ἀθανά-
 σίου Ἀγγουροῦ, δικηγόρου.* Δρ. 60.—
Τόμος Α΄. Γενικαὶ Ἀρχαὶ » 14.—
 » Β΄. Ἐμπόρων Δικαίον » 12.—
 » Γ΄. Ἐνοχικὸν Δικαίον, μέρος α΄ » 12.—
 » Δ΄. » β΄ » 12.—
 » Ε΄. Οἰκογενειακὸν Δικαίον » 6.—
 » ΣΤ΄. Κληρονομικὸν Δικαίον » 12.—

ΔΕΞΙΚΟΝ ΝΟΜΙΚΗΣ συγγραφεὺν ἐπιμελεῖα Θ.

Φλογαίου, τόμοι 2, σελ. 2,000 Δρ. 30.—

ΕΞΑΒΙΒΛΟΣ ΑΡΜΕΝΟΠΟΥΛΟΥ ὑπὸ Θεοδώ-

ρου Φλογαίου Δρ. 14.—

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ κατὰ τὰς παραδό-

σεις *Σεν. Ψαρᾶ*, σφ. 8ον, σελ. 920 Δρ. 12.—

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΜΕΤΑ ΤΥΠΙ-

ΚΟΥ ὑπὸ *Κωνσταντίνου Μάτσα* Δρ. 12.—

ΝΕΟΙ ΠΑΝΔΕΚΤΑΙ, ἦτοι συλλογὴ πασῶν τῶν

μέχρι σήμερον γραφευσῶν νομικῶν διατριβῶν,
 ἐπιμελεῖα *Ν. Κουντουριώτου* δικηγόρου.

Τόμ. α΄. Α. Ἀβάρια - Ἀνήλικος Δρ. 17.50
 » β΄. Α. Ἀνταγωγή - Ἀχρεώσητον » 16.—
 » γ΄. Β-Δ. Βιασμός - Δημ.κατήγορος » 12.50
 » δ΄. Δ. Διαζύγιον - Δωσιδία » 13.50
 » ε΄. Ε. Ἐγγαφα - Ἐπιταγή » 13.50
 » στ΄. Ε-Κ. Ἐπιτροπεία-Κεφαλαίωσης » 12.50
 » ζ΄. Κ-Μ. Κηδεμονία - Μουκτανὸν
 τεκμήριον Δρ. 18.50
 » η΄. Ν-Π. Ναυλος - Πράξεις ποιν. » 14.—
 » θ΄. Π-Ρ. Προανάγκαις - Ρέοντα
 ὕδατα, » 12.50
 » ι΄. Σ-Υ. Σήματα - Ὑπέρογκ. βλάβη » 12.—
 » ια΄. Υ-Ω. Ὑποθήκη - Ὁφελείας
 ἀγωγή - Εὐρετήριον » 9.50
 Το ἅλον δραχ. 147.—

200 ΔΡΑΧ. ΒΙΒΛΙΑ ΔΥΝΑΣΘΕ Ν' ΑΓΟΡΑΣΤΕ ΠΛΗΡΟΝΤΕΣ 10 ΔΡ. ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ (ζητήσατε τιμολόγιον ἅπαντα ἀνα 10 ΔΡ. ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.—Ζητήσατε τιμολόγιον δωρεάν.)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΠΟΛ. ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

ΝΟΜΩΝ ὑπὸ *Δ. Ποταμιάνου* προέδρου Ἐφε-
 τῶν. Τόμοι 4, σελ. 3452 Δρ. 40.—

ΒΑΣΙΛΙΚΑ. Τὸ γνήσιον κείμενον αὐτῶν μόνον,
 κατ' ἐπεξεργασίαν τῶν κ. κ. *Γ. Δουβουνιάτου*
 καὶ *Κ. Δουβουνιάτου*. Τόμοι 5 Δρ. 25.—

ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ὑπὸ Θ.

Φλογαίου. Τὸ ἅλον ἔργον Δρ. 47.50
 Τόμ. α΄. Πολιτικὴ Δικονομία καὶ Ὁργανισμός
 Δικαστηρίων, σελ. 928 Δρ. 10.—
 » β΄. Ποινικὸς νόμος - Ποιν. δι-
 κονομία - Ποιν. διατήρησις » 10.—
 » γ΄. Ἐμπορικὸς νόμος - Ἀστι-
 κὸς νόμος - Χαρτοσίμων » 10.—
 » δ΄. Ἐξάβιβλος Ἀρμενοπούλου » 14.—
 » ε΄. Ἐπιμετρον τῆς β' ἐκδόσεως
 περιλαμβάνον τούς νεωτέ-
 ρους νόμους, Β. Διατάγ-
 ματα, νομολογίαν κτλ. » 8.50

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, γραφεῖσα

ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συγγραμματος *Κ. Ν. Κωστή*
 ὑπὸ *Ἰω. Πατρωνάου*. Τόμοι 3 Δρ. 9.—

ΠΡΟΧΕΙΡΟΣ ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ, γραφεὶς ὑπὸ *Ν.*

Κουντουριώτου, δικηγόρου. Δρ. 10.—

ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ὑπὸ *Lyon*

Caen καὶ *Κ. Renault*, καθηγητῶν ἐν τῇ Νο-
 μικῇ Σχολῇ τῶν Παρισίων. Μετάφρασις *Κουν-
 τουριώτου*, καὶ *Σακελλαρίου* δικηγόρων.
 Τὸ ἅλον ἔργον τόμοι 8 Δρ. 80.—

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ,

ὑπὸ Θ. Φλογαίου, σελ. 488 Δρ. 10.—

ΕΙΔΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΔΙΚΟΝΟ-

ΜΙΚΟΙ ὑπὲρ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, ἄλλων
Τραπεζῶν, κτλ. ὑπὸ *Γ. Καοίμη* δικηγ. Δρ. 3.—

ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ καὶ **ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΝΑΥ-**

ΤΙΛΙΑ ὑπὸ *Ἐμμ. Μακρυγιάννη* Δρ. 18.—

ΔΕΞΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ, πε-

ριέχον σύντομον ἐρμηνείαν ἐκάστου θεσμοῦ,
 τοὺς σχετικούς τύπους καὶ τὴν σχετικὴν νομο-
 λογίαν, ὑπὸ *Ν. Κουντουριώτου*. Τόμ. α΄. Ἀβα-
 ρία—Ἀπιστία. Σελ. 752 Δρ. 14.—

ΒΑΣΙΛΙΚΑ, Κατὰ τὴν ἐν Λειψίᾳ ἐκδοσιν τοῦ

Γ. Ε. Heimbach καὶ τὸ συμπλήρωμα τοῦ *Z. Lingenthal*,
 καὶ τῶν *E. Ferrini* καὶ *J. Mercati*, οἱ προσετέθησαν αἱ νεαραὶ διατάξεις τῶν
 Βυζαντινῶν Αυτοκρατορῶν αἱ μέχρι τῆς κατα-
 λύσεως τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας ἐκδο-
 δεῖσαι, τὰ ἐλλείποντα κείμενα τῆς Ἰουστινια-
 νείου νομοθεσίας, τὰ κείμενα τοῦ *Jus Graeco-
 romanum*. ἡ μέχρι τοῦ νῦν σχετικὴ νομολογία
 τῶν Ἑλληνικῶν δικαστηρίων καὶ πλείοστα ἐρ-
 μηνευτικὰ σημειώσεις, ὑπὸ *Ἰωάννου Ζεππῶν*
 δικηγόρου. Ἐκδόσις δευτέρα, ἐπινημέμη καὶ
 βελτιωμένη (μεγαλητέρα τῆς α' ἐκδόσεως κατὰ
 1000 σελίδ.). Τόμοι 5. Σχ. 4ον διστ. Δρ. 150.—

ΣΥΣΤΗΜΑ ΡΩΜΑ-ΓΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ὑπὸ *Er-*

οίκου Dernburg καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπ.
 στημῶ τοῦ Βερολίνου, κατὰ μετάφρασιν *Γεωρ-
 γίου Δουβουνιάτου*, ὑφηγητοῦ ἐν τῷ Ἑθνικῷ
 Πανεπιστημίῳ. Ἐκδόσις δευτέρα ἐπινημέμη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ *ΙΩ. ΖΕΡΒΟΥ*

Ἐξεδόθησαν
ΑΙΣΧΥΛΟΥ
Πέρσαι. Μετάφρασις *Ἰω. Ζερβού* Δρ. 1.50

Ἀριστοφάνους
Ὀρνίθες. Μετάφρασις *Πολυβ. Δημητρακοπούλου*. » 3.—
Βάτραχοι. Μετάφρασις *Πολυβ. Δημητρακοπούλου* » 3.—
Ἐκκλησιασάζουσαι. Μετάφρ. *Πολ. Δημητρακοπούλου* » 2.—
Λυσιστράτη. Μετάφρασις *Πολ. Δημητρακοπούλου* » 2.—

Ἀριστοτέλους
Ἀθηναίων Πολιτεία. Μετάφρασις *Ἰω. Ζερβού*
Ἠθικὰ Νικομάχεια. Μετάφρασις *Κ. Ζάμπα*

Δημοσθένους
Οἱ τρεῖς Ὀλυνθιακοί. Μετάφρ. *Ν. Γκινοπούλου* » 1.—

Επικτήτου
Ἐγχειρίδιον. Μετάφρασις *Ἀρ. Καμπάνη* . . . » 0.80

Ευριπίδου
Ἠλέκτρα. Μετάφρασις *Ἀγγ. Τανάγρα* . . . » 1.50
Βάκχαι. Μετάφρασις *Κ. Βάρναλη* » 1.50

Ἰππόλυτος ὁ στεφανηφόρος. Μετ. *Α. Τανάγρα* » 1.50
Ἰφιγένεια ἡ ἐν Ταύροις. Μετ. *Ν. Κυπαρίσση* » 1.50
Ἄνδρομάχη. Μετάφρασις *Γ. Τσοκοπούλου* . . . » 1.50
Μήδεια. Μετάφρασις *Ἀγγέλου Τανάγρα* . . . » 1.50

Ἀλκμαστis. Μετάφρασις *Γεωρ. Τσοκοπούλου* . . . » 1.50

Ηρόδοτου
Μοῦσαι. Μετ. *Α. Σκαλίδου*, ἐπιθεωρηθεῖσα ὑπὸ *Ἰω. Ζερβού*.

Τόμ. Α΄. Κλειώ—Εὐτέρπη. . . . Δρ. 3.—
 » Β΄. Θάλεια—Μελπομένη—Τερψιχόρη. . . . » 3.—
 » Γ΄. Ἐρατώ—Πολύμνια. . . . » 3.—
 » Δ΄. Οδρανία—Καλλιόπη. . . . » 3.—

Θουκυδίδου
Πελοποννησιακὸς πόλεμος. Μετάφρασις *Ἰω. Ζερβού*.

Τεύχος Α΄. Βιβλία Α΄ καὶ Β΄. . . . Δρ. 2.50
 » Β΄. » Γ΄ καὶ Δ΄. . . . » 2.50
 » Γ΄. » Ε΄ καὶ ΣΤ΄. . . . » 2.50
 » Δ΄. Ζ΄ καὶ Η΄. . . . » 2.50

Θεοκρίτου
Εἰδύλλια. Μετάφρασις *Ἰωάννου Πολέμη*.

Λόγκιανου
Ἄπαντα. Μετάφρασις *Ἰω. Κονδυλάκη*, Τόμος πρῶτος » 3.—

200 ΔΡΑΧΜΩΝ ΒΙΒΛΙΑ ΑΓΟΡΑΖΕΤΕ ΠΛΗΡΟΝΤΕΣ 10 ΔΡ. ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.—Ζητήσατε τιμολόγιον δωρεάν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΙΩ. ΖΕΡΒΟΥ

Ἐξεδόθησαν

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Ἀπομνημονεύματα. Μετάφρασις Κ. Βάρναλη. » 2.50
Κύρου ἀνάβασις. Μετ. Δ. Ἀναστασοπούλου (Ἀθηναίου)

ΟΜΗΡΟΥ

Ἰλιάς. Μετάφρασις Ἰω. Ζερβού

Τόμος Α'. Ραφφίδα	Α-Ζ	Δρ.	1.50
Β'	Η-Μ		1.50
Γ'	Ν-Σ		1.50
Δ'	Τ-Ω		1.50

Ὀδύσσεια. Μετάφρασις Ἰω. Ζερβού

Τόμος Α'. Ραφφίδα	Α-Ζ		1.50
Β'	Η-Μ		1.50
Γ'	Ν-Σ		1.50
Δ'	Τ-Ω		1.50

ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Θεαίτητος ἢ περὶ ἐπιστήμης Μετάφρ. Κ. Ζάμπα » 3.—
Σοφιστής ἢ περὶ τοῦ ὄντος Μετάφρ. Κ. Ζάμπα » 2.50
Πολιτικός. Μετάφρασις Κ. Ζάμπα » 2.50
Κρίτων. Μετάφρασις Ν. Γκινοπούλου » 0,80
Χαρμίδης ἢ περὶ σωφροσύνης. Μετ. Ἀρ. Καμπάνη » 0,80
Φαίδων ἢ περὶ ψυχῆς. Μετάφρ. Ἀρ. Χαροκόπου » 2,50
Συμπόσιον ἢ περὶ ἔρωτος. Μετ. Ν. Κουντουριώτου.
Κρατύλος ἢ περὶ ὀρθότητος τῶν ὀνομασιῶν. Μετάφρασις Κ. Ζάμπα » 2.50

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Βίοι παράλληλοι. Μετάφρασις Ἀλεξάνδρου Ῥ. Ραγιαβῆ

Τόμος Α'. Θησεύς - Ρομύλος, Λικουργός - Νουμάς.	Δρ.	3.—
Β'. Σόλων - Ποπλικλάς, Θεμιστοκλής - Κάμιλλος, Περικλής - Φάβιος Μάξιμος.		3.—
Γ'. Ἀλκιβιάδης - Κοριολάνος, Τιμολέων - Αἰμίλιος, Πάβλος, Πελοπίδας - Μάρκελλος.		3.—
Δ'. Ἀριστείδης - Μάρκος Κάτων, Φιλοπόλην - Φλαμίνιος, Πύρρος - Μάριος.		3.—
Ε'. Λάσανδρος - Σάλλας, Κίμων - Λούκιλλος, Νικίας - Κράσσος.		3.—
ΣΤ'. Σεργάριος - Εὐμένης, Ἀγησίλαος - Πομπήσιος.		3.—
Ζ'. Ἀλέξανδρος - Ἰούλιος Κάσαρ, Φωκίων - Κάτων.		3.—
Η'. Ἄγρις - Κλεομένης - Τ. Γράκχος, Γ. Γράκχος, Δημοσθένης - Κικέρων.		3.—
Θ'. Ἀρταξέρξης - Δημήτριος - Ἀντώνιος.		3.—
Ι'. Δίων - Βρούτος - Ἄρρατος - Γάββα - Ὀθων.		3.—

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Οιδίππου ἐπὶ Κολωνῶν. Μετάφρ. Γ. Στρατήγη. » 1.50

100 ΔΡΑΧΜΩΝ ΒΙΒΛΙΑ ΑΓΟΡΑΖΕΤΕ ΠΛΗΡΩΝΟΝΤΕΣ ΑΥΤΑ ΑΝΑ 5 ΔΡΑΧ. ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ — Ζητήσατε τιμολόγιον (υπερά).

